

indoi desiderat. Hæc enim virtus nulli datur, qui A ideoque a catholicis consignari pr
extra hanc civitatem invenitur. Unde et sacri cano- eis baptizati sunt.
nes negant, hæreticos posse dare Spiritum sanctum :

EXPLICIT SECUNDUM LUCAM.

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

COMMENTARIA IN JOANNEM

211 PARS PRIMA.

INITIUM SANCTI EVANGELII SECUNDUM JOANNEM.

I. [CAP. I.] *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Jesus Christus Dominus noster, quemadmodum dicitur Filius Dei, sic dicitur Verbum Dei, sic et Virtus et Sapientia Dei. Unum enim idemque significant, unum idemque sunt Filius, Verbum, Virtus et Sapientia. De quo Verbo ait Psalmista : « Verbo Domini cæli firmati sunt (Psal. xxxii, 6). » Et ut Verbum et Sapientiam idem esse ostenderet, ait : « Omnia in Sapientia fecisti (Psal. ciii, 24). » Nunquam igitur Pater sine Filio fuit, quia nunquam sine Verbo, nunquam sine Virtute, nunquam sine Sapientia esse potuit. Hæc autem Sapientia, hæc Virtus, hic Dei Filius, quamvis temporaliter de Virgine natus sit, in principio tamen et ante tempus erat. Et hoc est quod ait : *In principio erat Verbum* (1071). Taceant igitur quicumque Salvatorem nostrum, priusquam de Virgine nasceretur, non fuisse contendunt. Hoc enim Judæi et gentiles, et quidam hæreticorum dicere solent. Quorum quidem errores evangelista destruit, dum eum in principio fuisse dicit. Sed ubi erat? *Et Verbum erat apud Deum.* Semper enim in Patre Filius; semper in Filio Pater. Unde ipse ait : « Ego sum in Patre, et Pater in me est (Joan. x, 38). » Denique, ubi debuit esse, nisi in Deo, Virtus et Sapientia Dei? Ubi enim est virtus et sapientia tua, nisi in te et in animo tuo? Sic igitur et Verbum Dei, id est Virtus et Sapientia Dei, in principio erat apud Deum. Et quid erat? *Et Deus erat Verbum.* Nihil enim in Deo est, quod Deus non sit. Totus enim idem est, et substantialiter idem. Hoc autem Verbum nec syllabis constat, nec voce profertur. Sed semper in situ manens, et in corde Patris cuncta

B disponit, regit et operatur. *Hoc est apud Deum.* Confirmatio est. *Omnia sunt, et sine ipso factum est nihil.* per Verbum facta sunt, et omnia in minus fecit, manifestum est quia Verbia idem sunt. Ibi igitur Verbum, ubi nobis autem non ita sit, quia verbum sapientiam habemus (1072). Verum sapientia nostra voce induitur et fit verbum, ita et Sapientia Dei carne inditum caro factum est, ut ab hominibus igitur Verbum, sive Sapientia voce tur differentia est. Non enim loquendo, volendo cuncta operatur Deus. Quod est : « Ipse dixit, et facta sunt, ipsa creata sunt (Psal. xxxii, 9), » non sic esse quasi motu linguæ et aeris percussione ipsius ore vox insonuerit. Sed dicitur est (1073). Omnia per ipsum perfectum enim per ipsum facta sunt, quæcumque sunt, et sine ipso nihil a Patre factum. Nihil enim sine Sapientia fecit Deus, unus est, qui in Sapientia sua et in Sapientia operatus est. Cujus Sapientia carne Cujus Spiritus in igne apparuit. Qualis sapientiam suam, Verbum suum et Filium genuerit, quia solvi non potest, quæ *Quod factum est in ipso, 212 vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et non comprehenderunt.* Dux namque non Christo, divina scilicet et humana. Quæ facta est, altera facta non est. Humana quæ in ipso est, et facta et creata est, fecit humanitatem suam, ipse fecit et n

(1071) S. Ambros., lib. i De fid., c. 8, n. 56 : « *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc erat in principio.* Erat, inquit, apud Deum : erat, erat, erat, erat ; ecce quater, erat : ubi impius invenit quod non erat? »

(1072) Vid. S. Aug. Tract. 1 in Joannem, n. 8, lib. xv. De Trinit., cap. 10.

(1073) S. Basilius in Hexaem. nom. 2, n. 7 :

« Cum autem in Deo vocem verbumque ipsum dicitur non sonum per vulgaria sum, non aerem lingua conformatum, nomen intelligimus, sed voluntatis nunciantium oculis res subjecta esset ; speciem aptari arbitramur. » Vid. S. Genes. ad litt.

(1074) Vid. S. Athanas., orat. 2 cont

quem omnia facta sunt, et sine quo factum est. Hoc igitur solum in ipso est, nihilque aliud est, et in ipso factum est. Hoc autem *vita erat*. Quam hoc Judæi non credebant. Christi namque humanitas omnium in se credentium et salus et vita est, et ipse ait : « Ego sum via, veritas et vita (Joan. 1. 6). » Itemque : « Ego sum resurrectio et vita. *vita erat lux hominum* (Joan. xi, 25). » Si enim isti humanitas *vita erat, et vita erat lux hominum*; et Christi humanitas, erat lux hominum. Sed lux? Quia lucebat, quia docebat, quia prædicabat, quia populum, qui sedebat in tenebris illuminabat. Unde Propheta : « Populus, inquit, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, habitantibus in tenebris, et in umbra mortis lux orta est eis (Isa. ix, 2). » Et ipse quoque Dominus ait : « Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite (Joan. viii, 12). » De qua et subicitur : *Et lux in tenebris lucet*. Lux enim in tenebris lucebat, quando inter peccatores Christus Dominus edicabat. Hanc autem lucem *tenebræ non comprehendunt, quia peccatum non fecit, nec dolens est in ore ejus (1. Petr. ii, 22)*. Ipse enim inter peccatores sine peccato vivere potuit. Et sola lux nullis tenebris est offuscata, nulla caligine denigrata, nullis vitiis maculata. Alii (1075) em hunc locum ita distinguunt, ut prius dicant, *id factum est*, deinde subinferant, *in ipso vita erat*. Id vident quomodo his sequentia continentur. Omnia enim quæ temporaliter sunt vel facta sunt, usquam steterunt, in ipso erant, in ipso et vivebant, regerantur. Vivunt enim omnia quæ in Dei dispositione sunt, quia sicut disposita sunt, non evenire possunt. *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per eum. Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine*. Omnes enim, sicut Lucas ait, existebant de Joanne, « ne forte esset Christus (Luc. 15). » Erat enim *lucerna lucens et ardens*. Sed *erat ipse lux*, quia ad hoc solummodo venerat, *testimonium perhiberet de lumine*. *Erat autem lux vera, lux æterna et indeficiens, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Omnis enim modo in hunc mundum veniens hac sola luce interioris et exterius illuminatur. Hæc oculis visum, et cordi tribuit intellectum. Qui hac luce non illuminatur, cæcus est, et in tenebris manet. Venit autem modo in hunc mundum, quando nascitur, quia tunc imum in hoc mundo apparet. Unde et de seipso Dominus ait : « Exivi a Patre, et veni in mundum, et nunc relinquo mundum, et vado ad Patrem (Joan. 1, 28). » Deus enim, qui ubique est, quando se

(1075) S. Ambrosius in ps. xxxvi, n. 35 : « Alexandini quidem et Ægyptii legunt : *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est*, et interposita distinctione subjiciunt : *In ipso vita erat*. Salva sit fidelibus illa distinctio; ego non timeo legere : *Quod factum est in ipso vita erat*; et

nobis manifestat, venire; quando se celat, recedere dicitur. Venit igitur in mundum, quia secundum carnem, quam assumpsit, mundo visibilis apparuit. Et hoc est quod dicitur : *In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit*. Quid est enim, *in mundo erat*, nisi quia visibilis inter homines in hoc mundo conversabatur? Mundus autem secundum quosdam eum cognovit, et secundum quosdam eum non cognovit. Mundi enim amatores Christum sequi et cognoscere noluerunt, qui quoniam solam hujus mundi voluptatem et gloriam diligunt, non immerito *mundus* vocantur. Unde et discipulis suis Dominus ait : « Quia de hoc mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. In propria venit, et sui eum non receperunt (Joan. xv, 19). » Cum enim omnia sua sint, ejus tamen propria, Judæi dicebantur. Et isti quidem eum non receperunt, sed eum spernentes, dixerunt : « Nolumus hunc regnare super nos. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (Luc. xix, 14). » Quid enim majus illis dari potuit, quam ut essent filii Dei? « Si enim filii, ait Apostolus, et hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (Rom. viii, 17). » Si vero cohæredes sunt, eandem habent beatitudinem et possessionem. *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*. Quantum enim ad hanc secundam nativitatem, qua filii Dei homines sunt, non secundum viri voluntatem, neque ex voluntate carnis et sanguinis, sed secundum voluntatem Dei, ex aqua et Spiritu sancto regenerantur et renascuntur homines. Quantum vero ad primam nativitatem, uno et simili modo **213** et boni et mali homines nascuntur. *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Factum est utique Verbum caro; non quod Verbum mutaretur in carnem, sed quia carnem suscipiendo, ex divinitate et humanitate una persona facta est (1076). *Et habitavit in nobis*, sicut Jeremias ait : « Hic Deus noster, et non æstimabitur alius ad eum qui adinvenit omnem viam scientiæ, et dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est (Baruch iii, 37). » *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*. Hanc enim Christi gloriam illi viderunt, qui simul cum eo erant, quando in monte transfiguratus est, quando resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. Quando et vox Patris audita est : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth. xvii, 5). » Erat autem plenus gratiæ et veritatis, secundum hoc quod Psalmista ait : « Speciosus forma præ filiis

nihil habet quod teneat Ariannus; quia non illius venena considero, sed lectionis sacræ consuetudinem recognosco, etc. » Vid. ennd. lib. iii De fid., c. 3. (1076) S. Fulgentius, lib. i ad Thras., c. 18 : « Verbum utique caro factum est, in eo quod est una in Christo Dei hominisque persona. »

hominum, diffusa est gratia in labiis tuis (*Psal.* XLIV, 5). » Et : « Propter veritatem et mansuetudinem per justitiam deducet te mirabiliter dextera tua (*ibid.*, 5). »

II. *Joannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens : Hic erat quem dixi, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.* Venit enim Dominus post Joannem, quia et post eum natus est, et post eum prædicare cœpit. Sed ante eum factus est, quia prior erat (1077). Decet enim multumque convenit ut semper priores anteponantur, et suis minoribus præferantur. Huic enim simile est, cum de aliquo dicimus, hic mihi olim par erat, sed modò ante me factus est, modo me præcedit, modo mihi prælatiis est. *Et de plenitudine ejus nos omnes accipimus gratiam pro gratia.* Vidimus, inquit, eum plenum gratiæ et veritatis, de cujus plenitudine nos omnes accepimus gratiam salutis et reconciliationis pro gratia fidei, qua in eum credimus. Hanc autem gratiam Moyses nobis dare non potuit, quia *lex tantum per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est.* Per Christum namque cœlum aperitur, legis et prophetarum fides et veritas intelligitur, et mundus Deo reconciliatur. Erasmus « enim, ut scriptum est, sicut oves errantes, » sed, cognita veritate, « conversi sumus nunc ad pastorem et episcopum animarum nostrarum (*I. Petr.* II, 25). » *Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit.* Nam quia dixerat : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre,* ne quis hoc de divinitate intelligeret, quæ utique invisibilis est, ideo ait : *Deum nemo vidit unquam.* Hoc autem probat ab auctoritate Filii Dei, dum dicit : *Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit.* Tunc enim hoc narravit, cum dixit : « Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (*Matth.* XI, 27). » Quod, quid significet, in Matthæo expositum est.

III. *Et hoc est testimonium Joannis, quando miserunt Judei ab Jerosolymis sacerdotes et levitas ad eum, ut interrogarent eum : Tu quis es ? Et confessus est, et non negavit, et confessus est, quia non sum ego Christus.* Omnes enim existimabant Joannem esse Christum, quoniam in vita et moribus, in habitu et sancta conversatione aliis omnibus dissimilis erat. Ipse tamen gloriam mundi fugiens, et Christum se non esse respondens, in tantum se humiliavit, ut in-

(1077) S. Ambros., lib. II in Luc. : « Qui post me venit, ante me factus est, quia vox præcedit inferior. Verbum sequitur quod præcellit. » Beda ad h. I. : « Quod ait : Ante me, non ad ordinem temporis, sed ad distantiam pertinet dignitatis. »

(1078) S. Greg., eodem plane modo, hom. 7 in Ev., n. 2 : « Quid est hoc, quia quod Veritas affirmat, hoc propheta veritatis negat ? Valde namque inter se diversa sunt. Ipse est, et, non sum. Quomodo ergo propheta veritatis est, si ejusdem veritatis sermonibus concursus non est ? Sed si subtiliter veritas ipsa requiratur, hoc quod inter se contrarium sonat, quomodo contrarium non sit, invenitur. Ad

dignum se esse diceret, qui Christi calceare vere debuisset. *Et interrogaverunt eum : Elias es tu ? Et dixit : Non sum.* Interrogatus de Elia, respondit : « Elias quidem et restituet omnia, et si vultis scire, J. est Elias (*Matth.* XVII, 11). » Quid est igitur Joannes Eliam esse negat, quem Dominus esse affirmat ? Dicit Joannes : *Non sum.* Dicit Jesus : *Joannes ipse est Elias.* Nec iste quæriti potest, quia veritas est : nec ille, qui veritatis. Verum ergo dicit uterque. Alii personam, alter de spiritu loquitur. Joannes spiritu Elias erat ; sed in persona Elias non. De quo Angelus ad Zachariam : « Ipse, »

At illi : *Propheta es tu ? Et respondit : Non simpliciter propheta, sed plus quam propheta.* Joannes. 214 Unde et Dominus ait : « Quid videre ? Prophetam ? Dico vobis, et plura prophetam (*Matth.* XI, 9). » Plus enim quærit fuit Joannes, quia non solum ventura nuntiavit, sed etiam præcedit, quod prophetarum non est. Dicit ei : *Quis es, ut responsum demus his nos ? Quid dicis de teipso ? Ait : Ego vox in deserto : dirigite viam Domini, sicut dixit propheta.* Vox Joannes, Verbum Christus.

Joannes (1079) præcedit Christum, ita dedit verbum. Statim enim, ut ex ore eius qualiscunque procedit, vox est ; verum nondum est, quia omne verbum signum. Præcedit igitur vox ; sequitur verbum. Vox Joannes, et verbum Christus vocatur, et nascendo, et prædicando, et moriendo sui nominis significatione Christum præcedit, autem vox in deserto clamabat, quia impios ad fidem vocabat, qui non homines, sed bestias crudelitate imitabantur. Deserto non hominum, sed ferarum habitatio dicebat. *Dirigite viam Domini, sicut dicit propheta.* Dirigite, inquit, viam Domini, ut venire, et in vobis habitare dignetur, viam rectam incedere nescit. Fides et charitas, pietas et justitia, et misericordia per quas ad nos Dominus venit, si eas habere ad Deum dirigamus. Istæ viæ illis directæ qui non ex veritate, sed simulatorie procedunt. *Et qui missi fuerant, erunt ex-*

Zachariam namque de Joanne angelus præcedet ante illum in spiritu et virtute Elie, et circum venturus in spiritu et virtute Elie, et sicuti Elias secundum Domini adventum ita Joannes prævenit primum... Joannes spiritu Elias erat, in persona Elias non. Ergo Dominus fatetur de spiritu, hoc Joannes de persona. »

(1079) Id. S. Gregor., I. III. : « Ex locutione cognoscitis, quia prius vox sonum postmodum possit audiri. Joannes se esse asserit, qui Verbum præcedit, habet hom. 20.

Israel namque præ cæteris justiores esse arbitrat^A tur. Quibus Dominus ait : « Publicani et merces præcedent vos in regnum Dei (*Matth.* xxi, 31), » et Joannes viperarum genimina vocavit dicens : « serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis iucia gehennæ? » (*Matth.* xxiii, 33.) *Et interrogavit eum, et dixerunt ei : Quid ergo baptizas, si non es Christus, neque Elias, neque propheta? Respondit eis Joannes dicens : Ego baptizo in aqua; mens autem vestrum stetit, quem vos non scitis.* In aqua enim et non in spiritu baptizabat Joannes, quia peccata solvebat, sed corpora tantum lavabat, Christi baptismum baptizando significabat (1080). Quis igitur baptismus umbra quædam erat et significatio melioris baptismi. *Ego, inquit, vos in aqua baptizo; medius autem vestrum stetit, et vidistis, et audistis eum, inter vos conversatur, et vobiscum habitat, quem vos non scitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est.* Post eum natus et nascendo, et prædicando, et baptizando, et erigendo venit Christus. Factus est autem ante eum, quia quasi Dominum eum sequitur beatus Joannes, post eum vadit (1081). Ante enim hoc in loco non temporis, sed ordinis habet significationem: *Cujus non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.* Christi namque corrigiam calceamenti solve, est ejus humanitatis et mortalitatis mysterium edicare. Calceamentum enim, quia ex mortuorum libus fit, carnis morticinum significat (1082). Alia nostra indumenta ex alia, et alia materia fiunt, calceamenta vero non nisi carnea sunt. Unde et merito pro carne ponitur. Vide ergo quantum se humiverit præcursor Domini, qui priusquam eum laudare cœperat, quasi qui ejus laudes prædicare idoneus non esset, statim se indignum esse dixit, qui non solum ejus divinitatis, sed etiam ipsius humanitatis mysterium nuntiaret. *Hæc in Bethania facta est trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.*

V. Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, ait : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Quis enim dicitur Christus propter innocentiam et simpliciter, quia sicut agnus ad victimam ductus, et non aperuit os suum (*Isa.* lxi, 7); et ipse dem tulit peccata mundi: non autem illius de quo dicitur : *Et mundus eum non cognovit;* sed is qui ejus fidem et doctrinam secutus est. *Hic de quo dixi : Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.* Hoc autem jam superius expo-

(1080) S. Gregor., hom. 8 : « Joannes non spiritu, sed aqua baptizat, quia peccata solvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat, sed tamen interim per veniam non lavat . . . ut . . . qui prædicando factus est præcursor Christi, baptizando tamen præcursor ejus fieret imitatione sacramenti. » (1081) Beda ad h. l. : « Sic namque dicitur ante me factus est, ac si dicatur, ante positus. Post me ergo venit, quia postmodum natus: ante autem factus est, quia mihi prælatus. »

(1082) S. Gregorius, l. all., n. 3 : « Quis enim sciat quod calceamenta ex mortuis animalibus ut? Incarnatus vero Dominus veniens, quasi cal-

scitum est. *Et ego nesciebam eum.* Quid est nesciebam eum, nisi vultu adhuc et facie illum ignorabam, utpote quem nondum corporaliter videram? *Sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.* Ideo, inquit, solitudinem et desertum reliqui, et ad **215** planitiem descendens, baptizare cœpi, ut populo Israelitico undique ad me confluenti eum manifestarem. *Et testimonium perhibuit Joannes dicens : Quia vidi Spiritum descendentem, quasi columbam de caelo, et mansit super eum, et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Descendit enim Spiritus sanctus super Salvatorem nostrum in columbæ specie, quatenus mitem et simplicem, sine felle, omnique amaritudine eum ostendit. Mansit autem super eum, quia non ad horam, vel temporariter in eo est, sed semper et essentialiter in eo manet (1083). Quamvis enim desuper veniebat, in eo tamen semper erat. Sed nisi illo modo venisset, Joannes eum non vidisset. Hoc enim divinitus ei dictum fuerat : *Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Baptizabat enim Dominus in Spiritu sancto, id est in virtute Spiritus sancti, quæ totius Trinitatis communis est; idemque est, baptizare in Spiritu sancto, quod est, baptizare in nomine et virtute Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Tres enim personæ sunt, quarum una est Spiritus sanctus, in qua sola nemo baptizatur. Unde et Dominus discipulis ait : « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (*Matth.* xxviii, 19). » Joannes autem quia non baptizabat in Spiritu sancto, ideo quos ipse baptizavit, iterum rebaptizati sunt. Si enim baptizasset in Spiritu sancto, ejus baptismus jam non figura, sed veritas esset. Sequitur : *Ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Statim autem baptizatus Jesus, sicut alii evangelistæ scribunt (*Matth.* iv, 1; *Marc.* i, 12; *Luc.* ii, 1), ivit in desertum, et jejunavit quadraginta diebus, et quadraginta noctibus. Deinde vero, jam illius anni fine propinquante, cum nondum palam, et in synagoga prædicasset, paucos etiam secum discipulos haberet, quos familiariter docebat, venit iterum ubi erat Joannes. Unde et subditur : *Altera die iterum stabat Joannes, et ex discipulis ejus duo, et respiciens Jesum ambulantem, dixit : Ecce Agnus Dei.* Altera enim hæc in

ceatus apparuit, quia in divinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit. » Eadem verba habet Beda ad h. l.

(1083) S. Basil. l. v, contr. Eunom. : « Spiritus mansit super ipsum, ut cum mansuetudinem audis, naturæ ipsius libertatem agnoscas. » Hieron. in cap. xxxv Ezechiel : *Qui misit me baptizare, ipse dixit, etc.* : « Nunquam enim proprium esset in Christo quod additur, et manentem in eo, nisi ab aliis nunquam recederet, » etc. S. Gregor., lib. ii Mor., cap. 42 : « Recte cum in sanctis prædicatoribus maneat, in Mediatore singulariter manere pertinetur; quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo

loso non ad hesternam spectat, sed pro alia ponitur (1084). Non enim proprie illa dies altera dicitur, quæ post tam multos dies subsequitur. Et de his quidem in Luca sufficienter diximus. *Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Jesum.* Crediderunt enim magistro loquenti, et Christo Domino testimonium perhibenti, et secuti sunt Jesum, gaudentes se tandem illum invenisse, de quo toties Joannem loquentem audierant. Et relinquentes Joannem, secuti sunt eum, quem ipsius Joannis testimonio cognoverunt esse et magistrum ipsius quoque Joannis. *Conversus autem Jesus, et videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas? Quid autem significet Rabbi, evangelista exposuit, dicens: Quod dicitur interpretatum Magister.* Quod enim Dominus ad eos convertitur, quod eos respicit, et cum eis loquitur, clementiæ et bonæ voluntatis indicium est. Sciebat enim, quales erant, et quales postea futuri erant, et quo effectu eum sequebantur. Omnes enim diligit Jesus, qui eum sequuntur. Neminem ad se venientem repellit. Unde et istis interrogantibus, *Ubi habitas?* Respondit: *Venite, et videte.* Non dixit, in illo, vel illo loco, quod si dixisset, potius locum ostendere quam eos invitare videretur. *Venerunt, et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illa, cunctis diebus mansuri cum illo. Hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas, frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant ab Joanne, et secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum Simonem, et dicit ei: Invenimus Messiam.* Quid sit autem messias, ait evangelista, *quod est interpretatum Christus.* Expectabant enim Judæi messiam, et adhuc quidem expectant, sed frustra. Unde et Dominus ait: *« Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me: alius veniet in nomine suo, et illum recipietis (Joan. v, 43). » Et adduxit illum ad Jesum.* Boni fratres, qui sic desiderant videre Jesum. *Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas.* Et hoc evangelista exponit, dicens: *Quod interpretatur Petrus.* Tu es, inquit, Simon, quod obediens dicitur (1085), quem genuit Jonas, id est Grandis (1086). Tu vocaberis Cephas id est Petrus, a petra denominatus, a

Christo corroboratus, quod tamen agnoscens interpretatur. Ipso enim præ cæteris Dominum agnoscens ait: *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xvi, 16).* Cui Dominus ait: *« Ego dico tibi, quia tu es Petrus (ib., 18), »* autem per substantiam manet ad cuncta. Vide etiam Bedam ad h. l.

(1084) Vid. S. Aug., de Cons. Evang. lib. II, cap. 17, 18.

(1085) Ita et Beda ad cap. IV Matth. Aliter tamen interpretatur ad cap. X Matth.

(1086) Aliter S. Hieron. ad cap. XVI Matth. de Petro: *« Ergo ex confessione sortitur vocabulum, quod revelationem ex Spiritu sancto habeat, cujus et filius appellandus sit. Siquidem Barjona in nostra lingua sonat filius columbe. Alii simpliciter accipiant quod Simon, id est Petrus, sit filius Joannis... et volunt Scriptorum vitio depravatum, ut pro Bar Joanna, h. e. filius Joannis, Barjona scriptum sit,*

A bene respondens, et bene agnoscens. Non intelligendum, ut Petrum, et Andream tu Dominus elegisset, quos, sicut alii evan- bunt (Matth. IV, 18; Marc. I, 16; Luc. I, 13). In piscatione Christus vocavit (1087). Unde tur, quia manserunt apud illum die ille enim eos elegit, non uno die, sed om- cum eo manserunt. *In crastinum voluit lilæam, et invenit Philippum, et dicit ei- quere me. Erat autem Philippus a Beth-*

Andrææ, et Petri. Secundum enim hæc Joannis, primus apostolorum Philippus vocatus. Et merito quidem primus voca- os lumpadis interpretatur; quatenus et teri post ipsum intelligant, ad quale offi- tur (1088). Tale enim os tunc omnes quando in linguis igneis Spiritus sanctus descendit. Legimus autem quando Pet- dræas, Jacobus, et Joannes, et Mattha- lista vocati sunt. De cæteris autem no- Habebat tamen jam tunc aliquando discip- cum quibus, ut in sequentibus legitur, vocatus est. Sed qui illi fuerat, nescim-

Philippus Nathanael, et dixit ei: Quem scri- in lege, et prophetæ, invenimus, Jesum fi- a Nazareth. Rudis adhuc erat Philippus volebat, nec sciebat. Dicit se invenisse quo et Moyses scripsit, et cæteri proph- quidem dicit. *Et dicit ei Nathanael: A- potest aliquid boni esse?* Ac si dicat: Bon-

C aliquid potest esse a Nazareth; sed Chri- nasciturus est in Bethlehem. *Dicit ei: Veni, et vide.* Veni, inquit, et vide. Lo- eo, audi verba ipsius, ut quis, et qualis gere valeas. Credidit enim Nathanael, et eum. *Vidit Jesus Nathanael venientem a- de eo: Ecce vere Israelita, in quo do-* Magnus vir iste Nathanael, cui ipse Do- perhibet testimonium. Magnus utique ille- dolus nullus est. Sed cur Israelita vocatu- jam Deum videre, et in eum credere incipie-

Israelita namque, *vir videns Deum interpu- dicit ei Nathanael: Unde me nosti? Respo- et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret- sub ficu, vidi te.* Hoc enim quamvis a- intelligatur, ut revera sed ficu esset I- quando eum Philippus vocavit, potes- tam- sensu intelligi (1090). Primi namque xre-

una detracta syllaba. Joanna autem in- *Domini gratia.* Priora verba ferme exc- ad cap. XVI Matth., et A. noster ad Matth. (1087) De duplici vocatione horu- ap- Chrysost. hom. 14 in Matth., et inte- pre- (1088) Beda ad cap. X Matth.: *« Philipp- padis interpretatur; et recte, quia a I omni- innox invento Nathanaeli lumen quod agno- dicavit. »*

(1089) Beda: *« Ille hunc verum Is ælitu- virum qui Deum videre posset, eo quod d- nime haberet, astruxit. »*

(1090) Beda ad h. l. *« Quia primi are- ratu prævaricationis confusi de fici sibi f-*

stquam peccaverunt, cognoscentes se esse n-
s, consucrunt folia ficus, et facientes sibi peri-
mata (Gen. iii, 7), illas corporis partes operue-
nt, in quibus generatio sit, et ex quibus totum
nus humanum exivit: ibique simul cum aliis erat
thanael. Et hoc est fortasse, quod ait: *Cum essee
b ficu*, id est, sub foliis ficus, vidi te. Vidit enim
minus Nathanael etiam tunc, qui omnia cogno-
t, et videt, antequam fiant. *Respondit ei Natha-
el, et ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.*
ide enim tam cito Nathanael eum cognoscere po-
it, nisi quia Spiritus sanctus, qui *ubi vult spirat*
oan. iii, 8), ejus mentem illuminavit? *Respondit
sus, et dixit: Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis:
tjus his videbis.* Quia, inquit, sub uno prophetiæ
rbo divinitus illuminatus credidisti, multo majora
debis ad tuæ fidei corroborationem. *Et dicit eis Je-
s: Amen, amen dico vobis, videbitis cælum aper-
t, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra
ilium hominis.* Hæc autem manifesta sunt, si ad
una diem referantur, quo in suæ majestatis sede
judicandum Dominus veniet, et omnes angh cum
. Tunc enim cælum apertum, et angelos ascendeutes,
descendentes sancti videbunt. Tunc et Nathanael,
ii tam facile credit, majora videbit: quando in
a majestate Christus Dominus apparebit.

V. [CAP. II.] *Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana
alilææ, et erat mater Jesu ibi.* Prima dies ante legem:
cunda sub lege: tertia sub gratia. Hac autem ter-
die, hoc tertio incarnationis tempore (1091), ad
17 nuptias Dominus venire dignatus est, ut eom
errores destrueret, qui nuptias contradi-
nt (1092). Non enim abjicit Jesus conjugatos, etsi
gimes et continentes meliores sint. *Et deficiente
io, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habent.*
ena enim Spiritu sancto Virgo Maria jam tunc
id miraculum prævidebat, quod Filius ejus fa-
rus erat. Quod ergo facere Jesus cogitabat, hoc
a ut faceret admonebat. *Et dicit ei Jesus: Quid
hi et tibi est, mulier?* Quid mihi et tibi, inquit,
mmune est, nisi hæc caro mortalis, et humanitas
a quam fero ouæ famem pati, sitire et mori

netoria fecerunt, potest hæc arbor fici non incon-
ne male dulcorata generi humano consuetudinem
ccandi signare, sub qua positos adhuc electos suos,
d necdum electionis suæ gratiam cognoscentes,
asi sub ficu constitutum, nec se jam videntem
minus vidit Nathanael. Novit enim Dominus qui
nt ejus.

(1091) Beda ad h. l.: « Nec vacat mysterio quod
e tertio, post ea quæ superior Evangelii sermo de-
ripserat, nuptiæ factæ referentur, sed tertio tein-
re sæculi Dominum ad adoptandam sibi Ecclesiam
nisse designat. Primum quippe sæculi tempus ad
gem, patriarcharum exemplis: secundum sub lege
ophetarum scriptis: tertium sub gratia præconiis
angelistarum, » etc.

(1092) In eandem sententiam PP. multi, ut S.
eronymus, hom. 1 in ps. l, et hom. 42 in Act.
rillus, lib. ii in Joan. cap. xxii, etc.

(1093) Ita ferme explicat hunc locum S. Grego-
is lib. x, epist. 39 ad Eulog.: « Quia Mater Virgo,
in vinum defuit, per eum miraculum fieri vole-

A novit, miracula autem facere non novit / Quod enim
in vinum aqua convertitur, non humanitatis, sed
divinitatis est (1093). *Nondum venit hora mea.* Non-
dum venit hora passionis meæ, in qua quid mihi
et tibi communc sit omnibus innotescat. Tunc enim
carnem, quam de te suscepi, non virtutes et mira-
cula facere, sed in cruce pendere, et mori videbis.
Et tunc quidem faciam vinum novum, tunc faciam
omnia nova, tunc litteræ vetustate relicta, ad no-
vam et spiritualem intelligentiam omnia conver-
tam. Hoc enim ipse significans ait: « Non bibam
amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum,
cum illud bibam vobiscum novum in regno Dei
(Matth. xxvi, 29). » *Dicit mater ejus ministris: Quod-
cunque dixerit vobis, facite.* Inter se loquebantur
B mater et filius. Ipsi se intelligebant. Ipsi sua se-
creta noverant. Ipsi quid tunc fieri oportebat, et
quid postea futurum erat, sciebant (1094). Cæteri
autem quid ipsi dicerent iguorabant. *Erant autem
ibi lapidæ hydriæ sex positæ secundum purificatio-
nem Judæorum, capientes singulæ metretas binns,
vel ternas.* Sex namque hydriæ, sex mundi ætates
sunt: prima ab Adam usque ad Noe; secunda a
Noe usque ad Abraham; tertia ab Abraham usque
ad David; quarta a David usque ad transmigracionem
Babylonis; quinta a transmigratione Babylonis
usque ad Christum; sexta usque ad finem sæ-
culi (1095). *Dicit eis Jesus: Implete hydrias aqua.*
Et impleverunt eas usque ad summum. Quid enim
C per hos ministros, qui, jubente Domino, implent
hydrias aqua, nisi apostolos et doctores intelliga-
mus? Quoties enim narramus et prædicamus quid in
unaquaque ætate factum sit, toties hæc hydrias
aqua implemus. Multis enim in locis divina Scri-
ptura aqua vocatur. In prima namque ætate « cæl-
lum, terram, maria, et omnia, quæ in eis sunt,
creavit Deus (Psal. cxlv, 6), » et tunc fecit « ho-
minem ad imaginem, et similitudinem suam (Gen.
1, 27). » Dixitque: « Non est bonum esse hominem
solum: faciamus ei adjutorium simile sibi (ibid., ii,
18). » — « Immisit igitur soporem in Adam, et tulit
unam de costis ejus (ibid., 21), » ex qua mulier fa-

bat, statim ei responsum est: *Quid mihi et tibi est,
mulier?* ac si aperte diceret: Unde facere miracu-
lum possum, hoc mihi ex Patre, non ex matre est.
Ex matre enim mori poterat, qui ex natura Patris
miracula faciebat. Unde et in cruce positus eandem
matrem moriens recognovit, quam discipulo com-
mendavit, dicens: *Ecce mater tua.* Ait ergo: *Quid
mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea.*
Quod est: In miraculo quod ex tua natura non
habeo, te minime recognosco. Cum hora mortis
venerit, cognosco te matrem; quia unde mori pos-
sum, hoc ex te habeo. » Ex Gregorio, ut opinor,
Beda ad h. l. Ex Beta A.

(1094) Vid. S. Bernard. serm. 1 et 2 Dom. post
Octav. Epiph.

(1095) Beda: « Vasa sex, quibus tenebatur (aqua),
corda sunt devota sanctorum, quorum perfectio
vitæ et fidei ad exemplum recte credendi et vi-
vendi proposita est generi humano per sex sæculi
labentes ætates, id est usque ad tempus Dominicæ
prædicationis. »

cta est. Hoc autem dicens implemus primam hydriam aqua. Totum enim hoc ad litteram intellectum, quid aliud est, nisi aqua? Hæc autem aqua in vinum convertitur, si spiritualiter intelligatur. Ut per Adam, quia ad imaginem Dei factus est, eum intelligamus, de quo Apostolus ait: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (*Phil.* 11, 6). » At vero per Evam omnium viventium matrem, sanctam Ecclesiam intelligamus. Sicut enim de latere Adam dormientis, una costa subtracta facta est Eva: ita et de latere Christi in cruce morientis sanguine effuso facta est Ecclesia (1096). Unde nobis Apostolus ait: « Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (1097). » Veniamus modo ad secundam hydriam, non ut eam impleamus, sed ut aliquantulâ aqua eam infundamus. In secunda namque ætate de lignis lævigatis facta est arca, in qua omnium animalium genera collecta sunt, ut salvaretur semen universæ carnis in ea, et non periret. Hæc est igitur aqua, quæ in vinum quidem convertitur, si spiritualiter intelligatur. Arca enim, quæ de lignis lævigatis facta est, sanctam Ecclesiam significat (1098), quæ ex sanctis et perfectis hominibus fabricata, non habet maculam, **218** neque rugam. In quo omnia hominum genera sunt collecta, ut illud semen salvetur, et non pereat, cui benedixit Dominus. De quo propheta: « Nisi, inquit, Dominus Deus Sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorra similes essemus (*Isa.* 1, 9). » Nemo enim salvabitur, quicumque extra hanc arcam inventus fuerit. Dicamus modo et de tertia hydria, quæ utique tanta est, ut ejus aqua cunctis viventibus, et bibere volentibus abundanter sufficere possit. In hac enim ætate Abraham, Isaac, et Jacob, et duodecim patriarchæ fuerunt. In hac fuit Moyses et Aaron, qui populum Dei de Ægypto liberantes, et per mare Rubrum ducentes, legem suscipere meruerunt. Propter quos Dominus flagellavit Ægyptios, et Pharaonem cum omni suo exercitu in profundum maris demersit. Sed hujus quoque hydriæ aqua in vinum convertitur, si spiritualiter intelligatur. Ut in Moyse Christum, in Aaron episcoporum et sacerdotum ordinem significemus. Isti enim populum Dei per baptismatis undas ducentes, et Pharaonem, id est diabolum, cum omni vitiorum exercitu interficientes, sanctos Dei in terram viventium et in promissam eis hæreditatem introducunt (1099). Nunc autem ad quartam

(1096) S. Augustin., lib. xxii De civ. Dei c. 17: « Ut enim in exordio generis humani de latere viri dormientis costa detracta, femina fieret, Christum et Ecclesiam tali facto jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri, mors erat Christi, cujus exanimis in cruce pendentis latus lancea perforatum est, atque inde sanguis et aqua profluit: quæ sacramenta esse novimus, quibus ædificatur Ecclesia. » Vid. eumd. l. xix de Genes. ad litt. c. 19, et tract 9 in Joan.; S. Bernardum, serm. 2 De Septuag., etc.

(1097) Id est Joan. Apoc. cap. v.

A hydriam veniamus, in qua David, omnium prophetarum libri usque continentur. In qua et Isaias clamantes venite ad aquas, et qui non habent, properate, emite, et comedite (*Isa.* 55, 1). Hanc autem implendam et exponendam sed multi dies necessarii sunt. Quoniam hanc hanc conversam fuisset, hodie cum Christiani essent. In hac enim passio, resurrectio, et ascensio continetur. Cujus aqua quomodo in vinum convertitur, qui prophetarum expositiones transeamus et ad quintam hydriam, propter peccata sua ductus in captivitatem, dicens: « Super flumina Babylonis in flumine flevimus, dum recordaremur tui, Sion, in medio ejus suspendimus organa (*Psal.* cxxxvi, 1, 2). » Qui tamen per peccata Deum conversi, sub Jesu Sacerdote in patriam remearunt. Et hæc aqua spiritualiter intelligat, sentiet in vinum converti. Illa enim captivitas hanc in mundo patimur, captivitatem signamus, dum populos peccantes, et semper inferiora labentes (aquæ enim multæ sancti Dei conspiciunt, flent et de perennæ beatitudinis recordantes. Et tamen vel nulli sunt, qui eorum monitis obtemperant, sanctæ prædicationis organa sunt. licibus, id est, quasi quibusdam vinis, memoriæ commendant, dicentibus: « In corde meo abscondi eloquia tua, quia ea quæ intelligit firmiter ligat et merito salix vocatur. Silent enim prædicationes, et a prædicatione cessant, dum parvipendi, et se ipsos contemptui faciunt. Sed sicut tunc, ita et modo per peccata et satisfactionem, duce Jesu Sacerdote tunc per illum Jesum significabatur, tunc in patriam revertuntur. Restat ad sextam hydriam dicamus, quæ aliis omnibus est, de qua etiam omnes aliæ sapor habent. In hac enim quatuor Evangeliorum apostolorum dicta continentur. Hanc per se ipsum implevit. Hanc suis discipulis ut omnes gentes ex ea satiarent, dicens: « Ut in universum mundum, prædicatæ creature (*Marc.* xvi, 15). » Hujus ac-

(1098) Ita S. August. lib. xv De civ. Dei Gregorius, hom. 16 in Ezech., etc.

(1099) Transitum per mare Rubrum per transitum ad vitam et gloriam per baptismum videtur. Vid. Tertullianus De bapt., c. 9; Cyprianus ad Magn.; Ambrosius, lib. 11 De sacramento confirmat Origenes, hom. 5 in Exod. Apostoli illud 1 Cor. x: « Scimus quia omnes sub nube fuerunt, et omnes in mari, etc.

Jus vitæ suavissimum est. Sed vis bibere de aqua? Audi ipsam Dominum: « Simile, inquit, factum est regnum celorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminavit zizania (Matth. 13, 24). » Quæ cum servi ejus colligere voluissent, ait: « Sinite utraque crescere usque ad messem, et tempore messis dicam messoribus: Colligite prius zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem reponite in horreum meum (id., 30). » Hæc est igitur hujus hydræ aqua: ut in vinum convertatur, dicamus cum apostolis: « Domine, edisserere nobis parabolam istam. » Inquit Dominus, est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii regni. Zizania autem, filii sunt quædam. Inimicus autem, qui seminavit eam, est abolus. Messis verò, consummatio sæculi. Messores autem angeli sunt. Sicut enim colliguntur zizania, et non comburantur, sic erit in consummatione sæculi. Exhibent angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus, et stridor dentium (ibid., 43). » Sic igitur in vinum aqua convertitur: in spiritualem intelligentiam littera mutatur (1100). Dicitur autem quid sex hydræ significant. **219** Quæ bene quidem secundum purificationem Judæorum ibi positæ erant, quoniam quidam in eis continetur, baptismus quidam est, et purificatio animarum. Capiebant autem singulæ metetas binas, vel ternas, per quod significatur, quia si, proximique dilectionis, et fidei Trinitatis membra omnibus sufficit ad bibendum, tenendum, et edendum. Sequitur: Et dicit eis Jesus: *Haurite hinc, et forte architriclino. Et tulerunt. Ut autem stavit architriclinus aquam vinum factam, et non erat unde esset; ministri autem sciebant, quia hauriant aquam; vocat sponsum architriclinus, et dicit: Omnis homo primum bonam vinum ponit, et cum ebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem vasti vinum bonum usque adhuc.* Quis est iste architriclinus, cui hoc novum et mirabile vinum ius affertur? Iste enim architriclinus intellectus ihu esse videtur, a quo solum bonum vinum concoctur et laudatur. Habet enim unusquisque hoc hunc architriclinum in palatio cordis sui. Ipse

(1100) Æmuari, credo, voluit A. noster in hac ystica hydarum sex explicatione Bedam, qui se hoc loco suam proponit, eaque vix a Brunonis explicatione discrepat. Allegorice primam hydriam terpretatur de Abelis morte, et homicidio Caini, ferens hæc ad J. C. mortem et Hebræorum Deidum; pro secunda hydria secunda ætate affert Iuvium, ut ferre A.; pro tertia Sacrificium Isaac; pro quarta subrogationem Davidis in locum Saulis; pro quinta captivitatem, ut A.; pro sexta J. C. circumcissionem, quæ baptismum et resurrectionem significaverit. Viam patefecit prævitque in mysticis iusce facti explicationibus excogitandis S. Gregorius scribens homil. 6 in Ezech., n. 7: « Quem non parvulorum ipsa evangelica historia in miraculi operatione reficiat, quod hydrias vacuas Dominus qua impleri præcepit, eandemque aquam protinus

est princeps domus: ipse regit et disponit omnia. Huic autem Ecclesiæ ministri sanctarum Scripturarum vinum quotidie offerunt, quod ille bibens, quamvis nesciat unde sit, tamen admiratur et laudat. Quando enim hæc in ecclesiis recitantur, nulli alii dant saporem, nisi his qui ea intelligunt. Merito igitur hoc vinum architriclino ferre Dominus jussit, quatenus et nos majora intelligentibus demus vitum, non intelligentibus vero aquam afferamus. Qui enim bene intelligunt, et litteram venerantur, et spiritum. Unde et hic architriclinus dicit: Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc, et primum videlicet, et ultimum laudans. Qui vero minoris intelligentiæ sunt, aquam bibant, et Scripturarum planissima audiant. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cæna Galilææ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli ejus.* In sanctarum enim Scripturarum spirituali expositione, quæ utique per hoc vinum significatur, Christi gloria manifestatur, et credentium fides augetur. *Post hæc descendit Capharnaum ipse, et mater ejus, et fratres ejus, et discipuli ejus, et ibi manserunt non multis diebus.* Qualiter autem fratres ejus intelligi debent, in Matthæo exposuimus.

VI. *Et prope erat pascha Judæorum, et ascendit Hierosolimam Jesus, et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et nummularios sedentes, et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo.* Et hæc quidem in Matthæo exposita sunt. Quæ alii evangelistæ Dominum tunc fecisse narrant (Matth. 21; Marc. 11, Luc. 19), quando super pullum asinæ sedens Jerosolimam venit. Unde manifestum est, beatum Joannem historiæ ordinem non ubique tenere (1101). *Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? Respondit Jesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus exiabo illud.* Hoc autem Judæi non intelligentes, et de templo lapideo, et manufacto eum loqui putantes, dixerunt: *Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus exiabis illud? ille autem, inquit evangelista, dicebat de templo corporis sui, quod Judæi per crucis tormentum illis diebus erant soluturi. Non majus tamen miraculum erat templum illud in tribus diebus reædificare, quam se ipsum*

in vinum vertit? Sed cum hæc vigilantiores ingenio audiunt, et sacram historiam credendo venerantur, et quid interius innuat, requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias valuit vino statim replere. Sed impleri hydrias aqua jubet, quia prius per sacræ lectionis historiarum corda nostra replenda sunt. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia, per allegoriæ mysterium, in spiritualem nobis intelligentiam commutatur.

(1101) S. Augustin. De consens. Ev. l. 11, c. 67, vult J. C. his vendentes ejecisse de templo; primo nunc quando id S. Joannes narrat; eratque primus prædicationis annus; deinde sub passionis tempus, quando a reliquis evangelistis describitur. Ita S. Joan. Chrysost. hom. 22 in Joan.

post mortem die tertia resuscitare. Qui enim una die, ut Moyses scribit, cœlum et terram creavit (*Gen. 1, 1*), facile ei erat unam domum in tribus diebus recœdificare. *Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat.* In quo apparet ipsos quoque Christi discipulos hoc verbum non intellexisse. *Et crediderunt Scripturæ, et sermoni quem dixit Jesus.* Crediderunt, inquit, Scripturæ prophetarum de Christi resurrectione loquenti. Crediderunt et huic sermoni Jesu de sua resurrectione prophetanti. Christi ergo resurrectio fuit causa, quod Scripturæ prophetarum et sermoni Jesu apostoli crediderunt. *Cum autem esset Hierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat.* Ecce iterum evangelista loquendi ordinem mutare videtur, ut non de illo pascha loquatur, de quo usque modo locutus est. Illo enim pascha, quo Dominus crucifixus est, nec multa signa **220** eum fecisse, nec multos in eum credidisse, sed ipsos quoque apostolos dubitasse, legimus. Constat igitur quia aut de alio pascha loquitur, aut non semel tantum vendentes et ementes de templo Dominus ejecit (1102). Sequitur: *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse autem sciebat quid esset in homine.* Si enim de illis intelligatur qui crediderunt in nomine ejus, inconueniens esse videtur ut Jesus non credat semetipsum eis. De aliis igitur hoc intelligatur. Quodammodo enim se ipsum Jesus et credebat eis, et non credebat eis. Credebat enim semetipsum eis, quia cum eis conversabatur et eis quotidie in synagogis et templo prædicabat. Sed non credebat semetipsum eis, id est, non credebat se ipsum secure et absque eorum insidiis esse apud eos. Cur hoc? Eo quod ipse nos et omnes, et quia sciebat quid fraudis et iniquitatis esset in unoquoque homine.

VII. [CAP. III.] *Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Judæorum. Hic venit ad eum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister.* Bonus homo iste Nicodemus jam credulus quidem, sed non in charitate perfectus. Perfecta enim charitas foras mittit timorem. Hic

(1102) Postremum hoc præter Augustin. et Chrysost. all. sentit etiam Beda ad h. l.: « Bis quidem in S. Evangelio legimus, quod veniens in templum Dominus hujusmodi negotiatores ejecerit, nunc videlicet, id est tertio ante passionem suam anno, sicut ex hujus Evangelistæ sequentibus scriptis agnoscimus; et ipso quo passus est anno, cum ante dies quinque Paschæ sedens in asino Hierosolymam venisset. »

(1103) Hoc quoque Beda animadvertit: « Dominum cum illo fuisse e miraculis prudenter intellexit; tamen ipsum Deum esse non novit. »

(1104) De hac baptismi virtute et spiritali morte Nazianzen. orat. 40, pag. 641: « Atque hæc baptismi gratia et facultas est, non orbem terrarum, ut oliv. aquis obruens, sed uniuscujusque hominis peccatum purgans, easque obstructions et maculas quæ vitis contrahuntur, prorsus abstergens. . . »

A autem nocte veniebat, quia Judæi non illuminari volebat. Sed quæ inquit, quia a Deo venisti magister? fidem suscepit, adjungit: *Nemo signa facere, quæ tu facis, nisi fides.* Valde melius dixit Nathanael, quod dicitur: *tu es Rex Israel* (*Joan. 1, 49*). Nicodemus Christum confitetur Deum cum eo esse confiteatur. *Jesus, et dixi ei: Amen, amen dicitur natus fuerit denuo, non potest videri.* baptisum eum invitat, ubi dicitur: *Et baptizatus est Jesus in Jordanis, et dicitur: Amen, amen dicitur natus fuerit denuo, non potest videri.*

B *cum sit senex? Nunquid potest iterum introire et renasci?* Videtur enim ad hujus sacramenti intelligere non posse, manifestius autem nisi quis renatus fuerit ex aqua non potest intrare in regnum Dei. *Et dicit: « Quicumque baptizati sumus in morte ipsius baptizati sumus cum illo per baptismum in quo surrexit Christus a mortuis. Ita et nos in novitate vitæ ambulamus. His enim verbis, quid baptismus? Cum enim in fide Christi baptizati sumus, quodammodo ei et cosepelitur: ut inde abluti et penitentibus, sic postea in novitate vitæ Dei Filius Patris gloriam non habentem enim virtus hujus sacramenti, ut non ab omni peccato (1104). Unde dicitur: *natum est ex carne caro est, et ex Spiritu spiritus est.* Sicut, inquit, et peccatrice caro ei consimilis licet vitata et plena peccatis; ita ex aqua et Spiritu sancto sanctum et mundum ab omni peccato. Non tibi: Oportet vos nasci denuo. De carnali, sed de spiritali enim nativitas non fit nisi semel carne oritur, nisi iterum ex Spi-*

C *ritu renasci.* »

D Proinde cum Christo sepeliamur et cum eo resurgamus: cum eo simul etiam extollamur. » Chrysost. in Joan., n. 2: « Divina celebrantur Sepultura, mortificatio, resurrectio simul fiunt omnia. In aqua enim, caput immergitur nobis; demergitur totus; delectus, novus exurgit. » Et hoc in RR., n. 4: « Quid sibi vult illud baptizati sumus? Ut ipsi moriamur. Baptisma enim crux est. Quod crux et sepulchrum, hoc nobis baptismus idem in rebus. Ipse namque captus est; nos autem peccati idem ferre habet hom. 9 in ep. V. S. Jo. Damascan., 54, De fid.

am, sed ad mortem oritur. Spiritus ubi vult spirat. Ideoque, inquit, quod natum est ex Spiritu, spiritus est; quia Spiritus ubi vult spirat, quem vult iminat, quem vult sanctificat, et spiritualem et indum facit. Et vocem ejus audis, sed non scis de veniat, aut quo vadat. Ac si dicat: Ille Spiritus, qui sic sanctificat omnia, qui ubi vult spirat, inquam, est, cujus vocem nunc audis, et qui nunc in me et per me tibi **221** loquitur. Sed quam vocem ejus et in me, et in discipulis meis aures valeas, non scis tamen unde veniat, aut quo vadat. Quis enim sciat unde veniat et quo vadat, qui lique est et omnia complet? « Spiritus enim Domini replebit orbem terrarum (Sap. 1, 7). » Nemo enim scit quomodo a Patre Filioque procedit. Sic enim omnia, qui natus est ex Spiritu. Sicut, inquit, Spiritus ubi vult spirat, sic et omnis qui natus est ex Spiritu, si tamen non separetur a Spiritu. Si enim a Spiritu separatur, sit carnalis et animalis (105). « Animalis autem homo, dicit Apostolus, non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei (I Cor. II, 14). » Spiritus autem omnia scrutatur, etiam profunda. Spirat igitur ubi vult, siquidem omnia scrutatur. Nam etsi modo fortasse non ad plenum videat, scrutaretur, et intelligat quæcunque velit, neque ad omnia secreta rimanda introducatur, tamen post hanc vitam, quidquid voluerit videbit et habebit homo nectus et spiritualis. Respondit Nicodemus, et dixit: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Jesus, et ait ei: Tu es magister in Israel, et hæc ignoras? Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et non videmus testamur, et testimonium nostrum non ipitit. Affirmit Salvator noster verum esse quod ait, utpote qui ea loquitur, quæ scit, et hic testatur quod vidit. Ignorantia enim parit mendacium, testis non suscipitur, nisi qui se et vidisse, et presentem affuisse testatur. Et tale est ac si diceret: Crede tantummodo, et noli dubitare. Ne quæ de his quomodo fiant. Cælestia enim sunt, et humano intellectu capi non possunt. Unde et subdit: Si terrena dixi vobis, et non creditis, quomodo, si tæxero vobis cælestia, crederis? Verumtamen ali-

A quid tibi dicam de cælestibus. Et nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. Hæc enim cælestia sunt. Unus enim, idemque Christus Jesus et Filius Dei est, et filius hominis. Sed etiam naturaliter Filius Dei, et temporaliter filius hominis. Et ipse quidem filius hominis secundum alterum, id est secundum divinitatem, descendit de cælo, secundum quam semper est et in terra, et in cælo. Descendit enim non locum mutando, sed se humiliando, et carnem suscipiendo (1106). Ascendit vero, quantum quidem et ad humanitatem, locum etiam mutando: quantum vero ad divinitatem, gloriam propriam manifestando. Unde Psalmista: « Exaltare, inquit, super cælos, Deus, et super omnem terram gloria tua (Psal. cxxvii, 6). » Deus enim, quia ubique est, aliter neque ascendere, neque descendere potest. Et ipse quidem solus et totus ascendit in cælum, namque membra sua secum trahens in cælum. Ejus namque membra sunt omnes fideles, et ipse est caput totius Ecclesiæ. Unde et alibi ait: « Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40). » Nemo igitur ascendit in cælum, nisi ipse, et membra sua simul cum ipso. Sive etiam ipse solus ascendit per se, alii vero per ipsum, et non per se. Ad hoc igitur Filius hominis descendit de cælo, ut a terris exaltatus omnia post se traheret in cælum. Et hoc est quod ait: Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Ideo enim serpentem æneum in deserto exaltavit Moyses, ut homines a serpentibus percussi eum viderent et sanarentur. Ideo et Christus in cruce exaltatus est, ut omnis qui mentis oculis eum videt, omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam (1107). Nulla est enim alia medicina, qua a primi serpentis veneno homo sanari possit. Merito autem in illo serpente se Dominus significare voluit, quoniam sicut ille serpentis quidem similitudinem habebat, serpentis autem venenum, et malitiam non habebat; ita et Salvator noster cum iniquis deputatus, et inter latrones crucifixus, carnis

(1105) Sequitur A. explicationem illorum, qui in isto Joannis vocem Spiritus primo loco positam Spiritus ubi vult spirat, eodem sensu accipiunt atque in altero loco, de Spiritu S. quod facere plerosque veteribus. PP. asserit Calmet; licet, eodem teste, quæque ex recentioribus primo loco ventum intellegunt, ut Lyranus, Estius ipse, Calmet, etc. Vult. Magant Toletus, Calmet, et Natalis Alexander h. l.

(1106) Hilar. l. x De Trin., n. 16: « Hinc igitur maximum illud ac pulcherrimum suscepti hominis sacramentum Dominus ipse ostendit, dicens: Nemo ascendit in cælum, etc. Quod descendit de cælo, contra de Spiritu originis causa est. Non enim ex corpori Maria originem dedit, licet ad incrementum partumque corporis omne quod sexus sui nature est contulerit. Quod vero hominis filius est, conceptæ in Virgine carnis est partus. Quod autem cælestis est, nature semper manentis potestas est, et ininitata conditæque per se carne, non se ex in-

fnitatis suæ virtute intra regionem definiti corporis coarctavit, Spiritus virtute, ac Verbi Dei potestate in forma servi manens, ab omni intra extraque cæli mundique circulos, cæli ac mundi Dominus non abfuit. Per hoc ergo et de cælo descendit, et filius hominis est, et in cælestis est: quia Verbum caro factum, non amiserat manere quod Verbum est. » Vide eundem locum explicantem Fulgentium lib. II ad Tras. c. 17; Augustin., lib. I De peccat. mer. et remis., c. 31; Gregorium, lib. xxvii Moral., c. 11, qui duo postremi de Christi membris, id. Christianis, hunc locum interpretantur.

(1107) S. Augustin., serm. 26 in psal. cxviii, n. 4: « Præfigurandum Moyses, Deo miserante ac jubente exaltavit in eremo similitudinem serpentis in ligno, ut similitudo carnis peccati crucifigenda præfiguraretur in Christo. Hanc intuens salutariferam crucem, omne calumniantium superhorum virus expellimus. » Vid. serm. 353, n. 2, lib. x De civ., c. 8, etc.

quidem peccati, ut ait Apostolus (Rom. viii, 3), si-
 -ilitudinem habebat, peccatum autem nullum ha-
 -bebat. **222** Apparuit enim « in similitudine carnis
 peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne
 (ibid.). » Vide ergo quantum Deus hominem dile-
 -xerit, pro quo Filium suum morti tradidit, ut homo
 non periret. Hoc est enim quod ait : *Sic enim dile-
 -xit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret,
 ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat
 vitam æternam. Non enim misit Deus modo Filium
 suum in mundum, ut judicet, id est, ut damnet, et
 perdat mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.*
 Venit enim prius ad salvandum, iterum autem ven-
 -turus est ad judicandum. *Qui credit in eum, non
 judicatur, id est non damnatur. Judicium enim pler-
 -umque pro damnatione ponitur (1108), secundum
 illud : « Judica, Domine, nocentes me (Psal. xxxiv,
 1). » Omnes enim et bonos, et malos judicabit Deus.
 Sed quia non omnes damnabit, ideo qui credit in
 eum non judicatur. *Qui autem non credit, jam judi-
 -catus est. Cur ? Quia non credit in nomine unigeniti
 Filii Dei. Sed dicet aliquis : Jam ergo nullum judi-
 -cium restat, sed et boni non judicantur, et mali jam
 judicati sunt. In Dei namque dispositione jam judi-
 -cati et damnati sunt mali, cujus utique sententia
 immutabilis est. Adhuc tamen judicandi sunt; non
 ut sententia mutetur, sed ut manifeste audiant et in-
 -telligent id, quod de eis dispositum est, dicente
 Domino : « Ite, maledicti, in ignem æternum (Matth.
 xxv, 41). » *Hoc est autem judicium, quia lux venit
 in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras,
 quam lucem. Hoc, inquit, est judicium, propter quod
 mali damnabuntur. Si enim quis dicat cur damnen-
 -tur, hoc judicium est, et hæc ratio redditur : quia
 lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis
 tenebras, quam lucem. Si enim non venisset, et lo-
 -cutus eis fuisset, peccatum non haberent : nunc au-
 -tem excusationem non habent de peccatis suis.
 Magis enim tenebras, quam lucem diligunt, qui non
 Christum, sed diabolum imitantur. Iste enim lux
 mundi dicitur (Joan. ix, 5) : ille princeps tenebra-
 -rum vocatur. Erant enim eorum mala opera. Ideo,
 inquit, tenebras dilexerunt, quia eorum opera mala
 erant. Mala enim opera non lucem, sed tenebras
 quærunt. Unde et latrones et adulteri noctem amant,***

(1108) De hoc loco Jo. S. Hilarius in Ps. 1 : « Neg-
 -ligentiam audientium, et incuriosam legentium fa-
 -cilitatem perturbat : » et S. Aug., De agon. Christ.,
 cap. 27, n. 29, narrat fuisse, qui ex illo negaret
 diem judicii futurum. Hinc multi PP. explicationem
 in juse loci aggressi sunt; quæ etsi varia esse videat-
 -ur, tamen plerorumque huc ferme redit; ut aliud
 sit judicium discussionis, aliud judicium damnatio-
 -nis, sive duplex judicii actus. Negant iudicio discus-
 -sionis judicandos, quorum causa apertissima est;
 non negant judicandos iudicio damnationis. Hinc
 Basilium in ps. 1. explicans illud, *non resurgent im-
 -pii in iudicio*, scribit : « Non veniunt, ut convincan-
 -tur, sed ut ferant damnationem. » Sic etiam ferme
 S. Ambros., serm. 20 in ps. cxviii, et fuse S. Grego-
 -rius, lib. xxv Moral. c. 20. Aliter exponit Hiero-
 -nymus in c. xxv Jerem. gentes non judicandas,

et tenebras diligunt. Et hoc est quod
*enim qui male agit odit lucem, et non ven-
 ut non arguantur opera ejus. Hinc est quod
 perjuri, homicidæ, fures, proditores,
 episcopis se præsentare, et verba Dei au-
 Qui autem facit veritatem venit ad lucem,
 festentur opera ejus, quia in Deo sunt sa-
 quit, qui facit veritatem, id est operum
 opera vera et incorrupta, quia videri
 libenter venit ad lucem. Libenter se
 que discipulis representat. Quod autem
 discipuli lux dicantur, audi ipsam Domini
 inquit, estis lux mundi (Matth. v, 14).
 igitur venit, qui ad hos venire non metuit.*

VIII. *Post hæc venit Jesus, et discipulos
 B dæam terram, et illic demorabatur cum
 zabat. Erat autem et Joannes baptizans in
 Salim, quia aquæ multæ erant illic, et
 baptizabantur. Nondum enim missus fu-
 ceram Joannes. Postquam enim in vinum
 vertit, et ea quæ superius scripta sunt
 Dominus, simul cum discipulis suis venit
 terram; cum illis utique discipulis qui
 poris habebat : nondum enim apostolos
 enim Matthæus ait, postquam Jesus
 « relicta civitate Nazareth, venit Domini-
 naum, et habitavit ibi (Matth. iv, 13).
 quidem Petrum et Andræam, Jacobum
 de piscatione vocavit. Quod autem Joan-
 bat, Christi baptismum significabat. U-
 C ptismo cessavit, postquam Christum ju-
 cognovit.*

IX. *Facta est ergo quæstio ex discipulis
 cum Judæis de purificatione. Et venerunt
 nem, et dixerunt ei : Rabbi, qui erat
 Jordanem, cui testimonium perhibuisti,
 ptizat, et omnes veniunt ad eum. Respon-
 nes, et dixit : Non potest homo accipere
 nisi fuerit ei datum de celo. Ac si dic-
 D **223** veniunt omnes; ejus tamen
 non accipiunt omnes, quoniam nihil
 homo accipere, nisi ei datum fuerit de
 Unde ipse quoque Dominus ait : « Ne-
 me, nisi Pater meus traxerit eum (Joan.
 « Omne enim datum optimum, et omne*

quod spectat universim ad damnationem
 ipso quod non credant, judicate sunt
 tamen quantum ad modum et veluti
 damnationis. Aliter Chrysost., hom. 27
 esse judicandos, quatenus definiendum non
 illa opera bona sint an mala; judicandos
 id est sententiam adversus eos ferendam
 gendam, A. nostri explicatio videtur esse
 l. all. scribentis : « Dicitur enim iudicium
 natione; » in quam sententiam affert illud
 Qui non manducat, manducantem non
 Matth. vii aliud : Nolite judicare, ne jud-

(1109) Verba non potest homo accipere
 quam, etc. S. Jo. Chrysostomus, hom. 27
 stum refert, in hanc sententiam : «
 Christus auctoritatem baptizandi accipere
 anteferri, nisi id a Deo esset illi datum

tum desursum est, descendens a Patre lumen (Joan. i, 17). » *Ipsi vos testimonium perhibebitis, ut dixerim ego: Non sum Christus, sed quia misus sum ante illum.* Ille, inquit, est Christus, et non ego. Illi ego testimonium perhibui, et non mihi. » *Ipsi mihi testes eritis, quod ego hoc dixerim, ut testimonium perhibuerim, illum, sicut decuit, exaltando, et me, sicut oportuit, humiliando.* Misus enim sum ante illum, quasi præco ante judicem, quasi amicus ante sponsum. Et hoc est quod ait: *Qui habet sponsum, sponsus est. Amicus autem sponsi, non est, et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Ille, inquit, est sponsus, cui sancta Ecclesia sanctis amplexibus copulatur, ejus sanguine redempta, ejus de latere fabricata, ejusque fidei annulo sponsata. Ego vero sum amicus sponsi, qui ante illum stans ad serviendum, audiens ad obsequendum, propter ejus delectabilem vocem gaudens exultando gaudio magno. Hoc est enim quod ait: *Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Ecce, inquit, jam rædicat, jam baptizat; impletum est gaudium meum; impleta est prophetia mea. Hoc ego exspectabam, hoc videre desiderabam. Cesset umbra, erit adest. *Illum oportet crescere, me autem minui.* Crevit enim Christus, quia jam creditur esse, qui erat. Minuitur Joannes, quia cessavit æstinari, quod non erat. Omnes enim æstimabant Joannem esse Christum. De Christo vero (alii dicebant, quia unus est; alii vero, non, sed seducit turbas (Joan. i, 41, 43). » Sic igitur crevit Christus: sic minuitur Joannes (1110). Et hoc merito: *Qui enim desursum venit, super omnes est.* Venit enim Christus desursum, quia de cælis (1111). Sic enim ipse ait: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi (Joan. i, 41, 51).* » Sed parum est hoc. Altius respice. Dicat se: *Exivi, inquit, de Patre, et veni in mundum (Joan. xvi, 28).* » *Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de cælo venit, super omnes est, et non vidit et audivit, hoc testatur.* Non, inquit (1112), terra de terra sumus, quia de hoc mundo sumus, terra de terra facti sumus, si de terra loquimur, terra de his quæ vidimus et audivimus loquimur, mundum est plerumque quod loquimur. Si vero de celestibus loquamur, nisi locutionem nostram divina et cælesti auctoritate firmemus, quis eredit

A verbis? Testis enim non suscipitur, nisi qui præsens affuerit, et se vidisse et audisse testatus fuerit. Quia igitur Salvator noster super omnes est, quia de cælo venit, quia præsens affuit, et quia quod vidit et audivit, hoc testatur; verum est utique quidquid ipse testatur. *Et tamen testimonium ejus nemo accipit. Qui autem accipit ejus testimonium, signavit, quia Deus verax est.* Quis est enim qui accipit ejus testimonium, si testimonium ejus nemo accipit? Impossibile enim esse videtur ut nemo accipiat, et aliquis accipiat. Hoc autem ad superiora respicit, ubi ait: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo (Joan. iii, 27).* » Dicatur ergo: *Et testimonium ejus nemo accipit, nisi ille cui hoc de cælo datum fuerit.* Qui autem cælitus illuminatus ejus testimonium accipit, ille quidem signavit, et notavit, intellexit, certissimeque cognovit, quia Deus verax est. Sed quid mirum, si verax est, quia verba Dei loquimur? Hoc est enim, quod ait: *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur.* Dei autem verbis mendacium inesse non potest. Sequitur: *Non enim ad mensuram dat Spiritus spiritum. Pater diligit Filium, et omnia dedit in manus ejus.* Ideo, inquit, verax est, quia et verba Dei loquitur, et Spiritu veritatis plenus est. Non enim, ut cæteri homines, ad mensuram Spiritum sanctum a Patre accipit. Ipse enim est, « in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Col. ii, 9). » **224** Ipse est « flos de radice Jesse (Isa. xi, 1), » in quo omnes gratiæ sancti Spiritus requiescunt. Ipse est, de quo Pater ait: *« Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit (Matth. xvii, 5). »* Omnia autem dedit Pater in manus ejus: *« Omnia mihi tradita sunt a Patre meo (Matth. xi, 27). »* Quia enim secundum humanitatem minor est Patre, omnia secundum humanitatem a Patre accepisse dicitur. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Qui autem incredulus est Filio, non vidit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Quia, inquit, omnia dedit Pater in manus ejus, in potestate illius est dare vitam æternam cui vult, et æternum supplicium cui vult. Et merito quidem non videbit vitam, qui in illum credere noluit, qui est vera vita: Sicut ipse ait: *« Ego sum via, veritas, et vita (Joan. xiv, 6). »*

Illus I. ii, c. 60, de se Joannem dixisse putat, hoc sensu: *« Ego homo sum, ut cæterorum unus; quod ab eo, de cælo est mihi collatum. »*

(1110) Est hæc maxime literalis explicatio (Amosius lib. vi De-bened. Patr., c. 11. Crescere refert ad populum Christianum; minui ad populum idæorum, quasi hujus personam sumeret Joannes), jam proponit S. Gregorius hom. 20 in Ev. *« Quærendum est, in quo crevit Christus, in quo immiuitur est Joannes, nisi quod populus, Joannis absentiam videns, remotum tunc ab hominibus esse conspiciens, eum esse Christum putabat; Christum vero cum Publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Christum esse, sed esse prophetam credebat. Sed cum per accessum temporis, et Christus, qui propheta esse putabatur, Christus est agnitus: et Joannes, qui*

Christus esse credebatur, propheta esse innouit, impletum est quod de Christo suis præcursor prædixit. » Vid. S. Aug., tract. 16, n. 4; S. Bernardum, serm. De nat. S. Joan.

(1111) S. Cyrillus Sursum exponit de superna radice ὁ τῆς ἀνωθεν πίστεως id. Divina substantia; adeoque ejus divinitatem contra Arianos probat.

(1112) S. Augustinus, tract. 16 in Jo., refert hoc ad Joannem; ita ut quæ de Christo ille dicebat, ex Dei inspiratione et allatu diceret. *« De homine dicebat. Quantum ad ipsum hominem pertinet, de terra erat, et de terra loquitur. Si autem aliqua loquitur divina illuminatus est a Deo. Nam si non esset illuminatus, terra terram loqueretur; »* quod convenit explanationi sequentium verborum auctoris nostri.

X. [CAP. IV.] *Ut ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi, quia Jesus plures discipulos facit quam Joannes, et baptizat, quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus, reliquit Judæam, et abiit iterum in Galilæam. Cognovit enim Jesus, Pharisæos suo baptismo non ædificatos, sed indignatos fuisse; et ideo, ne in suæ prædicationis initio scandalum fieret, ad tempus Judæam dereliquit (1113), donec ejus fama in miraculis declarata, majorem auctoritatem ejus baptismus et doctrina suscipere (Joan. 1, 35). Quod autem ait, quanquam Jesus non baptizaret sed discipuli ejus, ad exteriorem lavationem spectat (1114). Si enim Jesus non baptizabat, quid est quod Joanni dicitur: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat? Baptizat enim Jesus, quia totum hominem interius exteriusque purificat. Per se tamen non baptizat, quia non per se, sed per discipulos suos corpora lavat. Oportebat autem eum transire per Samariam.*

XI. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo. Erat ibi fons Jacob. Hoc est enim illud prædium, de quo Jacob, filium suum Joseph benedicens, ait: « Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tibi de manu Amorrhæi in gladio, et arcu meo (Gen. XLVIII, 22). » Ibi autem erat fons Jacob. Si enim Jacob erat ille fons, hominem aquam habebat. Cum scriptum sit: « In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel (Psal. LXVII, 27). » Fons iste profunda patriarcharum fides et doctrina esse videtur. Unde non solum fons, sed et puteus vocatur (1115). Fons quidem propter vivam aquam: puteus autem propter profunditatem. Valde enim profunda est legis et prophetarum scientia. Jesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra puteum. Hora erat quasi sexta. Fatigatur enim Jesus, sed secundum carnem (1116). Nisi enim fatigaretur, nisi esu-*

(1113) S. Augustinus, tract. 15 in Jo.: « Quia cognovit eorum scientiam, simul cognovit et invidentiam; quia non hoc propterea didicerunt, ut sequerentur; sed ut persequerentur, abiit inde. »

(1114) S. Aug., epist. 265, n. 5: « Utrumque de Domino scriptum est, et quia baptizabat plures quam Joannes, et quia ipse non baptizabat, sed discipuli ejus; ut intelligeremus et ipsum quidem baptizasse præsentia majestatis, non tamen ipsum baptizasse manibus suis. Ipsius enim erat baptismi sacramentum; ad discipulos autem baptizandi ministerium pertinebat. » Ita et tract. 15 in Jo.: « Baptizabat, quia ipse mandabat; non baptizabat, quia non ipse tingebat: præbebant discipuli ministerium corporis; præbebat ille adiutorium majestatis. Quando enim cessat a baptizando, quando cessat a mundando? » Aug. exseribit Beda ad h. l.

(1115) Quis fons, quis puteus dicatur, explicat ad h. l. Augustinus, Cyrillus pag. 177, elegantem allegoriam proponit fontis hujus, qui Jacob dicebatur. eratque juxta Samariam, quo Judæam relinquens J. C. venit: « Typice nobis et ænigmatice subinnuens, licet Evangelica prædicatione excessura esset Hierosolymis, et ad gentes sermo divinus deinceps abiturus; non tamen una cum Israele perituram esse in Patres dilectionem. » Beda aliter:

A furet et siliuret, homo esse non creditur, id est fatigatus, sedebat supra ergo sunt fatigati, qui requiescere volunt ad puteum, veniant ad Scripturas prope invenient Jesum, ibi eum dicentem annuntiate ad me omnes qui laboratis et onerati estis, ego reficiam vos (Math. XI, 18). » Ideo super puteum fatigatus quievit, ut nos qui ad eum queramus, ostenderet. Erat autem hora sexta, quia ætas mundi sexta: prima a Adam usque ad Noe; secunda usque ad David; tertia usque ad David; quarta usque ad gratiorem Babylonis; quinta usque ad sextam usque ad finem sæculi. Venit mulier haurire aquam. Hæc enim mulier plebs Israelitica mihi esse videtur; tenem Jacob, ad fontes Israel, ad Samariam triarcharum quotidie venit, sed quia aquam non habet, bibendo satiari non potest, autem in sequentibus exponetur.

225 *Da mihi bibere. Sicut Jesus vitæ, de quo scriptum est: « Quoniam fons vitæ (Psal. xxxv, 10). » Sed si fons, quomodo sitire potest? Non aquam, sed stram sicut Jesus. Unde in sequentibus dicitur: « ut faciam voluntatem Patris cælis est. Patris autem voluntas erat salvaret et ad fidem converteret. Hoc quod sitiebat Jesus (1118). Discipuli autem erant in civitatem, ut cibos emerent. »*

C *mulier Samaritana: Quomodo tu, Judæus bibere a me possis, quæ sum mulier Samaritana? Quia Samaritani Judæi Samaritanis. Quia Samaritani Israelitæ erant, tamen secuti sunt idolis, qui eos idola colere docuit, in tantum alienati, ut quasi Gentiles a Judæis. Respondit Jesus, et dixit ei: Si scires quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere,*

« Puteus, mundi hujus terrenum laborem, tenebrosa profunditate significat cepit ab Augustino lib. LXXXIII qq. qu. 15 in Jo.: « Video in puteo tenebrosam aquam. Admoneor ergo intelligere mundi partes, id est terrenas, quo venit Dominus hora sexta, id est sexta ætate generis humani. »

D (1116) Id. Aug. ibid.: « Quod autem ait ad puteum, infirmitatem carnis significat, sedit, humilitatem; quia et imbecillitas pro nobis suscepit, et homo hominibus inter apparere dignatus est. »

(1117) Aliter Aug. l. all.: « Quæri potest muliere Samaritana... bibere postulavit, scilicet Dominus mulieris illius fidem. Samaritana erat; et solet Samaria idola colere, nem sustinere (ipsi enim separati, a populorum simulacris mutorum animalium, aureis animalium suarum decus addiderunt) autem D. N. J. ut gentium multorum simulacris serviebat, ad munimentum christianæ et incorruptæ religionis adducere verba habet Beda.

(1118) Id. August. ib.: « Eorum ergo pro quibus sanguinem fudit. »

scies ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Si me, inquit, A nosceres, et sancto Spiritu illuminata esses, domine namque Dei est Spiritus sanctus, tu forsitan scisses a me, sicut ego modo peto a te, et dedissem tibi aquam vivam, aquam indeficientem, aquam in vitam æternam sufficientem. *Dicit ei mulier: Domine, que in quo haurias habes, et puteus altus est. Unde habes aquam vivam? Nunquid tu major es patre nostro Jacob, qui dedit nobis puteum? et ipse ex bibit, et filii ejus, et pecora ejus.* Tu mihi, inquit, vivam aquam promittis. Viva autem aqua que est; sed neque hauritorium habes, neque vas, quæ funem te habere conspicio. Insuper et puteus us est, ad cujus profunditatem manibus attingere non vales. Unde ergo tibi aqua viva? Aut si hanc aquam promittis, ad cujus comparisonem hanc aquam non vivam, sed mortuam intelligas, cur pater noster Jacob eam nobis non dedit? Nunquid tu major es? Hoc autem mulier illa dicebat, quia nondum Christi verba intelligebat. *Respondit Jesus, dixit ei: Omnis qui biberit ex aqua hac, sitiet æternum. Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Multatim separat eam Dominus a suo intellectu, ut meliorem intelligentiam eam trahat. Hæc autem aqua illa est de qua alibi ait (1119): *Qui sitit, veniat bibat, et de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Quod quid significet, mox evangelista exposuit dicens: *Hoc item dicebat de Spiritu, quem accepturi erant crederentes in eum. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc curare.* Separata jam aliquantulum mulier a priori intelligentia, non illius putei aquam intelligit: aliam aquam petit, qua semper abundans, amplius eam luc venire non sit necesse. Sed quia iste quoque intellectus carnalis est, ad alium intellectum eam omnino invitatur dicens: *Vade, voca virum tuum, veni huc.* Voca, inquit, virum tuum; exhibe intellectum tuum, et veni huc: esto præsens; noli jam er diversa fluctuare. Vir enim animæ intellectus est, quo et regitur et gubernatur. *Respondit mulier, dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jesus: Bene dixisti, quia non habeo virum; quinque enim viros abuisti, et hic, quem habes, non est tuus vir.* Hoc

(1119) Joan VII, 38. Ita et August. l. all. et Beda: Ut hinc ei ostenderet, non se talem aquam petisse, qualem ipsa intellexerat, sed quia ipse sitiebat idem ejus, eidem sitiendi Spiritum S. dare cupiebat. Ilanc enim recte intelligimus aquam vivam, quod est donum Dei, sicut ipse ait: *Si scires donum Dei: et sicut idem Joan. evangelista testatur, alio loco dicens: Si quis sitit, veniat et bibat.* S. Hieron. ad cap. IV Amos: *Ut autem sciamus, aquas et pocula significare doctrinam, Dominus loquitur ad Samaritanam: Omnis qui biberit ex aqua hac, etc.* Idem habet ad cap. V Is. et ad cap. XIV Zachar.

scississe? Quod utique Dominum non latebat. Spiritualiter autem quinque viri quinque sunt libri Moysis (1120), quibus plebs illa Israelitica, quæ per hanc mulierem significatur, ad tempus convicta, quasi uxor a maritis regebatur et gubernabatur. A quibus tanto tempore divisa erat, quanto tempore Dei sui oblita, eis inobediens erat. Sæpe enim alios amatores secuta, et cum idolis fornicata, hos viros legitimos fugiens, errori consensit. Hic est igitur, de quo hic dicitur: *Et quem habes, non est tuus vir.* Error est, non maritus; deceptor, non amator. *Dicit ei mulier: Domine, ut video, propheta es tu.* Hoc enim mulier non dixisset, nisi virum suum vocasset. Jam igitur error fugit. Jam fornicator abscedit. Sequitur: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet.* Video, inquit, quia propheta es tu. Responde igitur mihi quæ interrogo, et discere concupisco. Quid est hoc, quod dicitis vos, Judæi, quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet, cum certum sit quia patres nostri in monte hoc adoraverunt? *Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quæ nescitis. Nos adoramus quod scimus quia salus ex Judæis est. Sed veniet hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate.* Veniet, inquit, hora, et nunc est, quando veri et spirituales adoratores non in monte, vel in civitate, sed in spiritu et veritate Deum adorabunt. Quamvis enim alicubi eos orare oporteat, non tamen ad montem, vel ad civitatem, sed potius ad cor respicit Deus. Nec montem altiorem, nec civitatem nobiliorem attendit; sed cor contritum et humiliatum Deus non spernit. Intra igitur in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum. Ora non labiis tantum, sed spiritu et veritate. Soli autem Judæi, soli confessores, soli legis observatores adorant quod sciunt: cæteri vero adorant quod nesciunt. Cur? Quia salus ex Judæis est. Ex quibus Judæis? Audi Apostolum: *Non enim qui in manifesto Judæus, neque in manifesto in carne circumcisio, sed qui in abscondito Judæus, et circumcisio cordis in spiritu, non littera (Rom. II, 28).* Nos igitur sumus illi Judæi, nos Christiani, nos membra Christi, pro quibus omnibus caput noster modo dicit: *Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus* Sequitur: *Nam et Pater tales quærit, qui adorent*

(1120) Aug. l. all.: *Non sunt hæc carnaliter accipienda, ne hinc ipsi adhuc mulieri Samaritanæ similes esse videamur: sed de illo dono Dei, si aliquid jam gustavimus, spiritualiter ista tractemus. Quinque viros, quinque libros, qui per Moysen ministrati sunt, nonnulli accipiunt.* Ipse tamen hæc explicationem non probat, et aliud suggerit de quinque sensibus corporis; quod pariter facit Tract. 15 in Joan. postquam dicit: *Multi intellexerunt, non quidem absurde, nec usquequaque improbabiler, quinque viros mulieris hujus, quinque libros Moysis.* Augustinum sequitur, ut fere solet, Beda.

rum : subaudivit in spiritu et veritate. Sed cur hoc? Quia Spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. Si enim corporeus et localis esset, in monte vel in civitate quærendus esset : sed quia Spiritus est, in spiritu adorandus est (1121). *Dicit ei mulier : Scio quia messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Ac si diceret : Obscure loqueris, et ea quæ dicis non intelligo. Scio tamen quia veniet messias, qui dicitur Christus. Ille cum venerit, omnia nobis annuntiabit. Ille et tua et aliorum prophetarum obscura mysteria nobis revelabit. *Dicit ei Jesus : Ego sum, qui loquor tecum. Et continuo venerunt discipuli ejus, et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.* Cur mirabantur? Quia hoc fortasse in usu non habebat. *Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* nullam suspicionem habentes in eo de ea. Illis autem venientibus, siluit mulier, multum fortasse, nisi illi venissent, adhuc locutura. *Reliquit ergo hydriam suam.* Reliquit pravam intelligentiam suam, cum qua de fontibus Israel carnaliter, et non spiritualiter bibere solebat (1122). *Et abiit in civitatem.* Abiit ad ecclesiam Gentium. Ivit in universum mundum prædicare Evangelium omni creaturæ. *Et dicit illis hominibus : Venite, et videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. Nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de civitate, et veniebant ad eum.* Significantes eos qui, relicta Gentilitate, usquehodie convertuntur ad eum. *Interea rogabant eum discipuli dicentes : Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis : Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad invicem : Nunquid aliquis attulit ei manducare?* Ecce discipuli non intelligunt, de quo cibo Dominus loquebatur, sicut et mulier superius non intelligebat aquam, de qua ei Dominus loquebatur (1123). *Dicit eis Jesus : Meus cibus est, ut faciam voluptatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Hoc cibo delector, hoc reficior, quem, quia adhuc carnales estis, nondum ad penum intelligitis. *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menses sunt,*

(1121) Hilar. l. II de Trinit. n. 31 : « Ergo quia Deus invisibilis, incomprehensibilis, immensus est, ait Dominus venisse tempus, ut non in monte vel templo Deus sit adorandus; quia Deus spiritus est : et Spiritus nec circumscribitur, nec tenetur; quia per naturæ suæ virtutem ubique est, neque usquam abest, in omnibus omnia exuberans; hos igitur veros esse adoratores, qui in spiritu et veritate sunt adoraturi. »

(1122) Aliter Aug. l. all. : « Nec hoc, quod relicta hydria descissit, negligenter prætereundum est. Hydria enim fortasse amorem sæculi hujus significat, id est cupiditatem, qua sibi homines de tenebrosa profunditate, cujus imaginem puteus gerit, hoc est de terrena conversatione hauriunt voluptatem... Oportebat autem ut Christo credens, sæculo renuntiaret. »

(1123) Aug. Tract. 15 in Joan. et ex eo Beda : « Quid mirum, si mulier illa non intelligebat aquam? Ecce discipuli non intelligunt escam. » Egregie Ambros. lib. De Elia et jejun. c. 3 : « Non enim omnis esca materialis, nec omnis cibus corporalis,

et messis venit? Ecce dico vobis : Levate vos, et videte regiones, quia albæ sunt jam et messes. » Videns enim Jesus totam civitatem illam, et jam ad credendum maturam et missionis figura de ea loquitur, disciendum invitavit, et oculos eos levare præcepit. Dei falcem arripientes, metere incipient.

227 jam albas, et ad colligendum viduas. Et ne labor ipse gravis, et asper operis mercedem eis promittit, dicens : *Mercedem accipit, et congregat fructum in æternam. Ut qui seminat simul gaudeat.*

Seminatores enim prophetæ fuerunt, doctrinæ semina primum in illo populo Messores vero apostoli, qui populos

structos, et credulos in Ecclesiæ aream Pro quibus nimirum fructum suscipiunt æternam; quatenus seminatores et messores gaudeant, simulque æterna beatitudine.

In hoc enim est verbum verum, quia seminat, et alius est qui metit. Ego misit me, quod vos non laborastis. Alii laboraverunt labores eorum introistis. Nisi enim prædicasset, et Christi adventum, et cetera scripta sunt prænucciasset, tantam fidem in illo populo apostoli non collegissent. hoc est verbum verum, quia alius est

et alius qui metit. In hoc enim Evangelium verum, et indubitabile esse præbatur quod apostoli affirmant, prophetæ

Quod isti dicunt factum, illi dixerunt esse. *Multis crediderunt in eum Samaritani.*

Verbum mulieris testimonium perhibent mihi omnia quæcunque feci. Cum venisset illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi mansit ibi duos dies.

Rogemus igitur ut et nobiscum maneat duos dies : quod præcepta charitatis (1124), duorumque

rum fidem nos et amare et tenere enim sufficiunt nobis ad illuminationem et ad vitæ plenitudinem, quia chari-

est cibus mentis, quo epulatur anima Dominus : *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Illic cibus angelorum est, ut divino factum usum, nullæ repositæ epulæ; nullæ aut siceræ, nulla distentio corporis, offensio. »

(1124) August. l. all. : « Quid ergo? sit, non seminatores. Quo messores? laboraverunt... Quo ergo erant messores? Ubi jam prophetæ prædicaverunt : ipsi seminatores. » Hæc pariter scripsit Beda. V. ad h. l. pag. 199. August. ibid. : « Messores prænucciavit, et ad mulieris testimonium Samaritani, et rogaverunt eum ut apud eos mansit ibi biduo... Primo per factum dixerunt) postea per præsentiam. Sic cum eis qui foris sunt... Ad Christum veniunt per istam famam, manet apud eos, dat illis duo præcepta charitatis : 16 : « Ibi factum biduo; quo numero diebus commendatus est duorum numerus pl-

dit, charitas finem non habet. Magni igitur isti
 , qui finem non habent. Sequitur : *Et multo
 res crediderunt propter sermonem ejus, quam
 pter sermonem mulieris. Instabat mulier et præ-
 tibat, et Verbum, per quem facta sunt omnia,
 ut poterat, per verbum adjuvabat. Dicebant igi-
 ei, jam despicientes audire eam, quia jam non
 pter tuam loquelam credimus : non tua prædica-
 te indigemus. Ipsi enim audivimus, et scimus
 hic est vere Salvator mundi.* Sciebat enim Do-
 nus Jesus, quales isti erant, quando eos messes
 luras vocabat dicens : *Videte regiones, quia ab-
 t jam ad messem.* Hoc enim testimonium eis non
 isset, nisi eos ad audiendum et credendum vo-
 tarios prævidisset.

III. *Post duos autem dies exiit inde, et abiit in
 litæam, et tunc quidem venit in Nazareth, ubi
 tritus fuerat. Quem cum homines ipsius loci vi-
 sent, qui et matrem ejus, et ipsum ab infantia
 gnoverant, cœperunt ei detrudere dicentes (1125):
 nne hic est filius Joseph, et Mariæ? Nonne et
 tres ejus sunt apud nos? Unde ei hæc omnia? Et
 ndalizabantur in eo. Ipse autem dixit eis : Non
 propheta sine honore, nisi in patria sua. Unde et
 dicitur : Ipse enim Jesus testimonium perhibuit,
 a propheta in sua patria honorem non habet.
 od, quid significet, in aliis Evangeliiis exposui-
 s. Huc usque interpositio. Cum ergo venisset in
 litæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidis-
 t, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. Nam et
 i venerant ad diem festum. His autem verbis si-
 ficatur, quod aliis ei, sicut modo diximus, detra-
 ntibus, illi, qui Hierosolymam venerant, et in die
 o ejus virtutes et miracula viderant, eum cum
 iore et gaudio exceperunt. Et tunc iterum venit
 Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Ibi que
 urrit ei centurio, qui habitabat in Capharnaum,
 us filium sanavit Jesus, de quo et subditur :*

III. *Et erat quidam regulus, cujus filius infirma-*

quibus duobus præceptis tota lex pendet et pro-
 tæ. »

1125) Matth. xiii, 55 : « Nonne hic est fabri fi-
 s? nonne mater ejus dicitur Maria? et fratres
 s Jacobus et Joseph, et Simon, et Judas, et so-
 res ejus nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo
 ic omnia ista? et scandalizabantur in eo. Jesus
 em dixit eis : Non est propheta sine honore, nisi
 patria sua, et in domo sua. » Vid. Marc. vi, 2;
 c. iv, 22; Joan. vi, 42.

(1126) Tertullian., De bapt. c. 5 : « Figura ista
 icinæ corporalis spiritalem medicinam canebat,
 forma, qua semper carnalia in figura spiritualium
 teceant. Proficiente itaque in hominibus gratia
 i, plus aquis et angelo accessit, qui vitia corporis
 uediabant, nunc spiritum medentur; qui tempo-
 em operabantur salutem, nunc æternam refor-
 unt; qui unum semel anno liberabant, nunc quo-
 ie populos conservant, deleta morte per ablutio-
 m delictorum; » quæ videtur ante oculos habuisse
 mbrosius lib. de iis qui myster. init. c. 4. Vid.
 udem Ambros. lib. 1 de Sp. S. c. 8; Joan. Chry-
 st. hom. 35 in Joan., etc.

(1127) Recte, est enim a πρῶτον ovīs, seu magis

A *batur Capharnaum. Hæc autem in Matthæo exposita
 sunt. Quamvis enim ille (Matth. viii, 6) de servo,
 et iste de illo loquatur, expositio tamen in utroque
 eadem est.*

XIV. [CAP. V.] *Erat dies festus Judæorum, et ascen-
 dit Jesus Hierosolymam (Joan. v, 1). Ad dies festos Ju-
 dæorum Dominus ascendit, ut populis undique con-
 venientibus fidei doctrinam annuntiet, salutis my-
 steria pandat, et veritatis lumen ostendat. Est 228
 autem Hierosolymis probatica piscina, quæ cognomi-
 natur hebraice Bethsaida, quinque porticus habens.
 Hæc piscina baptismatis aquas significabat (1126).
 Unde non immerito probatica, id est ovina, diceba-
 tur (1127), quoniam oves Dei sunt, qui in bap-
 tismate lavantur. De quibus in Canticis canticorum
 Ecclesiæ dicitur : « Dentes tui sicut greges tonsarum
 ovium, quæ ascenderunt de lavaero (Cant. iv, 2). »
 Hæc autem piscina quinque porticus habet, quia
 quinque sunt libri Moysi (1128), in quibus baptismi
 sacramentum plenissime continetur, eorumque au-
 etoritate munitur, et doctrina declaratur. In his
 jacebat multitudo languentium cæcorum, claudorum,
 aridorum, exspectantium aquæ motum. Hi enim lan-
 guentes, qui in prædictis porticibus jacebant, Judæi
 intelliguntur; qui sub Lege erant, legisque freno et
 moderamine arctabantur; legis tamen medicamine
 non justificabantur (1129). Unde Apostolus ait :
 « Si enim data esset lex, quæ posset justificare,
 vere ex lege esset justitia. Sed conclusit Scriptura
 omnia sub peccato (Galat. iii, 21, 22). » Lex igitur
 et Scriptura sunt illi porticus qui languentes conti-
 nent, quia sub peccato omnia claudunt. Nemo in
 porticibus sanabatur, quia non erat data lex, quæ
 posset justificare (1130). Inde tamen languentes vi-
 debant piscinam, descendebant in eam, et sanaban-
 tur, « ut promissio ex fide Christi per baptismum
 daretur credentibus (ibid.). » Angelus enim Domini
 secundum tempus descendebat in piscinam, et move-
 batur aqua, et qui prior descendisset in piscinam post*

pecus πρῶτον οὐς ac oves seu pecus pertinens : erat
 ergo piscina, velut alibi dicitur, natatoria (atque
 in Græco κολυμβήθρα α κολυβάω nato) pecuaria
 piscina, sive quod in ea lavari oves primo mactanda
 solerent, sive quod proxima portæ adjacenti templo
 per quam immolandi greges introducebantur, de qua
 II Esdr. iii, 1, 52. Atque a Beda fortasse sua A. no-
 ster hausit, qui scribit : « Et bene piscina eadem
 probatica vocatur; πρῶτα quippe oves dicuntur :
 vulgo autem probatica, id est pecuaria piscina fer-
 tur appellata, quod in ea sacerdotes hostias lavare
 consueverant. »

(1128) Augustin. tract. all. : « Aqua ergo illa...
 quinque libris Moysi tanquam quinque porticibus
 claudabatur. »

(1129) Id. ib. : « Sed illi libri prodebant languidos,
 non sanabant : lex enim peccatores convincebat, non
 solvebat. »

(1130) August. : « Nam hoc dicit Apostolus : Si
 enim data esset lex, etc. Quare ergo data lex ? »
 Sequitur et dicit : « Sed conclusit Scriptura omnia
 sub peccato, ut promissio ex fide J. C. daretur cre-
 dentibus. »

motionem aquæ, sanus fiebat a quacunq̄ delinebatur A infirmitate. Angelus enim Domini secundum tempus in piscinam descendit, quando tempore præfinito Salvator noster ad baptismum venit. Ipse est enim ille magui consilii Angelus; de quo scriptum est : « Et statim veniet ad templum sanctum suum Dominator, quem vos quæritis, et Angelus testamenti, quem vos vultis (*Malach. III, 1.*) » Et ipse quidem aquam commovit. Ipse baptismatis aquas sanctificavit, omnemque inimici latentem infestationem suo tactu ab eis removit. Post cujus commotionem, tantam in se virtutem aqua suscepit, ut omnes omnium in eandem descendendum sanet languores, pellat ægritudines, et solvat peccata. Sed notandum quia solus ille sanatur, qui prior post aquæ motionem in piscinam descendit; per quem totus populus Christianus intelligitur, qui solus et unicus, prior et ultimus, unus et inseparabilis, in aquis baptismi et lavatur et sanatur : sed quis est qui post eum descendit, nisi ille qui huic corpori ecclesiastico non inhæret? Si enim hujus corporis esset, non post eum, sed in eo descendere diceretur. Post eum namque hæretici descendunt, et descendentes nil sibi proficiunt (1131). *Erat autem quidam homo ibi, triginta et octo, 229 annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Jesus jacentem, et cognovisset, quia jam multum tempus haberet, dicit ei : Vis sanus fieri? Respondit ei languidus : Domine, hominem non habeo, ut, cum nota fuerit aqua, mittat me in piscinam. Dum venio enim ego, alius ante me descendit.* Homo enim iste eos designat, qui post baptismum criminalia peccata committunt (1132), pro quibus gravi, longæque pœnitentiæ subjiciuntur, qua nimirum corpus ægrotat, sed anima sanatur. Ut autem pro suis iniquitatibus hunc ægrotasse intelligas, ipse Dominus ostendit dicens : *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Tales autem, quia non bene pœnitent, etsi longo tempore languere et pœnitere, et carnem

macerare videantur, valde tamen difficilius Si enim bene pœnituisent, non triginta nos, sed quadraginta ex integro in hac tate habuissent (1133). Imperfecta est pœnitentia, quæ de hoc numero aliquibus detur. Quare autem perfecta pœnitentia designetur, attende. Hic enim numerus constat et decem. Quater enim decem quatuor, quadraginta sunt. In quatuor a Testamentum, in decem Vetus figuratur hoc in quatuor Evangeliiis, illud in decem consistit. Nulla autem pœnitentia profectem, quæ Novi, Veterisque Testamenti non agitur. Hoc enim ipse Dominus B quadraginta diebus et noctibus jejunavit autem et Moyses : similiter et Elias. Hic numero pœnitentiam agat, id est, secundum Testamenti doctrinam disciplinamque quicumque sibi suam pœnitentiam vult sanam. Declinet igitur homo a malo, et fatigat inquirat pacem, et sequatur eam. Hæc est pœnitentia. Sed nota, quia misericordiam etiam non bene, et legaliter pœnitentiam voluntatem habentes, et salutis repleant, visitare, sanare, et illuminare. Unde et huic languido dicit : *Vis sanus* diceret : Sanari quidem vis; ideo enim ideo ægrotas, ideo carnem maceras, et quicumque pœnitentiam agis : non tamen C non dignam pœnitentiam agis. Respondit : *Domine, hominem non habeo, ut, cum nota fuerit aqua, mittat me in piscinam.* Quibus verbis significat, nisi quamdam hanc in illam piscinam descendendi impossibile. Impossibile est enim eos, qui semel baptis iterum per baptismum renovari, et a contagione mundari. Unde et iste, qui non tamen mergitur in piscinam, qui maceratur, qui post baptismum sola pœnitentia

(1131) Aug. tract. 17 in Joan. : « Post aquam turbatam mittebat se unus qui poterat et sanabatur solus... post illum quisquis se mitteret frustra faceret... Descendere ergo in aquam turbatam, hoc est humiliter credere in Domini passionem : ibi sanabatur unus, significans unitatem. Postea quisquis veniret non sanabatur; quia quisquis præter unitatem fuerit, sanari non poterit. » Vid. ser. 125. Fusius Beda (ex quo, opinor, A.) evangelicum locum omnem exponit : ex Aug. ser. 124 et 125. « Probatica piscina, quæ quinque porticibus cingebatur, populus est Judæorum, undique legis custodia, ne peccare debeat, munitus. Recte enim lex, quæ quinque libris Moysis descripta est, quinario numero figuratur... Multitudo languentium, quæ in commemoratis porticibus jacebat aquæ motum expectans, significat eorum catervas, qui legis verba audientes, suis se hanc viribus implere non posse dolebant... Tales in quinque porticibus jacebant; sed, non nisi in piscinam angelo veniente sanabantur, quia per legem cognitio peccati, gratia autem remissionis non nisi per J. C. facta est; quem designat angelus, qui invisibiliter descendens in piscinam, et sugge-

rens vim sanandi, movebat aquam. De carne indutus magui consilii Angelus... passionem Domini, quæ mota turbatam rum gente facta est, insinuat... Bene autem D quia qui primus descendisset post aquam sanus fiebat a quocunq̄ languore tentus unus Dominus, una fides, unum baptis Deus; et qui in unitate catholica Christianus imbuatur, sanus fit a quocunq̄ peccato quore detineatur. Quisquis autem ab aqua crepat, salutem, quæ ab uno est, non valet. »

(1132) Hoc quoque ex Beda, ut videtur, iste, multorum infirmitate detentus, significat peccatorem quemlibet enormi ægritudine vel numerositate defessum, et languentem.

(1133) Paulo aliter; et tamen mysterium agnoscens Aug. tract. 17, qui commentum ergo quadragenarius numerus habet legis, et lex non impletur, nisi in gemina charitatis; quid miraris quia languentibus quadraginta duo minus habebat? » Vid. ser.

d autem ait : *Dum venio ego, alius ante me dedit*, de se ipso adhuc Gentili, et catechumeno re videtur. Ipse enim, cum adhuc Gentilis et catechumenus esset, in piscinam descendit. Modo dicitur, quia Christianus est, in eam descendere non potest. Idem igitur ipse alius est, et ipse, qui dedit ante se ipsum. *Dicit ei Jesus : Surge, tolle grabatum tuum, et ambula.* Noli, inquit, jam ultro hominem querere, qui te mittat in piscinam, sed tantummodo. Erige mentem. Contemplare vitam. Quæ sursum sunt querere, non quæ super terram. Hac enim via illi qui baptizati sunt, recurreunt sanitatem, si eos ægrotari contingat. Tolle grabatum tuum, porta, et contine, et in servitutem vitæ carnis tuam. Pectus namque animæ corpus in quo, si vitiosum fuerit, tota infirma et languida anima jacet. Unde scriptum est : « Corpus, si corrumpitur, aggravat animam (Sup. ix, 15). » *ambula.* Non sis otiosus. Otiositas enim animæ nociva est, quæ et vitia nutrit, et virtutes necat (34). *Et statim sanus factus est homo. Et sustulit grabatum suum, et ambulabat.* Facile igitur est Deo sanare hominem, et peccata solvere. *Erat autem grabatum in illo die. Dicebant ergo Judæi illi, qui us fuerat : Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. Respondit eis : Qui me sanum fecit, mihi dixit, Tolle grabatum tuum, et ambula.* oris, inquit, auctoritatis, quam vos sitis, est qui me sanum fecit (1135). Illi igitur, et non is, me obedire oportet. *Interrogaverunt ergo eum : Est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum, et ambula? Is autem, qui sanus fuerat effusus, nesciebat quis esset.* Non mirum si iste nesciebat quis esset. Neque enim facile est cognoscere verum. Unde et 230 ipse Dominus ait : « Nemo novit Filium, nisi Pater, et nemo novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Pater revelare (Math. xi, 27). » *Jesus ergo declinavit a turba constituta in templo. Postea invenit eum Jesus in templo. Ubique invenit Jesus; sed non ubique cognoscitur. Non cognoscitur in turba (1136). Cognoscitur autem in templo. Fugimus igitur turbam, et simul cum Jesus invenimus a turba. Eamus in templum. Ibi nos inveniat, ibique a nobis inveniat. Ideo enim ipse hominum turba discessit, ut et nos a vitiorum turba discedere doceat. Et dixit illi Jesus : Ecce sanus factus es : jam noli peccare, ne deterius tibi ali-*

A *quid contingat.* Hoc, inquit, contigit tibi, quia peccasti. Jam igitur noli peccare, non sit tibi voluntas peccandi. Non peccare enim valde difficile, et pene impossibile est. Multi enim peccant, qui peccare nolunt. Unde Apostolus : « Non enim, quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, hoc facio. (Rom. vii, 19). » Magnum igitur peccatum est, voluntas peccandi. « Voluntarie enim, ut ait Apostolus, peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur hostia pro peccato (Hebr. x, 26). » Quod de illis quidem intelligitur, qui usque in finem suum sponte in peccatis perseverant. *Abiit ille homo, et nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum.*

XV. Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hac faciebat in Sabbato. Male enim de Sabbato Judæi intelligebant; quia hominem in Sabbato sanare, et pietatem, et misericordiam exercere, peccatum esse putabant. *Jesus autem respondit eis : Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* Ego, inquit, de Sabbato reprehendi non debeo; quia in Sabbato non facio, quæ lex in Sabbato fieri interdicit. Sed sicut Pater meus, ita et ego usque modo, id est usque ad Sabbatum, operor : in Sabbato vero ab opere quiesco. Sexta namque feria fecit Deus primum hominem, et Christus sexta feria redemit omnem hominem. Ille die septimo requievit, et iste die Sabbati in sepulcro quievit (1137). Illa igitur quies hanc quietem significabat. Uterque itaque usque ad Sabbatum operatur, et uterque in Sabbato requiescit. Operatur tamen et aliter usque hodie et Pater, et Filius; quoniam etsi Sabbato, omnium rerum seminariis factis, quievit, nulla tamen die a justitia, et misericordia, aliisque his similibus quiescit (1138). Nihil enim boni ubique fit, nisi ab ipso, et per ipsum. Non sic igitur requievit Deus die Sabbati, ut nihil egisse intelligatur post Sabbatum. Dicat ergo : *Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* Sequitur : *Propterea ergo magis querebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo.* Non enim ipse se Deo æqualem faciebat, qui secundum divinitatem Deo per omnia æqualis erat; sed æqualem se faciens, hoc est, æqualem se esse ostendens. Unde Apostolus ait : « Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (Philip.

1134) Non multo aliter August. et Beda de excusatione vitiorum torpore, de exercitatione virtutum, opportundis fratribus, explicant.

1135) Augustin. : « Ille auctorem sanitatis sue dicebat calumniatoribus. Non acciperem jussionem, a quo acciperem sanitatem? »

1136) Aug. l. all. : « Difficile est in turba videre istum, solitudo quaedam necessaria est menti trære... turba strepitum habet; visio ista secretum siderat. » Ita ferme et Beda.

1137) Vid. S. Aug. de Genes. ad lit. lib. iv, c. 2, tract. 47 in Joan.

1138) Usque modo operari, etiam in rerum naturæ conservatione, Cyrillus pag. 213, et Aug.

ipse pluribus in locis exponit, ut ibid. l. iv de Gen. ad lit. c. 12 scribens, intelligi « Deum requievisse a condendis generibus creaturæ, quia ultra jam non condidit aliqua genera nova. Deinceps autem ait, usque nunc et ultra operatur eorumdem generum administrationem, quæ tunc instituta sunt. » Vid. et Gaudent. Brix. serm. 40. De operationibus utriusque generis explicat hunc locum idem Aug. lib. v de Genes. ad lit. c. 20 : « Pater in me manens, inquit, facit opera sua, et sicut Pater suscitavit mortuos et vivificavit, sic et Filius quos vult vivificat. Deinde, quia non solum magna atque præcipua, verum etiam ista terrena et externa ipse operatur. »

11, 6). » Respondit itaque Jesus, et dixit eis : Amen, amen dico vobis : non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc et Filius similiter facit. Secundum divinitatem enim, una eademque operatio est et Patris, et Filii et Spiritus sancti. Nihil enim facit Filius sine Patre et Spiritu sancto. Similiter neque Pater aliquid agit sine Filio et Spiritu sancto. Spiritus quoque sanctus nihil agit sine Patre et Filio (1139). Quicumque igitur loquitur contra Filium, sive de his, quæ in Sabbato facit, sive de alia qualibet hujusmodi operatione, ille utique et contra Patrem loquitur, et contra Spiritum sanctum. Cesset igitur contra Filium taliter, et talia loqui, quicumque se Deum Patrem offendere timet. Pater enim diligit Filium, et omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, et majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. Quantum enim **231** ad divinitatem, nihil Pater Filio demonstrat, quia sicut Pater, ita et Filius nihil ignorat (1140). Quantum vero ad humanitatem omnia ei Pater demonstrat. Et majora his, quæ Filius, subauditur, superius fecisse legitur, demonstrabit ei opera. Cur? Ut vos ea videntes, magis magisque miremini, et mirando convertamini. Hæc autem secundum humanitatem de Filio intelligenda esse (1141) sequentia manifestant. Ait enim : Sicut enim Pater suscitavit mortuos, et vivificat; sic et Filius hominis, quos vult, vivificat. Nota, quod ait, Filius hominis. Et hæc quidem opera majora sunt, quam vel paralyticum sanasse, vel in vinum aquas convertisse. Sed si Filius hominis vivificat quos vult, cur non omnes vivificat, nisi quia non vult? Nullum enim hominem vult vivificare Filius hominis, nisi in se credentes, et ejus voluntatem facientes. Et ipse quidem, quia judex est, mortificandi et vivificandi habet potestatem. Unde et subditur : Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Cur hoc? Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Cum enim Filius hominis veniet in sede majestatis suæ, ut judicet mundum, tunc omnes æqualiter honorificentur et Filium et Patrem. Unde ipse Dominus ait : « Vere ergo dicit Dominus, quia mihi curvabitur omne genu, et confitebitur omnis lingua

(Isa. XLIV, 24; Rom. XIV, 11). » Unde et « Propter quod et Deus exaltavit illum, et nomen illi nomen, quod est super omne nomen, mine Jesu omne genu flectatur cælestium, et infernorum, et omnis lingua, quia Dominus Jesus Christus in gloria regis (Philip. II, 9, 10). » Manifestum est, quod omnes honorificentur Filium, sicut Patrem. Modo autem, quia non omnes Filium, nec Patrem honorificant. Hæc quod ait : Qui non honorificat Filium, nec Patrem, qui misit illum. Sed quia in judicium dedit Filio, et ipse Filius quos vivificare vult : ut intelligamus, quos vivificat, et quid sit ipsum vivificare, sub-

B Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam, et non incidet in judicium, sed transiet de morte in vitam. Tales igitur vivificat Dominus, et sic videlicet vitam æternam. Quod autem verbum meum audit, tale est, ac si diceret doctrinam audiens custodit. Ille enim qui audiens obedit. « Non enim auditor est factus, sed factor (Rom. II, 13). » Dominus ait : « Qui habet aures audire, audiat (Matth. XIII, 43). » In judicium autem non dicuntur, qui in judicio non damnabuntur, igitur in judicium, quid aliud est, nisi damnari? In hoc autem judicium non incidit, qui non audit. Sequitur : Amen, amen dico vobis, quia qui audit vocem Filii hominis, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii hominis, et qui audierint, vivent. Hoc autem est, quod dicitur, quod non dicuntur, quod cæcos, aliosque, qui negabant resurrectionem mortuorum et vitam æternam, dicere videlicet est ac si diceret : Non dubitatis, et non timetis, quia omnia que dico vobis, hæc omnia mea audiunt, et credunt ei qui misit me, et non morietur anima eorum, sed resurgere videatis. Ad ejus namque vocem, et anima mortuos multos jam suscitavit, et dubium est. Quamvis enim legamus, quod ipse mortuos corporaliter suscitasse, non tantum in corpore, sed et in anima suscitaverit. Sed quid est, quod mortui ad Filii Dei vocem resurgunt, simul cum Patre habeat potestatem?

C Et nunc est, quando mortui audient vocem Filii hominis, et qui audierint, vivent. Hoc autem est, quod dicitur, quod non dicuntur, quod cæcos, aliosque, qui negabant resurrectionem mortuorum et vitam æternam, dicere videlicet est ac si diceret : Non dubitatis, et non timetis, quia omnia que dico vobis, hæc omnia mea audiunt, et credunt ei qui misit me, et non morietur anima eorum, sed resurgere videatis. Ad ejus namque vocem, et anima mortuos multos jam suscitavit, et dubium est. Quamvis enim legamus, quod ipse mortuos corporaliter suscitasse, non tantum in corpore, sed et in anima suscitaverit. Sed quid est, quod mortui ad Filii Dei vocem resurgunt, simul cum Patre habeat potestatem?

D eam per id quod sibi omnia essent deum posse. » Hæc verba descripsit ad h. l. (1141) Augustin. tract. 19 (quem hinc dicitur); Cyrillus, et multi præterea PP. natura divina hæc et superiora, ut Augustinus lib. II de Trin. c. 4, n. 5, cap. 12. Natalis Alex. ad h. l. Aliam rationem in exponendis sequentibus verbis de potestate Filii data. Quamvis enim sint apud Conc. c. 36 qui hæc quoque non observant, quominus ad divinam Filii naturam accessum quorum numero esse videtur Chrysostomus in Joan. n. 1, dicens : « Quemadmodum illud idem est, ac quod genuit ipsum, et dedit judicium » id est, ipsum judicium tamen Aug. tract. 20, scribens : « Quod caro factum est et habitavit in nobis, et Maria homo factus, filius hominis est; et

(1139) Hilar. l. VII de Trin. : « Hæc est veræ nativitatis intelligentia, et fidei nostræ, quæ ex naturæ divinæ unitate, unius indifferentisque divinitatis veritatem in Patre et in Filio confitetur, absolutissimum sacramentum, ut eadem faciendo Filius similiter faciat, et similiter faciendo, eadem sint ipsa quæ faciat, quia sub una hac significatione testentur et similiter facta nativitatem, et eadem facta naturam, » etc. Vid. Basil. lib. IV adv. Eunom.; Ambros. lib. IV de Fid. c. 3, etc. Hinc Beda ad h. l. : « Significationem unius naturæ ostendens et unius operationis; quia communis est operatio Patris et Filii, quorum est una natura, una etiam operatio. »

(1140) Id. Hilar. ibid. : « Exæquata virtus est per naturæ indissimilis unitatem; et demonstratio operum, non ignorantis instructio est, sed nostræ fidei, quæ non Filio scientiam ignorantium, sed nobis confessionem nativitatis invexit, confirmans

ait : *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, A dedit et Filio vitam habere in semetipso, et potestatem dedit ei facere judicium, quia Filius hominis sicut enim Pater, ita et Filius vitam habet in semetipso, id est in virtute et potestate sua, ut inque voluerit, eam largiatur. In ejus namque potestate est omnis vita nostra, neque ultra ejus potestatem vivere valeamus. Ad ejus igitur imperium impemoriuntur omnes, et ad ejus imperium resurrexerunt omnes. Dedit autem Pater Filio potestatem iudicium facere, non secundum divinitatem, qua ei illis est, sed secundum humanitatem, qua minor (142). Et hoc est quod 232 ait : quia Filius hominis est. Illis autem adhuc mirantibus, et non credentibus resurrectionem, subdidit dicens : Nolite timere hoc : subauditur, quod de resurrectione ausus : Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus, et praeceperunt, qui fecerunt, in resurrectionem vitae ; qui vero malaverunt, in resurrectionem iudicii. Modo, inquit, in resurrectione, corporaliter resurgunt pauci. Sed futurum est, me vocante, resurgant omnes ; et alii quidem resurgent, ut in aeternum cum Deo vivant ; alii vero, qui iudicati cum diabolo pereant. Non possum ego a seculo facere quidquam. Sicut audio, judico, et testimonium meum justum est, quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit meum. Et, inquit, Filius hominis sum, secundum hanc potestatem dedit mihi Pater potestatem iudicium facere ; et secundum hanc partem non possum ego a seculo facere quidquam. At vero secundum divinitatem omnia possum, quam semper in meipso lo-*

quoriam hominis est, quid accepit ? potestatem et iudicium facere, » etc., de humana natura exponit : Idem facit Cyrillus pag. 224, cum A. nostro, etiam illa omnia demonstrat ei, etc., de humana natura explicat. Idem facit Elias Cretensis ad orationem Iulian. de Theol., Severus Antiochenus Casar. lib. V. Calmet, Maldonatum, aliosque inter-

142) Valent hic quae superius diximus de iudicium potestate ; quare illi hunc locum adnectit Augustinus priora verba de divina Christi natura explicat : videlicet est « habet vitam Pater in semetipso ? » Non habet vitam, sed in semetipso : vivere quippe in illo est, et non aliunde : non alienum est, quasi mutuatur vitam, nec quasi particeps illius ; ejus vitae quae non est quod ipse ; sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse... Sicut et Pater vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso : ut hoc solum intersit inter Patrem et Filium, quia Pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit ; Filius habet vitam in semetipso, quam Pater dedit... Quomodo ergo et Filio vitam Pater ? Non sic, quasi ante fuerit vita sine vita, atque ut viveret a Patre accepit vitam. Nam si hoc esset, non haberet vitam in semetipso... Non ergo sicut anima aliquid aliud est quam illuminetur, et fit melius cum illuminatur participatione melioris ; ita et Verbum Dei, Filius aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habere vitam, sed vitam habet in semetipso, ac per hoc ipse est vita. Quod ergo ait : « et Filio vitam habere in semetipso, breviter enim ; genuit Filium. Neque enim erat sine vita accepit vitam, sed nascendo vita est. Pater vita non nascendo, Filius vita est nascendo. Pater de

quoriam audio, et sicut audio, judico, et iudicium meum justum est. Unde hoc ? Quia non quaero voluntatem meam : non quaero voluntatem hominis ; non quaero voluntatem carnis et sanguinis, sed voluntatem ejus qui misit me. Habeo enim naturam hominis, sed non habeo vitam hominis. Sic enim humanitas mea divinitati conjuncta est, ut peccare non possit, nihilque, nisi bonum, in voluntate habere possit. Sequitur : Si ergo testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium, quod perhibet de me. Ac si dicat : Si ego homo testimonium perhibeo de meipso homine, secundum hoc quod homo sum, secundum hoc quod me videtis, secundum hoc quod me esse creditis, me Dei Filium, et aequalem esse dico ; testimonium meum non est verum (143). Sed alius est in me, quem vos non videtis, qui in meipso loquens per me, testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium ejus. Hoc autem dicit de divinitate, secundum quam insequentibus ait : « Et si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum (Joan. viii, 14). » Quod enim Salvator noster secundum divinitatem se Dei Filium et aequalem esse dicit, verum est testimonium ejus. Quod quidem si secundum humanitatem dixisset, verum non esset. Alia igitur, secundum divinitatem, et alia secundum humanitatem intelligenda sunt. Sequitur : Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati. Hinc enim ipse Joannes superius ait : « Ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Joan. i, 34). » Ego autem ab homine

nullo Patre, Filius de Deo Patre. Pater quod est, a nullo est : quod autem Pater est, propter Filium est. Filius vero, et quod Filius est, propter Patrem est ; et quod est, a Patre est. Hoc ergo dixit, vitam dedit Filio, ut haberet eam in semetipso. » Vid. Chrysost. verba superius allata. Beda Augustini verba describit.

(143) Difficilis locus, iudice etiam Chrysostomo, hom. 40, n. 1. Nam saepe de se ipso testimonium perhibuit, Samaritanarum, caeco, etc. Itaque censet ex persona Judaeorum hoc eum nunc dixisse, quod pariter Augustinus sentit ser. 128, n. 1 : « Dictum est ergo hoc secundum ipsos. » Cyrillus quoque pag. 242 : « Tametsi verax esset, prospiciens tamen quid stulti Pharisaei negaturi essent... anteverit eos, et ait : « Dicetis utique... Tu de te ipso testaris ; testimonium tuum non est verum. » Hanc explicationem sequitur Jansenius Conc. cap. 36, Estius, Natalis Alexander. A. noster Beda, ut ferre solet, sequitur, qui ait, Christum dicere testimonium suum verum non esse, secundum fragilitatem carnis nimirum, ut alii explicant, si ego, ut solus homo de me testimonium perhiberem, paterer meum testimonium pro vero non haberi. A qua explanatione non longo abest illa Maldonati, modum esse loquendi proverbialem, verum non esse testimonium hominis testantis de se ; quare Christum loqui et ex concessione, et ex hypothesi, et ex sensu proverbiali. Eadem videtur esse explicatio Cypriani epist. 69, ad Papiam. « Cum Dominus ipse doceat, et dicat : Testimonium non esse verum, si quis ipse de se testis existat, eo quod unusquisque sibi favet ; » et allato hoc Joanne loco, subdit. « Quod si ipse Dominus, omnia potestatem iudicaturus, noluit de testimonio tuo sibi credi, » etc.

testimonium non accipio, sed hæc dico, ut vos salvi sitis. Quid est enim, ab homine testimonium non accipio, nisi hominis testimonio non indigeo (1144)? Semper enim veritas, veritas est, neque ad sui confirmationem alicujus testimonio eget. « Venit » enim Joannes « in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine; » non quod ejus testimonio lumen indigeret, sed « ut omnes crederent per ipsum (Joan. 1, 8). » Hæc autem dico, non me glorificando: si enim ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est; sed ut vos salvi sitis. Neque enim aliter salvi esse poteritis, nisi Deum, et **233** Dei Filium me esse credideritis. Sequitur: *Ille erat lucerna ardens et lucens.* Joannes, inquit, ad quem vos misistis, qui veritati testimonium perhibuit, cujus non ego, sed vos testimonio indigetis; lucerna erat, non a se, sed aliunde lumen habebat, mei amoris igne ardebat, et meo lumine lucebat. Vos autem voluistis exsultare ad horam in luce ejus. Bene autem ad horam; quia et illi fastidiosi, et lux illa temporalis. Gaudebant enim in doctrina ejus, putantes ipsum esse Christum. *Ego autem habeo testimonium majus Joanne.* Quod est illud? Vultis audire quod? *Opera quæ dedit mihi Pater, ut perficiam ea. Ipsa opera quæ facio testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* Hoc est enim quod alibi ait: « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me (Joan. xv, 24). » Perhibuit quidem, quando ait: « Ille est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (Matth. xvii, 5). » Et quasi illi dicerent: Sed nos illius testimonium non audivimus: subdidit dicens: *Neque vocem ejus unquam audistis, neque speciem ejus unquam vidistis.* Hoc est enim, quod Joannes superius ait: « Deum nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit (Joan. 1, 18). » Quamvis enim per subjectam creaturam Deus aliquando et audiri et videri potuisset, nunquam tamen in propria essentia vel videri, vel audiri potuit. Sequitur: *Et verbum ejus non habetis in vobis manens,* per quod veritas intelligitur. Cur? *Quia quem misit ille, huic vos non creditis.* Tandiu enim unusquisque verbum Dei habet in se manens, id est, firmum, et stabile, quandiu a veritate non recedit. Quomodo ergo Judæi verbum Dei in se manens habere poterant, qui ipsi veritati non credebant? Veritas enim Christus est, qui de seipso ait: « Ego sum via, veritas, et vita. Scrutamini

A Scripturas, quia vos putatis in ipsis vobis habere. Et illæ sunt, quæ testimonium me, et non vultis venire ad me, ut credatis (ibid. xiv, 6). » Si nec mihi, inquit, nec nec Joannis Baptistæ, nec Patris testimonio, credite vel Scripturis, credite vel prophetarum dictis. Illæ enim sunt, quæ testimonium perhibent de me. Vos tamen non vultis venire ad me, ut vitam habeatis, quam vos in opere speratis. Quid est enim venire ad me, et non credere in eum (1145)? Sic enim venit ad me Non pedibus, sed fide venit ad Christum. Non Judæi, qui nec ipsis Scripturis credunt, vitam æternam se inaniter habere sperant, sed illis audientibus, et cogitantibus. B laudem et ostentationem talia Dominus operum pravis cogitationibus Salvatoris dicens: *Claritatem ab hominibus non accipio, sed a solo Deo, non queritis? Hinc aperte monstratur, quia non bene creditis illam temporalem, et non æternam vitam speratis (1146). Nolite putare, quoniam ego dico, sed quia non vultis venire ad Patrem. Est qui accusat vos in quo vos speratis. Sed unde eos accusat nisi quia ei non credunt, cujus verbum habet in se manens, et per omnia obedire promiserunt (1147) enim Moyses, ut Christo Judæi obedirent (1148): « Prophetam vobis suscitabo de fratribus vestris: tanquam meipsum. Non dixit prophetas, sed prophetam, quia non solo prophetarum omnium maximo*

(1144) Chrysost., hom. 40, n. 2: « Hoc est: Ego hujus testimonio humano non opus habebam, cum Deus sim. »

(1145) Beda: « Non vultis venire, id est non vultis credere, quia impossibile est sine fide placere Deo. Venire nostrum ad Christum, id est credere verum illum Filium Dei, et veram nos per illum habere salutem. »

(1146) « Considerandum est intentius, ait Beda, quantum sit jactantia, et humanæ laudis ambitio malum, pro quo ipsa Veritas ait, credere non posse

quosdam, quia sæcularis gloriæ cupido. (1147) Id. Beda: « Ideo non accipio testimonium veni damnare, sed salvare. Moyses ait: Prophetam vobis suscitabit Dominus de fratribus tuis, sicut me. »

(1148) Deuteronom. xviii, 15: « Prophetam de fratribus tuis, sicut me, Dominus Deus tuus; ipsum audies. » S. Brunonis in hunc locum edit. Rom. col. 2.

sum, inquit, audietis. Ipsum tamen audire nolunt. A
 nia non credunt Moysi. Unde et subditur : Si
 im crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. De
 e enim ipse scripsit. Si autem **234** illius litteris
 in creditis, quomodo verbis meis credetis? Quod au-
 tem ait forsitan, eorum duritiam increpando dixit,
 et nos intelligamus quam difficile gens illa co-
 nvertatur ad bonum.

XVI. [CAP. VI.] Post hæc abiit Jesus trans mare
 alicæ, quod est Tyberiadis, et sequebatur eum
 altitudo magna, quia ridebant signa quæ faciebat
 ipse his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem
 eos, et ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem
 proximum Pascha, dies festus Judæorum. Magna Do-
 minus miracula factururus, et novi, mirabilisque panis
 elicias populo daturus montem ascendit, (1149);
 uatenus et nos quotiescunque spiritualibus, novis-
 ue epulis satiari cupimus, non montis, sed mentis
 litudinem et ingenii sublimitatem ascendamus.
 Quoniam autem talibus deliciis refecti, festivitatem
 igni sunt, merito hic dicitur : quia proximum erat
 Pascha dies festus Judæorum : securi enim ad hanc
 festivitatem veniunt, qui talibus epulis sunt repleti.
 Cum sublevasset ergo Jesus oculos, et vidisset quia
 multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum :
 Inde ememus panes, ut manducet hi? Hoc autem
 dicebat tentans eum. Ipse enim sciebat quid esset
 facturus. Sciebat enim Dominus quid facturum erat.
 sed tentando Philippum, audire volebat quid de ejus
 omnipotentia sentiebat : simulque novum illud mi-
 aculum, discipuli responsione extollebat, cum ex
 quinque panibus tot homines reficeret, quibus, se-
 cundum illius testimonium, ducentorum denariorum

panes non sufficerent, ut unusquisque modicum quid
 acciperet. Sic enim *Philippus respondit*, dicens : Du-
 centorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut
 unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex
 discipulis ejus, frater Simonis Petri : Est puer unus
 hic, qui habet quinque panes hordeaceos et duos
 pisces. Sed hæc quid sunt inter tantos? Puer iste,
 populus Judaicus est (1150), sensus adhuc intelligen-
 tiæ puerilis. Quinque vero panes quinque libri Moysi
 intelliguntur. Quos panes populus ille ubique secum
 portat, et non comedit, quia legit tantum Scriptu-
 ras et non intelligit. Hæc autem, quia in Matthæo
 exposuimus (1151), ut iterum exponamus, non tan-
 tum necessarium, quantum superfluum et laborio-
 sum esse videtur. Similiter autem et cætera, quæ
 sequuntur, usque ad illum locum ubi turba, quæ
 mox superius panes in monte comederat, quærens
 eum et inveniens Capharnaum, ait ei : *Rabbi, quo-
 modo huc venisti?* in Matthæo determinata sunt.
*Quibus Jesus respondens ait : Amen, amen dico vobis,
 quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia man-
 ducastis de panibus et saturati estis.* Quæritis, in-
 quit, me, non propter signa quæ vidistis, non
 propter sermonem meum, quem audistis, non ut
 mihi, vel signis quæ facio, credere velitis, sed quia
 manducastis de panibus, et saturati estis (1152).
 Considera modo quantæ suavitatis panes illi fue-
 rint, quamvis hordeacei, quorum dulcedine
 capta tota hæc turba adhuc Dominum sequeba-
 tur. Sequitur : *Operamini cibum, non qui perit,
 sed qui permanet in vitam æternam.* quam Filius
 hominis vobis dabit. Hunc enim Pater significa-
 vit (1153) Deus. Cibus enim iste, qui manet in
235 vitam æternam, sermo Dei est, quo anima

(1149) Aug. Tract. 24 : « Dominus in monte, verum
 est in alto. Proinde non quasi humiliter jacet,
 quod in monte factum est, nec transeunter præter-
 undum est, sed suscipiendum. »

(1150) Aug. Tract. 24 in Joan. : « Si quæramus
 quis fuerit puer iste, forte populus Israel erat. »

(1151) Ad cap. xiv, n. 61. Vid. ib. explicationem
 Hilarii, Augustini, Bedæ.

(1152) S. Gregor. lib. xxiii Moral. c. 25, 26 :
 In Scriptura enim sacra panis aliquando ipse Do-
 minus, aliquando spiritualis gratia, aliquando divina
 scripturæ eruditio, aliquando hæreticorum prædi-
 catio, aliquando subsidium vitæ præsentis, aliquando
 recunditas humanæ delectationis accipitur. In pane
 Dominus signatur, sicut ipse in Evangelio dicit :
 Ego sum panis vivus, etc. Rursus per panem gratia
 spiritalis accipitur, sicut per prophetam dicitur :
 Qui obturat aures suas, etc., panis et datus est...
 Rursus per panem, divinæ doctrinæ eruditio desi-
 gnatur, sicut per prophetam dicitur : Qui habitabit
 in terra Austri, cum panibus occurrere fugienti. Rur-
 sum per panem, hæreticorum prædicatio designa-
 tur.... Panes occultos liberenter edite.... Rursus per
 panem subsidium præsentis vitæ accipitur.... Sicut
 in Evangelio : Quæritis me, non quia vidistis signa,
 sed quia manducastis ex panibus meis. Satiatos quippe
 de panibus Dominum sequi, est de S. Ecclesia tem-
 poralia alimenta sumpsisse, et non pro signis Do-
 minus, sed pro panibus quærere, etc.

(1153) Perspicue ita in Codice nostro legitur
 pag. 185. Nec esse mendum amanensis apparere ex
 interpretatione quam post subjicit Bruno : « Hunc

enim cibum Deus Pater significavit, quando in de-
 serto manna pluit, » etc. Veti. tamen codd. omnes
 Latini apud Sabatier signavi, Græci ἰσχυρισ. Va-
 rta tamen PP. interpretatio est. Chrysost. hom. 44,
 n. 1, duas affert explicationes : 1. Propterea misit
 qui hunc vobis cibum ferret, 2. Manifeste ostendit :
 Quam posteriorem magis probare videtur addens :
 « Nihil enim aliud est signavit Pater quam ostendit,
 revelavit testimonio suo. » Hanc recentiores nonnulli
 sequuntur, ut Jansenius in Conc., cap. 59, p. 300 :
 « Signatum vero se vel pro unctum posuit (consigna-
 tur enim qui ungitur), vel quod ostendit se natura-
 liter esse Patri conformatum. Idem igitur est ac si
 diceret : Non erit mihi difficile cibum vobis dare
 permanentem. Nam etsi tanquam unus vestrum
 appaream, unctus sum tamen et signatus a Deo
 Patre in omnimodam similitudinem cum ipso. »
 Atque eadem videtur esse explicatio Hilarii 8 de
 Trin. Duas ergo Cyrillus expositiones habet, 1. de
 J. C. signato in humanitate per unionem divinitati ;
 2. de signato per ipsam Verbi generationem. Atque
 hanc Toletus amplectitur; priorem Cyrilli simul
 cum posteriore Chrysostomi Natalis Alex. et Calmet,
 Augustin., S. Cyrillus. Vid. August. Tract. 25 et Bedæ
 eam ejus verba describentem. « Iste filius hominis
 sequestratus quadam gratia Spiritus, et secundum
 carnem filius hominis, exceptus a numero hominum.
 Signare quid est, nisi proprium aliquid ponere? Hoc
 est enim signare, imponere aliquid, quod non con-
 fundatur cum cæteris... Pater ergo cum signavit...
 proprium quiddam illi dedit, ne cæteris compararetur
 hominibus. Ideo de illo dictum est : Unxit te Deus, etc.

pascitur, et nutritur (1154). Unde et bene ait : *quem Filius hominis dabit vobis*. Omnem enim hujus Evangelii cibum, omnes has tales, tantasque epulas Filius hominis Jesus Christus nobis apposuit et ministravit. Sed quomodo hunc cibum operari possumus? Audi Apostolum : « Non auditores legis, inquit, Justi sunt apud Deum, sed factores (Rom. II, 13). » Faciamus igitur quod lex præcipit. Faciamus quod Evangelia jubent, si hunc talem cibum operari volumus. Hunc enim cibum Deus Pater significavit, quando in deserto manna pluit, quo per annos quadraginta populum pavit. De quo scriptum est : « Panem de cælo dedit eis habentem omne delectamentum, et omnem saporem suavitatis (Sap. XVI, 20). » Ille igitur cibum hunc cibum significabat. *Dixerunt ergo ad eum : Quid faciemus, ut operemur opera Dei? Respondit Jesus, et dixit eis : Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille*. Qui enim in Christum non crediderint, neque opera Dei operari, neque legem intelligere, neque cibum spirituales et æternum suscipere poterunt. Opus igitur Dei, sermo Dei, totusque hic cibum spiritualis in fide consistit (1155). *Dixerunt ergo ei : Quod ergo tu facis signum, ut videamus, et credamus tibi, quod operaris? Patres nostri manna manducaverunt in deserto, sicut scriptum est : Panem de cælo dedit eis manducare*. Ac si dicant : Ostende nobis aliquod signum, per quod tibi operibusque tuis credere debeamus. Panes quidem nobis dedisti, saturati sumus. Mra sunt valde quæ vidimus. Nobis tamen hoc signum non sufficit. Simile quiddam et Moysen fecisse audivimus. Nam et ipse patribus nostris panem de cælo dedit, quem patres nostri in deserto manducaverunt. Non tamen, sicut tu, eos in se credere præcepit. *Dixit ergo eis Jesus : Amen, amen, dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei est, qui descendit de cælo, et dat vitam mundo*. Non bene, inquit, intelligitis quid illud significet quod dicitur : « Panem de cælo dedit eis. » Alius panis valde dissimilis, majorisque dignitatis in his verbis significatur. Moyses enim panem significativum, et non verum panem de cælo descendentem, vobis dedit. Sed modo Pater meus dat vobis panem de cælo ve-

Ergo signare quid est? Exceptum habere, hoc est, pro participibus tuis. » Hanc sua quadam ratione et modo explicatam proponit Maldonatus,

(1154) Chrysostomus hom. 43. eleemosynam et pauperibus datum cibum interpretatur. Apposite ad contextum August. tract. 25, ipsum Dominum Jesum, in quem credere debent. Ita et Beda. Cyrillus subinnuere ait « mysticum et spiritalem cibum, per quem corpore et animo sanctificati vivimus in ipso. »

(1155) Accedit ergo ad interpretationem Augustini superius expositam.

(1156) Aug. De prædest. SS., c. 5: « Quid est ad me veniet nisi: credet in me? »

(1157) Augustin. contr. sermon. Arian., c. 7 : « Quanquam et hoc ipsum quod dicit Jesus *Descendi de cælo*, etc., ad illud referatur, quod homo primus Adam... faciendo voluntatem suam, non ejus a quo

rum, quem tamen ille panis significabat. Dei, ille est qui de cælo descendit, quod Patris exiit, et dat vitam mundo. *Dixerunt enim : Domine, semper da nobis panem hunc* petitionem faciebant, si tamen intellexissent, quod pane Dominus loquebatur. *Dixit autem Ego sum panis vite*. Ego sum panis, qui vitam de cælo descendit. Ego sum ille panis, qui dat vitam. *Qui venit ad me, non esuriet; qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi vobis, quia vidistis et non creditis*. Diximus jam superius quia non crediderunt in Christum (1156), hoc est credere in illum, qui vitam de cælo descendit. Quisquis quanto fidelior est, tanto propius est ad vitam. iste quidem neque esuriet, neque sitiet, quia postquam de hoc mundo exierit, in cælestem æternam deliciis perfruetur. Hæc autem voluntas non, ut vos putatis, me glorificandi, sed ut sciamus, quod non estis, quia in signis et miraculis cogitatis, et virtutem meam, et non tamen creditis in me. tamen, quia quandoque credetis, quotquotque in cælestem prædestinati estis. Hoc est enim, quod dicitur *quod dat mihi Pater, ad me veniet, id est, non esuriet, et eum, qui venit ad me, non esuriet*. Cur? *Quia descendi de cælo, non ut facerem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me*, inquit, neminem ad me venientem, neminem non credentem foras ejiciam. Ideo ipsis quoque non, ut faciam voluntatem meam, id est, ut non ut faciam voluntatem meam, id est, ut non ut faciam voluntatem illius naturæ, quæ cepi de homine, sed voluntatem ejus, quæ est de Deo. Hominis enim voluntas est, inimicos suosque injurias vindicare (1157). Deus autem voluntas qualis sit, audiant. *Hæc est, inquit, voluntas ejus 236 qui misit me, Patris, qui dedit mihi, non perdam ex eo, sed restituetur in novissimo die*. Omnes igitur eos, qui non sunt prædestinati sunt, etiamsi ei inimici, aliquando existerint, salvabit tamen. Dedit autem secundum humanitatem. *Hæc est enim voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, vitam æternam, et ego resuscitabo eum*

D factus est, universum genus humanum vitiatum, culpæ et pænæ fecit obnoxium contrarium per quem liberandi fueramus voluntatem suam, sed ejus a quo misit me, quippe hoc loco dicitur voluntas sua, ut non esse propria contra voluntatem Dei. Neque enim obediunt Deo, etque obedientiam dicimus voluntatem, nolentes id facimus, sed voluntatem nostram non facimus, nisi quia illa voluntas nostra, quando Scriptura ita loquitur, intelligitur esse propria contra voluntatem Patris, qui misit Adam, ut in illo moreremur. habuit Christus, ut in illo viveremus, quippe humana hoc recte dici potest, in per inobedientiam voluntas propria, quæ voluntati esset adversa. Cæteram quod dicitur voluntatem Filii, una eademque voluntas est Patris et Filii.

ie. Non solum enim illi qui viderunt, et crediderunt, sed et illi qui non viderunt et crediderunt, habebunt vitam æternam, sicut apostolo Thomæ dominicus ait : « Quia vidisti me, Thoma, credidisti. Beati qui non viderunt, et crediderunt (Joan. xx, 9). » Videre tamen pro cognoscere accipi potest. Aliquid quid est credere in eum, nisi quibusdam dei, spei, charitatisque pedibus sic in eum tenere, eique adhærere, ut homo ulterius ab eo nec ipsa morte valeat separari? Sic enim Apostolus ad eum venerat, et in eum crediderat, qui ait : « Certus sum autem quia neque mors, neque vita poterunt me separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (Rom. viii, 38). » Qui enim aliter ad eum venit, qui aliter in eum credit, nihil ei vel venisse, vel credidisse proderit. Quod autem venire ad eum, et credere in eum idem significant, ex eo apparet, quod ipse aliquando dicit, *qui venit ad me, et aliquid, qui credit in me*, alterum pro altero onens.

XVII. *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset : Ego sum panis, qui de cælo descendi. Et dicebant : Nonne hic est filius Joseph, cujus nos novimus patrem, et matrem? Quomodo ergo hic dicit, quia de cælo descendi?* Impossibile enim videbatur eis, ut de cælo descendisset, quem hominem tantum, et ex hominibus natum esse credebant. Et revera, si aliud non esset, de cælo descendere non potuisset. Respondit Jesus, et dixit eis : *Nolite murmurare invicem. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum, et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Nolite, inquit, murmurare, nolite corda indurare. Scio enim, quia non potestis venire ad me, quoniam Pater non trahit vos. Nemo enim potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit autem non violentia, sed amore. Secundum quam significationem dicitur : *Trahit sua quemque voluptas* (1158). Deus enim neminem trahit, nisi venire volentem, et salvari cupientem. Unde scriptum est : « Si volueritis et audieritis me, bona terræ comedetis. Quod nolueritis, gladius devorabit vos (Isa. i, 19). » hæc est igitur causa cur isti ad eum venire, et eum intelligere non poterant, quibus hoc Dominus

A loquebatur. Quoniam autem malorum resurrectio potius mortem, quam vitam afferet, ideo hic de viro justo Dominus ait : *Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Ille enim vere resuscitabitur, qui nihil eorum quæ ad mortem pertinent, ulterius sustinebit. Sequitur : *Est scriptum in prophetis : (1159) Et erunt omnes docibiles Dei.* Docibilis enim est, qui doceri potest. Tales enim sunt Ecclesiæ filii. Quibus ipse Dominus ait : « Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum : illis autem non est datum, ut videntes non videant, et audientes non intelligant. Incrassatum est enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis et auribus audiant, et convertantur, et sanem eos (Matth. xiii, 11-14). » Eos igitur trahit Pater, et illi ad Filium veniunt, qui docibiles sunt, qui ejus fidem, atque doctrinam et doceri, et instrui possunt. Unde et subditur : *Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me.* Ille enim est docibilis, qui audivit et didicit. Non enim sufficit audire. Omnes enim isti audiebant Patrem, quia in Filio et per Filium loquebatur Pater. Tamen non veniebant ad Filium, quia ea, quæ dicebantur, intelligere et discere non volebant. Sequitur : *Non quia Patrem vidit quisquam; nisi is, qui est a Deo. Hic vidit Patrem.* Non ideo, inquit, dixit : *omnis qui audivit a Patre*, quod aliquis Patrem in propria substantia vel audire, vel videre possit, nisi ille solus qui a Deo est, qui a Deo exivit, qui est Deus de Deo, lumen de lumine. Hic solus videt Patrem. Unde et alibi ait : « Nemo novit Filium, nisi Pater, et nemo novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam (Matth. ix, 27). » Dixi vobis, et iterum dico, qui credit in me, habet vitam æternam. Ecce dixi vobis, si credideritis, beati eritis : si non credideritis, nulla restat excusatio. *Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt in deserto manna, et mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Murmuratis, inquit, quia dixi vobis, *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Ecce iterum dico vobis, *quia ego sum panis, et panis vitæ, et quia descendi de cælo. Hoc*

. Nec potest ullo modo esse diversa, ubi est natura divinitatis immutabilis universa. Ut autem Mediator dei et hominum homo Christus Jesus non faceret propriam quæ Deo adversa est voluntatem, non erat tantum homo, sed Deus et homo : per quam mirabilem singularemque gratiam, humana in illo sine peccato ullo posset esse natura. » Gregor. I. xxxv, or., cap. 12 : « Quid enim, si suam faceret : eos non ad se veniunt repulisset? Quis autem nesciat volentem Filium a Patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo, qui suam facere voluntatem voluit, » etc. Vide eandem quam Aug. explanationem suggerentem.

(1158) Notissima Aug. verba ad h. l., tract. 26. Joan : « Nec timere debemus, ne... forsitan reprobentur, et dicatur nobis : Quomodo voluntate credendo, si trahor? Ego dico : Parum est voluntate; iam voluptate traheris... Est quedam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cælestis. Porro si potest di-

D cere licuit : *Trahit sua quemque voluptas* : non necessitas, sed voluptas : non obligatio, sed delectatio; quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est, etc.? » Beda quoque : « Quomodo trahit Pater? Docendo delectat, non necessitate cogendo; quia nemo necessitate credit, sed voluntate. » Cæterum hunc evangelicum locum tractat Aug. sæpius, ut lib. I de præd. SS., c. 8 lib. I De Grat. C. c. 12 et c. 14; lib. I, Cont. 2, epist. Pelagianor., c. 3; serm. 131, c. 1, ubi pariter. Non dixit *duxerit*, sed *traxerit*. Ista violentia cordi fit, non carni. Quid ergo miraris? crede, et venis; ama, et traheris... nonne ovis trahitur, cum esurienti herba monstratur, » etc. Vid. A. De vocat. gent. lib. II, c. 9. « Prosperum, » etc.

(1159) Quam egregie hic locus a doctiss. theologo Aug. Antonio Georgio illustratus sit quisquis videre

enim pane et angeli nutriuntur, et homines. Cur autem panis vitæ dicatur, ipse exponit, dum dicit: *Ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Et ipse quidem de cælo descendit secundum divinitatem (1160): *Patres vestri manducaverunt in deserto manna, et mortui sunt.* Melior est igitur panis iste quam manna, quoniam illi qui manducaverunt manna, mortui sunt; qui vero ex hoc pane manducaverit, non morietur. Merito enim et in Ezechiele, et in Apocalypsi aquilæ speciem beatus Joannes habere describitur, quoniam et altius volat, et solem justitiæ Christum Dominum nostrum præ cæteris Evangelistis subtilius intuetur. Nonne vides quomodo nunc a terris elevatur, et jam inter nubes volans, ipsium quoque cælum penetrare videtur? Mortui quippe sunt et Moyses et Aaron, et cæteri sancti qui manna manducaverunt. Sed nunquid apostoli quoque mortui non sunt, qui panem vitæ comederunt? Quantum enim ad carnem et isti, et illi mortui sunt. Vivunt autem et isti, et illi quantum ad animam. Nulla igitur inter hos et illos differentia. Non sunt itaque Moyses, et Aaron patres illorum, quibus hæc Dominus loquebatur. Si enim illi eorum filii essent, eorum opera fecissent. Horum igitur patres illi fuerunt, quos toties murmurasse, idola coluisse, et Deum ad iracundiam provocasse Scriptura commemorat. De his igitur Dominus ait: *Patres vestri manducaverunt in deserto manna, et mortui sunt.* Patres utique vestri, quorum vos imitatores et similes estis. Sequitur:

XVIII. *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Jam nunc, ipso Domino exponente, intelligimus quid sit iste panis. Iste enim panis, caro Christi est, quæ pro mundi vita in ara crucis immolata est. Hanc autem manducat Ecclesia, ideoque non moritur; sed vivit in æternum. Panis enim et vinum, quæ in altari ponuntur, ad sacerdotis vocem cælesti benedictione sanctificantur, et in Christi carnem et sanguinem essentialiter commutantur, ut una eademque essentia sit et ejus carnis, quæ de Virgine nata est, et ejus, quæ de pane facta est. Hoc autem tam magnum et admirabile sacramentum

potest in recenti versione, et commentario fragmenti vetustissimi literis Copto-Thebaicis exarati ad hoc vi caput Joan. spectantis. Ante invicem veritatem corporis et sanguinis Christi in Eucharistia eruditissimus auctor probaverat, modo gratuitum vocationis ad fidem Dei donum, ejusque gratiæ adiutorium ad salutem plenissime præsertim ex doctrina S. Augustini demonstrat. Vid. pag. 129 et seqq. Opus editum est Romæ a. 1790.

(1160) Cyrillus, lib. De rect. fid. ad Regin: « Descendisse inquit se de cælo, missumque esse a Deo et Patre, quamvis omnia impleat; illud, opinor, demonstrans, et constituens omnibus manifestum, quod Deus existens Verbum descenderit dispensative ad humanitatem propter nos, non dimittendo quod erat natura Deus, sed assumendo magis id quod non erat... igitur proprium Dei Verbi, quod descendit de cælo, per quod factus est primogenitus ex mor-

eo tempore cœpit, quo Salvator noster vinum benedicens discipulis ait: « comedite, hoc est corpus meum; et, novi testamenti in meo sanguine (Mat. 27). » Nunquam enim Christi carnem sacrificium corporaliter quisquam comedit, nisi hoc sacrificium fieret corporaliter, mederet quisquam. In hoc igitur comesta non minuitur; quæ nonquam nisi panis iste Christi benedictione immaterialiter mutaretur. Est enim hæc multitudo Excelsi. Sed quis miretur Christi carnem non minui, cum certum sit ex quinque millia hominum 238 satiatis panes non diminutos, sed potius multiplicatos? Si enim panum fragmenta non sunt, potius illis edentibus multiplicata, quæ fuerunt quinque millia homines; unde sunt, ut eis ad se venientibus Dominus dicit: *ritis me, non quia signa vidistis, sed quia stis de panibus, et saturati estis? Dicis facti sunt hæc. Nihil enim fecit Deus, quod non possit. Quia vero hanc Christi aquilam sequimur volando, sequamur eam vel credimus, hoc Judæi fecissent, non periissent. Dicitur.*

XIX. *Litigabant ergo Judæi ad invicem. Quomodo hic potest nobis carnem suam manducandum? Ut enim Apostolus ait: « Ad hoc non percipit ea quæ Dei sunt (I Cor. 10). » Litigabant enim Judæi, hoc dicere Jesum, non perciperent, et in frustra conciderent, si carnem vel coctam, vel crudam comederent, sanguinem biberent. Dixit ergo eis Jesus: *dico vobis, nisi manducaveritis carnem meam et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam (1162). Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, et non morietur in novissimo die. Quid est hoc? Manducant Christi carnem, et bibunt ejus sanguinem, qui non habent vitam æternam. Unde ait: « Qui epim manducat, et bibit meum sanguinem sibi manducat, et bibit (I Cor. 10). » Quoque in hoc altaris sacramento C**

D
tuis, » etc. Fulgentius, l. II, ad Trasimundum, quidam cum audiunt descendisse, descendisse affirmare nituntur localem; quia nesciunt oportet, considerare virtutem, nec valent sic pro homine Deum hominem factum hominis forma, maneret immutabilis constantia; nec sic intelligunt temporaliter semper fuisse teneant sempiternum. etiam considerare contemnunt, qualiter sit, cum perseveraret immensus, » etc. (1161) Simili fere pacto contra invidiam Cyrillus argumentatur ad Joannem. *Quomodo hic potest, etc. scribitur modo egressus es ex Ægypto? quomodo serpentem versa est virga Mosaica? quomodo lepra infecta est, et in pristinum statum restituit? » etc.*

(1162) His ex verbis inferri aliqui

temporaliter non manducant, neque ejus sanguinem manducant, qui tamen habebunt vitam æternam. Ille tamen revera Christi carnem et sanguinem manducat, bibit, qui ita altaris sacramentis participat, sic Dei Filio jungatur, et uniatur, simulque in eo unum quid efficiatur, ut jam ulterius ab nequeat separari. Ut enim de nobis sumamus emplum, cibus iste temporalis et corruptibilis, o nos utimur, sic post digestionem secundum a mandam partem sui in nostram carnem et sanguinem vertitur, ut simul cum eis substantia eadem sit, et jam ab eis separari non possit. Nihil est enim manducare, nisi inseparabiliter adherere (1163)? Sequitur: *Caro enim mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus.* Ad hoc enim cibum et potum sumimus, ut vivamus, et fame et siti non pereamus. Ille igitur cibus, et potus, vere est cibus et potus, qui omnem tollit esuriam, et vitam parat æternam. *Qui manducat carnem meam, bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in illo.* Hæc Dominus exponit qualiter ejus verba intelligere debeamus. Qui, inquit, manducat carnem meam, et bibit sanguinem meum, sicut talem cibum, et potum manducare, et bibere convenit, sic mihi conjungitur, sic mihi unitur, sic totus in me transfertur, ut in me inseparabiliter maneat, et me in se manentem habeat. Indignus igitur est Christi carnem suscipere, nisi in ejus amore non perseverat. *Sicut misit me Pater, et ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me.* Quamvis, inquit, caro mea comedatur, et sanguis meus bibatur, ego tamen immortalis sum, semperque vivo, et mori non possum. Sicut enim Pater, qui misit me, semper vivit, et nunquam moritur, ita et ego semper vivo, non propter matrem, sed propter Patrem, id est propter divinitatem, quam habeo de Patre. Et si manducat me, quoniam ego sum via, veritas, et vita, ipse quoque non morietur, sed semper vivet propter me. Quomodo enim potest mori, in quo semper est vita (1164)? Hic est, id est, talis est cibus, qui de cælo descendit. *Non sicut manducaverunt patres vestri manna, et mortui sunt, ita moriuntur, qui hunc panem manducant.* Qui enim hunc panem manducat, vivet in æternum. Patres, inquit, veteri, quorum vos malitiam imitamini, et quibus similes

estis, manducaverunt manna, et mortui sunt. Hunc vero panem qui digne manducat, vivet in æternum. *Hæc dixit in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus dixerunt: Durus est hic sermo et quis potest eum audire?* Hoc enim præviderat Dominus, quando dicebat: *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Isti enim, ut in sequentibus legitur, abiere retrorsum, et amplius eum non sunt secuti. *Sciens autem Jesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Non vos, inquit, hoc scandalizet, quia non est, ut vos intelligitis. Intelligite prius, et tunc judicate. Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quidquam.* *Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Hæc, inquit, verba spiritualia sunt, quæ carnaliter intellecta generant mortem; si vero spiritualiter intelligantur, vitam parant æternam. Carnaliter enim ea intelligebant, qui Christi carnem in frusta concidendam, et sic comedendam esse, putabant. Spiritualiter vero ea intelligunt, qui panem, et vinum in Christi carnem et sanguinem divinitus commutata se comedere et bibere credunt. Quod enim in proprietate sui, caro, et sanguis visibiliter oculis non apparet, et gustu non sentitur, solus horror hoc facit. Quis enim ea videret, quis suscipere non horreret? Ait ergo: *Si videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius, tunc, subauditur, intelligetis quia hæc verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt.* Spiritus enim, id est, spiritualis intellectus est, qui vivificat; caro autem, id est, carnalis intellectus in hujusmodi verbis nihil prodest. Sic enim se habet ordo. Si ergo videritis, inquit, Filium hominis vivum, et integrum ascendentem, ubi secundum divinitatem prius erat, tunc hæc verba spiritualia esse sciatis. Non enim integer illuc ascendisset, si, secundum istorum intelligentiam, in frusta concisus, penitusque devoratus fuisset (1165). Sequitur: *Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit et datum a Patre meo. Cur propterea? Quia videtis me, quia auditis me, et tamen non*

ifestum præceptum ministrandi SS. Eucharistiam arvelis nuper baptizatis, quos invicte refutat idem Irenæus. Georgius in supræcit. Comment., p. 154 et seqq. (1163) Præclare in hanc sententiam S. Cyrillus ad hæc ipsa verba, p. 363. « Qui manducat ergo sanctam carnem, habet vitam æternam: habet enim caro in ipsa Verbum, quod vita est secundum naturam; itaque ideo addit dixisse: *Ego resuscitabo*, non meum corpus resuscitabit; nimirum non quasi alter existens a sua carne, ac non plane alter secundum naturam... Quemadmodum enim si quis ceram cereæ conjunxerit, utique alteram in altera esse videbit: odem quoque opinor modo qui Salvatoris nostri carnem suscipit, et bibit ejus pretiosum sanguinem, et ipse ait, unum quiddam cum eo reperitur: coexistens quodammodo, et immixtus ei per illam participationem, ita ut in Christo quidem ipse repe-

riatur, et vicissim Christus in ipso. » Et postquam subjecit simile aliud de fermento evangelicæ mulieris, iterum scribit: « Sic minima eulogia totum nostrum corpus in se miscet propriaque replet effluvia; atque ita Christus in nobis existit, et nos vicissim in ipso. »

(1164) Ita plane idem Cyrillus pag. 363. « Fieri enim prorsus nequit, ut qui secundum naturam vita est corruptionem non superet ac vincat mortem. » Et rursum. « Incredible enim est, imo vero impossibile, ut vita eos, in quibus fuerit, non vivificet. »

(1165) Ita prorsus August. serm. 151. « Cogitantibus, nec sonantibus voce respondit, ut se auditos esse cognoscerent, et talia cogitare desinerent. Quid sibi vult? Hoc vos scandalizat? Putatis quia de hoc corpore quod videtis, partes facturus sum, et vobis

creditis in me. Crederetis enim, si datum esset vobis a Patre meo. Stabat in medio eorum Jesus, videbat omnes, cognoscebat omnes, sciebat qui ad vitam et qui ad mortem prædestinati erant. Multos vocabat, sed paucos eligebat. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo Jesus ad duodecim: Nunquid et vos vultis abire? Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credimus et cognovimus quia tu es Christus Filius Dei vivi.* Ad quem, inquit, ibimus, si te relinquimus? Tu enim solus es, et nemo alius, per quem mundus salvari possit. Verba vitæ æternæ habes, quibus qui non crediderit, in æternum peribit. Nos autem credimus, et cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei. *Respondit eis Jesus: Nonne ego vos duodecim elegi? Et unus ex vobis diabolus est. Dicebat autem de Juda Simonis Scariothis. Hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim.* Elegit enim Dominus Judam non ad felicitatem, sed ad apostolatam (1166). Et ipse quidem diabolus erat; non tamen natura, sed imitatione. Nam ipse quoque diabolus, non natura, sed vitio (1167) diabolus est: diabolus enim *defluens* (1168) interpretatur. Quod nomen bene Judæ traditori convenit, qui ex tanta sublimitate in tantum præcipitium defluens ruit.

240 XX. [CAP. VII.] *Post hæc ambulabat Jesus in Galilæa; non enim volebat in Judæa ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Hoc enim faciebat Jesus, non quod mortem, vel Judæos timeret, sed ut fidelibus suis exemplum præberet. Unde et alibi ait: « Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam (Matth. x, 23). » *Erat autem in proximo dies*

dra mea concisurus, et vobis daturus? Quid si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? certe qui integer ascendere potuit, consumi non potuit. »

(1166) Quæstionem movet Aug. qu. 117 in Genes. propter verbum *elegi*: « Non enim, ait, facile invenitur electorum nomen in malo. Quod si putaverimus et illud (Judam) electum, ut per ejus traditionem Domini passio compleretur, id est malitiam ejus ad aliquid electam, bene utente Deo etiam malis; illud attendamus ubi ait: *Non de omnibus vobis dico: ego scio quos elegi*, ubi declarat, ad electionem non pertinere nisi bonos. Ac per hoc illud quod dictum est. *Ego vos duodecim elegi* per synecdocham dictum est, ut nomine majoris meliorisque partis, etiam illud complecteretur quod ad ipsum nomen non pertinet. » Eandem quæstionem proponit tract. 27, et duas adhibet responsiones; primam (quam l. all. rejecit) de electione ad aliquid, quo bene utatur Deus. Ego undecim elegi diceret. An eligitur et zabulus, et in electis est zabulus? Electi in laude solent dici. An electus est iste de quo nolente et nesciente magnum aliquid boni fieret? » Secundo respondet. « Potest et sic intelligi quod ait *duodecim elegi*, quia sacratus est numerus. Non enim quia perit inde unus, ideo illius numeri honos demptus est: nam in locum pereuntis alius subrogatus est: mansit numerus consecratus, numerus duodenarius. » Hoc tamen scrupulo Aug. exemptus erat scribens lib. De corrept. et grat. c. 7: « Cum audimus *Nonne ego vos duodecim elegi*, etc., illos debemus intelligere electos per misericordiam,

A festus Judæorum Scenopegia. Scenopegia festivitas erat tabernaculorum (1169). Eius filii Israel in umbraculis septem diebus. Apostolus ait: « Omnia hæc in figura vobis scripta sunt (I Cor. x, 11). » Illa enim festivitas stram festivitatem significabat (1170), sancti a Christi resurrectione usque ad summationem a servili et iniquo opere in bono opere perseverant. Bene autem septem, per quos ex tunc omnes dies istur: siquidem non sunt dies nisi septem in umbraculis habitabant, nisi quia unum deficiunt, utpote non habentia fundamenta que tempore in eis habitatur? Unde ait: « Non enim habemus hic manentes, sed futuram inquirimus (Heb. xiv, 14) » mixta: « Quoniam incola ego sum apud vos et peregrinus, sicut omnes patres mei (I Cor. 15). » — *Dixerunt autem ad eum fratres tui: hinc, et vade in Judæam, ut discipuli tuae ratione tua, quæ facis. Nemo quippe in occulto agit, et quærit ipse in palam esse. Qui similes fratres, sæpe jam diximus, isti enim sunt propinqui erant secundum carnem, et videlicet virginis Mariæ (1171). Mos etenim est veterum Scripturarum quoslibet valde fratres vocare. Carnales igitur fratres consilium dabant, quo Salvator noster mundum acquireret, et suum nomen longius dilataret, que non in occulto, sed palam et in conspectu sanctorum, miracula Christum Dominum faciebant. Ostendunt autem, plures discipulos eum habuisse, qualis Nicodemus fuit. et*

illum per judicium. Illos ergo elegit ad regnum suum; illum ad effundendum sanguinem. » Commodissime omnino A. non electionem ad apostolatam: imo Jansenius cord. cap. 59, Maldonatus, etc., agi hic debet ad apostolatam omnium illorum duodecim, atque ita solvunt quod Aug. objecerat. *Non de omnibus vobis dico*, etc.: quod in electione simpliciter, quia aliqui dicuntur electi, alii vero reprobi.

(1167) Epiphanius hæc. 38: « Diabolus natura, sed mente. »

(1168) Diabolus, dictio Græca *διαβολος* calumniator, accusator, a *διαβαλλω*, trajicere culpam in alterum. A. sive is quem sequitur pro *ἀποβαλλω* sumpsisse videtur.

(1169) August. tract. 28 ad h. l.: Scenopegia, Scripturas qui legerunt, novum testamentum et Hieron. ad cap. xii Osee. V. etiam cap. xxiii.

(1170) Theophylactus ad h. l.: « Festivitas, quod celebrabant in gratiarum actione pro convectas fruges mense Septembris gratias agebant Domino, convectis omnibus; ideoque tabernacula fiebant, et quæ agentes letabantur... significat resurgendo quando omnes quidem fructus nostrorum consummantur, tabernaculaque nostra, destructa, iterum construuntur. »

(1171) Bedæ ad h. l.: « Fratres Domini in S. Scripturæ more consanguinei S. Mariæ Virginis dicebantur. » Ex Augustin. ad h.

ejus opera videre cupiebant, in eo, quod dicunt, *et discipuli tui videant opera tua, quæ facis. Si facis, manifesta latysum mundo.* Hoc autem est, ac si dicerent: Aut cessa a miraculis, aut, si facis, ita fac ut mundo per miracula manueris. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Amis enim credebant eum esse prophetam, non tamen Dei Filium eum esse credebant (1172). *It ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit; tempus autem vestrum semper est paratum.* Dis, inquit, mihi, ut me mundo manifestem. Dicitis laudem et gloriam quæram. Sed tempus gloriæ nondum advenit. Veniet autem in judicio, quando mihi *curvabitur omne genu, et confitebitur omnis lingua (Isa. xlv, 24).* *Tempus autem vestrum semper est paratum,* quo et mundi de, hominumque favore, et vana gloria decipiant (1173). *Non potest mundus odisse vos. Me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt.* Quid est enim, quod ait: *Non potest mundus odisse vos,* cum ipsos mundi amatores, per ipsos significantur, tam multa per odium et se bella, lites et contentiones habere videas? Quod igitur ait: *Non potest mundus odisse vos,* est, ac si diceret: Non potest mundus odisse res vestras, opera vestra, et malitiam vestram. enim odisset, non fecisset, ac per hoc de hoc mundo mundus non esset. Me autem odit, quia *testimonium perhibeo de illo, quia opera ejus mala sunt.* Hæc est enim maxima, et principalis causa, quod omnes iniqui et ipsum Christum, et membrasti odio habent. Hinc est, quod tyranni, sacrilegi, adulteri, et perjuri, omnesque facinorosi in Christum insurgunt. *Vos ascendite ad diem festum istum. Ego enim non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est.* Vos, inquit, qui hominum laudem quæritis, qui potius favore concupiscitis, qui mundi gloriam desideratis, vos ascendite ad diem festum istum. Hunc, ubi non misericordia, non Dei gratia, sed peccatorum remissio, sed laus sola, et inanis gloria quæritur. Ego enim, qui talibus non deleo, qui hujusmodi gloriam non appeto, non ascen-

do ad diem festum istum. Cur? *Quia tempus meum nondum impletum est.* Prius enim plenitudo gentium intrabit, prius omnis Israel salvus fiet, prius ad judicium veniam quam hujus tantæ gloriæ tempus adveniat. *Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. Ut autem ascenderunt fratres, tunc et ipse ascendit ad diem festum.* Ascendit utique ad diem festum, sed non ad illum, ad quem fratres ejus ascenderunt. Alioquin verum non esset, quod ipse ait: *Ego non ascendo ad diem festum istum* (1174). Dies festus Domini non exterius, sed interius; non in facie, sed in mente agitur. De quo Psalmista: *Quia cogitatio, inquit, hominis confitebitur tibi, et reliquæ cogitationum diem festum agent tibi (Ps. lxxv, 11).* Sic igitur age diem festum, si ad tuam festivitatem vis venire. Noli hoc agere in manifesto, neque ut ab hominibus videaris. Qui enim hoc agunt, receperunt mercedem suam. Nonne audis quia ipse Dominus non in manifesto, sed quasi in occulto venit ad diem festum? Venit enim Dominus in occulto ad diem festum, quia quamvis tota illa festivitas in ejus honore, et gloria agebatur, ipse tamen a paucis, vel a nullis ibi intelligebatur. Erat igitur in die festo, sed occultus. Miseri Judæi, in quorum festivitibus semper Christus manet occultus. Hoc enim significabat Isaac, qui Jacob filium suum benedicebat, et eum non cognoscebat. *Judæi ergo quærebant eum in die festo, et dicebant: Ubi est ille?* Usque hodie namque in omni Sabbato, et in omni sua festivitate legunt Judæi, et quærunnt Jesum. Non tamen inveniunt, quia non bene quærunnt. Quærunnt enim cum invidia et murmuratione. Unde et subditur: *Et murmur multum erat de eo in turba. Quidam enim dicebant quia bonus est. Alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas.* Quid igitur mirum, si de viris sanctis et religiosis iniqui homines aliquando male loquuntur, cum de ipso Dei Filio talia loquerentur? *Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judæorum.* Idem igitur ipsi, qui bonum eum esse dicebant, palam hoc dicere non audebant, quia magis homines quam Deum timebant.

XXI. *Jam autem die festo mediante, ascendit Jesus in templum, et docebat. Et mirabantur Judæi dicen-*

1172) Cyrillus ad h. l. pag. 397: *« Cum nondum sancta carne inhabitare Deum Verbum agnosceret qui crediti sunt fratres Salvatoris... anguste tunc de eo sentiunt... quippe qui nihil amplius in reliqui cernebant, et vulgari opinione de ipso usi suspicabantur, et revera ipsum natum ex re Joseph existimabant. »*

1173) Ita etiam explicat hunc locum Aug. tract. in Joan. Aliter explicat Chrysost. hom. 48, n. 2. *Tempus meum nondum advenit, id est crucis et mortis. Cur me ante tempus occidere properatis? Tempus autem vestrum semper paratum est: hoc est: Vos scietis, etsi semper cum illis versemini, nunquam vident, utpote eadem sentientes; me vero statim videre tentabunt. Itaque vobis semper licet cum esse sine periculo: mihi vero tunc tempus erit, in crucifigi et mori oportebit. Nam quod hoc inquit, ex sequentibus liquet. Non potest mundus odisse vos, » etc.*

D (1174) Aliud sensit, et totum hunc locum aliter explicavit Chrysost. hom. 48 in Joan., n. 2: *« Cur ergo ascendit, cum dixisset: Non ascendam? Non dixit simpliciter: Non ascendam; sed addit, nunc, id est vobiscum, quia tempus meum nondum impletum est. »* Propius ad. A. Aug. tract. 28: *« Priores fratres ascenderunt, et non tunc ascendit ille, quando illi putabant, et volebant; ut etiam hoc inperetur, quod ait, non ad hunc, id est ad quem vos vultis, primum et secundum diem. Ascendit autem postea, ut Evangelium loquitur, mediato die festo; id est cum jam illius diei festi tot dies præterissent, quot remansissent. Ipsam enim festivitatem, quantum intelligendum est, diebus pluribus celebrabant. »* Augustinum more suo describit Beda. Vide iterum eruditiss. Georgium pag. 170, etc., qui diversus hujus loci lectiones affert, et Joan. Chrysost. aliosque PP. ab heterodoxis criticis vindicat.

tes : *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit ?* A Diximus superius (1175) hanc festivitatem septem diebus celebrari. Quod igitur ait : *Jam die festo mediante, tale est ac si diceret : Cum adhuc media pars dierum superesset de tota festivitate, ascendit Jesus in templum, et docebat. Mirabantur autem Judæi eum audientes, quoniam mira loquendi suavitate de lege et prophetis eum scholasticè disputare audiebant, quem nunquam in scholis litteras didicisse cognoverant. Quia enim solum hominem videbant, nihil nisi hominem eum esse credebant. Sed latebat divinitas omnis hujus doctrinæ informatrix, atque magistra. Unde et ipse Dominus subinferens ait : *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Sed si sua erat, quomodo sua non erat ? Et si sua non erat, quomodo sua erat ? Ipse enim utrumque dicit, et suam, et non suam. Sed sua erat, quia divinitatis erat : et sua non erat, quia humanitatis non erat. Sic igitur et sua erat, et sua non erat (1176). Similiter enim et illud intelligitur, quod superius ait, quia « descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. vi, 38). » Et quidem unum sunt et Pater et Filius. Hoc enim ipse ait : « Ego, et Pater unum sumus (Joan. x, 29). » Una igitur voluntas utriusque. Si igitur facit voluntatem Patris, facit et voluntatem suam : facit igitur voluntatem suam, et non facit voluntatem suam. Facit enim voluntatem suam secundum divinitatem; sed non facit voluntatem suam secundum naturam humanitatis. Dicebat igitur Dominus Judæis admirantibus in doctrina ejus : *Mea doctrina non est mea* : mea doctrina non est hominis; mea doctrina non est humanæ sapientiæ. Neque ego ab homine didici eam. Nolite **242** mirari. Divinitatis est. Intus est magister, qui me talia docuit. De quo suo magistro per Isaiam sic ait : « Erigit manè, manè erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum (Is. l, 4). » Idem igitur ipse et magister, et discipulus est. Magister secundum divinitatem; discipulus secundum humanitatem. Planum est itaque, quod ait : *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Tale quid etiam discipulis ait : « Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur*

in vobis. Si quis voluerit voluntatem me ipsam loquar (Matth. x, 20). » Sed hanc doctrinam intelligere, et cognoscere qui Patris voluntatem faciunt. Est autem Patris, ut crelamus in eum quem ipsi enim crediderimus, non intelligemus. » ait : « Nisi credideritis, non intelligetis (Matth. 9). » Fides igitur nobis est necessaria doctrinam pervenire valeamus (1177). quod ait : *Utrum ex Deo sit, an ego a meo, nisi, utrum secundum divinitatem, humanitatem loquar ?* Loquitur enim in ipso, sed secundum alteram partem suam a seipso loquitur, gloriam propriam autem querit gloriam ejus, qui misit me. *Verax est, et injustitia in illo non est.* Taliter de omnibus, sed specialiter de Antichristo hoc dicit Jesus (1178). Ille Spiritu sancto loquetur, sed a semetipso Dei, sed suam gloriam querit, qui « quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se sit Deus (11 Thess. ii, 4). » E contra Jesus, qui verax est, imo qui veritas est, injustitia est nulla, ubique Patris, qui et non suam gloriam querit. Unde ipse dicit : *Domus tuæ comedit me, et opprobrium tibi ceciderunt super me (Psalm. 109). Nonne Moyses dedit vobis legem, et tu non facis legem ?* Hoc autem cur dixerit ostendit : *Quid me queritis interficere ?* Quia legem fecissent, si legis mandata custodirent quam innocentem et justum interficerent (1179) Respondit turba, et dixit : *Dæmonius quis te querit interficere ?* Sic enim res sicut sordida et turbata, sicut turbulenta Respondit Jesus, et dixit eis : *Unum opus miramini. Non eorum responsione et conviciis convicia reddit. Unum, inquit, et omnes miramini. Miramini quidem, quia nihil magnum aliquid feci, talis enim admiratio sed quia in Sabbato feci. Cur ergo et vos indignamini, qui in Sabbato circum-*

(1175) Vid. Comment. in cap. xxxii Levit. pag. 466, tom. I edit. Rom. S. Brunonis, et Comment. in Lucam num. xvii, pag. 470.

(1176) Ita ferme proponit hanc quæstionem et solvit Augustin. tract. 29 in Joan., et lib. 1. de Trinit. cap. 3, n. 12 : « Quid illic dicemus, ubi ait : *Mea doctrina non est mea ?* quomodo mea, quomodo non mea ? Non enim dixit : *Ista doctrina non est mea, sed : Mea doctrina non est mea.* Quam dixit suam, eandem dixit non suam. Quomodo istud verum est, nisi secundum aliud suam dixerit, secundum aliud non suam ? Secundum formam Dei, suam; secundum formam servi, non suam. » Vid. et lib. 11, c. 2. Ambros. lib. 11 de Fid., c. 4.

(1177) Aug. tract. 29 in Joan. : « Quis nesciat hoc esse facere voluntatem Dei, operari opus ejus, id est, quod illi placet ? Ipse autem Dominus aperte alio loco dicit : « Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit. » Hæc in te sit, et intelliges de

doctrina Dei. » Egregie et maxime juxta sensum Chrysost. hom. 49, n. 4, ita exultantiam, iram, invidiam ejicite, necnon contra me sine causa suscepistis, et non quoniam cognoscatis verba mea vere Dei esse, sed quoniam vos tenebris offundunt, et rectum apud Deum pervertunt; si hæc eliminatis, non illud sed non ita locutus est, ne nimis illis per-

(1178) Hoc pariter de Antichristo exponit Chrysost. (1179) Quomodo hæc respondeant superioribus, explicat fuse Chrysost. hoc loco Beda, ut A. noster, ex eo, ut puto : « Ideo dicitur interficere, quia nemo ex vobis facit nisi legem fecissetis, in ipsis litteris Christus dicitur : et præsentem non occideretis, sed locum hic habere superiorem explanat Chrysostomus : Si legem faceretis, essetis abominabiles, quia vidia liberi, quæ vos impediunt quominus agnoscatis.

? Si circumcisionem accipit homo in Sabbato, ut solvatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum inem sanum feci in Sabbato? Propterea Moyses t vobis circumcisionem, videlicet ut vos ab infirmitate sanaret. Non quia ex Moyses est circumcisio, ex Patribus. Prius enim quam de circumcissione vid diceret Moyses, circumcisi sunt Abraham, c et Jacob, et multi alii. Omni ergo die fieri t quidquid ad salutem pertinet. Et idcirco in bato circumciditis hominem. Injustum est igitur mihi indignemini, quia totum hominem sanum in Sabbato. Si enim mihi non licet, non vobis t. Licet autem. Si enim non licuisset, Moyses dixisset. Præcepit enim Moyses ut octavo die circumcidatur infantulus, sive ipsum Sabbatum, t alius quilibet dies occurrat. Nolite judicare undum faciem, sed justum judicium judicate; aut ul cum Moysen reprehendite, aut me quoque ul cum Moysa justificare. Ambo enim idem faci- s. Ambo in Sabbato salutem operamur. Sed illum t reprehenditis, quia timetis. Hoc etenim est sc- idum faciem judicare (1180). Dicebant ergo quidam Jerosolymis: Nonne hic est, quem quærun: inter- re? Ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Nun- d vere cognoverunt **243** principes, quia hic est ristus? Sed hunc scimus unde sit. Christus autem n venerit, nemo scit unde sit. Hoc autem tale est, si dicerent: Decepti sunt principes nostri, si ristum hunc esse putant, cujus nos et nativitatis um et parentes cognovimus. Quod enim dicunt: istus autem cum venerit, nemo scit, unde sit, ex loco hoc testimonium sumpsisse videntur, ubi tuar: « Generationem ejus quis enarrabit? (Isa. , S.) » Sciebant tamen Judæi, in Bethlehem Juda is tum Dominum nasciturum esse, secundum il- : « Et tu, Bethlehem, terra Juda, non eris mini- tra principibus Juda; ex te enim exiet Dux, qui at populum meum Israel (Matth. 11, 6). » Clama- ergo docens in templo Jesus, dicens: Et me sci- et unde sim scitis: et a me ipso non veni, sed est us, qui misit me, quem vos nescitis. Quid autem verbis aliquid significatur, nisi quia et me sci- et me nescitis? Cum enim unum sit et Pater, et ius; qui Patrem nescit, et Filium nescit. Scie- it igitur eum, quia hominem eum esse crede-

(1180) Ita ferme Chrysostomus: « Quid est se- idum faciem? Ne, quia Moyses in majore apud ; existimatione est, a personarum dignitate cal- um feratis, sed a rerum natura. Illud namque juste judicare. » Nec aliter Aug. qui hic et de n. Christ. legit « Nolite judicare personaliter: » cifer. Calarit. l. 11, pro Ath. « Nolite judicare se- idum personam: » Græc. κατόψον, qui etiam ddit, quod Beda exscripsit: « Hoc vitium, fra- s, quod Dominus notavit hoc loco, evadere in hoc culo, magni laboris est: non personaliter judica- sed rectum judicium judicare. » Vid. S. Bernar- m serm. 5. in Quadrag., et epist. 247.

(1181) Ex August. et Beda mutuatus hæc vido- t A. Aug. tract. 31: « Hæc opinio apud Judæos de nata fuerit, quod Christus cum venerit, nemo it, unde sit (non enim inaniter nata est), si con-

bant: et nesciebant eum, quia Deum esse ignora- bant (1181). Sciebant quoque eum esse de Nazareth, sed non sciebant eum esse de Patre. Dicat igitur: Et me scitis, et unde sim scitis, et a meipso non veni, sicut ille, de quo supra dixit: « Alius veniet in no- mine suo, et illum accipietis. Sed est verus, qui misit me (Joan. v, 43), » Pater verus, igitur et ego. « Ego enim, et Pater unum sumus (Joan. x, 29). » Quem vos nescitis. Ego scio eum. Et si di- xero, quia nescio eum, ero similis vobis, mendax. Ego enim eum scio, quia ab ipso sum, et ipse me mi- sit. Ab ipso enim est, quia Deus de Deo, lumen de lumine, ejusdem cum Patre substantiæ est. Pater enim de nullo; Filius ex Patre; Spiritus sanctus ab utroque procedit. Quid est autem quod ait: qu misit me, nisi qui me hominem fieri, et carnem sus- cipere voluit? Hæc autem operatio, totius Trinita- tis, et non Patris solummodo est. Notandum igitur quomodo ubique Patrem honorat, atque glorificat. Quærebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus: illa videlicet, qua tradendus, comprehendendus erat, et crucifigendus. Hæc autem hora, nisi eo volente, venire non poterat. Potestatem enim habebat, sicut ipse ait, ponendi animam suam, et iterum sumendi eam (Joan. x, 18). De turba autem multi credide- runt in eum. Hoc enim est quod ipse alibi ait: « Consteor tibi, Domine, Pater cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, et prudentibus, et re- velasti ea parvulis (Matth. x1, 25). » Et dicebant: Christus cum venerit, numquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? Optimum argumentum, et huic assertioni valde idoneum. Sic enim et ipse Dominus ait: « Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, ipsa testimonium perhibent de me (Joan. v, 36).

XXII. Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo, et miserunt principes, et Pharisei ministros, ut apprehenderent eum. Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum qui misit me. In vauum, inquit, laboratis et vos, et principes vestri. Ad hoc missi estis, et ad hoc venistis, ut me apprehendatis. Hoc autem non in vestra, sed in mea est potestate (1182). Adhuc modicum tempus vobiscum sum. Expectate dum tempus adveniat, ut suo ordine omnia com lean-

sideremus Scripturas, invenimus, fratres, quomodo sanctæ Scripturæ dixerunt de Christo, quoniam Nazareus vocabitur. Ergo prædixerunt unde sit. Rursus si locum nativitatis ejus quæramus, tanquam inde sit, ubi natus est; nec hoc latebat Judæos, propter Scripturas, quæ ista prædixerant, etc. Unde nata est ista opinio apud Judæos, quam modo audivimus... nisi quia utrumque prædicaverant, et præ- nuntiaverant Scripturæ? Secundum hominem præ- dixerant Scripturæ unde esset: secundum Deum latebat impios, et quærebat pios... quia hanc illis opinionem generaverat, quod per Isaiam dictum est: « Generationem autem ejus quis enarrabit? » Ita ferme et Cyrillus, pag. 446.

(1182) Aug. tract. 31, et Beda ad h. l. Nondum venerat hora ejus; hoc est, quia nolebat. Ita et Cy- rillus, pag. 451.

tur. Cito vos relinquam : non diutius vobiscum morabor. Prope est ut ad eum revertar, qui misit me. *Quæretis me, et non inveniatis, et ubi sum ego, vos non potestis venire.* Quærebant enim Judæi Jesum, et male quærebant, et quia male quærebant, non inveniabant. Quæerunt enim adhuc, et non inveniunt. Scripturas legunt, et non intelligunt. Ibi quæerunt Jesum, sed quia carnaliter quæerunt, non inveniunt. Vis invenire Jesum? Vade ad templum, vade ad Ecclesiam; ibi sedet in medio doctorum, in conventu episcoporum et presbyterorum. Sed quid est, quod ait : *Ubi ego sum, vos non potestis venire?* Ubi enim tunc erat Jesus? Nonne inter eos? Quomodo ego venire non poterant, ubi ipse erat? Erat enim in cælis Jesus secundum divinitatem (1183), quo utique venire non possunt, quicumque in eum credere nolunt. *Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos : Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? Nunquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes? Quis est 244 hic sermo, quem dixit : Quæretis me, et non inveniatis, et ubi ego sum, vos non potestis venire?* Non possunt Judæi verba Christi intelligere, quia animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt (1 Cor. II, 14). Putant eum ad gentilem populum corporaliter pergere velle, quasi illuc eum sequi non potuissent, si illuc ire Dominus voluisset. *In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, et clamabat dicens : Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Invitat eos Dominus ad bibendum, quia fons est. De quo psalmista ad Dominum : « Quoniam apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen (Psal. xxxv, 10). » Invitat utique, sed sitientes, et bibere et credere cupientes. Quod autem ait : *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ,* evangelista exposuit dicens : *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Viva igitur aqua, Spiritus sanctus. Hac enim aqua et lavamur et vivificamur. Proxima sibi sunt Spiritus et aqua. Unde et « Spiritus Dei ferebatur super aquas (Gen. I, 2). » Hoc est etiam, quod dicitur : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum (Joan. III, 5). » Merito igitur Spiritus sanctus aqua vocatur, et non

(1183) Augustin. ib. : « Erat Christus secundum visibilem carnem in terra, secundum invisibilem majestatem in cælo et in terra : ideo ait : Ubi ego sum, vos non potestis venire : nec dixit : Non poteritis. »

(1184) Hieron. ad c. XIV Zachariæ aquam interpretatus doctrinam, eorum opinionem refert, qui hoc explicant de baptismo. Hanc interpretationem rejicit Aug. lib. II contr. Crescon. c. 13, quod istiusmodi aquam « et boni et mali habere possunt, quamvis sine illa boni salvi fieri non possunt : quæ quamvis Ecclesiæ sit, tamen etiam foras profuit. » Quare c. 14, interpretationem eam assignat, quam A. noster secutus est : « Non ergo hanc aquam, sed aquæ nomine, invisibile Dei donum, sanctum Spiritum commendabat, dicens : *Si quis sitit, veniat et bibat* : sicut evidenter Evangelista testatur, adjungens : *Hoc autem dicebant de Spiritu.* » etc. Chrysost. hom. 51, n. 1 : « Vivam vocat eam, quæ semper

qualiscunque, sed viva aqua (1184) aqua plenus est, qui in Christum exultant stoli abundabant. Hujus flumina de ventre ejus fluent. Vide modo, quam magnus istius, qui hinc loquitur, pectore fluit. Iste impetus latificat civitatem Dei (1185). Omnia igitur flumina, omnia sanctorum volumina ex hac aqua fluunt. *quem accepturi erant, et non dixit, quod credentes in eum? Vis audire cur? dum erat Spiritus datus, quia Jesus glorificatus.* Post Christi namque gloriosam ascensionem visibiliter in linguis igitur actus apostolis datus est. Quod nunciatum est. Unde et Salvator noster discipulis dicebat : « Nisi ego abiero, non veniet ad vos : si autem abiero, mittet ad vos Spiritus sanctus. » (1185) (Joan. VII, 7). Oportebat igitur Spiritum sanctum daretur eum, ut Spiritus sanctus daretur eum, illa ergo turba cum audissent hos sermo dicebant : *Hic est vere propheta. Alii dicebant : Christus.* Et illi, et illi bene dicebant. qui dicebant eum esse Christum ; et quia plusquam prophetam eum esse eorum dicebant : *Nunquid a Galilee venisti? Nonne Scriptura dicit, quia exiit et de Bethlehem cas'ello, ubi erat Davidus?* Vides ergo quam necessarium fuit, ut nasceret in Bethlehem. Puto enim, ut Salvatorem nostrum in Bethlehem nascere (1186). *Dispensio igitur facta est in eo.* Hoc est enim quod Dominus dicit : *Putare, quia veni pacem mittere, et non veni pacem mittere, sed gladium.* (Matth. X, 34) *Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum, sed nemo misit super illum manus, quia ipse voluit (Isa. LIII, 7).* quoque ait : « Nemo tollit a me animam, ego pono eam, et iterum sumo eam. » *Venerunt ergo ministri ad pontifices, et dixerunt eis. Cur non adduxistis eum? Responderunt ministri : Nunquam sic locutus*

D operatur. Spiritus enim gratia enim gressa et stabilita fuerit, plusquam fuerit, neque cessat, vel evacuat, et iterum. Cur aquæ nomine utatur hoc loco (1186) et explicat Cyrillus, pag. 468.

(1185) Ita solverat hanc questionem 52 in Joan. : « Non enim sine Spiritu nuntiaverunt prophetæ, etc. Sed Spiritus sanctus datus, id est illa abundantia gratia, quæ congregati linguis omnium loquuntur in linguis omnium gentium futura Ecclesia. » Eadem fusius lib. IV de Trinitate, qu. 62, lib. LXXXIII, QQ.

(1186) Cyrill. p. 477 : « Errat haec opinio propter solam Nazareth, ubi Christus educatus perhibetur, non quia eum genitum esse in Bethlehem, sed quia eum genitum esse in Bethlehem Virgine, quæ erat ex semine David.

c homo. Ac si dicerent: Utinam et vos prae-
fuissetis! Utinam et vos ejus verba audivissetis.
Nunquam fortasse ulterius adversus eum aligeretis.
Nunquam enim sic locutus est homo, sic homo,
qui magis videtur esse, quam homo. nim est Deus et homo. Responderunt ergo eis
ei: Nunquid et vos seducti estis? Seducti
sed bene. Bene enim seducuntur, qui de
id bonum ducuntur. At illi: Nunquid aliquis
incipibus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
Verba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.
nim isti maledicti sunt, sed vos potius maledic-
stis, qui **245** in eum credere nolistis, per
a legis maledictione solvi debuistis (1187).
autur igitur sapientes: illuminantur insipientes
cut ipse Dominus ait (Joan. ix, 39): « In ju-
ra, et qui vident, cæci fiant. » Dicit Nicodemus
ille, qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex
Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi au-
ab ipso prius, et cognoverit quid faciat? Nemo
secundum legem damnatur, nisi a seipso con-
vel ab aliis convictus (1188). Responderunt
erunt ei: Nunquid et tu Galilæus es? Scrutare,
e, quia propheta a Galilæa non surgit. Hoc
de Christo intelligunt, quem in Bethlehem, et
libi, prophetae prædixerunt nasciturum. Et re-
sunt unusquisque in domum suam, valde dolentia
facere non potuerunt voluntatem suam.
III. Jesus autem perrexit in montem Olive-
diluculo iterum venit in templum, et om-
nibus venit ad eum, et sedens docebat eos.
erim Jesus in montem Oliveti ire, et orare, et
clare solebat, sanctam Ecclesiam, olivarum
bus consitam se diligere, semperque inhabi-
guificabat. De his enim olivis ille erat, qui dice-
Ego autem sicut oliva fructifera in domo
perabo in misericordia Dei mei in æternum, et
culum sæculi (Psal. li, 10). Tales olive
quicumque pacem et misericordiam dili-
(1189). Sed cum iterum Jesus veniret in tem-
et sedens doceret populum, ecce inimici ejus

87) « Quomodo maledicti sunt? ait Chrysost.
52, n. 1: Vos, qui legem non servatis, maledic-
estis. » Et præclare Cyrillus pag. 481: « Hoc
are est iis qui non possunt quaeritis satisfac-
inquisitores iracunde repellere. Maledictos
existimant eos qui credunt; cum de se ipsis
Justinus id dicerent. »

88) Vid. Chrysostomum, et Cyrillum l. ail.

89) « Mons quippe Oliveti (ait hic Beda) subli-
em Dominicæ pietatis et misericordiæ designat,
et Græce ὄρος misericordia, et ἔλαιον oleum vo-
et ipsa unctio olei fessis ac dolentibus mem-
solet afferre levamen. »

90) Calvinus primus, postea Westenius, notis-
hæretici, ausi sunt hanc historiam ab Joan-
gel. revelatam de suppositione adnotare. Oppor-
his occurrit, eorumque cavillationes et levita-
sserit, et victrici manu confutat idem clariss.
gins in illustratione memorati fragmenti Joan.
8, pag. 184 et seqq.

191) Aug. tract. 35: « Dixerunt apud semet

A Scribæ, et Pharisæi, qui semper ei insidiantes ini-
quo odio eum persequerentur, (4190) adducunt mu-
liorem quandam in adulterio deprehensam, et sta-
tuerunt eam in medio, et dicunt ei: Magister, hæc
mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege
autem mandavit Moyses hujusmodi lapidare. Tu ergo
quid dicis? Sciebant enim eum misericordem et
pium esse. Unde potius eum ad misericordiam, et
pietatem, quam ad legis verba attendere sperabant.
Quod si fecisset, illico eum de legis transgressione
accusare volebant. (1191). Unde et subditur:
Hæc autem dicebant tentantes, ut possent accusare
eum. Jesus autem inclinans se deorsum digito scribe-
bat in terra. Cum autem perseverarent interrogantes
eum, erexit se, et dixit eis: Qui sine peccato est ve-
strum, primus in illam lapidem mittat. Quod enim
Jesus digito scribebat in terra, tale erat, ac si dice-
ret: Vos legis mihi testimonia assertis, vel legis
verba mihi narratis, qui legem ipsam non intelligi-
tis. Hic est ille digitus, qui eam scripsit. Hoc digito
illæ tabulæ exaratæ sunt, de quibus dicitur: « De-
scendit Moyses de monte ferens duas tabulas lapi-
deas in manibus suis, scriptas utrasque digito Dei
(Exod. xxxii, 15). » Ego igitur legem composui, et
vos legis exemplis me irretire nitimini? Stulti estis,
si meis argumentis me capere, et superare spera-
tis. Præcipit enim lex mulierem ejusmodi lapidare,
sed non sicut vos intelligitis, neque a talibus quales
vos estis (1192). Ego enim sum finis legis. In me
legis littera completa est. Ecce nova facio omnia.
C Spiritualiter intelligantur, quæ hæcenus ad litteram
intelligebantur. Qui igitur sine peccato est, primus
in illam lapidem mittat. Quis enim sine peccato?
« Si enim dixerimus quia peccatum non habemus,
nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est
(Joan. i, 8). » Potest enim aliquis sine crimine esse;
sed sine peccato quis erit (1193)? Peccatum igitur
in hoc loco pro crimine ponitur. Alioquin impossi-
bilem juberet Jesus. Et Apostolus quidem tales ad
episcopatum **246** eligi præcipit, qui sine crimine
sint. Isti igitur sunt, qui in hujusmodi mulierem
primi lapidem mittere debent. Dicendum est ita-

ipso: Verax putatur, mansuetus videtur; de justitia
illi querenda calumnia est. Offeramus ei mulie-
ram in adulterio deprehensam; dicamus, quid de illa
in lege præceptum sit. Si eam jusserit lapidari, man-
suetudinem non habebit; si eam dimitti consuerit,
justitiam non tenebit. Ut autem mansuetudinem,
inquit, non perdat, in qua jam populi amabilis
factus est, sine dubio eam dimitti debere, dicturus
est. Hinc nos invenimus accusandi occasionem. »
Vid. Ambros. Cl. l. ep. 25 et 26.

(1192) Id. August. ibid.: « O responsio sapientiæ!
quomodo eos intromisit in se? foris enim calumnia-
bantur, seipso intrinsecus non perscrutabantur...
Audistis, Judæi, audistis, Pharisæi, audistis, legis
doctores, legis custodem, sed nondum intellexistis
legis legem. Quid vobis aliud significat, cum digito
scribit in terra? Digito enim Dei lex scripta est...
impleatur lex, lapidetur adultera; sed nunquid in
illa puniendæ lex implenda est a puniendis » etc. V.
Ambros. lib. iii de Sp. S., c. 2.

(1193) Distinguit hæc quoque Augustin. tract. 4

que, quid muner adultera, et quid lapides isti significant. Est enim mulier adultera omnis anima hæretica pravitate corrupta. Hæc autem tunc lapidatur, quando ad episcoporum et sacerdotum concilium ducta, et de sua iniquitate convicta a toto concilio excommunicatur. Sed primus in illam lapidem mittit ille, qui sine peccato est; per quem episcopum intelligimus, quem Apostolus sine crimine esse præcipit. Deinde autem quicumque illi sunt, qui excommunicationem confirmant, omnes in illam lapidem mittunt. Hoc igitur significavit Moyses, quando mulierem adulteram lapidare præcepit. Hoc et Dominus exposuit, quando eum, qui sine peccato esset, primum mittere in illam lapidem jussit. Sed hoc Judæi non intelligebant, et quid contradicerent non habebant. Sic enim suum sermonem temperavit Jesus, ut legi non contradiceret, et pietatem non amitteret (1194). *Audientes autem, unus post unum esebant, incipientes a senioribus, et remansit solus*

A *Jesus, et mulier in medio stans.* Cur omnes se peccatores esse sciebant. remansit, quia solus erat sine peccato. mulier timebat, adhuc mulier in misericordiam, et inde judicium exest enim in medio, nisi inter misericordiam? Bene igitur Psalmista ait: et judicium cantabo tibi, Domine. *(Fautem se Jesus dixit ei: Mulier, accusabant? Nemo te condemnavit? Quid Domine.* Non ergo condemnavit eam quod ait: *Qui sine peccato est, primum mittat.* Si enim eam condemnasset ei dixisset: *Nemo te condemnavit.* *Jesus: Nec ego te condemnabo.* Non **B** *secura.* Crede tantummodo consiliis tui peccatores, penitentes suscipio. noli peccare. Sic igitur liberata est misericordia.

PARS SECUNDA.

247 XXIV. [CAP. VIII.] *Iterum igitur locutus est Jesus dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.— Ego sum lux mundi.* Ego sum illa lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ego sum illa lux, quæ soli splendorem, oculis visum, et menti tribuit intellectum. Per me sol splendet, oculi vident, et anima intelligit. Ego igitur sum vera lux, per quem illuminantur cuncta, et sine quo tenebrescunt omnia. Hac luce illuminantur cæci, resurgunt mortui, et ad videndum Deum mentis oculi aperiantur. Merito itaque, hac luce abeunte, « tenebræ factæ sunt in universa terra (Luc. xxiii, 44). » *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* In quibus tenebris? Sunt enim tenebræ noctis: sunt et tenebræ ignorantiae, et erroris (1196). Si enim de noctis tenebris intelligamus, nemo in nocte sequitur lucem. Qui vero hanc lucem non sequitur, non est Christianus. Nunquid igitur in nocte Christiani non sumus, quia in nocte ambulamus in tenebris, et nemo, qui Christum sequitur, ambulat in tenebris? Non est igitur hoc in-

C telligendum de tenebris noctis, sed de ignorantiae. Christus enim et sapientia est. Ubi autem sapientia, et veritas, ignorantia esse non potest. Non autem tenebris ignorantiae et erroris, qui tunc tar. In his autem tenebris totus est quando lux mundi Christus apparuit. *est: « Populus qui sedebat in tenebris magnam (Matth. iv, 16). »* Dicat igitur *ster: Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Sequi autem, vero lumen vitæ illud est, quod veritas est. nam. Per quod nimirum doctrinam veritatem et veritatem intelligimus. *Dixerunt autem ei: Tu de teipso testimonium perhibes, et nemo accipit testimonium tuum non est verum.* Miseri Pharisei, nimirum veritatis verum non esse dicunt, mentiri non potest. Sed fortasse loquitur quia scriptum est (1197): *Laudet te o tuum.* Non enim ad laudem sui, neque gloria talia Dominus loquebatur, sed ut

in Joan. n. . . , ad illud: « *Si ergo vos Filii liberaverit, vere liberi eritis,* scribens: Prima libertas est carere criminibus... Quenlibet valde justum discutias in hac vita; quamvis jam sit dignus justis vocabulo, non est tamen sine peccato. Audi ipsum S. Jo. : *Si dixerimus, etc.* Sed plane multi justus sine querela, non intelligitur sine crimine: nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen. Crimen autem est peccatum grave, accusatione et damnatione dignissimum. »

(1194) Aug., epist. 154, cap. 4, n. 9: « Ita nec legem improbat, quæ hujusmodi ream jussit occidi, et illos tenendo, ad misericordiam revocavit,

quorum judicio hæc posset occidi. (1195) August., tract. 33: « Remiseria et misericordia.... Illi ergo et abscessu ipso confessi de se, ream cum grandi peccato ei qui quæto. »

(1196) Aug. tract. 35, n. 1: « Tenebræ sunt mortui, non oculorum; et si exteriorum, sed interiorum, unde album et nigrum, sed justum et injustum. Ps. xxxiv, n. 9. Chrysost. hom. 52, spirituales dicit: hoc est, non manere. »

(1197) Proverb. xxvii, 2. Vide de Joan. et Cyrillum hic pag. 488, et de

credere debuissent. Unde et ipse ait : *Si ego A* *rum sit. Alioquin injuste damnati sunt Hi duo se-*
fico meipsum, gloria mea nihil est. Sequitur : *nes quos Daniel occidere jussit. Quid igitur? Men-*
ego testimonium perhibeo de meipso, verum est titur lex, quæ duorum hominum testimonium verum
nonium meum. Unde hoc? Quia scio unde venio esse dicit? Absit! Si enim tales fuerint testes, qua-
to vado. Mirabilis argumentatio. Ideo ergo ve- les leges, et canones quæruant, duorum hominum
est testimonium tuum, Domine, quia scis unde testimonium verum est (1200). Quod si spiritualiter
s et quo vadis? Dic igitur nobis unde venis et intelligatur, per duos homines duorum testamento-
vadis. « Exivi, inquit, a Patre, et veni in mun- rum viri catholici significantur, quorum utique tes-
; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem timonium verum est. Si vero duorum hominum
n. xvi, 28). » Si enim a Patre existi, et ad Pa- testimonium verum est, quis contradicere audeat,
ter vadis, Filius Dei es. Si Filius Dei es, mentiri quod Pater testatur et Filius? Hoc est enim, quod
potes. Verum igitur est testimonium tuum, quia ait : « Ego sum, qui testimonium perhibeo de me
unde venis et quo vadis, id est, quia Filius ipso, et testimonium perhibet de me, quod misit me,
es (1198). Vos autem nescitis unde venio et quo Pater (Matth. xvii, 5). » Perhibet Pater de Filio
». Cur nescitis? Quia non creditis me esse Fi- testimonium, ubi ait : « Hic est Filius meus dile-
li Dei. Illi enim soli hoc sciunt, qui Dei Filium B ctus, in quo mihi bene complacui (Matth. xi, 27). »
esse credunt. Scimus igitur nos, quia a Patre Dicebant ergo ei : Ubi est Pater tuus? Respondit Je-
rit, et ad Patrem vadit. Qualiter tamen a Patre sus : Neque scitis me, neque Patrem meum. De Pa-
rit, et qualiter ad Patrem ivit, nescimus. Quo- tre, inquit, me interrogatis, quasi jam mei notitiam
lo enim vadit, vel venit, qui ubique est? Qui habeatis. Prius me, quem videtis, agnoscite, et sic
n vadit, illuc vadit, ubi non est. Aut quomodo postea, si potestis, ad Patris notitiam pervenite. Ne-
a Patre, et vadit ad Patrem, qui semper est in mo enim novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Fi-
re, et in quo semper est Pater? Hoc enim ipse lius revelare. Si me sciretis, forsitan et Patrem meum
: « Ego sum in Patre, et Pater in me est (Joan. sciretis. Quod enim forsitan dicit, non dubitando,
8). » Vos secundum carnem judicatis; ego non sed increpando dicit (1201). Malus enim servus
ico quemquam. Quid est ergo, quod alibi dicit : dominum suum non cognoscit, nisi eum iratum vi-
ater non judicat quemquam, sed or. ne judicium deat. Verum est igitur, quod dicitur : « Cognoscer-
it Filio (ib. v, 22), » si Filius quoque non judi- tur Dominus judicium faciens (Psalm. ix, 17). Sic
quemquam? Judicat igitur Filius, sed non sicut enim protervo discipulo magister dicere solet : Si
risæi : non secundum carnem (1199). Unde et ea quæ tibi parantur scires, tu forsitan legeres.
ditur : Et si judico ego, judicium meum verum est. C Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens
le hoc? Quia solus non sum, sed ego, et qui misit in templo. Reponamus igitur hæc verba in gazophy-
Pater. Eadem argumentatione judicium suum lacio pectoris nostri. Servemus hunc thesaurum in
um esse probat, quia testimonium suum verum secretario cordis nostri, quatenus eum Apostolo
prohavit. Videlicet, quia Dei Filius est. Ideo, in dicere possimus : « Habemus thesaurum istum in
l, 248 verum est judicium meum, quia solus non vasis sicilibus (II Cor. iv, 7). » Ideo enim in gazo-
», quia homo solummodo non sum; omnis enim phylacio hæc verba dicta sunt, quia valde custo-
no mendax. Sed Dens et homo sum, et cum Pa- dienda, servanda, et memoriæ commendanda sunt.
simul unum Idemque sum, quamvis in persona Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat
is sum. Et in lege vestra scriptum est, quia duo- hora ejus. Cur non venerat? Quia ipse nolebat. Non
rum hominum testimonium verum est. Hoc enim non igitur ipse horam, sed hora ipsum expectabat.
per sit, ut duorum hominum testimonium ve-

1198) Cyrill. pag. 489 : « Cujus rei argumento certissimo, quod scio quo vadam; ascendam in cœlum ad eum, ex quo sum, Patrem : quod non dixerit unquam, competere uni e nobis homini, sed vero natura sua Deo, quamvis homo factus sit. Itaque illud unde sum filium esse ex Patre naturam, indicat.

1199) Aug. tract. 36 : *Ego non judico quemquam, e propter hoc, quod non venerat judicare mundum, sed salvare mundum; ... sive, quoniam dixi, Vos secundum carnem judicatis, ... ut intelligatis Christum non secundum carnem judicare, sic ab hominibus judicatus est. Etsi Cyrillus altis modis duobus explicat p. 490, l. « Ego impræsens licandis vobis supersedebo, atque in novissimum natus differam. II. Vos propter carnem me conmittis, quia homo secundum vos conspiciet. At o vos non condemnabo, quia homines estis ... non easo naturam, non condemno mea opera. »*

(1200) Magnam quæstionem vocat hanc August.

tract. 36, nam Susanna casta, inquit, duobus falsis testibus urgebatur ... universus populus mentitus est contra Christum. Ita vero hoc ille explicat, ut dicat « in mysterio rem esse constitutam ... quia hoc modo per mysterium Trinitas commendata est, in qua est perpetua stabilitas veritatis. » Litteralis solutio apud Jansenium Concord. c. 77, Maldonatum hic, et ad c. 5, Estium, Natalem Alex. Calmet, etc. verum esse duorum testimonium, id est pro vero legitimoque habendum, juxta humani juris constitutionem.

(1201) Aug. tract. 37 : « Ille, qui omnia scit, quando dicit forsitan, non dubitat, sed increpat ... Dubitationis verbum est quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente : cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas. » De Græca particula *ἄν*, quæ hic quoque est in Græco, alibi diximus.

tur es hora ejus in ejus potestate, ut tunc, et non antea veniret, quam ipse juberet.

XXV. *Dixit ergo iterum Jesus: Ego vado, et quaeratis me, et in peccato vestro moriemini.* Ego vado, inquit. Ego ad Patrem redeo. Vos autem quaeritis me, non ut in me credatis, sed ut me occidatis. Et ideo in peccato vestro moriemini. *Quo ego vado, vos non potestis venire. Cur? Quia non creditis. Quia me occidere quaeritis. Quia ad vitam praedestinati non estis. Nemo enim venit ad Patrem, nisi per me. Dicebant ergo Judaei: Nunquid interficiet semet ipsum, quia dicit, quo ego vado, vos non potestis venire? Non; se interficiet semetipsum; sed vos, quia interficietis ipsum, interficietis etiam vosmetipsos, et ideo non venietis ad ipsam. Et dicebat eis: Vos de deorsum estis: ego de supernis sum.* Vos, inquit, de deorsum estis, de terra esitis, terram diligitis, et terram sapitis. Ego vero de supernis sum, de caelis, de Patre, qui cunctis superioribus superior est. *Vos de mundo hoc estis. Ego non sum de hoc mundo.* Quantum enim ad humanitatem, sicut ceteri homines, ita et Christus, de mundo est. Quantum vero ad divinitatem, non ipse est de mundo, sed mundus de ipso, quia non ipse a mundo coepit, sed mundus ab ipso. « Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. 1, 3). » Unde et superius dicitur: « In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit (ib. v. 10) (1202). » *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris.* **249** Nunc autem audite rationem eum in peccatis vestris moriemini. Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Quid est? Ego sum? Nunquid enim eum Judaei esse non credebant, quem et videbant, et audiebant? Nunquid ipse solus est, et alia non sunt, quia dicit: Nisi credideritis, quia Ego sum? Ille enim solus est, qui semper est, qui immutabilis est, qui idem ipse est, qui nunquam coepit esse, qui nunquam desinit esse, qui omnibus dat esse, qui de proprio esse non mutatur in esse, vel non esse. De quo per Moysen dicitur illi: Israel (1203): « Qui est, misit me ad vos (1204). »

(1202) Duas interpretationes verborum illorum *Vos de deorsum estis: ego de supernis sum* A. N. complectitur; quæ sunt antiquorum Patrum, Chrysostomus hom. 53, n. 1: « *Vos deorsum estis*; id est, nihil mirum si vos homines carnaliter cogitatis qui nihil spirituale concipitis: at ego nihil simile quidpiam faciam: *de supernis enim sum ... Ego non sum de hoc mundo*, non significat, ipsum non accepisse carnem, sed procul esse ab eorum nequitia. Etenim discipulos ex mundo non esse dicit; habebant tamen illi carnem. » At Cyrillus p. 502: « Sum de sursum, hoc est Deus de Deo: quod enim est super omnia, Deus est. At vobis hoc magis conveniet: estis enim ex infimo, nempe naturæ morti subditæ, corruptionique et timori subjacenti ... Quod vero, de supernis, generationem Filii ex Deo et Patre significet, perspicuum est recte sentientibus. » Utramque explanationem habet Augustinus tract. 38, scribens: « Quomodo enim erat de mundo, per quem factus est mundus? Omnes de mundo post mundum, quia prius mundus; et sic homo de mundo. Prius autem

Qui igitur sic eum esse non crediderit, peccato suo. *Dicebant ergo ei: Tu quis es? Respondit: Principium, qui et loquor vobis.* sum principium, qui propter vos secutus sum, natus et factus, et creatus, et apparuit, et loquor vobis. Quidam autem codices habent: *quia et loquor vobis.* Et tale est, ac si diceret: sum principium. Principium me esse dico, ut vos me credatis esse principium, et loquor vobis, et loquendo viam salutis ostendo vobis. *Multa habeo de vobis et judicare; sed, qui misit me, verax est, et non fallax. Quis judico, etsi iudicio dignus non sum, quia non venit modo Filius hominis in mundum, sed ut salvetur mundus per Filium (Joan. 11, 17). »* Judicabit tamen quandoque, et tunc verax et verus erit; quia verax Patris veritas est. Et hoc est, quod ait: *Qui me misit, verax est, et non fallax.* ego, quæ audiavi ab eo, hæc loquor in mundo. Pater verax est, et Filius quæ a Patre loquitur, veritatem utique loquitur. Pater, verax et Filius. Quod autem dicitur: *ab eo, non sic accipiendum, quasi alterius: sed audiavi, hoc est, cognovi.* Ab eo enim dicitur Verbum, et Sapientia Dei, et cognitio Dei. *Et non cognoverunt enim eum, qui in mundo erant. Eius dicebat Deus. Dixit ergo eis Jesus: Qui non crederit Filium hominis, tunc cognoscat, et a seipso facio nihil; sed si quis Pater, hæc loquor.* Non omnibus quibusdam hæc loquitur Jesus. Videbat enim ibi, qui post ejus passionem crediturum, et eum crucifixum, et compuncti, ad fidem conversi, in eum et eum veraciter cognoscentes, sicut coluerunt, et adoraverunt. In eo veritas. *Sicut docuit me Pater, et loquor, et non esse ostendit.* Quid est enim doctrina Patris? Sapientia Patris? Dicat ergo: *Et a seipso facio nihil.* Non secundum humanitatem doctrina non est hominis. Hæc doctrina

Christus, deinde mundus, quoniam Christus, ante Christum nihil: quia erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, et erat ille de supernis... Ideo quippe dixit: *de hoc mundo estis*, quia peccatores erant... cum peccato nati sumus, » etc.

(1203) Exod. III, 14. Eadem verba non in expos. loci hujus. Vid. edit. col. 2.

(1204) Aug. ib.: « Multum est quod dicitur: *sum*, quia sic dixerat Dominus Moysi: *sum*. » Eadem sermone Augustini habet.

(1205) *Principium, qui et loquor vobis* legitur Aug. tract. 39, in Joan. Trin., cap. 13, et libri Latini fere omnes. Franciscus Lucas. *Principium, quod et loquitur vobis* legit Ambrosius lib. IV, De fid., c. 1, II, ad Tras. c. 5. *Initium, quod et loquitur vobis* legit vetus Italica ex ms. Colb. ap. Cyrillus pag. 511, etc. Cod. V.

Sicut docuit me Pater, hæc loquor, id est, se- lum scientiam, et doctrinam divinitatis loquor. in enim genuisse, docuisse fuit. *Et qui me mimicum est, et non reliquit me solum, quia ego placita sunt ei, facio semper*. Quamvis enim is a Patre missus est, quamvis incarnatus, et o factus est (hoc est missio, quod incarnatio), per tamen in Filio Pater, et semper in Patre is est. Illic est enim Filius ille dilectus, in quo sibi complacuit. *Hæc illo loquente, multi credunt in eum. Dicebant ergo Jesus ad eos, qui credunt ex Judæis : Si vos manseritis in sermone meo, discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et as liberabit vos*. Si manseritis, inquit, in ser- meo, si doctrinam meam tenueritis, si ea quæ e didicistis custodieritis, si fidem quam prædico- lideritis, vere discipuli mei eritis. Nam **250** et ipse tuus, o homo, tandiu discipulus tuus est, ndiu a tua doctrina et disciplina non recedit. enim non tenet disciplinam tuam non est disci- is tuus. Recte ergo Dominus ait : *Si manseritis sermone meo, vere discipuli mei eritis*. Sed quo- tu? *Et cognoscetis veritatem*. Et quid vobis veri- faciet? *Et veritas liberabit vos* (1206). Nemo r liberabitur, nisi ille qui veritatem cognoscit, est, nisi ille qui in eum credit, quia est veritas vita. Sed hanc veritatem non cognoscit, qui isti discipulus non est. Hæc enim doctrina non itur in aliis scholis. Christi vero discipulus non qui non manet in sermone Christi. Hoc autem ei audientes indignati sunt, et responderunt ei : *en Abraham sumus, et nemini servivimus unquam. modo tu dicis, Liberi eritis?* Nemo enim fit ; nisi ille qui servus fuerat. Quam igitur liber- nobis promittis, qui nunquam ejusquam i fuimus? *Respondit Jesus et dixit eis : Amen, n dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, servus peccati*. Talis autem servus, nisi ea, quam modo t, veritas eum liberaverit, non manet in domo eternum. In qua domo? In domo Domini, in cœ- Jerusalem. Non igitur intrabit in eam in æter- o, quoniam quicumque in eam intrat, manet in

ea in æternum. *Filius autem manet in æternum*. Si ergo *Filius vos liberaverit, vere liberi eritis*. Pecca- vit enim primus homo, et factus est servus peccati. Ejectus igitur de paradiso, ejectus de domo Domini, non mansit ibi in æternum. Qui simul cum tota sua posteritate, nisi per Dei Filium, ab originali peccato liberari non potuit. Vere igitur liberi sunt, qui per Filium liberantur. *Scio quia filii Abraham estis; sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis*. Dicitis mihi : Semen Abraham sumus. Hoc ego scio, quia filii Abraham estis, et secundum hoc quidem liberi estis. Sed alium patrem habetis, secun- dum quem liberi non estis. Si enim alium patrem non haberetis, me interficere non quereretis. Sed queritis me interficere, et hoc ideo, quia sermo meus non capit in vobis : quoniam pater vester dia- bolus, qui habitat in vobis, repellit eum a vobis. *Ego, quod vidi apud Patrem, loquor; et vos, quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis*. Intus habetis patrem; intus habetis magistrum et consiliatorem, qui vos talia facere docet. *Responderunt et dixerunt ei : Pater noster Abraham est. Dicit eis Jesus : Si filii Abraham estis, opera Abraham facite*. Hoc enim non consequitur, si de filiis carnis intelligatur. De illis igitur filiis dicit, qui imitatione filii dicuntur. Unde Apostolus : « Non enim qui filii carnis sunt, hi sunt filii, sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine (Rom. ix, 8). » *Nunc autem queritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi Deo. Hoc Abraham non fecit*. Non igitur filii Abraham estis, siquidem non facitis opera Abraham. *Vos facitis opera patris vestri, quia et ipse ab initio homicida fuit, cujus nunc persuasionebus me queritis interficere. Dixerunt itaque ei : Nos ex fornicatione non sumus nati. Unum patrem habemus Deum*. Ac si dicant : Quid nobis toties patrem impropere? Nos ex fornicatione non sumus nati, ut nobis patrem objicere (1207) debeas. Aut si forte Abraham calumniaris, quem nobis patrem esse diximus, scias quia unum patrem habemus Deum, quem contra nil dicere audes. Qui etiam de nobis loquitur dicens : « Filius meus primogenitus Israel

chin. Evang. p. 300, 48, t. I. *Initium quod ideo vobis : Veronensis, in primis quia loquor vobis*. et aliæ lectiones apud Franciscum Lucam et Joan. a Haye atque hæc quoque Auctoris quia. Haye que hic putant, $\delta\tau\epsilon$ esse pro quia, et eandem po- atem habere quod, quasi sit sensus *propterea* d. Millius scribit $\delta\tau\epsilon$, sed conjunctim $\delta\tau\epsilon$ habent Franc. Luca ferme codd. Obscurissimum locum : explicant Jansenius Concord. c. 77. Toletus r. 14. Maldonatus, Calmet, etc. Primo sensui A. tare videtur $\tau\alpha\upsilon\ \alpha\rho\chi\omega\upsilon$ in quinto casu : alteram licationem, quæ est Augustini et Bedæ : « *Prin- um me esse credite,* » duram judicant. Itaque ique hodie ex Græco translatore, ut ait Fran- us Lucas, Græceque periti enarratores, et notæ oris Interpretes, teste Calmet, vocem illam, *incipiam*, intelligunt quasi esset adverbium, To- is : *In principio ego sum, qui hoc ipsum, vobis* : Jansenius : *omnino sic est, ut loquor vobis* : donatus, Calmet, etc., cum Vet. A. Nonno, sic *loquor, ut ab initio dixi* Nihilominus primam

interpretationem Aug. tuetur Natalis Alex. et expo- nit a Lapide,

D (1206) August. serm. 134. « Ad discipulum parum est accedere, sed manere. Non ergo ait : *Si audieritis verbum meum aut si laudaveritis verbum meum sed videte quid dixerit si manseritis*, etc. Quid dicimus, fratres, manere in verbo Dei, labor est, an non est? Si labor est, attende magnum præmium : si labor non est, gratis accipe præmium ... Quid est ergo in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere? Præmium quod est? *Cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*. » Vid. eumd. lib. iv, de Trinit., cap. 18; et Ambrosium serm. 10, in Ps. cxviii. Cyrill. pag. 533. « A fidelibus constantem ac firmum in servando bono, quod semel amplexi sunt, animum requirit... Cognoscetis igitur, inquit, veritatem, si in his sermonibus perstiteritis, et, veritate cognita, invenietis ejus utilitatem, id est liberationem a legalibus umbris, et typo futurorum. »

(1207) Augustin tract. 42 : « Mutaverunt respon- sionem, credo, dicentes apud semetipsos : Quoties-

(Exod. iv, 22). » Dixit ergo eis Jesus : Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex Deo processi et veni. Neque enim a me ipso veni, sed ille me misit. Si Deus, inquit, pater vester esset, diligeretis utique me, qui illius Filius sum. Ipse enim me genuit, ego ex eo processi et veni. « Ego Sapientia ex ore Altissimi prodivi (Eccli. xxiv, 5), attingens a fine usque ad finem (Sap. viii, 1). « Neque enim a me ipso veni, id est, a me ipso non sum, sed ille me misit. Quid est, ille me misit? » Ille me de se ipso ineffabiliter ante tempora genuit. Et nunc ut homo fierem, et carnem susciperem, voluit (1208).

251 Cur loquelam meam non cognoscitis? Vultis audire cur? Quia non potestis audire sermonem meum. Sic vos, inquit, pater vester diabolus excæcavit, sic vos contra me in odium iucitavit, et tanto desiderio meæ mortis vos inflammavit, ut meum sermonem audire non possitis, et ea quæ dico intelligere nolitis. Ideoque loquelam meam non cognoscitis, et verba veritatis non advertitis. Vos enim ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere; quia sicut ille, ita et vos me quæritis interficere. Hoc est enim desiderium ejus, hoc est et desiderium vestrum. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Erat enim homicida diabolus ab initio, quia in ipso mundi exordio primos homines tentavit, tentando occidit, et immortalitatem eis ademit (1209). In veritate autem non stetit, quia statim ut creatus est, in superbiam elevatus dixit: « In cælum ascendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebō in monte Testamenti, in lateribus Aquilonis, et similis ero Altissimi

cumque nominaverimus Abraham, dicturus est nobis: Quare non imitamini eum, de cuius genere gloriamini? Nos sanctum, justum, innocentem tantum virum imitari non possumus. Deum dicamus patrem nostrum; videamus quid nobis dicturus est. Prorsus falsitas invenit quod diceret; et non inveniret veritas quid responderet? »

(1208) Augustin. tract. 42: « Christi ergo missio, est Incarnatio. Quod vero de Deo processit Verbum, æterna processio est: non habet tempus, per quem factum est tempus... Ergo ab illo processit ut Deus, ut æqualis, ut Filius unicus, ut Verbum Patris; et venit ad nos, quia Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis. » Vid. lib. contr. sermon. Arian. cap. 3, et c. 4. Cyrillus pag. 553. Cum ergo dicit: « Ego ex Deo processi, ineffabilem et principii expertem suam ex Patre nativitatem significat. Cum autem addit: Veni, suum in hunc mundum cum carne adventum denotat. »

(1209) Aug. lib. ii contra litt. Petilian, c. 13: « Querimus autem unde fuerit diabolus homicida ab initio; et invenimus quod primum hominem occiderit, non gladium stringendo, aut aliquam vim corporaliter infligendo, sed persuadendo peccatum, et a paradisi felicitate dejiciendo. »

(1210) Aug. lib. xi De civ. Dei, c. 33: « Quod Dominus ait de diabolo in Evangelio, Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, sic esse capiendum, ut non solum homicida fuerit ab initio, id est in initio humani generis, ex quo utique homo factus est, quem decipiendo posset occidere, verum etiam ab initio suæ conditionis, in veritate non steterit... suo recusans esse subditus Creatori, et superbia sua, velut orivata potestate elatus, ac per hoc falsus

amo (Isai. xiv, 13) (1210). » Nam etsi veritas quando dicat, tamen veritas in eo non est, quia nesciens, aut coactus dicit (1211). Ante ipsam erat mendacium; ab ipso et per ipsum factum ut sit omnis homo mendax. Qui loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est, et per hoc Hanc igitur proprietatem, hanc nefandam heresim tatem filiiis suis diabolus dereliquit, ut mendacium et patrem mentiendi sequantur. Potest autem intelligi; quod diabolus ex propriis loquitur mendacium, quia mendax est ipse, et pater mendacii (1212). Ego autem, qui veritatem dico, non dico mihi. Creditis, inquit, diabolo mentiendi autem non creditis vera dicenti, salutis viam adveniendi, et in patriam vos reducenti.

XXVI. Quis ex vobis arguet me de peccato? Quis ex vobis arguet me de peccato? Quid vultis a me quod merito reprehendere debeatis? Si vero dico, cur vos non creditis mihi, nisi quia non estis? Qui enim est ex Deo, verba huius non propterea vos non auditis, quia ex Deo non est enim omnia ex Deo sunt, quomodo isti ex Deo sunt? Omnia enim ex Deo sunt, quia ab eis facta sunt. Unde et de Salvatore nostro superius ait: « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. 1, 3). » Sunt igitur isti ex Deo secundum naturam, sed non sunt ex Deo secundum creaturam. Sunt ex Deo secundum creationem, sed non sunt ex Deo secundum corruptionem. Quis enim ex Deo est, bonum est; et quidquid non est, a Deo non est (1215). Sic igitur

et fallax. » V. S. Leon., serm. 6 De pass. Domini (1211) Diligentem hujus Evangelici loci creationem habes ap. Jansenium, Concord. cap. 1.

(1212) Duas explicationes offert A. noster: mendacibus omnibus, 2. de diabolo: I. serm. Eucheri, sive A. qq. V. et N. T. t. VI. Lugd., p. 850. Cum loquitur mendacium suum, dum unusquisque vestrum; quam nescio est donatus admirabilem voce; est enim confusio lectioni qui (non cum) loquitur, etc.; quam etiam Aug. t. I, 5, in Joan., n. 1. etsi hic commentum sequitur, et præclare commentatur ab illo homicida erat ab initio. « Agnoscimus, quia de veritate lapsus est. Quia veritas in eo non est. »

D Quia recedendo a veritate, non habet veritatem. Cum loquitur mendacium, de propriis loquitur aliunde accipit unde loquitur. Cum loquitur mendacium, de propriis loquitur quia mendax est, et pater mendacii. Et mendax est, et pater mendacii. Et forte mendax es, quia mendacium loqueris, et es pater ejus. Si enim quod dicis a diabolo accepisti, et diabolo credidisti, mendax es; pater mendacii non es. Ille vero, quia non aliunde accepit quo mendacio, tanquam veneno serpens hominem occideret, pater est mendacii; sicut Deus pater veritatis. »

(1215) Cyrill. pag. 567: « His vocibus ex Deo cogitandum non est, significari... secundum quod a Paulo dicitur omnia ex Deo sunt. Quod est opifex, et parens omnium est, qui omnibus esse propterea omnia ex Deo esse ait divinus. Sed hoc loco non ita intelligendum est: quædam res ex Deo sunt, sive boni, sive mali, etc. »

sunt, et ex Deo non sunt. *Responderunt igitur ei, et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos Samaritanus es tu, et dæmonium habes? Miseri ei, vos ipsi verum esse probatis id quod modicus ait, quia ex Deo non estis. Si enim ex essetis, hæc Dei Filio non diceretis. Ideo enim dicitis, quia ex patre diabolo estis. Respondit illis: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico rem meum, et vos inhonorastis me. Utique minus ad patientiæ et mansuetudinis exemplum provocat. Accepta injuria, non irascitur, neque viciis convicia reddit. Dæmonium se non habere ostendit; se tamen Samaritanum esse non negat. Nihil Samaritanum 252 se esse negasset, ipse suis verbis contradixisset, qui alibi seipsum Samaritanum vocat. Recordare illius Evangelii, ubi Samaritanus sanat hominem vulneratum a latronibus, qui descendebat ab Jerusalem in Jericho (Luc. 10). Et quia Samaritanus interpretatur custos, merito Dominus Samaritanus vocatur, de quo scriptum est: « Custos, quid de nocte, custos, quid de te? » (Isai. xxi, 11.) Et Psalmista: « Nisi Dominus, inquit, custodierit civitatem, in vanum vigili qui custodiunt eam (Psal. cxxvi, 1) (1214). »*

non quæro gloriam meam. Est qui quærat, et dicit. Non enim quærebat Dominus gloriam suam, de tanta sublimitate, se humiliando, factus est sobrius hominum et abjectio plebis. Sed est ille, qui quærat et iudicet. Quærebat enim Pater iam Filii, ipsumque super omnia gloriosum iudicando dicebat: « Hic est Filius meus dilectus, in mihi bene complacui, ipsum audite (Matth. xvii, 5). »

Hæc enim gloria super omnem gloriam est. Securus: Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum audiverit, mortem non gustabit in æternum. Cur non creditis mihi? Cur sermonem meum non auditis? Amen, amen dico vobis, si quis mihi crederit, et sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum. Quid est mortem non gustabit? Mortis dolores, et amaritudinem non sentiet. Mortis utique non temporalis, sed æternæ. Sed enim dixit in æternum, tale fuit ac si diceret, mortem non gustabit æternam (1215). Dixerunt

*A ergo Judæi: Nunc cognovimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, et propheta, et tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in æternum? Nunquid tu major es pater nostro Abraham, qui mortuus est? Et propheta mortui sunt. Quem teipsum facis? Ac si dicant: Talis homo nunquam fuit qualis tu es, si verum est hoc quod tu dicis; si verum est ut illi non moriantur, qui sermonem tuum servaverint: major tu es quam Abraham, et omnibus prophetis major es tu? Illi enim mortui sunt, tu vero non solum immortalis es, sed eos etiam immortales facis qui tibi credunt et obediunt. Nihil te exaltas, nihil te glorificas. Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus noster est, et non cognovistis eum. Ego autem novi eum. Et si dixero quia non novi eum, ero similis vobis mendax. Sed scio eum, et sermonem ejus servo. Sed dicit aliquis: Quomodo ipse non glorificat seipsum, si Pater glorificat ipsum, cum idem sit et Pater, et ipse? Ipse enim dicit: « Ego et Pater unum sumus (Joan. x, 30). » Si enim unum sunt, quem Pater glorificat, et Filius quem glorificat, glorificat igitur et ipse Filius seipsum. Quid est ergo quod ait: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est? Quia enim Salvator noster et Deus et homo est, si secundum divinitatem glorificat seipsum, magna est gloria ejus. Magna quippe gloria est paralyticos curare, cæcos illuminare, leprosos mundare, ventis imperare, super mare siccis pedibus ambulare et mortuos resuscitare. Sed omnis ista gloria divinitatis est. Si vero secundum humanitatem glorificat seipsum, gloria ejus nihil est (1216). Glorificantur enim homines, non quia homines sunt, sed quia sapientia et fortitudine, aliisque virtutibus præditi sunt. Hæc autem ubicunque sunt, non hominis, sed Dei sunt. Ideoque Apostolus ait: « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, et ego mundo (Gal. vi, 14). » Itemque: « Gloria nostra hæc est. Testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. 1, 12). » Sequitur: *Abraham pater vester exsultavit, ut videret**

ium est auctor et artifex. Ex Deo igitur esse sum, qui per virtutem et vitæ probitatem Deo affiliatus sit, dignusque habitus aliqua velut eum affinitate, quomodo etiam tales in liberis commendando censet. »

214) S. Gregor. hom. 18, in Ev.: « Pensate, res charissimi, mansuetudinem Dei... Accepta a contumelia, quid Dominus respondeat, audiamus: *Ego dæmonium non habeo*, etc. Quia enim Samaritanus interpretatur custos, et ipse veraciter ostendit: de quo Psalmista, *Nisi Dominus custodierit civitatem*: et cui per Isaiam dicitur, *Custos, custodiam te de nocte*, etc., respondere noluit Dominus, Samaritanus non sum, sed, *Ego dæmonium non habeo*. Quippe ei illata fuerunt; unum negavit, aliud non dedit. Custos namque humani generis erat: et si Samaritanus se non esse diceret, se custodem negaret. Sed tacuit quod cognovisset et patienter repulit quod dictum fallaciter audiverat, dicens: *Ego dæmonium non habeo*. In quibus

verbis quid aliud nisi superbia nostra confunditur, quæ si exagitata vel leviter fuerit, atrociore injuria reddit quam acceperat; facit mala quæ potest; minatur et quæ facere non potest. Ecce injuriam suscipiens Dominus non irascitur, non contumeliosa verba respondet... accepta injuria; etiam quod verum erat dicere Veritas noluit, ne non dixisse veritatem, sed provocatus contumeliam reddidisse videretur. » Hoc ille, opinor, ex Augustino, quem vide tract. 43.

(1215) Cyrill. pag. 573: « Non quasi omnino tollat mortem secundum carnem, aut quasi mortem non ducat esse mortem... Sed mortem nominat, pœnas æternas, et paratum impiis supplicium. »

(1216) Aug. tract. 44. « Hoc ait propter illud quod dixerunt: *Quem teipsum facis?* Refert enim gloriam suam ad Patrem, de quo est quod Deus est. » Hunc locum interpretes eo modo explanare solent, quo superiorem, *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum*.

diem meum, et vidit, et gavisus est. Omnes enim patriarchæ et prophetæ Christi nativitatis diem cum magno desiderio expectabant, per quem ad supernæ beatitudinis gloriam se venturos esse sciebant. Potest tamen per hunc diem illius temporis dies intelligi, quo dum staret Abraham ad ilicem Mambre vidit tres viros, in quibus per Spiritum sanctum, Christum cognoscens, unum adoravit (1217). **253** Sed quid mirum, si priusquam Christus homo fieret, Abraham eum vidit, cum ipse quoque Nabuchodonosor in fornace ignis eum se vidisse testetur (1218)? *Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti? Dixit eis Jesus: Amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.* Secundum divinitatem loquitur: sed illi hoc non intelligunt, quia non Deum, sed hominem vident, hominem utique parvæ ætatis, et longe a temporibus Abraham. Et eum verborum rationem querere ab eo debuissent, cujus verba non vana et otiosa esse sciebant, ut quia ipsi per se eum intelligere non poterant, ipse eis verba sua exposuisset, ad lapides currunt, et eum occidere volunt. Unde et subditur: *Tulerunt igitur lapides, ut jacerent in eum. Jesus autem abscondit se, et exivit de templo.* Abscondit se Jesus, et exivit de templo, non secundum hoc, quod est antequam Abraham, sed secundum hoc, quod filius est Abraham. Facile itaque est duas naturas in Christo cognoscere: unam, secundum quam omnis creatura ei obedit; alteram, super quam turba iniquorum impia sævit.

XXVII [CAP. IX.] *Et præteriens Jesus vidit hominem cæcum a nativitate. Et interrogaverunt eum discipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Ipse Salvator noster apertissime ostendit quod ejus miracula aliquid significant, dum ea faciendo aliquid agit quod ratione carere videatur. Nisi enim aliquid significaret, quid necessarium fuit in hujus cæci illuminatione, ut lutum faceret, quo ejus oculos liniret, cui solum dicere sufficiens erat? « Ipse enim dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt (Psal. cxlviii, 5) » omnia. Queramus igitur significationem, et videamus quid cæcus iste significet. Cæcus iste, et a nativitate cæcus, genus humanum esse videtur. Sed cur a na-

(1217) Genes. xviii, 2, 3. S. Gregorius hom. 8, n. 3: « Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cum in figura summæ Trinitatis tres angelos hospitio suscepit. »

(1218) Daniel. iii, 92: « Tunc Nabuchodonosor... ait optimatibus suis: *Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos?*... Ecce ego video quatuor viros solutos et ambulantes in medio ignis, et nihil corruptionis in eis est, et species quarti, similis Filio Dei. » Vid. Irenæum lib. iv, cap. 20, et lib. v, cap. 5. Tertull. lib. iv contr. Marc. c. 20 et 21. Hieron. ad h. l. Dan.: « Speciem autem quarti, quem similem dicit Filio Dei, vel angelum debemus accipere, ut LXX transtulerunt: vel, ut plerique arbitrantur, Dominum Salvatorem. »

(1219) Gen. iii, 5: *Quocunque die comederitis, aperientur oculi vestri.*

(1220) Aug. tract. 44. « Si ergo quid significet

litate, nisi quia a primo homine? Cui homini lignum vitium comedere diablicus (1219): « Comedite, et aperietur oculi vestri, » nonne cæcum eum esse monstrat? tamen adhuc non erat, sed comedere cæcus. Ab hoc igitur uno cæco omnino scuntur cæci. Hæc autem cæcitas non animæ est. Hæc cæcitas facit ut homines non cognoscant Creatorem suum (1220). Sed discipulis interrogantibus Dominus ait: *Neque hic peccavit, inquit, neque parentes ejus, propter hoc cæcus nasceretur. Cur ergo est? Ut manifestentur opera Dei in isto homine et iste, et parentes ejus; sed nonne vel illorum peccata cæcus natus est?*

B manifestentur opera Dei in illo (1221). *Me oportet operari opera ejus qui mandavit: dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi, ut operatur Dominus, quia adhuc dies est enim per se, operatus est et per ceteros. Operatur nunc quoque. Operabitur ut consummationem per fideles suos. Per hunc operatur nox, in qua nemo poterit operari. « dum tempus habemus, operemur nos, maxime autem ad domesticos filios (1220). » Et, ne putes hunc diem cito factum, ipse Dominus dicat: « Ecce ego operatus sum vobis omnibus diebus usque ad consummationem oculi (Matth. xxviii, 20). » Sed quia dies est, lux est mundi (1222). Est igitur operatus mundi, quia modo est in mundo. Operatus est, et in mundo est; quia et in mundo est. Hæc enim dixisset, et exivit de templo in natatoria Siloe. Quid autem inter hoc evangelista subdidit, dicens, quod in natatoria operatus est? Diximus jam quid cæcus iste significet, et quomodo, et quo medicamento operatus sit, videamus. Sputum enim, quod de capite descendit, Christi divinitas est. « caput, ut ait Apostolus, Deus est in terra. » Hæc autem in terram cecidit, in terra et factum est lutum; quia « Verbum*

C est, lux est mundi (1222). Est igitur operatus mundi, quia modo est in mundo. Operatus est, et in mundo est; quia et in mundo est. Hæc enim dixisset, et exivit de templo in natatoria Siloe. Quid autem inter hoc evangelista subdidit, dicens, quod in natatoria operatus est? Diximus jam quid cæcus iste significet, et quomodo, et quo medicamento operatus sit, videamus. Sputum enim, quod de capite descendit, Christi divinitas est. « caput, ut ait Apostolus, Deus est in terra. » Hæc autem in terram cecidit, in terra et factum est lutum; quia « Verbum

D hoc quod factum est cogitemus, genus humanum esse videtur. Sed cur a nativitate cæcus, iste cæcus: per hæc enim cæcitas coram Deo non est, sed a peccato. Non enim nomine per peccatum, de quo omnes homines, non solum mortis, sed etiam in peccato nascuntur.

(1221) Animadvertit hoc quoque S. Gregorius in Joan., n. 1. « Hoc non dicit, sed peccatis liberos indicet. Neque enim dicit: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ut cæcus nasceretur,* etc. » per hoc et parentes ejus: sed non inde dicitur, sed per hoc.

(1222) Beda ad h. l. « Constat definitum diem commemorasse Dominum seipsum, id est lumen mundi. *Quamdiu in hoc mundo, lumen sum mundi.* Erat enim in hoc mundo, et modo est. Erat enim in hoc mundo, et modo est. Quid est quod ait discipulis ascendit? *Ecce ego vobiscum sum?* » etc.

et habitavit in nobis (Joan. 1, 14). Hoc est illud medicamen, id est, Incarnatio Filii quo cæci illuminantur (1223). Cæci enim sunt oculi, qui hoc luto non tanguntur. Hoc enim illi tanguntur qui Deum et hominem Christum credunt. Non sufficit tangere terram, non sufficit tangere sputum. Sufficit autem tangere et dare lutum, quod ex utroque factum est. Sic enim, si ille, qui lutum tetigit, et Deum et hominem Christum esse credidit, vadat ad natatoria Siloe, festinet ad baptismum, ibique lavetur et regeretur. « Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei (Joan. 3, 5). » Utrumque enim necessarium est et credere et baptizari, neque alterum sine altero valet. In autem vacat a mysterio, quod Siloe interpretatur missus. In Jordane enim cœpit baptismus, qui per apostolos regenerandis hominibus ubique gentium missus est (1224). Abiit ergo, et lavit et venit dens. Itaque vicini et qui viderant eum prius, quia mendicabat, dicebant: Nonne hic est qui sedebat mendicabat? Alii dicebant quia hic est. Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat via egosum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, tum fecit, et linit oculos meos. Quid est enim tum fecit; nisi Verbum caro factum est? Tetigit item oculos mentis nostræ, ut cum videamus et veritatem intelligamus. Et dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, et lava: et ubi, et lavi, et vidi. Considera modo quanta lætitia hæc verba plena sunt, tanta exultatione redundant. Dixerunt illi: Ubi est? Ait: Nescio. De homine illi interrogabant: de homine ille respondit. Non est igitur inconveniens, quod ait, Nescio; quia etsi jam Christianus erat, propheta tamen non erat. Adducit eum ad Pharisæos, qui cæcus fuerat. Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit: et aperuit oculos ejus. Qui igitur illuminari solent, sabbatizent a peccato, et a servili opere quietem habeant. Tale namque Sabbatum colit Ecclesia, ex quo Dominum cognovit, et vidit. Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum posuit mihi super oculos,

et lavi, et video. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo ex Deo, qui sabbatum non custodit. Nondum enim isti illuminati erant, qui Sabbati observantiam sic intelligebant. Nondum enim tetigerant lutum, nondum enim venerant ad lavacrum. Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Isti enim jam quodammodo propinquabant ad lucem, et videre incipiebant. Et schisma erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est. Bene quidem dixit; sed melius dicere poterat, nisi timuisset. Nam ipse quoque Dominus, prophetam se esse ostendit, dicens: « Non est propheta sine honore, nisi in patria sua (Matth. xiii, 57). » Non crediderunt ergo Judæi de illo quia cæcus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester quem vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt parentes ejus, et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster et quia cæcus natus est. Quomodo autem nunc videat, nescimus. Et quis ejus aperuit oculos, nos nescimus. Ipsum interrogate: Etatem habet, ipse de se loquatur. Hæc autem cur illi dixerint, evangelista exponens ait: Hæc dicebant parentes ejus, quia timebant Judæos. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur Christum, extra Synagogam fieret. Propterea parentes ejus dixerunt: Etatem habet, ipsum interrogate. Vocaverunt ergo rursum hominem qui cæcus fuerat, dixerunt ei: Da gloriam Deo. Quid est, da gloriam Deo? Nega hunc esse Christum (1225); nega te esse Christianum. **255** Hoc autem non est dare, sed auferre gloriam Deo. Nos scimus quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille: Si peccator est, nescio: unum scio, quia cæcus cum essem, modo video. Ego, inquit, ejus peccata ignoro; ego eum de peccatis non accuso. Unum scio, illud dico et prædico: cæcus eram, et eo jubente modo video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? At ille indignatus, quia toties eum eadem verba dicere cogebant, ait: Dixi vobis jam, et audistis. Quid iterum

(1223) Aug. tract. 44: « Venit Dominus, quid sensit? Magnum mysterium commendavit: Exspuit in terram, etc., quia Verbum caro factum est... misit lutum ad piscinam, quæ vocatur Siloe. Pertinuit autem ad evangelistam commendare nobis nomen ejus piscinæ, et ait, quod interpretatur Missus. Jam quis sit missus agnoscitis: nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrum esset ab iniquitate dimissus. Lavit ergo oculos in ea piscina, quæ interpretatur missus: baptizatus est in Christo, » etc. Eadem verba habet Beda. Vide adnotata ad cap. vii Marc., l. 4, pag. 17.

(1224) Ambros. Cl. 2, epist. 80, n. 4: « Vade et lava in Siloam, etc. Quæ ista ratio est? Magna, ni fallor: plus enim videt quem Jesus tangit. Simul et civitatem et sanctificationem ejus advertit. Quasi ut tetigit, et lumen infudit; quasi sacerdos per figuram baptismatis mysteria gratiæ spiritualis implevit. Exspuit, ut adverteres quia interiora Christi

lumen sunt. Et vere videt qui Christi mundatur internis. Lavat saliva ejus, lavat sermo ejus... Quod autem lutum fecit, et superunxit oculos cæci, quid aliud significat, nisi ut intelligeres quia ipse hominem, luto illito, reddidit sanitati qui de luto hominem figuravit, et quod hæc caro luti nostri per baptismatis sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat? Accede et tu ad Siloam, hoc est ad eum qui missus est a Patre... veni ad baptismum, » etc. Vid. et Irenæum l. v, c. 15; Tertullianum; Ambrosium eundem lib. iii De sacr., c. 2; Nyssenium de Bapt. Augustin. Cyrillum, et PP. alios, qui baptismi sacramentum hic agnoscunt.

(1225) Gregorius lib. ii in lib. Reg., c. ii. « Qui est dicere: Da gloriam Deo? nisi non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus non est. Et quia peccator asseritur, non solum Deus esse negatur sed etiam homo justus. » Chrysost. hom. 58. « Da gloriam Deo, id est confitere ipsum nihil fecisse. »

rultis audire? Quid toties eadem repetere juvat? Nunquid et vos vultis discipuli ejus fieri? Si scirem vos quoque ejus discipulos fieri velle, sicut et ego sum, iterum, atque iterum et adhuc multoties eadem dicere non recusarem. *Maledixerunt ergo illi, et dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus. Beati illi super quos talis maledictio cadit. Utinam et super nos ista maledictio veniat* (1226). Sequitur: *Nos scimus quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo, et dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos. Ubi est ergo sapientia vestra? Ubi est doctrina quam prædicatis? Cur legem legitis, si non intelligitis? Dicitis peccatorem hunc esse. Inauditum et inusitatum est ut peccatores talia operentur. Scimus enim quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Non est mirandum si rudis adhuc, noviterque illuminatus contra Ecclesiæ doctrinam (1227) aliquid ignoranter loquatur. Neque enim verum est ut peccatores Deus non audiat. *A sæculo non est auditum quia aperuit quis oculos cæci nati. Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam. Responderunt, et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Quia enim cæcus natus fuerat, plus cæteris eum peccatorem esse putabant. Quod ipsos quoque Christi discipulos sensisse intelligi potest, qui Dominum interrogantes dicebant: Quis peccavit hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Et ejecerunt eum foras. Multum ei profuit quod foras ejecerunt eum; quia foras ejectus, Jesum videre et cognoscere meruit. Non enim possunt Judæi videre Jesum, nisi prius a Synagoga exeant. Audivi Jesus quia ejecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? Respondit ille, et dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum? Non de essentia dubitat: sed de persona interrogat. Nondum enim personaliter eum cognoscebat, quem tamen Dei Filium esse credebatur. Dixit ei Jesus: Et vidisti eum, et loquitur tecum: ipse est. At ille ait: Credo, Domine; et procidens adoravit*

(1226) Ambr. l. all. « Maledictio eorum, benedictio est. Tu sis, inquit, discipulus ejus. Tunc prosunt, quando nocere se credunt. »

(1227) Aug. lib. II contr. epist. Parmen., c. 8, n. 47: « Quod scriptum est in Evangelio. *Deus peccatores non audit*, etc., non a Domino dictum est, sed ab illo, qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant, unde ipsum Dominum adhuc prophetam putabat... Ipse autem Dominus, cum in uno templo orarent Pharisæus et publicanus, publicanum confitentem peccata sua magis justificatum dicit, quam Pharisæum jactantem merita sua. » Et tract. 44, in Joan., n. 15: « Adhuc inunctus loquitur. Nam et peccatores exaudit Deus. Si enim peccatores Deus non exaudiret, frustra ille publicanus, » etc. Vid. serm. 155, n. 6, et serm. 156, n. 2. Gravem esse difficultatem in hac sententia intelligenda, *Deus peccatores non audit*, ait Tolstus adnot. 9. De ea re Jansenius Conc. cap. 78, et Interpretes. Vid. S. Thomam, 2-2, q. 83, a. 16. Suarez tom. II de Relig. lib. 1, c. 25, et TT.

A eum. Dixit ei Jesus: In judicio ego veni, ut qui non vident cæci fiant. His enim verbis, illuminatione significaret ostendit ego veni in hunc mundum. Iificationis, et damnationis. In damnantur sapientes. Isti ilcantur. Isti lucem sequuntur demerguntur (1228). *Et audis, qui cum ipso erant, et cæcos nos cæci sumus? Si illi, inquit, sunt, nunquid et nos, qui dicis? Dixit eis Jesus: Si cæcum peccatum. Nunc autem dicitis tum vestrum manet. Ideo, in vestrum, quia dum vos videtis ut videatis. Si enim apud nos vos cæcos esse intelligeretis, quia lucem quæreretis*

XXVIII. [CAP. X.] Amen, intrat per ostium in ovile ovium ille fur est et latro. Quid sit **256** in sequentibus expostium: per me si quis inigitur ostium, qui ostiarius, ipse est « via, veritas et vitium intramus, quia via et trodicit, quia veritas est. vita est. Si igitur intrare per Christum, Christus ritas est; qui per justitiam per Christum non intrat. Non qui non intrat per justitiam per justitiam et veritatem canones et decreta pontifici dinatur. Omnes igitur Simoni non pastores sunt, sed fures non intrant per ostium, qui stum, quia non intrant per quia non intrant per Ver canonum instituta. Quid igitur Dicat ipse Dominus: *Fur, i*

alios.

(1228) Chrys. hom. 59, n. est in majus supplicium, ostarent, esse damnatos, et nuntiarent, ipsos esse peccatores. c. vi Isai. « Non est crudeliter unam perire gentem, ut omnem partem non videre, accipiat. Unde et ipse Dominus mentium cæci a nativitate tit ad tropologiam, et dicit: mundum, » etc. Aug. tract. non vident videant? Qui se et medicum quærunt, ut videt cæci fiant? Qui se putant quærunt ut in sua cæcitate discretionem vocavit judicium (1229) Simoniacos insect in Luc. p. 196, p. 265, et in 99 etc. Vid. Præf.

ur, et martel et perdat. Quidquid igitur in Eccl^a faciunt, vanum et inutile est (1250). Sed de illis dicemus, qui per ostium quidem intrant, sed postea per hæreses, per lites, et contentiones, et schismata de Ecclesia exeunt? Isti enim quando in Ecclesia sunt, et quando extra Ecclesiam sunt, quamvis ad periculum suum, Ecclesiam sacramenta dare possunt. Illi vero, quia non possunt, dare non possunt. Quid enim habent, nisi maledictionem, quam Simon Magus a Simone Petro accepit? Et illi quidem, si ad Ecclesiam redeunt, omnino a suis officiis suspenduntur, aut si in eis manent, nihil reiteratur in eis. Nulli enim sacramento injuria facienda est. Quidam tamen sacramentum dicunt eos qui ab hæreticis baptizantur a catholicis debere confirmari, quia hæretici dare non possunt Spiritum sanctum (1231). Qui autem intrat per ostium pastor est ovium. Dictum est enim quid sit ostium, et quid sit intrare per ostium. Illic ostium aperit, et oves vocem ejus audiunt. Christus ostium est et ostiarius. Ostium bonis. Ostiarius et malis et bonis. Non enim intrant per hoc ostium, nisi boni. Sed quia hic ostiarius et repellit malos et suscipit bonos, ostiarius est et malis et bonis. Sed audiant subjecti quid dicitur: *Et oves vocem suam audiunt*. Qui igitur non audiunt vocem pastoris per ostium intrantis, non sunt oves. Et iste quidem pastor, per ostium intrat, *proprias oves vocat nomine 257, et educit eas*. His autem verbis aperte ostendit quia compassionem et humanitatem in se quisque episcopus in suis subditis habere debeat.

(1250) Hæc verba, cum aliis quæ sequuntur, indidem videntur in ea fuisse opinione A. nostrum, ut Simoniacorum ordinationes et intrusorum invalidas fuisse existimavit. Vigiisse hanc opinionem illo tempore, id est XI, intelligere possumus ex Petro Damiani qui, ut contrarium persuaderet, ideo opusculum scripsit (ex rec. Constit. Clement. VI.) cui nomen fecit *Gratissimus*, ubi in præfatione: *De iis qui gratis sunt a Simoniaci consecrati, quantum per triennium in tribus Romanis conciliis fuit discussa, quamque perplexa et confusa dubio, et iis partibus quotidie ventiletur, sanctitatem istam latuisse non arbitror: præsertim cum crecente fluctuationis ambiguo, eatenus sit processum, nonnullos constet episcopos, ab illis ordinatos, rivos denuo ordinasse.* Rem maxime dubiam esse, deinde etiam significat: *Cum mihi recurset in memoriam quia jam venerabilis papa sanctus Leo IX, in postrema synodo omnes episcopos divina obstatione, rogaverit quatenus Dei misericordiam in commune deposcerent, ut quod super e scrupuloso negotio decernendum esset, mutantis revelaret.* Nec rem omnino constituisse sæculo quo vixere scholasticorum DD. lumina Petrus Lombardus, Petrus Pictaviensis, Hugo a S. Victore, Albericus Pullus, etc., multis contendit Joan. Moris exerc. 3 De sacr. ord. et in præfat. ad lib. xii. Rectam, sinceramque doctrinam perstitisse in Ecclesia de validitate harum ordinationum, ostendit Witasse De sacr. ord. p. 1, q. 4, De moniacis sigillatim sect. 5, De intrusis et invasibus sect. 4. Tournely De ord. qu. 5, art. 1 (quos ubos laudat Chardon De ord. cap. 6); Drouet De sacram. lib. viii, cap. 4; Chardon ipse, aliique

A *Et cum proprias oves emisit, ante eas vadit, et oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus*. Proprias enim oves pastor emittit, quando ad vitæ pascua per viam mandatorum Dei festinare docet. Vadit autem ante eas, si id quod prædicat operatur. Et oves illum sequuntur, secundum hoc quod Apostolus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (II Cor. iv, 16).* Sequuntur autem, quia sciunt vocem ejus, quia cognoscunt verba ejus, quia sciunt veros et catholicos esse sermones ejus. *Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum*. Alienus est enim omnis hæreticus, et quicumque in Ecclesia non est. Non sunt igitur de ovibus Ecclesiam qui hos tales sequuntur, et in eorum voce et doctrina delectantur. Unde Apostolus ait: *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci (Hebr. xiii, 9).* Hoc proverbium dixit eis Jesus. *Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.*

XXIX. Dixit ergo eis iterum Jesus: *Amen amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium*. Hoc autem superius expositum est. *Omnes, quotquot venerunt, fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oves*. Nota quod ait, *venerunt*. Non enim dixit, qui missi sunt. De se autem superius ait: *Ego non veni a meipso, sed Pater meus irisit me (Joan. viii, 42).* Isaias quoque propheta (Isai. vi, 8), cum Dominus dicret: *Quem mittam, et quis ibit?* respondit: *Ecce ego, mitte me.* Qui igitur venerunt a seipsis, et a Deo missi non sunt, fures fuerunt et latrones. Hinc est enim quod Dominus ait: *Ego veni in nomine Patris mei, et non acce-*

trinam obscuriorem aliquanto factam a sæc. VIII, idem Chardon fatetur, et nonnullorum AA. sequentium ætatum testimonia probare videntur. Adde Ordines apud Martene ex miss. nongentorum annorum, in quibus idem indicatur tom. II, vet. edit. p. 345, 360, etc. Quid vero sit, quod Simoniacorum et intrusorum causam A. noster discernat ab alia illorum, qui in catholica Ecclesia fuerant, sed per lites, et contentiones, et schismata se ab ea sejunxerant, non aliam rationem habuisse videtur, nisi quod isti veram, cum in Ecclesia catholica essent, nullo impedimento prohibiti ordinationem acceperant; non item alii; sed (Simoniaci præsertim) maledictionem, quam Simon Magus a Simone Petro recepit. Hinc ejus illud quoque de Simoniaci et intrusis: illi, quia non habent, dare non possunt: quod sumpsisse videtur ab effato illo S. Leonis nomine, relato a Gratiano II p., caus. 1, q. 1, c. 1. *Gratia, si non gratis datur vel accipitur, gratia non est: Simoniaci autem gratis non accipiunt: igitur gratiam, quæ maxime in ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt: si autem non accipiunt, non habent, si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt.*

(1251) Constat hæreticos nonnullos, iisdem ferme ritibus Ecclesiam reconciliatos, quibus sacramentum confirmationis conferebatur; de quibus S. Gregorius I. n. Ind. 4, ep. 6, 7. Et notissima verba sunt S. Leonis ad Nicetam: *Qui baptismum ab hæreticis acceperunt, cum baptizati antea non fuissent, sola invocatione Spiritus S. per impositionem manuum confirmandi sunt, quia formam tantum baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt;* et antiquiora Siricii ad Himerium, ubi *et Arianos baptizari: quos, ait, nos cum Novatianis aliisque hæ-*

pistis me. Alius veniet in nomine suo, et illum accipietis (Joan. v, 43). » Ille enim non mittitur qui suo nomine venit (1232). Et tales quidem non audiunt oves. Si enim audiunt, jam non sunt oves. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur, et egredietur et pascua inveniet.* Salvabitur, inquit, qui per me introierit. Sic tamen, si per me et ingredietur et egredietur. Qui enim legaliter ordinatur, per ipsum Ecclesiam ingreditur. Et si in bono perseverat, per ipsum quoque de hac vita egredietur. Et iste quidem pascua inveniet sive ingrediens, sive egrediens. Ingressus quidem, temporalia: egrediens, vitam æternam. Unde Psalmista: « Dominus regit me, et nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocavit (Psal. xxii, 1). » Multi enim per ipsum ingrediuntur qui non per ipsum egrediuntur, quia in peccato et non in Domino moriuntur (1233). Sequitur: *Fur non venit, nisi ut furetur, et mactet et perdat. Ego veni ut vitam habeant et abundantius habeant.* Quomodo abundantius habeant, nisi, præter hanc vitam temporalem, quam cum aliis communiter habent, vitam quoque æternam aliis omnibus amplius habeant?

XXX. *Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis (1234).* Ego, inquit, sum pastor bonus. Audite hoc, pastores, et a me uno pastore boni pastores esse discite. *Bonus enim pastor est, qui animam suam dat pro ovibus suis.* Hæc est definitio boni pastoris. Hoc ergo fecit. Hoc et vos facite, si necesse fuerit. « Majorem enim dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv, 13): » *Mercenarius autem, et qui non est pastor, cujus non sunt oves proprie, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit.* Mercenarius autem est ille episcopus qui, in pascendis et regendis ovibus, sola temporalia et transitoria quærit. Qui non amore cœlestis patriæ, sed pro lucro, et mercede rerum temporalium oves Dominicæ pascit. Et iste quidem apud Deum pastor non est, etsi ab hominibus pastor dicatur. Hic autem non habet oves proprias, sed mercede conductas. Si enim ejus propriæ essent, diligeret ut proprias,

reticis, sicut est in synodo constitutum, per invocationem solam septiformis Spiritus, episcopalis manus impositione, catholicorum conventui sociamus; quod etiam totus Oriens Occidensque custodit. » Atque hinc quæstio theologica de natura hujus unctionis sive impositionis manuum. Confirmatoriam tueri videntur Petrus de Marca ad C. Claromont. et Sirmondus Antirrh. 2. Negant ii, quos antea laudavimus, Chardon præsertim, qui tamen de Conf. c. 5, ex solius intentionis defectu asserit, Confirmationis sacramentum non fuisse. Sequioribus ætatibus, in Oriente per sacramentum Confirmationis hæreticos fuisse reconciliatos, ex eorum Euchologio (ut explicare aliter rem Goarius conetur), aliisque monumentis eorum temporum, permulti contendunt. Vid. TT. et Holstenium Diss. 2, de forma sacramenti confirmat. ap. Græc.

(1252) Vid. S. Aug. tract. 45, hæc explicantem de Hæreticis, concluditque: « Hoc tenete, ovile Christi esse catholicam Ecclesiam. Quicumque vult intrare ad ovile, per ostium intret. Christum verum prædi-

et se pro eis periculis obicere non dubitare. » *videt lupum venientem, videt diabolum, ejusque satellites imminentes: satellites namque diaboli iustici et schismatici sunt, omnesque deceptores: et dimittit oves et fugit.* Dimittit utique, non relin- liando, veritatem non prædicando, constantiam patientiam non admonendo, et hæresi non resistendo. Unde per Ezechielem a Domino dicitur: « Non ascendistis ex adverso, neque oppositum murum pro domo Israel, ut staretis in prælio a Domini (Ezech. i, 15). » Omnia enim hæc veritas ovibus quidam sunt, quo ab hæreticis oves Ecclesie tenduntur. His **258** lupus pellitur, his vincitur fugatur. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius et non pertinet ad eum de ovibus.* Non enim lupus

B si mercenarius non esset. Non fugeret, si pro amore et charitate, et non pro mercede serviret. « Per enim charitas foras mittit timorem (Joan. iv, 18). Et ideo quidem fugit, quia non pertinet ad eum de ovibus. *Ego sum pastor bonus, et cognosco eas et cognoscut me meæ. Novit enim Dominus qui est ejus (1236).* Cognoscere autem Dei, diligere est. Unde et quibusdam in judicio dicturus est: « Non dico vobis, nescio vos (Matth. xxv, 12), » id est diligo vos. Alioquin, qui omnia scit, quomodo non rare aliquid potest? Quod igitur ait: *et cognosco meas, et cognoscut me meæ,* tale est ac si dicit: Et diligo meas, et diligor a meis. Sed quomodo agnosco? Vis audire quomodo? *Sicut novit me Pater et ego agnosco Patrem.* Sic, inquit, cognosco, et diligo meas, et diligor a meis, sicut diligor a Pater et diligo Patrem. Unde et in sequentibus ait: « dilexit me Pater, et ego diligo vos (Joan. xv, 10). Itemque: « Non pro his rogo tantum, sed et pro qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut et tu, Pater, in me, et in te, ut ipsi in nobis unum sint (Joan. xvii, 21). » *Et animam meam pono pro ovibus meis.* Inde, non probatur quod diligo eas, quia animam meam pro ovibus meis. Nisi enim eas dilexisset, non pro eis non posuisset (1238). *Et alias oves habet quæ non sunt ex hoc ovili. Et illas oportet me adducere.*

cel. Non solum Christum verum prædicet, sed et gloriam quærat, non suam, » etc. Idem ferè Gregorius lib. ix, Ind. 2, epist. 49, et lib. xi, Ind. 4. V. etiam Hier. ad cap. vii Osee.

(1235) S. Gregor. hom. 14 in Ev. et Beati Augustini l. « Ingreddietur quippe ad fidem, egredietur ad spem, a credulitate ad contemplationem. » pascua autem inveniet in æterna refectio. Aug. tract. 48: « Oves credendo sunt, oves pascendo sunt... oves per ostium intrando sunt, oves exeundo et pascua inveniendo sunt, oves via perfruendo sunt. »

(1234) Hoc ex comment. decerpta est hom. 1. Emis. nom. vulgata, et Dom. ii, post Pascha prædicat. (1235) De utroque hoc luporum generi.

S. Gregor. hom. 14, in Ev. n. 2.

(1236) II. Timoth. ii, 19: *Cognovit Dominum.*

(1237) Gregor. l. all.: *Et cognosco oves meas.*

est diligo.

(1238) V. Gregor. l. all.

voce meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor. Hoc est enim, quod Apostolus ait: « Ipse est nostra, qui fecit utraque unum (*Ephes. II, 14*). » Hic enim duos parietes, unum ex circumcisione, alterum ex præputio venientem. Judæis enim locatur Dominus, quibus se gentiles jungere probebat, ut ex duobus populis (1239) una domus edificaretur et una Ecclesia construeretur. Facta igitur pax inter Judæos, et Gentiles. Unum est ovile, unus est pastor, unam legem tenent, unum Deum adorant, et unius pastoris vocem sequuntur. *Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam.* Quid est hoc? Nunquid enim, priusquam animam suscepisset, vel posset Jesus, eum Pater non diligebat? Diligebat enim. Sed hæc ad hominem referenda sunt, qui merito a Deo diligitur, quia factus est ei obnoxius usque ad mortem (*Philipp. II, 8*). Potest enim et aliter intelligi, ut sic dicatur: Quanta erga Patrem dilectio, in eo maxime intelligi potest, quod ego ipse, sicut volo, pono animam, et iterum sumo eam. Hæc enim potestas nulli alii data est. *Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso. Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo.* Habebat enim in potestate Jesus et vivere quantum volebat, et mori, quando volebat. Quantum vixit, quantum voluit: mortuus est, quando voluit. Sæpe Judæi voluerunt apprehendere eum, et non potuerunt. Et hoc ideo, quia volebat. Tantum enim in eum potuerunt Judæi, quantum ipse eis concessit (1240). Quod autem ait: *Hoc mandatum accepi a Patre meo*, Patrem honorando dicit. Hoc enim donum et mandatum, secundum humanitatem unigenito datum, totius Trinitatis est. *Dissentio inter Judæos facta est propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, et anit. Quid eum auditis? Et isti quidem non erant ovibus ejus. Alii dicebant: Hæc verba non sunt omnium habentis. Nunquid dæmonium potest eorum oculos aperire? Isti autem jam ad ovile propinquabant, et ejus oves fieri incipiebant.*

XXXI. *Facta sunt encænna in Jerosolymis, et hiemps erat. Et ambulabat Jesus in templo in porticu Salomonis (1241).*

(1239) August. tract. 47: « Duobus istis gregibus, nunquam duobus parietibus factus est lapis angustis. »

(1240) Aug. tract. 47: « Quid est ego pono? Ego animam pono: non gloriantur Judæi; sævire potuerunt, potestatem habere non potuerunt. Sæviant quantum possunt. Si ego noluerò, quid sæviendo facturi sunt? » a etiam Chrysost. hom. 72, in Joan. n. 2: « *Potestatem habeo*, etc. Quoad iterum retinere voluit, nemo contra potuit: cum permisit autem, tunc facile fuit. » id. et hom. 60, n. 2, ubi et de præcepto, seu mandato Christo dato, de quo fuit Cyrill pag. 661, concordiam cum Patre interpretantes. Alii Latini P. nonnulli, de quibus Petav. de Incarn. lib. IX, et ap. 8, et TT. passim. Utris A. assentiatur, non satis eipse explicat.

(1241) Augustin. tract. 48: « Encænna festività erat dedicationis templi. Græce enim *καὶνὸν* dicitur novum, » etc.

*Encænna dicebant Judæi illam festivitatem quam celebrabant pro templi edificatione, sive innovatione. In hac autem festività ambulabat Jesus in templo, in porticu Salomonis, ostendens se illam sapientiam esse, quæ laudatur in libris Sapientiæ Salomonis. Sed quia hiemps erat, et quia invidia gelu Judæi congelati erant, et charitatis ignem non habebant, regem, et dominum suum occidere cupiebant (1242). Proxima enim sunt frigus et mors. Circumdederunt 259 ergo cum Judæi, non ut in eum crederent, sed ut eum perderent. Et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Quem nos regem dicimus, Judæi Christum appellant. Dolo igitur loquebantur, ut si se Christum esse Dominus responderet, quasi qui Cæsari contradixisset, mox Romanorum ministris occidendum traderent. Hinc est enim, quod Pilato dicunt: « Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se regem facit contradicit Cæsari (1243) (Joan. XIX, 12). » Respondit eis Jesus: Loquor vobis, et non creditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Cur me, inquit, interrogatis? Loquor vobis, et non creditis. Sed quia verbis non creditis, vel operibus credite. Opera non mentiuntur. Sed vos non creditis verbis meis, neque operibus meis, quia non estis ex ovibus meis. Manifestum est igitur quod ex ovibus Christi non sunt quicumque verbis evangelicis credere nolunt. *Oves meæ voce meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis, et non rapiet eas quisquam de manu mea.* Et de his quidem satis jam superius diximus. Probat autem quod non rapit eas quisquam de manu sua, dum dicit: *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei.* Sed ne aliquis diceret, quia non inde consequitur, ut de ejus manu rapi non possint, addidit, dicens: *Ego et Pater unum sumus.* Si enim ipse et Pater unum sunt, cum nemo eas rapere possit de manu Patris, nemo potest rapere eas de manu Filii. Sed unde vel ille, Pater; vel iste, Filius esse probatur? Ex eo utique, quod ait: *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est.* Ipsum enim delisse, genuisse fuit (1244). Non enim prius fuit ille, qui dedit,*

(1242) August. ib.: « Hiemps erat, et frigidum erant. ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant, si accedere est, credere... frigerant a diligendi charitate, et ardebant nocendi cupiditate. » Gregorius, lib. II Moral. c. 2: « Intueri libet quomodo sacra eloquia in exordiis narrationum qualitates exprimant terminisque causarum. Aliquando namque a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signant, quid de ventura actione subjiciant... A qualitate aeris res subsequens demonstratur: sicut evangelista, cum prædicante Domino, nullos tunc ex Judæis credituros diceret, præmisit, dicens: *Hiemps autem erat.* Scriptum namque est: *Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Idcirco ergo hiemis contravit tempus exprimere, ut inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret.

(1243) Hic Bede verba A. ferme exscripsit.

(1244) Hieron. ad Ezechiel. c. XVIII: « Et ipse

quam ille cui dedit; quia non prius fuit ille qui genuit, quam ille quem genuit. Neque enim aliquando Pater sine Filio fuit; quia sine Verbo, sine virtute et sapientia, sine vita et veritate nunquam esse potuit. Hoc enim totum est Filius Dei. Ipse enim est « veritas et vita (Joan. xiv, 6). » Ipse est Verbum, virtus et sapientia Patris. Sapientia utique, quam ipse genuit, non quæ sapientem eum fecerit. Est igitur Pater sapiens, quia Sapientiam genuit. Est et verax, quia Veritatem genuit. Sed quia nunquam fuit non sapiens, et non verax, nunquam fuit ante Sapientiam, et Veritatem. Nunquam enim sapiens sine sapientia esse potest. *Sustulerunt ergo lapides ut lapidarent eum. Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis? An quia ad veritatis viam vos revoco? an quia vos ab æternæ mortis periculis eruo? an ideo fortasse, quia infirmos vestros sanavi, cæcos illuminavi, leprosos mundavi, paralyticos curavi et mortuos suscitavi? Hæc enim opera non lapidatione, sed honore digna sunt. Responderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia; et quia tu, homo cum sis, facis teipsum Deum. Stulti Judæi interrogant eum quis sit, et palam eum respondere rogant, et quia veritatem eis respondet, eum occidere volunt. Respondit eis Jesus: Nonne scriptum est in lege vestra quia ego dixi: Dii estis? Legem, hoc in loco Psalmus vocat (1245), quia et ipsi judicant, dum et nocentes damnant, et bonos justificant. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scripturas; quem Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemus; quia dixi: Filius Dei sum? Si, inquit, adoptivi filii dii dicuntur, cur naturalis Filius, Deus non dicatur? Si illi dicuntur dii, ad quos sermo Dei factus est, et ideo quidem dicuntur, quia sermonem Dei custodiunt, cur non magis ipse sermo Dei dicatur Deus? Non enim potest solvi Scriptura, quia « non præteribit ex ea unum iota, neque minus opex (Matth. v, 18), » donec tota compleatur. Quod autem ait, quem Pater sanctificavit, tale est ac si diceret: Quem Pater sanctum genuit. Idem enim fuit et sanctificasse et genuisse (1246). Si non facio **260** opera Patris mei, nolite credere mihi. Mirabilia sunt opera Patris. Mirabilia sunt opera et Filii. Facit ille quod vult. Facit et iste quidquid vult*

dicit: Pater quod dedit mihi, omnibus majus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei: ex quo perspicitur una Patris Filiique potestas, virtus atque substantia. Si enim de Filii manu quæ dedit Pater nemo potest rapere; et hæc eadem in Patris manu sunt, quæ non rapiuntur ab eo: liquide comprobatur omnia Patris et Filii esse communia. » Aug. tract. 47: « Pater non quasi ei Filio qui imperfectus est natus aliquid addidit: sed ei quem perfectum genuit omnia gignendo dedit. » V. etiam tract. 48, et Ambros. lib. iii de Sp. S. cap. 18. Chrysost. hom. 61, in Joann.; Basil. lib. i adv. Eunom., etc.

(1245) Aug. tract. 48: « Legem appellavit Dominus generaliter omnes illas Scripturas, quamvis alibi specialiter dicat legem, a prophetis eam distinguens, sicuti est: Lex et prophete usque ad Joannem. In his duobus præceptis tota lex prædicit et prom-

Sequitur: Si facio, et si mihi non vultis credere. A ribus credite, ut cognoscatis et credatis quia verus est Pater, et ego in Patre. Quia enim unum est Pater et Filius, et Filius est in Patre, et Pater in Filio (1247). Quærebant ergo eum apprehendere, et non potuerunt, quia non erat in eis, sed non sicut illi. Quæramus igitur et non apprehendimus, sed non sicut illi. Quæramus fide et pietate, et non effugiet de manibus nostris. His enim manibus non apprehenditur et tenetur Jesus. Et abiit iterum per Jordanem, in eum locum ubi fuerat Joannes baptizans primum, et mansit illic. Et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Joannes quidem signavit nos, et non habuit in se, nullum. Omnia autem, quæcumque dixit Joannes, hæc, vera erant. Et multi crediderunt in eum, quia non venissent ad eum, sed in eum crediderunt.

XXXII. [CAP. XI.] Erat quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Mariae, et Martæ sororis ejus. Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, et extersit pedes ejus capillis suis frater Lazarus infirmabatur (1248). In magno libro dicitur quod Dominus Mariae scripsit hæc evangelista, quæ sunt: unum ungere ejusque pedes tangere meruit. Hæc illæ animæ quæ ad similitudinem hujus Mariae sunt, cum unguento et bono odore ad beatitudinem accedunt. Hæc est illa quæ in Canticis Sacerdotum loquitur, dicens: « Cum esset rex in habitu suo, nardus mea dedit odorem suum (Cantic. 11). » Tres mortuos Dominum suscitasse legitur: filiam scilicet principis Synagogæ in domo mulieris viduæ extra portam civitatis; et hæc duarum in sepulcro quatuoriduanum. Per hos eorum mortuos tria mortis genera significantur (1249). Primum enim homo prava et illicita cogitando: moritur male operando: moritur in peccatis persequendo. Cogitas aliquid agere quod non licet: moritur tua est anima tua, sed in domo adhuc, et in ossibus jacet, quia latet peccatum, et nondum divulgatum est. Si vero cogitationem ad effectum perducas, non solum mortua est, sed jam est extra civitatis portam elata, et per peccatum ab Ecclesia separata, separata et perditioni proxima est. At vero ille qui peccatum aliquod magnum commisit et multo tempore in eo perseverat, non solum mortuus est et sepultus, verum etiam jam fetet, quia ejus turpissimum peccatum omnes circumquaque audire abhorreat. (1249)

phete. Aliquando autem in tria distribuit eas Scripturas, ubi ait: Oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege, et prophetis et psalmis de meo (1246) Aug. tract. 48: « Sic sanctificavit, et non modo genuit. Ut enim sanctus esset, gignendo dedit, quia sanctum eum genuit. » Vid. eundem de Trin., c. 5, Cyrillum, et PP. alios apud Petrus lib. xi de Incarn., c. 6; Elias Cretens. ad Naz. de sanctificandi verbo disserit, quot modis in Scripturis usurperat.

(1247) Ex hoc Joan. loco eruunt TT. divites personarum « circumin sessionem » quam vocant, quæ Petrus lib. iv de Trin., cap. 16.

(1248) Est homil. Emisani Fer. vi, post. in Quadr., pag. 90, de qua erit judicium sicut de peccato.

(1249) Hæc ex Aug. tract. 40, in Joan. n. 2. 2. attulerat etiam ad Luc., c. vii, n. 17. Vid. p. 12.

hos suscitavit Jesus, si a peccato cessent, et a morte pœniteant, et pro eis parentes, et sorores ater vidua deprecetur. Unde scriptum est : *ostemini alterutrum peccata vestra, et orate vicem ut salvemini. Multum enim valet depre-justi assidua (Jac. v, 16) (1250).* Sed quid quatuor dies, quibus Lazarus in sepulcro mor- jacuit, nisi quatuor ætates intelliguntur? Qua- enim ætatibus, quasi quatuor diebus fetens in ti sepulcro mortuus jacet ille qui in pueritia lolescentia, in juventute et senectute in malo cœperat perseverat (1251). Infantia enim, ignorantia plena est, his diebus non annu- : Considera igitur quanta sit benignitas Sal- tis nostri, qui post tantam perseverantiam in , putridum et fetentem resuscitare non dedi- r. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum dicentes .*

Domine, ecce quem amas infirmatur. Audis igitur Dominus amat peccatores utique jam pœni- s. Tales enim peccatores signifi at Lazarus. ualibus ipse (1252) Dominus ait : *« Gaudeo r uno peccatore pœnitentiam agente, quam t nonaginta novem justis, qui non indigent tentia. » Audiens autem Jesus dixit eis : Infr- s hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut ficeur Filius Dei per eam.* Non ideo, inquit, tur Lazarus, ut in morte maneat, sed ut pro a Dei a mortuis resurgat. *Diligebat Jesus Mar- et sororem ejus Mariam et Lazarum.* Diligit

Dominus et activam vitam et contemplativam, peccatores ad pœnitentiam conversos (1253). De utem alias disputabitur. *Ut ergo audivit, quia nabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duo- tiebus. Deinde post hæc dicit 261 discipulis : Eamus in Judæam iterum. Dicunt ei discipuli : i, nunc quærebant te Judæi lapidare, et iterum illuc? Respondit Jesus : Nonne duodecim horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit octe, offendit, quia lux non est in eo. Quid est, it quod dicitis? Me sequimini, post me te. « Ego sum lux mundi (Joan. viii, 12). » sum dies. Vos horæ. Nonne duodecim horæ diei? Ideo ego vos duodecim elegi, quia duodecim horæ diei. Quia igitur horæ estis, sequimini (1254). Hoc enim horarum rium est. Si quis autem hunc diem sequa- si quis in eo ambulaverit, si quis mihi iderit, non offendet. Cur? *Quia lucem hujus di videt. Ego sum lux mundi. Si vero in nocte**

250) Videtur A. Jacobi verba ita intellexisse, primam etiam eorum partem, de confessione atorum (quoniam eam attulit) acceperit de pri- confessione non sacramentali, qua laicis etiam inibus peccatorem se aliquis professus, eorum Deum preces implorat. Atque Estius quidem ad acobi locum satis hanc probabilem esse expla- onem asseverat.

251) Beda intelligit hic quatuor veluti mortis :ra hominis : 1 ab Adami peccato, 2 a transgres-

*ambulaverit, si errorem et tenebrarum principem secutus fuerit (hoc est enim in nocte ambulare), offendet et cadet. Cur? Quia lux non est in eo, quia erroris tenebræ excæcaverunt oculos ejus. Hæc ait, et post hæc dicit eis : Lazarus amicus noster dormit, sed vado, et a somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli ejus : Domine, si dormit, salvus erit. Assolet infirmis somnus signum esse salutis. Dixerat autem, ait evangelista, Jesus de morte ejus. Illi autem puta- verunt quia de somni dormitione diceret. Et tale erat ac si diceret : Dormit Lazarus, sed mihi : aliis au- tem mortuus est. Facilius ego de morte eum resus- citare possum, quam aliquis homo eum de somno excitare valeat. Vado igitur, ut a somno excitem eum. Tunc ergo dixit eis Jesus manifeste : Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum. Gaudeo, in- quit, quoniam non eram ibi. Si enim Jesus ibi esset, ille mortuus non esset. Ubi enim est vita, mors esse non potest. « Ego, inquit Dominus, sum resurrectio et vita (Joan. xi, 25). » Gaudeo igitur, sed propter vos. Cur propter vos? Ut credatis, ut illius resurrectione fides vestra roboretur, cujus mortem ego absens vobis annuntio : *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos : Eamus et nos, et moriamur cum eo.* Hoc enim dicit Thomas, quia tanto odio adversus Jesum et disci- pulos ejus Judæos inflammatos esse sciebat, ut nihil nisi mortem, et pœnam ab eis exspectaret. *Venit itaque Jesus, et invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Quid autem quatuor dies significent, jam superius diximus : *Erat autem Bethania juxta Hierosolimam quasi stadiis duodecim.* Non erat igitur valde difficile ad Martham et Ma- riam consolandam inde Judæos Bethaniam adve- nisse. De quibus subditur : *Multi autem venerant, ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas de fra- tre suo. Martha ergo, ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi. Maria autem domi sedebat.* Cur autem ubique Martha sollicita sit, et Maria quieta; illi sciunt qui per eas activam et contemplativam vi- tam glorificari intelligunt. *Dixit ergo Martha ad Jesum : Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Quomodo enim mori posset, si vita illi adfuisset? De se enim Dominus ait : *« Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv, 6). » Sed et nunc scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jesus : Resurget frater tuus.* At illa : *Scio, inquit, quia resurget in resurrectione in novissimo die.* De illa resurrectione certa sum. Hanc te facere*

sione legis naturalis, 3 a transgressione legis scri- ptæ, 4 a violatione doctrinæ evangelicæ.

(1252) Lucæ xv, 7. *Gaudium erit, etc.*

(1255) Alibi, id est ad cap. x Lucæ, n. 22, pag. 462, cum multis interpretibus vitam activam et con- templativam in Martha et Maria præmonstratas dixerat. In Lazaro vero peccatores designatos iidem ferme PP. agnoscunt. Præter Aug. all. 5, Gregor., l. xxi. Mor. c. 12, et hom. 26 in Evang.

(1254) Vid. dicta ad Marc. c. iii, n. 2, p. 8, 9.

posse non dubito; sed utrum facias, certa non sum. *Dicit ei Jesus: Ego sum resurrectio et vita. Per me resurgunt et vivunt quicumque vivunt et resurgunt. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Qui igitur non credit, non vivet. Vivet autem, sed in pœnis. Talis autem vita mors est potius dicenda, quam vita. Vera enim vita mortis amaritudinem non habet. Qui igitur credit in Christum, quamvis temporaliter moriatur, vivet tamen in æternum. Similiter autem ille qui vivit et credit in eum; credere enim vivere est, quia vita animæ fides est (1255), quanquam moriatur. Credis hoc? Ait illi: Utique, Domine. Ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei, qui in hunc mundum venisti. Et cum hæc dixisset, abiit, et vocavit Mariam sororem suam, silentio dicens: Magister adest, et vocat te. Illa, ut audivit, surrexit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha. Judæi igitur, qui erant cum ea in domo et consolabantur eam, cum vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, et dixit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Ambæ sorores idem dicunt, idem intelligunt, et veram vitam Christum esse credunt, quo præsentem et volentem nemo moriatur. Jesus ergo videns eam plorantem, et Judæos qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu et turbavit seipsum. Non igitur aliunde turbatus est, sed ipse turbavit seipsum, et magnum aliquid significavit nobis per hoc ipsum (1256). Iste enim fremitus et hæc turbatio nos docet quid nos quoque in tali re agere debeamus, quando vel pro nobis ipsis, vel pro aliis in peccatis turpiter degentibus et fetentibus Deum oramus. « Nos enim, ait Apostolus, quid oremus, nescimus; sed Spiritus sanctus orat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii, 26). » Unde et Psalmista: « Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. l, 19). » Et dixit Jesus: Ubi posuistis eum? Sic enim et primo homini a Deo*

(1255) Aug. tract. 49, n. 15 (quem Beda exscribit): « Unde mors in anima? Quia non est fides. Unde mors in corpore? Quia non est ibi anima. Ergo animæ tuæ vita, fides est: Qui credit in me, inquit, etiamsi mortuus fuerit in carne, vivet in anima, donec resurgat et caro, nequam postea moritura. Hoc est, qui credit in me, licet moriatur, vivet. Et omnis qui vivit in carne et credit in me, etsi moriatur ad tempus, propter mortem carnis, non morietur in æternum, propter vitam spiritus et immortalitatem resurrectionis. » Ita et tract. 22, n. 6.

(1256) August. l. ass. : « Nescio quid nobis insinuaverit, fremendo spiritu et turbando seipsum, Quis enim eum posset, nisi se ipse turbare?... Anima et caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est. Ac per hoc ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas: noc est turbavit semetipsum. Dixi potestatem; attende significationem. Magnus reus est, quem mortis quatrulium, et illa significat sepultura. Quid est ergo quod turbat semetipsum Christus, nisi ut signi-

ficatur: « Adam, ubi es? » (Gen. iii, 9.) Quod tale fuit ac si diceret: Considera modo de qua gloria in quantam miseriam devolutus es. Et quidem illi ponuntur, qui per Lazarum significatur. Sed a quibus ponuntur nisi a mulieribus? Hæc namque consilio factum est ut omnis hæreriatur et in sepulcro ponatur. Et lacrymans Jesus. Lacrymemur igitur et nos pro omnibus quos in fetore vitiorum jacere sentimus, et nostris lacrymis eos Dominus resuscitare cupit. Dixerunt ergo Judæi: Ecce, quomodo amabat. Quidam autem dixerunt ex ipsis: Non potest qui aperuit oculos cæci, facere ut et hic non moriatur? Jesus ergo rursus fremens in semetipso, in monumentum. Erat autem spelunca, et lapis situs erat ei. Ait Jesus: Tollite lapidem. Non possunt resurgere qui lapide premuntur et duntur. Lapis iste, littera legis est, quæ in lapide scripta et data est. « Littera enim et spiritus autem vivificat (II Cor. iii, 6). » Hæc ergo lapis, removeatur littera quæ occidit, et cedat spiritus qui vivificat (1257). Dicit etiam soror ejus qui mortuus fuerat: Domine, jam quatrulianus enim est. Quid enim fetor, et quæ quatuor significant, superius diximus. Dicit etiam Nonne dixi tibi quoniam, si credideris, turbari Mariam Dei? Tulerunt ergo lapidem. Jesus elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias agere quoniam audisti me. Ego autem sciebam quod per me audis. Jesus enim secundum eam per qua homo est, fremit, turbatur, lacrymans et exauditur, et gratias agit (1258). Hæc autem dixerit, cur oraverit, et gratias egerit, motus causam dicens: Propter populum, qui a me dixi, ut credant, quia tu me misisti. Hinc est quod alibi ait: « Ego a me ipso non veni. Pater meus misit me (Joan. viii, 42). » Hæc dixisset, voce magna clamavit: Lazare, surge. Qui magno somno premitur, magna voce clamavit. Magno enim somno gravatur, qui in peccatis pultus, neque in pueritia, neque in adolescentia neque in juventute, neque in senectute ex-

ficet tibi quomodo turbari tu debes, et quæ mole peccati gravaris et premeris? » Hæc et verba usurpat ad h. l. Beda.

(1257) Hoc quoque, ut videtur A. ex lapide l. all. seu ex Beda: « Mortuus sub lapide, non lege: scitis enim quia lex quæ data est in lapide scripta est. Omnes autem rei sub lege bene viventes cum lege sunt. Justo lex posita est. Quid est ergo lapidem removete? Gratias dicite. Apostolus enim Paulus ministrum et Novi Testamenti non littera, sed spiritu. Nam inquit, occidit, spiritus vivificat. Littera quasi lapis est premeus. Removete, inquit, removete legis pondus, gratiam prædicat.

(1258) Chrysost. hom. 63, n. 4: « Illud exhibet naturam: lacrymatur enim et turbatur. Solet quippe luctum humanus affectus deinde affectum corripiens (illud enim in lacrymatur hoc significat) turbationem cohibuit. » p. 683, 686.

enim significant illi quatuor dies, quibus La-
jam fetens jacuit in sepulcro. *Et statim pro-*
ui erat mortuus, ligatus pedes, et manus institis
ies illius sudario erat ligata. Nulla desperationi
occasio, cum Lazarus jam fetens et quatri-
as a mortuis resurgat. Et valde quidem mira-
non solum quia mortuus resurrexit, verum
quia pedibus manibusque ligatus foras pro-
.. Et hæc fortasse significatio est, ut intelli-
is quia « peccator, quacumque hora conversus
t et ingemuerit, vita vivet, et non morietur
). » Ligatus tamen adhuc esse videtur, donec
piscipis solutus, Ecclesiæ sacramentis (1260)
scilicet. Iste enim talis, quanvis foris appa-
intus tamen ligatus non est, quia peccatorum
illis solutus, jam Deo per penitentiam victus
Unde et Lazarus, ac si penitus ligatus non esset,
de sepulcro liber exivit. Quem tamen Dominus
ere jussit, quatenus et nos eos ostendamus esse
tos qui, audita voce Evangelii, in anima per pœ-
ntiam resuscitari meruerunt. *Multi ergo ex Ju-*
, qui venerant ad Mariam et Murtham, et viderunt
que fecit Jesus, crediderunt in eum. Quidam
m ex ipsis abierunt ad Pharisæos, et dixerunt eis
fecit Jesus. Hoc autem, utrum ejus gloriam præ-
rando, an eum accusando dixerint, dubitari po-
(1261).

XXIII. *Collegerunt ergo pontifices, et Pha-*
i concilium, et dicebant: Quid facimus? Quia
homo multa signa facit (1262). Audierant
ifices et Pharisæi Salvatorem nostrum Laza-
quatriduanum resuscitasse. Cujus miraculi ma-
udine territi, inter se concilians, dicebant:
l facimus? Occidamus Jesum. Cur? *Quia multa*
a facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent
um. videntes signa et virtutes quæ sunt per
.. *Quod si fecerint, venient Romani, et tollent*
rum locum et gentem. Timebant enim ne re-
eum constituerent, et ob hoc contra se Roma-
um exercitum concitarent, quorum imperio, sicut
ære gentes, Judæi quoque subditi erant. Sed sicut

(1259) *Ezech. xviii, 21: Si autem impius egerit pœ-*
nitiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus
, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit
icium et justitiam, vita vivet et non mor-

(1260) Aug. tract. 49: « Quid est solvite et sinite
e? Quæ solveritis in terra, soluta erunt in celo. »
a hæc verba Aug. exscribit, atque addit: « Potuit
m ligamenta solvere qui mortuum resuscitavit:
propter unitatem sanctæ Dei Ecclesiæ et indivi-
m charitatem, dicitur ministris, id est discipulis
isti: *solvite eum*; quia sine unitate Ecclesiæ cal-
licæ fidei et charitate ecclesiasticæ sanctitatis
cata non solvuntur. »

(1261) De hoc quoque dubitavit Aug. scribens
et. 49: « Quidam vero ex eis, sive ex Judæis qui
venerant, sive ex eis qui crediderant, abierunt ad
arissæos, et dixerunt eis quæ fecit Jesus: sive
vultis, ut et ipsi crederent; sive potius pro-
do, ut sciverent. »

(1262) Est homil. Emiseni Fer. vi post. Dom. in
s. Verius dicatur S. Brunonis.

Psalmista ait: « Illic trepidaverunt timore, ubi non
erat timor (Psal. xiiii, 5). » Si enim Christo credidis-
sent, si Jesum non occidissent, nec locum, nec gen-
tem amisissent (1265). Sed quia Christum occidere
non timuerunt, et locum et gentem perdidit.
Unus autem ex ipsis Caiphas, cum esset pontifex
anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cog-
itatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo
pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem, ait
evangelista, *a semetipso non dixit; sed, cum esset*
pontifex anni illius, prophetavit quia Jesus moriturus
erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut
filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.
Vos, inquit, nescitis quidquam, neque cogitatis ea
quæ necessaria sunt. Ego autem scio et cognovi
quia necesse est ut unus moriatur homo pro po-
pulo, et non tota gens pereat. Hoc autem non dixit a
semetipso, sed a Spiritu sancto, qui aliter quam ipse
intelligebat, verba illius dirigebat in ipso. Alius
Caiphas se dicere putabat, atque aliter sua verba
intelligebat. Tota enim ejus intentio erat ut Judæi
Christum occiderent, ne ipsi a Romanis occideren-
tur. Prophetabat tamen (1264) quia Jesus moriturus
erat pro Judæorum gente, et non tantum pro illa
gente, sed ut filios Dei, qui ubique gentium dispersi
erant, in unam fidem et Ecclesiam congregaret, ut
fieret unum ovile et unus pastor. *Ab illo ergo die*
cogitaverunt ut interficerent eum. Quasi enim utili
accepto consilio ex quo Caiphas hæc locutus est, tota
illa Pharisæorum multitudo, quomodo Christum in-
terficeret, cogitabat. *Jesus ergo jam non in palam*
ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta
desertum, in civitatem, quæ dicitur Ephrem, et ibi
morabatur cum discipulis suis. Hoc enim non timora
fecit Jesus, qui ubique securus erat, qui ipsos que
que suos inimicos in potestate habebat, qui nec videri,
nec teneri, nec occidi posset, si nollet. Cur
ergo? Ut nos doceret, ut providos redderet, ut nos
quoque iniquorum hominum furori et iræ cedamus,
si eos fortasse nostra præsentia et allocutione non
corrigi, sed deteriores fieri videamus (1265). *Proxi-*

(1263) Aug. tract. 50: « Temporalia perdere ti-
muerunt, et vitam æternam non cogitaverunt; ac
sic utrumque amiserunt. » Eadem amplioraque habet
idem S. Aug. in Ps. lvi, in Ps. xiii, ut etiam in Joan.
Chrysost. hom. 65, n. 1.

(1264) Chrysostom. l. all.: « Vides quanta sit
pontificalis potestas? Quia enim pontificatum fortius
erat, licet indignus, prophetavit, quid diceret, igno-
rans. Multi alii quoque futura prædixerunt, indigni
licet, » etc. Aug. tract. 50: « Hic docemur etiam
homines malos prophetiæ spiritu futura prædicere;
quod tamen evangelista divino tribuit sacramento,
quia pontifex fuit, id est summus sacerdos. » Vid.
eumd. in Quæst. ad lib. Jud. qu. 49, lib. ii de cons. c.
70, lib. ii ad; Simple. qu. 1, de Trin. cap. 7, etc.;
Hieronymum ad cap. i Jonæ; Ambrosium serm. 14
et 15 in Ps. cxviii, epist. 59, num. 5; Gregorium,
hom. 10 in Ezech., etc.

(1265) Aug. tract. 49: « Non quia potentia ejus
delecerat, in qua utique si vellet et palam Judæis
conversaretur, et nihil ei facerent; sed in hominis
infirmitate vivendi exemplum discipulis demonstra-

mum autem erat Pascha Judæorum, et ascenderunt A multi Hierosolymam de regione, ante Pascha, ut sanctificarent seipso. Hoc Pascha miseri Judæi cruentum habuerunt. Hoc regem et Dominum suum intertulerunt. Hoc multi Hierosolymam undique confluxerunt. Et qui seipso sanctificare venerant, Christo Domino interfecto, valde deteriores ad propria remearunt. Quærebant ergo Jesum, et colloquebantur in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Quærebant, inquit, Jesum. Et ideo quærebant, quia eum occidere volebant. In templo stabant, non orabant, sed de Salvatoris morte inter se tractabant. Mirabantur, quia non venerat ad diem festum, qui eos docere solebat in diebus festis. Et eum perdidisse timebant, **264** quem occidere quærebant (1266). Dederant autem pontifices et Pharisei B mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum. Qui enim ita quærent Jesum, non possunt scire ubi sit, neque inveniunt eum. Si vultis scire, Judæi, et invenire Jesum, venite ad Ecclesiam, venite ad nos, et indicabimus eum vobis, non prodeundo, sed credendo; non ut eum occidatis, sed ut nobiscum in eum credatis.

XXXIV. [CAP. XII.] *Jesus ergo ante sex dies Pasche venit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitavit Jesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi, et Martha ministrabat.* Mirum si evangelista omnia hæc sine aliqua significatione tam officiose dicere voluit: Bethania enim domus obedientiæ interpretatur (1267). Esto igitur Bethania: sis Deo obediens, quatenus ad te Dominus veniens in domo pectoris tui hospitari dignetur. Præpara ei cœnam. Crede in eum. Observa mandata ejus. Tali enim cœna delectatur Dominus. Unde ipse ait: « Ego sto ad ostium, et pulso. Si quis aperuerit mihi, intrabo et cœnabo cum ipso, et ipse mecum (Apoc. iii, 20). » Noli ista quærere extra te. Tu enim ipse et Bethania, et Martha, et Lazarus. et Maria esse potes. Si bene ministraveris, si elemosynas dederis, nudos vestieris, infirmos visitaveris, aliaque his similia feceris, eris Martha. Omnia enim hæc ad activam vitam pertinent, quæ per Martham significatur. Vis esse Lazarus? Fuge mortem, veni ad vitam, age pœnitentiam, et resuscitaberis, et inter Christi convivias connumeraberis. Ideo enim hic dicitur, quia Lazarus unus erat ex discumbentibus cum eo. « Peccator enim, quacunque hora conversus fuerit et ingemuerit, vita vivet et non morietur (Ezech. xviii, 21). »

bat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus, qui sunt membra ejus, oculis persequentium se subtraherent, et furorem sceleratorum, latius potius devitarent, quam se offerendo magis accenderent. »

(1266) Id. tract. 30: « Quærebant ergo Jesum, sed male. Beati enim qui quærunt Jesum, sed bene. Illi quærebant Jesum, ut nec ipsi haberent eum, nec nos; sed ab ipsis abscedentem suscepimus nos. Reprehenduntur qui quærunt; laudantur qui quærunt: animum enim quærentis, aut laudem invenit, aut damnationem. »

(1267) Hier. ad. c. xxi Matth.: « Reliquit incredulos, et urbem egressus contradicentium, ivit Be-

Quod si hoc tibi fortasse non sufficit, sed accendere volens vis esse Maria, vade, vade quæ habes, et da pauperibus, et spreis quæ mundi sunt, soli lectioni, et orationi et contemplationi vacare studeas. « Hanc enim elegit Maria, quæ non auferetur ab ea (Luc. x.) Sequitur: Maria ergo accepit libram unguenti pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu, et exteris suis pedes ejus, et domus impleta est odore unguenti. Hoc enim unguentum fidem significat. Unde et merito pisticum vocatur, quoniam pisces interpretatur. Nullo unguento magis, quam belectatur Jesus. Sine hoc unguento ad eum accedere et eum tangere non licet. « Impossibile est enim fide placere Deo (Hebr. xi, 6). » Hoc unguentum plerumque domus. Hoc tota Ecclesia redolet. Fecerunt Domino infideles, quia hoc unguentum non unxerunt. Quod autem pedes ungit et capillis legitur principium et finem, Deum et hominem, esse intelligit. Caput enim pedibus quodammodo tangit qui Deum et hominem eum esse credit. Unde non solum pedes, sed et caput Salvatori nostro laudat. Hier. unxisse narratur (1269). Dicit ergo unguentum unxit pedes ejus, Judas Simonis Scariothis qui eum tradidit: Cur hoc unguentum non veniit tibi unxisse pedes, et datum est egenis? Hoc autem de peccato affectu et misericordia studio dixisse potest evangelista subdidit, dicens: Dixit autem unguentum quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fides et loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat. Unde igitur nos reprehendat, si iniquos homines loquuntur et cito ab Ecclesiæ communione non separamus. Unde ipse Salvator noster Judam pateretur, quod non solum proditorem, sed furem quoque, et sacrilegum esse sciebat. Dixit ergo Jesus: Sine illam, ut non sepultura mea servet illud. Hoc autem tale esse dicitur: « Mysterium est quod agitur, in quo non dicitur et sepultura mea cito fieri significatur. Unde et evangelista dicit: « Prævenit ungere corpus meum in sepulturam. Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis (Matth. 7, 8). » Quid est igitur, quod alibi ait: « Eritis vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi? » (Matth. xxviii, 20.) Si enim omnibus diebus cum eis est, quomodo cum non vobiscum habebunt? Facilis est solutio, si duarum inordinatam naturarum memores simus. Quod enim ait, me non semper habebitis, de præsentia carnis intelligitur.

thanium, quod interpretatur domus obedientiæ. » (1268) Vid. dicta ad cap. xvi Matth., non. Beda hic: « Hoc unguentum ex naribus pistice, et fidei... Sine fide enim Deo placere impossibile est. » (1269) Vid. Bernar. serm. 90 de divers.: « Christus Deus, deitas ergo in Christo tangitur, quod ad laudem ipsius ejus beneficia memoramus. Sed non tam deitas, quam humanitas necesse est agnoscitur... Nam in carnis assumptione duos illos pedes ad hoc accepisse cognoscitur, id est misericordiam et judicium; ut peccator qui ad caput, id est ad altitatem accessum non habebat, ad pedes, id est ad humanitatem accederet. »

emus, quæ post resurrectionem die quadragesimo A
 os ascendit (1270). *Cognovit ergo turba multa ex Ju-*
265 *quia illic esset, et venerunt, non propter Je-*
tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a
uis. Isti non amore, sed admiratione ducebantur,
et sicut se habet cupiditas hominum, nova vi-
et audire cupiebant. Cogitaverunt autem prin-
sacerdotum ut et Lazarum interficerent; quia
ti propter illum abibant ex Judæis, et credebant
lesum. Stulti Judæi eum occidere volebant, quem
er Dominus suscitaverat, ac si iterum eum
uscitare non posset.

XXXV. *In crastinum autem turba multa, quæ ve-*
at ad diem festum, cum audisset, quia venit Jesus
rosolyman, acceperunt ramos palmarum, et pro-
seruut obviam ei. Rami palmarum victoriam signi-
bant, quam Dominus illis diebus de hoste trium-
phans suscepturus erat. Palma enim in Scripturis sæ-
sime pro victoria ponitur (1271-73). Et clamabant,
sanna, benedictus qui venit in nomine Domini,
et Israel. Hosanna interjectio est, nihilque aliud
nificat, nisi quemdam populi affectum congratu-
tis et Deum laudantis (1274). Venit autem Dominus
nomine Domini, secundum quod ipse ait: « Ego
ti in nomine Patris mei, et non recepistis me;
is venit in nomine suo, et illum accipietis (Joan.
12). *» Et invenit Jesus asellum, et sedit super eum,*
ut scriptum est: Noli timere, filia Sion. Ecce Rex
s venit, sedens super pullum asinæ. Hæc autem
Matthæo exposuimus (1275). De hac enim asina,
ullo Jacob patriarcha loquitur dicens: « Juda,
C *laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus*
nicorum tuorum. Catulus leonis Juda. Ad præ-
n, fili mi, ascendisti. Accubuisti ut leo, et quasi
na. Quis suscitabit eum? » (Gen. xlix, 8.) Et
ilo post: « Ligans ad vineam pullum suum, et ad
em, o fili mi, asinam meam (ibid., 2). » Hæc enim
ra Synagoga est, quæ alio nomine vinea voca-
. Pullus vero, populus Gentium indomitus et lasciv-
(1276). *Vitis autem Christus, qui ait: « Ego*
n vitis vera (Joan. xv, 1). » Ligavit igitur ad
eam pullum suum, quia gentilem populum Sy-
ogæ conjunxit, ut fieret unum ovile et unus
tor. Sed quia prius secundum quamdam partem,
agogam sibi conjunxerat, asinam quoque liga-
ad vilem. Per se enim Synagoga, et per Syna-
D *gam nos prædicavit, et prædicando, nos Syna-*
gæ sibi quoque ligavit. Sequitur: Hæc non cognove-
it discipuli ejus primum, sed quando glorificatus est
us, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de
et hæc fecerunt ei. Quid hæc, inquit, significarent,

non cognoverunt discipuli ejus primum, sed quan-
do glorificatus est, id est postquam cælos ascendit,
postquam eorum sensus aperuit, ut Scripturas in-
telligerent, tunc recordati sunt quia hæc erant
scripta de eo, et quia hæc fecerunt ei, non alio
modo, nisi eo quo ante per prophetam fuerant præ-
nuntiata de eo. Testimonium igitur perhibebat turba
quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monu-
mento, et suscitavit eum a mortuis. Propterea et ob-
sviam venit ei turba, quia audierant eum fecisse hoc
signum. Miraculis igitur trahebantur, qui verbis non
movebantur. Pharisei ergo dixerunt inter se, et ad
semetipsos: videtis quia nihil proficimus. Ecce mun-
dus totus post eum vadit. Delicimus, inquit, et non
proficimus. Totus mundus post eum vadit, cujus
B *nomen delere cogitavimus. Quæ sunt enim istæ vo-*
ces, quæ in ejus gloria resonant? Quid est Hosanna
filio David? Quid est quod populus dicit, Benedictus
qui venit in nomine Domini? Proximum est, ut rex
ab omni populo constituitur, et Romanis venientibus,
locus iste funditus destruat. Erant autem
Gentiles quidam ex his, qui ascenderant, ut adorarent
die festo. De talibus enim fuit centurio, de quo ipse
Dominus ait: « Amen dico vobis, non inveni tantam
fidem in Israel (Matth. viii, 10). » Hi ergo accesserunt
ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilææ, et roga-
bant eum dicens: Domine, volumus Jesum videre. Et
Judæi, et Gentiles quærunt Jesum. Judæi ut perdant
Gentiles, ut credant. Venit Philippus, et dicit An-
drææ. Andræas rursum, et Philippus dixerunt Jesu.
C *Jesus autem respondit eis dicens: Venit hora, ut cla-*
rificetur Filius hominis. Modo, inquit, occidetur Filius
hominis; modo cum iniquis reputabitur; modo Sol
justitiæ obscurabitur: sed venit hora post hæc, ut
clarificetur, et non tantum ab his, sed a cunctis
gentibus adoretur. Hoc autem factum est post Christi
resurrectionem, ubique apostolis prædicantibus, et
Christi nomen in signis et miraculis declarantibus.

XXXVI. *Amen, amen dico vobis, nisi granum fru-*
menti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum
manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum as-
fert. Hæc est enim illud granum frumenti, quod
virgo et inarata terra produxit. De quo Psalmista
ait: « Veritas de terra orta est, et justitia de cælo
prospexit. Etenim Dominus dabit benignitatem, et
terra nostra dabit fructum suum (Psal. lxxxiv, 12,
13). *» Hujus autem grani immensa multiplicatione*
266 *omnia Ecclesiæ horrea impleta sunt. De hoc*
frumenti grano ille panis conficitur, de quo ipse Do-
minus ait: « Ego sum panis vivus, qui de cælo de-
scendi (Joan. vi, 51) (1277). » Constat autem hoc et

(1270) Vid. Chrysost. hom. 50 in Matth., n. 4.

(1271-73) Beda ad h. l.: « Rami palmarum laudes et significantes victoriam, quia erat Dominus rtem inoriendo superaturus; et tropeo crucis, de bolo mortis principe triumphaturus. »

(1274) Vide dicta ad Matth. cap. xxi, num. 85, §. 99. Vid. et Bedam ad Marc. cap. xi.

(1275) Vid. loc. indicat.

(1276) Vid. ad Matth. pag. 98.

(1277) Ambros. in Psal. xxxvi: « Ipse granum pro nobis corpore solutus et mortuus est, ut fructum multum afferret in nobis. » Hieron. ad cap. ix Zach.: « Nos, frumentum electorum... intelligimus Dominum Salvatorem, qui loquitur in Evangelio: Nisi granum tritici cadens in terram, etc., mortuum fuerit, ipsum solum permanet, etc. De hoc tritico elicitur ille panis, qui de cælo descendit. »

ad litteram verum esse, quod frumenti granum, si in arca servetur, non crescit; si autem seminetur, si in terra solvatur et moriatur, multum fructum affert. *Qui amat animam suam, perdet eam, et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Hoc enim Dominus non dixisset, si animas nostras et bene et male amare, et iterum bene et male odisse non possemus. Ipse enim exponit quid sit male amare, et ipse exponit quid sit bene odisse. Male enim amat animam suam, qui in hoc mundo, qui propter hunc mundum, et propter hanc vitam presentem eam amat (1278). Iste enim perdet eam: quia sic amando et æternæ morti, et perditioni tradet eam. Qui enim bene amat animam suam, sic eam amat, ut in æternum vivat, non ut brevi tempore in deficiis vivat. Unde et in vitam æternam eam custodit, qui sic in hoc mundo suam animam odit. Ille enim animam suam et vitam suam odisse videtur, qui mori non timet, qui jeuniis et vigiliis, qui paupertate et nuditate, aliisque similibus eam affligit. Ille denique, qui sic amat animam suam, ut eam, si necesse sit, pro Christi fide ponere nolit, perdet eam. Qui vero sic odit, ut eam in tali necessitate ponere non recuset, in vitam æternam custodit eam. *Si quis mihi ministrat, me sequatur, ut sicut ego pro ipso, ita et ipse, si necesse fuerit, pro me moriatur.* Sequi enim, imitari est. Ministrant Domino non solum episcopi et sacerdotes, cæterique illius ordinis, verum etiam qui facit eleemosynas, vestit nudos, visitat infirmos, alia his similia misericordix et pietatis opera facit, Domino ministrat. Unde ipse quoque Dominus ait: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40);* ostendens eos ministrare sibi, qui ipsius membris ministrant. Sed quid eis sibi ministrasse proderit? Sequitur: *Et ubi ego sum, illic et minister meus erit.* Dicis fortasse, non hoc tibi sufficit. Audi quod sequitur: *Si quis mihi ministraverit, honorificavit eum Pater meus.* Magnus honor, magna gratia, immensæ et divitiæ. Beatus ille quem Deus honorificabit. Ille enim ditabitur illis bonis, quæ « oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. ii, 9). » Denique, qui ibi erit, ubi ipse est, quid melius unquam habere potest? Hoc enim Psalmista desiderans ait: « Beati, qui habitant in domo tua, Domine. In sæculum sæculi laudabunt te (Psal. lxxxiii, 5). » Itemque: « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee (Psal. xxvi, 4). » Et Apostolus: « Cupio, inquit, dissolvi, et esse cum Christo (Philip. i, 25). »

(1278) August. lib. iii De doctr. Chr. c. 16: « Cum ait Dominus: *Qui amat animam suam, perdet eam*, non utilitate velare putandus est, qua debet quisque conservare animam suam; sed figurate dictum *perdet animam*, id est perimat atque amittat usum ejus, quem nunc habet, perversum scilicet atque præposterum, quo inclinatur temporalibus, ut æterna non querat. » Vid. eundem S. Aug. tract.

Sequitur: *Nunc anima meam? Pater, salvum me fac remi in horam hanc.* Pater Dixit superius: « Venit I hominis (ibid.). » Nunc aut turbata est. Sed unde tur clarificatione multos ubi turbari, verum etiam flag que tormentorum generi enim in eam credidisset, Nisi enim a mortuis resu set, tantaque fideles sui i fecissent, nemo in eum. *Nunc anima mea turbata re, sed meorum fidelium sum, et humanis affection cam; cum pro meo nomi et cruciari videam? Pate membra mea, salva et cu hora, ex hoc tempore i perturbationis (1279). Sin et Ecclesiæ persecutio cœq apostoli fugiant, Petrus n tur omnes. Sed propterea hac hora fideles mei sal mudentur. Tu vero, Pa ut, me die tertia resurgen fiat, quod tu Pater, et eq enim cognoverunt nomen men meum, quia Pater s*

Venit ergo vox de celo: Et ficabo. Clarificavi per mira per 267 resurrectionem cavi paucis, clarificabo mi omnibus. Pauci enim fu tem audierunt: « Hic est F xvii, 5). » Multi vero sunt credunt. Sed hoc in jud quando « omnis lingua « Jesus Christus in gloria es Turba, quæ stabat et a factum esse. Alii dicebant. igitur, et illi vocem audier illi eam intellexerunt. B

Non propter me vox hæc v enim tali colloctione ind tatem per omnia sciebat. stulus, « in signum sunt t bus (I Cor. xiv, 22). » Ni nunc princeps mundi ejic judicio agitur, ut bonum a

51 in Joan.

(1279) Chrysost., hom. cæteri ferme interpretes putant, eo modo quo illud transeat a me calix iste.

(1280) Augustin. tract. Clarifica tuum nomen, nisi rectione? »

discernatur (1281). Ex eo igitur tempore mundus A
 cari et judicare cœpit, ex quo Christi doctrinam
 epit, quia tunc primum veritatem a mendacio
 eriere novit. Et tunc princeps mundi hujus, id
 diabolus, rex et dominus iniquorum, ejectus est
 s. Non foras utique de mundo, sed foras de
 lo baptismate mundo. Quem Christus suo san-
 e lavit, et baptismatis aqua mundavit. *Et ego,*
altatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.
inquit, foras ejectus amittit principatum. Ego
n exaltatus ad meipsum omnia traham. Omnia
icet, quæ trahenda sunt (1282). Hoc autem di-
, ait evangelista, significans qua morte erat
turus. Respondit ei turba: Nos audivimus ex
quia Christus manet in æternum. Et quomodo tu
. Oportet exaltari filium hominis? Quis est iste
hominis? Videntur Judæi hoc in loco in-
xisse quid hac tali exaltatione Dominus signifi-
rit, dum intelligunt eum, sic exaltatum, non
e manere in æternum. Dixit ergo eis Jesus:
uc modicum lumen in vobis est. Ambulate, dum
n habetis, ut non tenebræ vos comprehendant.
ambulat in tenebris, nescit quo vadit. Dum lucem
tis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Adhuc,
it, modicum lumen intelligentiæ in vobis est,
nescitis quis sit iste filius hominis. Illi enim
luminati sunt, qui eum cognoscunt, et qui eum
credunt Filium Dei, et filium hominis. Ambu-
festinate, currite ad lucem, dum potestis, dum
ima est, dum eam videtis, et ante oculos eam
is, ut non tenebræ erroris et mortis vos com-
endant. Qui enim ambulat in tenebris ignoran-
et erroris, nescit quo vadat. Ego sum lux
li. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris,
abebit lumen vitæ (Joan. viii, 12). Ergo, dum
n habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis.
locutus est Jesus, et abiit, et abscondit se ab eis.
ec quidem significatio est. Ideo enim Dominus
se ab eis abscondit, quia usque hodie ab eis
invenitur. Quotidie enim in lege et prophetis
tur eis, et tamen non invenitur ab eis. Et hoc
quod significabat, quando se abscondit ab eis.
autem tanta signa fecisset coram eis, non cre-
it in eum, ut sermo Isaiaæ prophetae impleretur,
dixit: Domine, quis credit auditui nostro, et
 D *ium Domini cui revelatum est? Brachium Do-*
 Christus est, quod nondum Judæis revelatum
 Cæcitas enim ex parte contigit in Israel (Rom.
 i). » Hoc autem brachio facta sunt omnia, et
 ipso factum est nihil (Joan. i, 3). » Præterea

81) Aug. tract. 52 : « In fine quod expectatur
 um, erit judicandorum vivorum et mortuorum,
 um erit præmiorum pœnarumque æternarum.
 ergo nunc judicium est?... Commoqui chari-
 vestram, dici etiam judicium, non damna-
 sed discretionis. » Vid. reliqua apud eum.
 82) August. tract. 52 : « Quæ omnia, nisi ex
 s ille ejicitur foras. »

83) Eandem questionem proponit et solvit S.
 tract. 53 : « Quare autem non poterant, si a

PATROL. CLXV.

non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Ex-
 cæcavit oculos eorum, et induravit eorum cor, ut non
 videant oculis, et non intelligant corde; et convertan-
 tur, et sanem eos. Hæc dixit Isaias, quando vidit
 gloriam ejus, et locutus est de eo. De quo? De Chris-
 to: Ait enim: « Vidi Dominum sedentem super
 solium excelsum, et elevatum, et ea, quæ sub ipso
 erant, implebant templum (Isa. vi, 1). » Et paulo
 post: « Vade, et dices populo huic: Audite au-
 dientes, et nolite intelligere, et videte visum, et
 nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, et
 aures ejus aggrava, et oculos ejus claude, ne forte
 videat oculis suis, et auribus audiat, et corde intel-
 ligat, et convertatur, et sanetur (Ibid., 9). » Sed
 quoniam, sicut hic dicitur, populus iste credere non
 potuit, quia hoc Isaias de eo prædixit, nunquid
 Isaias ejus Incredulitatis causa fuit? Absit! Ejus
 namque iniquitas, et cor impœnitens fuit causa, ut
 credere non posset (1283). Quod quidem propheta
 prævidit et prædixit, et sicut prædixit, non evenire
 non potuit. Nunquam enim propheta hoc prævidis-
 set, nisi futurum fuisset. Nam, etsi propheta 268
 hoc non prædixisset, tamen nihilominus evenisset.
 Sequitur: *Verumtamen ex principibus multi credi-*
derunt in eum. Sed propter Phariseos non confite-
bantur, ut de Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt
enim gloriam hominum magis quam Dei.

XXXVII. *Jesus autem clamavit, et dixit: Qui cre-*
dit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me,

C *Quomodo enim non credit in te, qui credit in te?*
aut quomodo non credit in te, qui credit in eum
qui misit te? Tu enim dixisti: « Ego, et Pater unum
sumus (Joan. i, 30). » Quicumque igitur credit in
Patrem, credit et in Filium, et e converso. Aliquid
igitur subaudiendum est, ut sic dicatur: Qui credit
in me, non solummodo in me, sed etiam in eum qui
misit me (1284). Et qui videt me, videt eum qui
misit me. Sic enim et Philippo Dominus ait: « Phil-
lippe, qui videt me, videt et Patrem (Joan. xiv, 9). »
Quod quid significet, mox exposuit dicens: Non
credis, quia ego in Patre, et Pater in me est? Item:
Ego et Pater unum sumus. Ego lux in mundum veni,
ut omnis qui credit in me in tenebris non maneat.
 D *Quid est, ego lux in mundum veni, nisi mundum*
 illuminare veni? Cur? *Ut omnis qui credit, in tene-*
 bris non maneat. Ipsum igitur in Christum credere,
 illuminari est. Qui igitur in Christum non credit, in
 tenebris manet, in tenebris utique cæcitatatis et erro-
 ris. Non enim cognovit veritatem, quia veritas

me queratur; cito respondeo, quia nolebant; ma-
 lam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, et per
 prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura
 non possunt. »

(1284) Aug. tract. 54 : « Qui credit in me, in-
 quit, non credit in me, id est in hoc quod videt,
 sed in eum qui misit me, id est in Patrem. Sed
 qui credit in Patrem, necesse est eum credat esse
 Patrem; qui autem credit eum Patrem, necesse est
 ut credat eum habere Filium: ac per hoc qui cre-
 dit in Patrem, necesse est ut credat in Filium. »

Christus. *Et si quis audierit verba mea, et non custodierit ea, ego non judico eum. Cur? Quia non veni, ut judicem mundum, sed ut saluum faciam mundum. Planum est quod dicitur, si modo, vel nunc subaudiatur (1285). Judicabit enim Dominus, sed non modo. Alioquin quomodo verum esset, quod ait: « Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio? » (Joan. v, 22.) Qui spernit me, et non accipit verba mea, habet qui iudicet eum; sermo, quem locutus sum, ipse iudicabit eum in novissimo die. Quis igitur, nisi Christus, iudicabit, si sermo Christi iudicabit? Omnia enim hæc Evangelii verba, sermo Christi sunt. Hæc autem iudicabunt, id est damnabunt. Et hoc merito. Unde hoc? Jesum audi: *Quia ego ex meipso non sum locutus, sed qui misit me, Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, et quid loquar. Sicut dixit mihi Pater, sic loquor. Quia enim veritas est, quia Dei Filius est, quia a Patre missus est, quia a seipso locutus non est, ideo merito iudicabuntur et damnabuntur, qui eum spernentes ejus verba recipere noluerunt. Omnia autem hæc ad hominem referenda sunt. Quamvis enim Christus, Dei sapientia, in homine loquebatur, non tamen secundum humanitatem loquebatur a seipso. Secundum divinitatem vero loquebatur a seipso, quia secundum divinitatem unum est Pater et ipse. Loquebatur igitur a seipso, et non loquebatur a seipso. Hæc autem et similia facile intelligere possunt, qui duarum in Christo naturarum non obliviscuntur.**

XXXVIII. [CAP. XIII.] *Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Sciens, inquit, Jesus quia venit ejus hora. Sciebat enim, quando veniret, quia ante mundi constitutionem, et tempus, et annum, et diem disposuit, quando veniret. Sed quæ hora? Ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. Ab hoc enim transitu Pascha, transitus interpretatur (1286). Cum semper dilexisset suos, qui erant in hoc mundo, in finem dilexit eos, id est in finem ostendit, quanto amore dilexerit eos. « Majorem enim hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (1287). » Hoc enim ipse dixit. Et hanc tantam dilectionem et dicendo significavit, et patiendo monstravit. *Et cæna facta, cum diabolus jam misisset in corde, ut traderet eum Judas Simonis**

(1285) Hoc quoque ex Aug. ib.: « Audite quomodo dicit Filius: *Ego non judico eam*, cum dicat alio loco: *Pater non judicat quemquam*, etc., nisi quia intelligendum est: *Modo non judico eum.* »

(1286) Vid. August. tract. 55: « Ecce Pascha, ecce transitus, » etc., cujus verba exscribit Beda.

(1287) Joan. xv, 13. Atque ad h. loc. August.: « Quia tantum dilexit eos, ut moreretur pro eis; hoc enim testatus est dicens: *Majorem hoc charitatem nemo habet*, » etc.

(1288) Beda ad h. l.: « Cæna ergo facta dictum est, jam parata et ad convivantium mensam usuique perducta. »

(1289) Beda ad h. l.: « Venit ergo ad Simonem

A *Iscarioti, sciens quia omnia dedit ei Pater, et quia a Deo exivit, et ad Deum vadit, surgit a cæna et ponit vestimenta sua. Et cæna facta, id est parata (1288), et ante posita, sed nondum in eum Judæi diabolica persuasione jam victus acceptus erat, ut Dominum traderet, sciens Jesus omnia dedit ei Pater in manus, sciens se esse legitimum, e. Dominum dominantium, neque ovis esse Filium Dei, et quia a Deo exivit et ad Deum, quamvis talis esset, quamvis talem se esse et surgit tamen a cæna, et usque ad discipulorum lavandos seipsum 269 humiliat. Ponit vestimenta sua, accipit linteum, præcingit se, mittit aquam in pelvem, e. tam charitative, tam modeste, tam piose præparatus, venit lavare et tergere pedes discipulorum. Et ut omnia ratione et ordine et et faciendo nos instrueret, venit prius ad Simonem Petrum. Ipse enim inter alios major erat (1289). Dicit ei Petrus: *Domine, tu mihi lavas pedes?* decet, non convenit. Tu Dominus: ego servus; Deus: ego homo; tu Creator: ego creatura. Mihi lavas pedes? Respondit Jesus, et dixit: *Quod ego facio, tu nescis modo; scies autem post hæc mea humiliatio, magni sacramenti est participatio, quam, me docente et exponente, postea et tu facies. At ille de tanta Filii Dei inclinatione per se adhuc in eadem voluntate persistens, respondit: *Non lavabis mihi pedes in æternum.* Nunquam lavabis, nunquam hoc feram, nunquam de me Dominum mei hoc tale servitium recipiam. Respondit ei Jesus: *Si non laveris te, non habebis partem in regno meo.* Illi igitur partem habebunt cum Christo in regno suo, quos ipse dilexit, et lavit a peccatis sanguine suo. Dicit ei Simon Petrus: *Dominus, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput.* Si inquit, placet, si id sedet animo, si aliter fieri potest, servus tuus sum, totum me tui subjecio, et non pedes tantum, sed et manus, et caput tibi offero. Dicit ei Jesus: *Qui lotus est, indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus.* Qui enim semel lotus est, non indiget ut lavet, nisi pedes, qui quoniam semper terram cant, frequenter pulvere maculantur (1290). *Est mundus totus.* Subauditur præter pedes discipulorum, qui semper per hos pedes, sensus corporis et affectiones significari videntur. Ipsi enim non extra nos, et ipsi frequenter maculantur et**

Petrum, quasi aliquibus jam lavisset, et postea venisset ad primum. Quis enim nesciat, post apostolorum esse beatissimum Petrum? Sed ita intelligendum est, quod post aliquos ad cænam venit, sed quod ab illo cœperit. Quando ergo ad discipulorum lavare cœpit, venit ad eum, et pergit, id est ad Petrum. »

(1290) Hier. ep. 18 ad Damas., n. 12: « Quod... ille respondit: *Domine, non solum pedes, sed et manus, et caput.* Ascensus ergo Dominus ad cœlum, quia postquam ut homines terræ insistentes, adhuc habebant in cæcoribus sordibus pedes pollutos, vult eos a diabolice penitus liberare. » Augustinus, De Ecclesia, n. 56, n. 5: « In his autem qui hic dicitur... »

(291). Portat te visus ad mulieris speciem con-
landum: ibi maculatur; indiget lavatione. Por-
auditus ad audiendam detractionem, et con-
vanitatis: ibi macelatur; indiget lavatione.
te gustus ad crapulam, et ebrietatem: ibi
latur; indiget lavatione. Sic et in aliis. Isti
sunt illi pedes, quos etiam illos, qui jam loti
optizati sunt, frequenter lavare oportet. Sed
de animæ affectionibus dicam, cum ipsis quo-
tionis actionibus superbia, et vana gloria sæpe
unisceat? Et hic igitur lavatio necessaria est.
itur; *Et vos mundi estis, sed non omnes.* Hoc
n, quia evangelista exposuit, nobis aliter expo-
nou licet. *Sciebat enim, ait evangelista, quis-
esset qui traderet eum; propterea ait: Non
mundi omnes. Postquam ergo lavit pedes eo-*
et accepit vestimenta sua, cum recubasset ier-
dixit eis: Vos vocatis me, Magister et Domine,
ene dicitis; sum etenim. Bene, inquit, dicitis,
mo Magistrum et Dominum vocatis. Sicut
dicitis, ita est. Sed quia Magister sum, meam
rinam recipite, et quia Dominus, meum manda-
custodite. Quid mandatum? Vultis audire,
! ? Si ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister,
s debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum
dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita
s faciatis. Quamvis enim hoc ad litteram custo-
plenum sit charitate et humilitate, majus ta-
aliquid significare videtur, sicut et cætera, quæ
ator noster similiter egit. Et hoc est fortasse,
Apostolus ait. Hæc est forsitan illa lex, quam
adimplere præcepit, quando dixit: « Alter alte-
onera portate, et sic adimplebitis legem Christi
et. vi, 2), » id est mandatum Christi. Unde et
bus apostolus ait: « Constitemini alterutrum pec-
vestra, et orate pro invicem, ut salvemini (Jac.
). » Dum enim pro se invicem sancti orant (1292),
alterius pedes lavat. *Amen, amen dico vobis,*
est major servus domino suo, neque apostolus
r eo qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis,
eritis ea. 270 Si, inquit, scitis et intelligitis

si munda sit, quoniam juste vivunt; opus ta-
habet pedes lavare, quoniam sine peccato uti-
non sunt. »

(291) Beda ad h. l.: « Quid, fratres mei, quid
is? nisi quia homo in sancto quidem baptismo
abluatur, non præter pedes, sed totus omnino:
ntamen cum in rebus humanis postea vivitur,
te terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus,
quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi
s sunt, ubi ex humanis rebus afflicimur, et sic
mur, ut si dixerimus quia peccatum non habeo-
nos ipsos decipiamus, et veritas in nobis non
Quæ sunt verba Augustini tract. 56.

(292) Aug. tract. 68 et Beda: « Imo vero id
a nos esse admonitos in hujus Dominici operis
idine noverimus, ut confessi invicem delicta
ra oremus pro nobis, sicut et Christus interpel-
pro nobis. Audiamus apostolum Jacobum, hoc
n evidentissime præcipientem, et dicentem:
itemini, etc. Quid enim videtur in hac altitudine
nenti Dominus significare, cum dicit: *Exem-*
enim dedi vobis, etc., nisi quod apertissime

quæ fecerim vobis, et hoc exemplum sæculi, fecerim-
tis similiter aliis, quemadmodum ego feci vobis;
beati eritis. Sed cur vestris æqualibus non facitis,
quod me vobis meis servia et discipulis facere vi-
detis? *Non de vobis omnibus dico. Ego scio quos*
elegerim. Dixi, inquit, vobis, beati eritis; sed non
omnibus dixi. Illis dixi, qui facturi sunt ea; illis
dixi, quos elegi non tantum ad apostolatam, verum
etiam ad beatitudinem (1293). Ad apostolatam enim
et Judas electus est. Unde et superius Dominus ait:
« Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis
diabolus est? » (Joan. vi, 71.) Sed ut adimpleatur
Scriptura: Qui manducat meum panem, levabit con-
tra me calcaneum suum. Sic enim scriptum est:
« Homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat
panes meos, ampliavit adversus me supplantationem
(Psal. xl, 10). » A modo dico vobis, priusquam fiat;
ut credatis, cum factum fuerit, quia ego sum. Ille,
subauditur, de quo illa Scriptura hæc dicit: Amen,
amen dico vobis, qui accipit, si quem misero, me acci-
pit, et qui me accipit, accipit eum qui me misit.
Quamvis enim sit aliter Pater in Filio, et aliter
Filius in apostolis; tamen, quia Christus in eis est,
quicumque apostolos accipit, accipit et Christum.
Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, et prote-
status est, et dixit: Amen, amen dico vobis, quia unus
ex vobis tradet me. Spiritu enim turbatur, quia spi-
ritualiter turbatur. Spiritualiter enim turbatio ad
pietatem et misericordiam spectat. Carnalis autem
turbatio iram excitat et furorem. Spiritu igitur
turbatur Jesus, sive quia discipulus eum tradit, et
tradendo perit, sive ut nos doceat quid agere debe-
amus, quando in magnum facinus et scelus aliquem
hominem ruere videmus (1294). Erat autem Judas
unus ex eis, quia carnaliter conversabatur cum eis,
quamvis mente et fide jam recessisset ab eis. Inter
eos ad apostolatam electus fuerat; sed cum eis ad
vitam æternam prædeatatus non fuerat. Aspicie-
bant ergo ad invicem discipuli hæsitantes, de quo
diceret. Unusquisque sibi timebat, quod in con-
scientia non habebat; quia eum mentiri non posse

dicit Apostolus: *Donantes vobismetipsis, etc.* Invi-
cem itaque nobis delicta donemus, et pro nostris
delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invi-
cem pedes nostros lavemus. »

(1293) Vid. de hoc dicta superius.

(1294) Athanas. De Incarnat.: « Quod sic animæ
suz sensum Dominus ostendit, in compassionem
nostræ animæ; ut ita et ipsius intelligeremus passio-
nem, et enim tamen impatibilem confiteremur. »
Aug. tract. 60: « Hinc turbatus est Jesus, non
carne, sed spiritu, quia dicturus fuerat: *Unus ex*
vobis tradet me?... An potius in eo nostra turbatur
infirmitas? Ita vero nihil indignum credant servi
de Domino suo, sed agnoscant se membra in capite
suo... Proinde quando turbatur magnus, fortis,
certus, invictus, non ei timeamus, quasi delicias;
non perit, sed nos quærit. Nos, inquam, nos omnino
sic quærit. Nos ipsos in illius perturbatione videam-
us, ut quando turbamur, non desperatione percam-
us. Quando turbatur, qui non turbaretur nisi vol-
ens, cum consolatur qui turbatur nolens... Turbe-
tur plane animus christianus non miseria, sed

sciebant. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis in sinu Jesu, quem diligebat Jesus.* Quid est enim iste discipulus, nisi idem ipse, qui hæc scribit, beatus Joannes? Qui secundum consuetudinem sanctorum Scripturarum sic de se, quasi de alio, loquitur. Sic enim Moyses frequenter dicit: « Locutus est Dominus ad Moysen (Exod. vi, 2, 40, 13; Deut. xxxii, 48, etc.) » Et alii prophetae similiter. Recumbebat autem discipulus iste in sinu, id est in pectore Jesu, et super illam fontem sapientiæ et scientiæ, de quo hæc omnia haurire promeruit, quæ per totum hoc Evangelium tam affluenter nobis eructat (1295). *Innuvit ergo huic Simon Petrus et dicit ei: Quis est, de quo dicit? Innuvit, inquit, id est secreta admonuit ut de quo diceret interrogaret. Itaque, cum recubisset supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotis.* In eo fortasse, quod panem intinctum ei dabat, eum diabolica nigredine tinctum jam et infectum significabat. *Et post buccellam tunc introivit in illum Satan.* Introverat enim jam antea in eum Satan ad tentandum, et decipiendum; sed tunc primum intravit in eum ad possidendum. Et forsitan adhuc dubitabat, atque timebat ut Judas resipisceret, et a perditione quiesceret. Sed postquam per buccellam designatum vidit, quasi propriam invasit, et suæ servituti eum subjugavit. *Dicit ei Jesus: Quod facis, fac citius.* Non præcipiendo hoc dixit, sed prædicando (1296), quia videbat ejus animum præ nimio desiderio accelerandi, quod coeperat, non posse quiescere. *Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus: Ene an quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut*

271 aliquid daret. *Cum ergo accepisset buccellam, exivit continuo. Erat autem nox.* Bene quia nox erat, quoniam in noctem, et in mortem, et in tenebras ibat (1297). *Cum ergo exisset, dicit Jesus: Nunc clarificatus est filius hominis, et Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificavit eum in semetipso, et continuo clarificavit eum.* Nunc, inquit, quia filius noctis et tenebrarum recessit a discipulis meis, nunc filius hominis clarificatus

misericordia; timeat, ne pereant homines Christo; contristetur, cum perit aliquis Christo; concupiscat acquirere homines Christo; lætetur cum acquiruntur homines Christo; timeat et sibi ne pereat Christo, etc. Eadem verba habet Beda. Vid. Cyrill. pag. 751.

(1295) S. Gregor. lib. xxvii Moral. cap. 6: « Quid charius Joanne? Iste per amorem in ipso auctoris nostri pectore requievit; et qui ad corporalis cœnæ reflectionem venerat: spiritale pabulum de sinu Redemptoris sumpsit. »
(1296) Aug., tract. 62: « Non præcepit facinus, sed prædixit. » S. Leo, serm. 58 De pass. Dom. 7, cap. 4: « Vox hæc non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem, ostendit se et moram non facere trahitori; et sic ad redemptionem mundi paternam exsequi voluntatem, ut facinus quod a persequenti-

A est in eis. Nunc nihil caliginis et tenebrarum in eis (1298). Et Deus clarificatus est in eo, nihil tenebrarum aliquando divinitas sensit. Ipse est enim illa lux, quæ in tenebris et tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. i). Quamvis igitur clarificetur in aliis, in se clarissimus est. In aliis enim clarificatur, et clarificantur, qui ejus membra sunt. Similiter et Deus clarificatus est in eo, quia clarum factus est. Et hoc est, quod ait: *Si Deus clarificatus est in eo, Deus clarificavit eum.* In quo? *In semetipso.*

B Continuo. Quid est continuo? Statim et postea. Ceteri enim homines prius generantur et nascuntur: deinde per pœnitentiam, per baptismi ministerium sacerdotum regenerantur et clarificantur. Filius autem hominis non prius generatus quam clarificatus. Divinitas enim humanitati juncta, statim in ipsa unitione, hominem assumptum sanctificavit, et clarificavit, et a corruptela primæ prævaricationis mundantem. Dicatur ergo: Nunc filius hominis clarificatus est in discipulis suis. In quo filio hominis Deus clarificatus est continuo, ut se humanitati clarificavit, quam ipse in semetipso clarificavit et sanctificavit. *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.* Hoc in carnis præsentia dixit, quæ non post mortem caelos ascendit. *Quæretis me, et sicut dixi modo. Quærebant enim discipuli videre Jesum desiderio quærebant, quia semper cum eo morabantur.*

C Unde Apostolus ait: « Cupio deservire esse cum Christo (Philip. i, 23). » Sed non potest tunc venire quo ipse ibat, quamvis illic presentis erant. Unde et subdidit: *Et vobis dico, et non potestis venire (1300).* Vobis autem dico, non potestis venire quo ego vado. Prius enim tet vos ire, et prædicare Evangelium omni creature. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut et ego dilexi vos.* Diligere namque non est novum mandatum; sed sic diligere, sicut ipse dilexit, mandatum est (1301). Lex enim proxime præcepit; sed non pro eis mori præcepit. *Cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, et*

D bus parabatur nec impediret, nec timeret. » (1297) Aug. ad h. l.: « Et ipse qui erat in nocte. »

(1298) Aug. tract. 63: « Exiit Judas, et clarificatus est filius hominis. Ille quippe exiit, per quem dictum erat eis: *Et vos mundi caligati et tenebrati omnes.* Exeunte itaque immundo, omnes mundati manserunt, et cum suo mundatore manserunt. »

(1299) Aug. tract. 63 explicat de clarificatione post passionem. Quod autem dicitur *conversum interpretatur*: « Resurrectionem suam, non nostram in fine sæculi, sed continuo futuram. » S. Cyrill. pag. 745.

(1300) Aug. tract. 64: « Hoc est, modo vultis venire, Judæis autem cum hoc diceret, non potestis venire. »

(1301) Aug. tract. 65: « Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis, non sicut lex præcepit. »

abueritis ad invicem. Dicit ei Simon Petrus : **A** quo vadis? Respondit ei Jesus : Quo ego vado postea me modo sequi. Sequeris autem postea. Petrus : Cur non possum te sequi modo? Animam pro te ponam. Respondit Jesus : Animam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non cantabis, donec ter me neges. Solus Marcus dicit : cantabit gallus. Ut igitur Evangelia convenienter tractentur : Non cantabit, id est non complebitur, donec me ter neges. Huic autem simile in diceremus : Non prius cœnavit Jesus, quam sedes discipulorum, id est non prius cœnavit, etsi prius cœnare cœpit (1302).

KIX. [CAP. XIV.] Et ait discipulis suis : Non est cor vestrum, neque formidet. Creditis in me, et in me credite. Ego, inquit, vado, et quo ego vado non potestis venire modo; venietis autem modo. Sed non turbetur cor vestrum propter hoc, quod formidet. Nam etsi vado, vos tamen non recedatis : Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, donec ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20). Creditis in Deum, et in me credite. Non enim timetis vobis credere in Patrem, nisi et in Filium credatis : Ego enim et Pater unum sumus (Joan. x, 38). In domo Patris mei mansiones multæ sunt, in quibus eas, quæ nobiliores et clariores sunt, præparare et dare disposui. Vos enim estis, qui mansistis mecum in tentationibus meis (Luc. 29, 30). Et ego dispono vobis, sicut disposuit Pater meus, regnum, ut edatis et bibatis **272** mensam meam in regno meo, et sedeat super os, judicantes duodecim tribus Israel. Si quod dixissem vobis, quia vado præparare vobis locum, tamen non turbari, sed lætari deberetis. Si, tamen minus in aliquo, et non tam sufficienter locum vobis, quia vado præparare vobis locum, tamen desiderare debuistis, ut quantocius ille veniret, et in illius tantæ beatitudinis gloriam vos ducerem. Nunc autem, cum toties vobis id dixissem, atque promiserim, quid trepidatis? Certi igitur non dubitate, et nolite dubitare, quia si ego abiero, et præparavero vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad sum. Cur? Ut ubi ego sum, et vos sitis. Unde et prius dixi, quia Ubi ego sum, ibi et minister meus erit (Joan. xii, 26). Accipit enim Dominus **D** discipulorum animas quotidie ad seipsum, angelorum ministerio, et ineffabili potentia sua. Hoc tamen plenius, et abundantius faciet, quando ad judicandum venturus, corporibus animabus conjunctis, suis

corrumperent, nec sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt; sed sicut se diligunt filii ejus, id est fratres, ea dilectione invicem diligentes, quæ dilexit eos.

302 Proponit et solvit hanc quæstionem Augustinus in De consens. Evang. cap. 2 : Quæstio nascitur evangelistarum verbis aliquanto diversis. Mattheus : Antequam gallus cantet, ter me negabis; Marcus : Priusquam gallus vocem bis dederit, ter me excurus; Luc. et Joan. iisdem ferme verbis : Non abibit hodie gallus, donec ter abneget nosse me.

fideliibus loquetur dicens : Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi (Matth. xxv, 34). Necessæ autem fuit ut ipse prius iret, et cœli januas aperiret, suoque introitu singulis quibusque convenientia loca pararet. Multæ enim ibi sunt mansiones; quia, ut Apostolus ait, Stella differt a stella in claritate (1303). Sequitur : Et quo ego vado, scitis, et viam scitis. Quo enim ibat, nisi ad Patrem? sciebant autem apostoli et Patrem, et ipsum; non specie tamen, sed fide. Credendo enim sciebant, non videndo. Qui igitur et Patrem sciebant et ipsum, sciebant utique et quo ibat, quia Patrem sciebant, et viam ipsam sciebant, quia ipsum sciebant. Sed quia hæc verba nondum intelligebant, id ipsum quod sciebant, se scire nesciebant. Unde et Thomas respondens ait : Domine, nescimus quo vadis; et quomodo possumus viam scire? Quidam enim ex ipsis putabant, quod de morte diceret : sicut Petrus, qui modo superius ait : Domine, quo vadis? (Joan. xiii, 36.) Cui Dominus : Quo ego vado, non potes me modo sequi, sequeris autem postea. At ille : Cur, inquit, non possum te sequi modo? Animam meam pro te pono. Vides igitur, quia de morte intelligebat, qui se simul cum ipso animam suam ponere dicebat. Hinc est itaque, quod ait Thomas : Nescimus quo vadis; quis adhuc ignorabat de quo itinere loqueretur, an mortis, an cœli. Et Dominus continuo sua responsione eis exposuit qualiter hæc verba intelligere debuissent. Ait enim : Ego sum via, veritas, et vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si me, inquit, scitis, et viam scitis; quia ego sum via. Et si me scitis, Patrem quoque scitis; quia ego et Pater unum sumus (1304). Si vero Patrem scitis, et quo ego vado scitis, quia ego ad Patrem vado. Ego, inquit, sum via. Sed cur via? Quia nemo venit ad Patrem, nisi per me. Ego sum veritas. Unde hoc? Quia nemo cognoscit Patrem, nisi per me. Nemo enim novit Patrem, nisi Filius et cui voluerit Filius revelare (Matth. xi, 27). Nihil enim nisi veritate cognoscitur. Ego sum vita; quia nemo vivit, nisi per me. Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis. Et amodo cognoscetis eum, et vidistis eum. Vultis, inquit, venire ad Patrem? Vultis eum cognoscere? Prius me cognoscite, quem videtis, et sic postea cognoscetis eum, quem nondum videtis. Jam enim vidistis eum, sed non in se. Vidistis autem eum, sed in me. Vidistis quidem, sed mente et fide. Ipse enim loquitur in me, quia ego a meipso non loquor. Quem, dum

Non cantabit gallus, donec ter me neges. Solverat vero Augustinus eodem ferme modo, ac A. sed pluribus.

(1303) I Corinth. xv, 41. Vid. S. Gregorium lib. iii Moral., cap. 42, et lib. xxxv, cap. 24, et homil. 16 in Ezechielem.

(1304) Joan. x, 30. Aug. De doctr. Christ. lib. 1, cap. 34 : Ego sum via, veritas, et vita : hoc est, per me venit, ad me pervenitur, in me permanetur. Cum enim ad ipsum pervenitur, etiam ad ipsum Patrem pervenitur; quia per æqualem ille, qui est

auditis, videtis. Qui enim mente audit, videt utique quod audit; quia idem sunt et visus, et auditus in mente; et non solum isti, sed et gustus quoque, et odoratus, et tactus. Unde est illud: «Gustate et videte (Psal. xxxiii, 9), » id est gustando videte. Sic igitur eum vidistis, dum eum in me loquentem audistis. Et amodo cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.* Iste enim non mente solummodo, et fide, sed carnis etiam oculis eum videre desiderabat. Sicut et Moyses, qui ait: «Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te (Exod. xxxiii, 15). » Cui Dominus: «Non me, inquit, videbit homo, et vivet (Ibid., 20). » *Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem.* Ille de exteriori visu loquebatur: Christus autem ad interiorem, id est ad intelligentiam et mentis oculos eos provocabat. *Tanto tempore vobiscum sum, tanto tempore inter vos conversatus sum, vobisque in doctrina, in signis, in miraculis divinitatem et potentiam meam revelavi, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, non, sicut tu intelligis, oculis carnis, sed sicut ego dico, oculis mentis, videt et Patrem. Non credis, quia ego in Patre et Pater in me est? Si enim hoc credis, et me et Patrem vides. Si hoc non credis, neque me, neque **273** *Patrem vides. Verba quæ ego loquor vobis, a meipso non loquor. A quo igitur? A Patre. Ubi est? Audi ubi est. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Quid est, ipse facit opera? Ipse loquitur in me. Loquendo enim operatur Deus. «Ipse enim dixit, et facta sunt (Psal. xxxii, 9). » Verbis enim et non herbis sanat infirmos Jesus. Sed notandum valde: eum ipse et Pater unum sint, ubique tamen Patrem glorificat. Si enim dixisset: Ego a meipso, secundum humanitatem non loquor, sed divinitas in me manens ipsa facit opera, bene quidem dixisset. Hoc tamen non dixit, ut omnem ad Patrem gloriam referat. *Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite.* Si verbis, inquit, non creditis, operibus credite. Opera enim quæ ego facio, ipsa manifeste ostendunt quia ego sum in Patre, et Pater in me est. Sed audite adhuc majus argumentum, et cui nemo contradicere possit. *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ***

ego facio, et ipse faciet, et ego ad Patrem vado. In Dei Filius ego sum; quibus admiranda opera facit me credunt, similia et magis. Et hoc merito, quia ego: quia Dei Filius sum, et quem vado. Et multum quod operentur, qui credunt in quodcumque petieritis in nomine glorificetur Pater in Filio.

Pater in Filio, dum talia facit. **XL.** *Si diligitis me, mandata enim et mundi hujus potest fideles probant et cognoscunt mandata custodiunt, exhibito est operis (1506) dilectionem abnegat. Sed quæ? Quæ mercede ejus mandata? Et ego rogabo Patrem, ut maneat vobis enim Filius Patrem, non sper omnia est æqualis Patrem, quia minor est Patrem, Spiritum sanctum est Pater, alius Filius, alius non est aliud Pater, aliud sanctus. Omnes enim unum. Unum enim ad essentialiter personam et numerum referentis alium Paracletum, in Paracletum enim consolatorum quem Spiritum sanctum in qui eos consolari solebat, personaliter conversari habebat secundum humanitatem in secundum divinitatem ab ipse ait: *Non vos deseram enim est Spiritus sanctus.* Sciendum est autem quia Spiritum sanctum, quoniam dicit. Sequitur: *Spiritum sanctum potest accipere, quia non vobis erit. Vocatur enim quia nihil docet, nisi ver-**

æqualis, agnoscitur. » De his verbis evangelicis fusc August. idem serm. 141 et 142. Vide etiam Cyrillum pag. 768.

(1505) Vid. Aug., tract. 72. et Cyril., pag. 804, et percipue Chrysost., hom. 62 in Joan.

(1506) Notissima sunt hæc verba sancti Gregorii, hom. 30 in Ev., n. 1 ad Joan. xiv, 25, quibus subjicit: «Vere etenim Deum diligimus, si ad mandata ejus nos a nostris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria diffinit, profecto Deum non amat, quia ei in sua voluntate contradicit. Ad vosmetipsos ergo, fratres charissimi, introrsus redite; si Deum vere amatis, exquirite: nec tamen sibi aliquis credat, quidquid sibi animus sine operis attestatione responderit. De dilectione Conditoris, lingua, mens et vita requiratur. Numquam est Dei amor

otiosus. » Præclara etiam hom. 75 in Joan.: «Operum verborum ostentatione: cuius facile est; operari

(1507) Vid. Cyrillum, p. 1507.

(1508) Aug., tract. 74.

Rogabo Patrem, et alium ostendit et seipsum esse enim Latine dicitur Advocatus Christo: Advocatum habet et Consolator ergo ille vel interpretatur quod est Græce hoc nomine Estium, Maleprete, et Ciampinii disse

(1509) Cyril., pag. 810. unde veritatis Spiritum illi

phetarum dicta, et quæcunque a Spiritu sancto nposita sunt. Hunc autem mundus non potest accere, quia mundi hujus amatores eum habere et ere non possunt. Unde hic idem Joannes apostolait : « Nolite diligere mundum neque ea quæ in do sunt. Si quis diligit mundum, non est chari- Patris in eo. Quoniam omne quod in mundo est, cupiscentia carnis est, et concupiscentia oculo- n, et superbia vitæ, quæ non ex Patre, sed ex ndo est (I Joan. II, 15, 16). » Si igitur in his qui ndum diligunt, charitas non est, Deus autem ritus sanctus esse potest? Qui igitur charitatem ent, et spem suam non in incerto divitiarum sed Deum ponunt, et virtuti operam dant, quamvis in e mundo divites sint, mundi tamen amatores non nt. Sed cur **274** mundus non potest accipere iritum sanctum? Quid est accipere? Tenere uti- e et possidere. Venit enim multoties Spiritus ctus etiam in aliquem iniquum, qualis fuit Ba- am et Caïphas, quales et illi qui Domino in iudicio cturi sunt : « Nonne in nomine tuo prophetavimus? » (I Joh. VII, 22.) Venit quidem, sed in eis non ma- t (1310), sicut manet in istis quibus modo Dominus l, ut maneat vobiscum in æternum. Nunquam enim daratur ab eis, quod in æternum manet in eis. idammodo cur mundus non possit accipere iritum sanctum. Dicat ipse Dominus : *Quia non let eum, nec scit eum.* Quid est, non videt eum nec it eum, nisi quia non cognoscit, neque intelligit lcedinam ejus, bonitatem ejus, gratias ejus, mise- cordiam et pietatem ejus, et cætera quæ illius nt? Hinc est enim quod Apostolus ait : « Animalis mo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei (I Cor. 14). » *Vos autem cognoscetis quia apud vos mane- t, et in vobis erit.* Illi eum cognoscunt, qui cum eo nent, et ejus voluntatem faciunt. *Non relinquam s orphanos. Veniam ad vos.* Orphani sunt qui pa- em non habent. Non sunt orphani Christiani, quia ristus resurrexit. *Adhuc modicum, et mundus me m non videt.* Non enim iniquis hominibus et mundi ius amatoribus, sed solis apostolis aliisque fide- lis post resurrectionem suam Salvatorem nostrum sparuisse legimus. De quibus subditur : *Vos autem debitis me, quia ego vivo, et vos vivetis.* Neque enim nveniens erat ut Christus a mortuis resurgens, ctusque jam æternus et immortalis, iniquis homi- bus Deo mortuis, et a vita quæ Christus est, sepa- tis se manifestaret. Manifestavit autem se discipu- s suis, ut vivus a viventibus videretur. *In illo die s cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in e, et ego in vobis.* In quo die? In illo in quo ego ittam vobis Spiritum veritatis, ut manent vobiscum t æternum. Ipse enim eos docuit, ipse eis fidei iuy-

steria revelavit. Unde ipse Dominus ait : « Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem (Joan. xvi, 13). » Est autem Filius in Patre, quia unum idemque est cum Patre. Sumus et nos in Christo, quia membra ejus. Est ipse in nobis, quia vita nostra. Illa igitur anima mortua est, et Deum videre non potest, quæ hanc vitam non habet. *Qui habet mandata mea et servat ea, ipse est qui diligit me.* Quo fructu? *Qui autem diligit me, diligitur a Patre meo.* Quid inde? *Et ego diligam eum.* Qua utilitate? *Et manifestabo ei meipsum.* Si ergo non sufficit tibi ut diligaris a Patre, si non sufficit tibi ut te Filius diligit, sufficiat tibi quod ille, qui sapientia est, qui veritas est, qui justitia est, manife- stabit seipsum tibi. In his enim omnis animæ beati- tudo consistit. Hoc solum desiderabat Moyses, cum Domino diceret : « Si inveni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam, ut videam te (Exod- xxxiii, 13). » Beatus igitur ille, cui ille manifesta- bitur, quo manifestato, nihil deerit ad beatitudinem. « Scimus enim quia, cum apparuerit et revelabitur nobis, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est (Joan. III, 2). » Sed cui non sufficit ut sit similis Filio Dei? Similis autem ejus est, qui eum videt sicuti est. Sufficiat igitur nobis hoc, quod seipsum manifestabit nobis. *Dicit ei Judas, non ille Iscariotes : Domine, quid factum est, quia nobis manifestaturus es teipsum, et non mundo? Respondit Jesus et dixit ei :*

C **XLI.** *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermonem meum non servat.* Hæc enim respondit Dominus cuidam discipulo interroganti cur suis tantum discipulis et fidelibus, et non universo mundo so manifestaret. Magna quæstio, magnæque quæstio- nis nobilissima solutio. Ideo, inquit, mundo, id est mundi amatoribus, me non manifesto, quia me non diligunt. Quod ex eo quidem apertissime probatur, quia sermonem meum non servant. Mei autem disci- puli et fideles, quia diligunt me, et quia mandata mea custodiunt, digni sunt, quibus meipsum mani- festare debeam, ut cognita sapientia sint sapientes, cognita justitia sint justis, cognita veritate sint vera- ces, et vita cognita in æternum vivant. Hæc enim omnia Christus est. Omnia hæc manifestantur in Christo. Et non solum hæc, inquit, habebit ille qui diligit me, sed et *Pater meus diliget eum.* Quanta dilectione! Vis audire quanta? *Et ad eum veniemus, et non tantum veniemus, sed et mansionem quo- que apud eam faciemus.* In illis enim mansionem Dominus facit, in quibus veniens manet, et a quibus, postquam venit, non recedit. Venit enim Dominus in eos, sed mansionem non facit in

om. 75 : « Spiritum veritatis appellat, figuras vete- ris legis denotans. » (1310) S. Gregor. I. all. explicans verba Joan. : *veniemus et mansionem apud eum faciemus :* « In æternam etiam corda veni, et mansionem non

facit, quia per compunctionem quidem, Dei respec- tum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum, quod compuncti fuerant, obliviscuntur : sicque ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent. »

eis qui ad tempus credunt, et **275** in tempore tentationis recedunt. Sequitur: *Et sermo, quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me Patris.* In hoc enim apertissime monstrat, omnia hæc verba, quæ discipulis audientibus locutus est, non humanitatis, sed divinitatis esse. Et ejus igitur erat sermo iste secundum divinitatem, et ejus non erat secundum humanitatem (1311). Potest autem et altius intelligi, ut sic dicatur: *Et sermo quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me, Patris: id est, ego non sum a meipso, sed a Patre, qui misit me, cujus utique Verbum, et sermo, et sapientia ego sum (1312).* Me igitur loquente, quid audistis, nisi Verbum Patris, quod in principio erat Verbum, et sermonem, et sapientiam Patris? Verbum autem, sermo et sapientia non a se, sed ab alio sunt. *Sermo igitur, quem audistis, non est meus, quia ego non sum a meipso. Hæc locutus sum vobis apud vos manens.* Hæc, inquit, omnia verba locutus sum ego Verbum. Mea igitur sunt hæc verba; sed ego non sum meum Verbum. Cujus ergo? Illius, de quo dicitur: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritus oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxii, 6).* *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. Doleatis, inquit, quia non semper vobiscum corporaliter maneo, et quia hæc verba, mereque carnis presentiam subtrahō vobis; sed nolite contristari, quia mea vice, et in meo nomine magnus consolator, et doctor sapientissimus dabitur vobis. Ille vos consolabitur. Ille vos docebit. Ille vobis omnia suggeret, et ministrabit quæcumque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Sed non quomodo mundus dat, ego do vobis. Mundus enim non dat pacem, nisi his, a quibus accipit pacem. Sed quid dicit Apostolus? *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes (Rom. xii, 18);* et Psalmista: *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis (Psal. cxix, 7).* Et talem quidem pacem dedit Jesus discipulis suis, dicens eis: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos (Matth. v, 44).* Hanc autem pacem debemus habere cum malis, non ut eis in malitia consentiamus, sed ut ab iniquitate eos ad justitiæ viam trahamus. Inde est enim quod Dominus ait: *Nolite putare, quia pacem veni mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium (Matth. x, 34).* *Non turbetur cor vestrum, neque formidet: audistis, quia ego**

(1311) S. Joan. Chrysostomus, hom. 75, n. 5: *Quomodo sermo tuus est, et non tuus? Id est, Nihil extra Patrem loquor, neque proprium quidquam, præter placitum ejus.*

(1312) S. Aug., tract. 76: *Ubi sermonem, hoc est Verbum, non suum dixit esse, sed Patris, se ipsum intelligi voluit. In principio enim erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Non itaque suum, sed Patris est Verbum: quomodo nec sua imago, sed Patris; nec suus filius idem ipse, sed Patris. Recte igitur tribuit auctori*

*dixi vobis: Vado et venio ad vos. Non turbetur cor vestrum de morte mea, neque formidet absentia mea. Estote semper memores, quia dixi vobis: Vado, et venio ad vos. Non dixi solummodo, Vado, sed Vado, et venio. Sicut igitur tibi, mini quia dixi, Vado, ita confortamini, quia et Venio. Ad Patrem vado, sed vos non relinquo. Major est divinitas, quæ vobiscum remanet, quam humanitas, quæ cælos ascendet. Jam enim et filius imbecillitatem, et hujus potentiam cognovistis. Vadit igitur Christus ad Patrem per humanitatem, qui ubique est per divinitatem (1313). Quomodo venit? Ipse enim utrumque dicit et Vado, et Venit. Venit enim, et invisibiliter venit, præbendo charitatem, dando solatium, corroborando fidem, et firmando charitatem. Sic enim Dominus ad discipulos venerat, qui ait: *An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christus? (II Cor. xiii, 5). Hoc autem modo, non Filius, sed Pater quæritur, et venit. Unde et modo superius: *Ad nos veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Si diligereis me, gauderetis utique, quia et ad Patrem vado, quia Pater major me est. Dicebant enim eum apostoli, sed nondum spiritum perfectoque amore, dum solum carnis presentiam se amittere debebant. Hoc enim non fecit Jesus. Baptista, neque corporaliter cum eo conversatus est, quem secundum divinitatem apud se semper habebat, semperque mentis oculis inspiciebat. *diligereis me, inquit, sicut me diligere debetis, sicut post adventum Spiritus sancti me diligetis, unde vos modo doletis, inde utique gauderetis. Tuis igitur, quia ad Patrem vado, quia portas paradisi aperio, quia cæli januas pando, quia vitam sempiternam vobis ostendo, et Spiritum Paracletum vobis mando? (Nisi enim ego abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittere eum ad vos (Joan. xvi, 7).* Vado igitur ad Patrem, quia Pater major me est, id est, reverendum hoc vado ad Patrem, secundum quod major est Pater. Æqualis est enim Patri secundum divinitatem, minor vero secundum humanitatem. *Et nunc dixi vobis, priusquam fiat: ut cum factum fuerit, credatis. Quid credatis? Quæcumque ego dixi, et credere jussi. Jam non multa loquar vobis cum. Cur? Vultis audire carum? quia jam passus sum appropinquo. Jam cum satellitibus suis presentibus hujus mundi ad prædam occurrat. Et hoc est, quod ait: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam. Venit adversus me, sed non*****

quidquid facit æqualis, a quo habet hoc ipsum quod ille est indifferenter æqualis. Eadem enim habet Beda.

(1313) Augustin., tract. 78: *Per quod ergo Filius non est æqualis Patri, per hoc iturus erat ad Patrem, a quo et venturus est vivos judicaturus: mortuos: per illum autem, in quo æqualis est Patri, nati unigenitus, nunquam recedit a Patre, cum illo est ubique totus pari divinitate, quod nullus continet locus.*

mit contra me, sed nihil habet in me. « Potest enim habeo ponendi animam meam, et tamen sumendi eam. Nemo tollit eam a me, sed ego eam a meipso (Joan. x, 18). » Considera do, quid in aliorum exitu facit, qui contra ipsum mundi Salvatorem et Dominum venire presumpsit. I cur princeps mundi dicitur diabolus? Cur us? Non enim sine causa dictum est hujus. Aliud enim determinatur, dum dicitur hujus. Non enim diceretur princeps mundi hujus, si totius mundi princeps esset. Est igitur princeps mundi us, hujus nequam et presentis, et Christum videre cupientis (1314). Est denique princeps mundi hujus, id est omnium illorum qui non habent ram alterius, nisi sæculi hujus. Et quasi aliquis eret: Si princeps mundi hujus non habet quid-

quam in te, et si nihil potest adversam te, cur te non defendis? Cur te occidi permittis? Ait: Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. A modo, inquit, est non impotentia, non ex defectu, sed obedientia. Poteram me defendere, si voluissem. Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, et cognoscendo, me imitetur, « factus » sum « obediens » Patri « usque ad mortem (Philipp. 11, 8). » Et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, id est, sicut voluit Pater, ita facio. Ipsum enim voluisse, mandasse fuit, quoniam una eademque voluntas est in utroque. Surgite; eamus hinc. Non est hic locus nostræ habitationis. Cælum attendite, quia inde originem habetis.

PARS TERTIA

277 XLII. [CAP. XV.] *Ego sum vitis vera, et Pater us agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum; et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Ecce is vocatur Christus, et vitis vera. Sed cur vitis, cur vera? Vitis enim vocatur, quia vinum fecit. Omnia enim hæc Evangeliorum verba vinum sunt, non qualescunque, sed optimum vinum, non de a, nisi de hac vite vindemiatum et expressum. Hæc est enim, quod in suæ prædicationis initio Christus Dominus convertit in vinum, quatenus nova is novum vinum funderet, quo illas nuptias et chirciclinum inebriaret. Dicitur autem vitis vera. rtasse ad illius vitis distinctionem, quæ et pro s labruscas, et pro vno dedit acetum (1315). Huius vinum dulce, semperque suave. Huius verba pper vera, et nullius falsitatis admistione corrupta. Dicit ergo: *Ego sum vitis vera, et Pater meus icola est.* Sed quid facit iste agricola? Vis auem quid? *Omnem palmitem in me non ferentem ctum, tollet eum; et omnem, qui fert fructum, purgit eum, ut fructum plus afferat.* Quot sunt Chriani, tot sunt et palmites hujus vitis. Alii quidem ni, alii autem mali; et boni quidem fructiferi; li autem infructuosi. Tolluntur infructuosi, et enduntur; fructiferi vero purgantur, et gladio ritus amputantur, ut fructum plus afferant. Glas spiritus, est verbum Dei, et iste sermo sancti

Evangelii. De quo et subditur: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Audis igitur, quia sermo Dei gladius est et ferramentum: quo ab omni nociva superfluitate isti et mundati et purgati sunt. Primi enim palmites hujus vitis fuerunt apostoli. Quibus modo Dominus ait: *Manete in me et ego in vobis.* Et cur maneat, reddit causam. *Sicut palme non potest ferre fructum a se metipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Ego sum vitis et vos palmites. Ipse Dominus exponit qualiter ejus verba intelligere debeamus. Siccatur enim palme, si separatur a vite, quoniam humorem totamque vitam habet in vite. Ita et Christianus, si a Christo separatur, moritur, quia separatur a vita. *Qui manet in me, et ego in eo, hic offert fructum multum.* Ille, inquit, offert fructum multum, qui manet in me, et quasi membrum meum mihi adhæret, et in quo ego inano, qui sapientia sum et veritas, et vita. Ideo enim apostoli tantum fructum de suæ prædicationis semine Domino attulerunt, quia ab ejus fide et dilectione nullatenus separari potuerunt. Insuper et ipse Dominus in eis erat, qui eorum semini incrementum dabat. Nam, ut Apostolus ait, « Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (1 Cor. 11, 7). » Unde et subditur: *Quia sine me nihil potestis facere. Et si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palme, et arescet, et colligent*

(1314) Aug. l. al. : « Quomodo autem sit intelligendus princeps mundi diabolus, evidentius aperit Paulus apostolus, qui cum dixisset: *Non est hic collectatio adversus carnem et sanguinem, id est versus homines, subiecit atque ait, sed adversus principes et potestates et rectores mundi tenebrarum um, ne quisquam mundi nomine intelligeret unisam creaturam. . . Tenebrarum, inquit, harum, est mundi hujus amatorum.* » Chrysost., hom. 75, 4 : « Principem mundi diabolum dicit, et improbos homines. Non enim cælo et terræ imperat; nam

omnia evertisset et prostravisset; sed illis dominatur, qui se illi deliderunt: ideo vocat illum principem tenebrarum hujus sæculi: tenebras autem hic dicit mala opera. »

(1315) August. tract. 70, et Beda : « Sed cum de se dicit: *Ego sum vitis vera*, ab illa se utique discernit, cui dicitur: *Quomodo conversa es in amaritudinem, vitis aliena?* Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est, ut faceret uvam, fecit autem spinas (Isa. v)? »

eum, et in ignem mittent et ardet. Qui enim in Christi A fide non manet, de Ecclesia et sanctorum collegio foras eicitur, arefcit et moritur, et a malignis spiritibus rapitur, in ignem æternum et inextinguibilem mittitur, et ibi sine fine cruciatur, et ardet. Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, et fiet vobis. Magna promissio, magnum et incomparabile donum! Qui manet in Christo, et in quibus manent verba Christi, petant quod volunt, et fiet eis. Si enim male voluerint et male petierint, jam nec ipsi manent in Christo, nec in ipsis manent verba Christi (1316). Recordentur igitur verborum Christi; imo non recordentur, sed firmiter teneant, semperque in memoria habeant, et sic petant, sicut verba Christi petere docent. Quærant igitur regnum Dei, et justitiam ejus, et omnia adjicientur eis (Matth. vi, 33). Petant in fide nihil hæsitantes, et ea petant, quæ ad salutem pertinent, et quæ Dei dispositioni et verbis evangelicis non sint contraria. Sed hæc specialiter dicuntur apostolis quorum sanctas petitiones semper et ubique Dominus exaudivit. Rogavit enim Apostolus Dominum, et ter rogavit, seque bene a Domino exauditum **278** intellexit, postquam se contra seipsum petisse cognovit. Exauditur enim homo, si fiat, quod vult. Factum est autem quod Apostolus voluit, quia, postquam suam petitionem contra seipsum esse cognovit, jam exaudiri noluit. Unde et ait: « Libenter igitur glorior in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi (II Cor. xii, 10). » Nam neque hic simpliciter dicitur, quodcumque petetis, sed quodcumque volueritis, et petetis, fiet vobis. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, et efficiamini mei discipuli. In hoc, inquit, et propter hoc, me revelante et docente, Pater meus manifestatus et clarificatus est in vobis, ut vos quoque eum ubique prædicando et clarificando, fructum plurimum afferatis, et multas gentes ad eum convertatis, et efficiamini mei discipuli, me imitando non solum vita et doctrina, verum etiam miraculorum operatione. Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Multum enim debet diligere, qui multum diligitur. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilectione. Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. In illis est gaudium Christi, qui tale gaudium habent, quale habet Christus; sive etiam de quorum sancta conversatione gaudet Christus.

XLIII. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Multa sunt præcepta Domini, sed omnia in hoc uno præcepto concluduntur. Unde Apostolus ait, Quia « plenitudo legis est dilectio

(1316) Augustin., tract. 81: « Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petimus, et fiet nobis. Quia si petimus et non fit, non hoc petimus quod habet mansio in

(Rom. xii, 10). » Dilectio ut proximum diligamus. « In his ptis universa lex pendet, et 40. » Sed hæc ideo unum sigit Deum; diligit et proximum « Qui enim non diligit fratrem Deum, quem non videt, qu et hoc mandatum habemus. Deum, diligit et fratrem suum similiter autem, qui proximum ligit, si tamen vera dilection enim vera dilectio; quæ tendit, et non ad æternæ beatitudinem, sic diligis enim, sicut nem tuum. In his enim sim deficit amor. At vero eba: Unde scriptum est: « Aquæ extinguere charitatem, ne Quia fortis est, ut mors, fenus æmulatio (Cant. æmulatione Apostolus ait: æmulatione (II Cor. xi, 2). proximum diligit, qui non terreno commodo eum diligit præcepta Dei. Talem enim Dominus ostendebat, cum de mea, et qui sunt fratres meam: am Patris mei, qui in e et soror, et frater est (Matt inquit, matrem meam et mater mea est, et fratres voluntatem Patris mei. App: que diligit proximum, diligit proximum diligit propter Deum qui Deum diligit, proximum Deum diligit, præceptum e præceptum ejus, ut nos ipse dilexit nos. Quomodo i perfecta dilectione. *Majore nemo habet, quam ut animis amicis suis.* Hanc autem dilectio Jesus. Hanc igitur et nos I estis, sic tamen si feceritis, D Non sunt igitur ejus amici, custodiunt. Jam non dicam servus nescit quid faciat do Vos autem dixi amicos. Et quæcumque audivi a Patre n rito eis mutat nomina, qui quia servi esse desierint, se esse cooperint. Jam non so tur, ut servi; sed ad seer amici. Quæcumque enim a fecit eis; illo tamen temp

eo, nec quod habent verbum nobis, sed quod habet infirmitate non est in eo, et in ejus, »

cessaria eis. Unde et in sequentibus ait: « Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare odo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem (Joan. xvi, 12). » Sic im multa determinanda sunt, quæ universaliter ei videntur. Quale est illud: « Cum exaltatus fuero terris, omnia traham ad meipsum (Joan. xii, 32). » etque: « Prædicate Evangelium omni creaturæ (Ierc. xv, 16). » Et Apostolus de charitate: « Omnia edit, omnia sperat, omnia sustinet (I Cor. xiii, 7). » multa his similia. Nam et id, quod modo diximus, « Docebit vos omnem veritatem, » similiter determinandum est: alioquin verum non esset quod apostolus ait: « Nunc cognosco ex parte, tunc tem cognoscam, sicut et cognitus sum (Ibid., 12). » nunc enim in hac vita cognoscit omnem veritatem. cat ergo Jesus discipulis suis: *Quæcunque audivi Patre meo, nota feci vobis.* Hoc tempore, subatur, necessaria vobis, et revelanda vobis. Non nium sunt modo omnia dicenda vobis; quia non est **79** vestrum nosse tempora et momenta quæ Pater usuit in sua potestate (1517). *Non vos me elegistis, d ego elegi vos, et posui vos, ut eatis et fructum feratis, et fructus vester maneat.* Quid est igitur od in Canticis canticorum Ecclesia dicit: « Dilexus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus (Cant. v, 16), » si ipsi eum non elegerunt? Quid t etiam quod Psalmista ait: « Et cum electo electus eris? » (Psal. xvii, 27.) Elegit igitur Dominus scipulos suos, elegerunt et discipuli Dominum. Sed se prius elegit eos, et ipsi postea elegerunt eum. od illi utique non fecissent, nisi ipse prius eos egisset. Et ipse quidem elegit eos, ut ejus discipuli essent. Ipsi vero elegerunt eum, ut eorum Dominus esset. *Ego, inquit, elegi vos.* Ad quid? *Ut eatis universum mundum, et prædicetis Evangelium omni eaturæ. Et fructum afferatis.* Iste fructus, omnium elium multitudo intelligitur. De quo bene subditur: *Et fructus vester maneat.* Hoc est enim quod ibi ait: « Qui credit in me, non morietur in æternum (Joan. xi, 26). » Et: « Quodcunque petieritis atrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xvi, 23). » uod Dominus promisit futurum, nos videmus esse mpletum. Scimus enim apostolos in nomine Jesu hristi cæcos illuminasse, paralyticos curasse, leosos mundasse, mortuos suscitasse, et alia omnia iscepisse, pro quibus Patrem deprecati sunt in omine Filii. Apostolus tamen dicit: « Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stilulus carnis meæ, angelus Satanæ, ut me colaphiet. Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet me, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam irtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii, 7, 8, 9). »

(1517) Hanc quæstionem et Augustinus proposuit tract. 86, et ita solvit, ut dicat, in futura beata vita ore ut omnia nota sint Dei amicis. Aliter Chrysostomus, hom. 77, n. 1. « Cum dicit: *Omnia quæ audivi*, nihil aliud vult significari quam quod nihil alienum loquatur, sed quæ a Patre audivit. »

Ac si diceret: *Adversum te rogo tibi; contraria postulas; virtutis lorica exspoliari petis.* Et mox Apostolus, cognita ratione, lætus valde, quod exauditus non fuerat, ait: « Libenter igitur glorior in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi (Ibid.). » Bene igitur exauditus est, qui inde lætatur quod exauditus non est (1518).

XLIV. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Magna est virtus charitatis, quæ toties discipulis a Domino commendatur. Qui hoc unum mandatum custodit, legem et prophetas adimplet. De hoc enim per prophetam dicitur; quia « Verbum breviterum faciet Deus super terram (Isa. x, 22). » *Si vos mundus odit, scitate quia me priorem vobis odio habuit.* Nolite, inquit, mirari, si mundus vos odio habuit. Nolite mirari si mundi amatores vos persequuntur et perdere nituntur. Sed potius scitate et memores estote quia me priorem vobis, quia me omnium majorem et Dominum non solum odio habuerunt, verum etiam occiderunt. *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret.* Quomodo enim de mundo non sunt, qui de hominibus nati sunt et de terra facti sunt? (1519) Fuere utique de mundo; sed jam tunc non erant de mundo, quia nullum amorem habebant in gloria et voluptatibus mundi. Unde et subditur: *Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Non enim dixit, *quia de mundo non fuissetis*; sed potius *quia de mundo non estis*; quoniam, etsi tunc de mundi hujus amatoribus non erant, de mundo tamen assumpti et electi erant. Et idcirco mundus, id est mundi amatores, eos non diligebant, quia sibi operibusque suis contrarios esse videbant. Unde et de Salvatore nostro dicebant: « Venite, interficiamus justum, quoniam contrarius est operibus nostris (Sap. ii, 12). » *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: Non est servus major domino suo.* Hoc autem ad quid dixerit audiamus. *Si me, inquit, persecuti sunt, et vos persequantur. Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt.* Nec in vobis fieri dubitetis, quod in me fieri videtis. *Sed hæc omnia facient vobis, non propter vos, sed propter nomen meum, quod prædicabitur a vobis.* Et hoc ideo, *quia nesciunt eum qui misit me.* Si enim scirent Patrem, scirent et Filium, cujus est Pater. Sed cur nesciunt? Quia scire nolunt? Scire autem, credere est. Venit ad eos, locus est eis, Scripturas aperuit, veritatem revelavit, signa multa et inaudita miracula fecit. Ei tamen credere noluerunt. Nulla igitur eis est excusatio. Et hoc est quod ait: *Si non venissem et locutus eis fuissetem, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Quid est hoc: Si non venisset, peccatum non haberent? Ergo

(1518) Hactenus nomina.

(1519) S. Gregorius, lib. xi, epist. 2: « Mundum videlicet, corda carnalia designans, quæ diligunt mundum. » S. Aug., tract. 87: « Et ipsi inde erant, unde ut non essent, electi sunt. »

non habebant Judæi peccatum, priusquam veniret ille qui venit tollere peccata? Habebant quidem peccata; hoc tamen peccatum non habuissent, si Christus non venisset. Non enim de omni peccato hoc debet intelligi, sed de peccato infidelitatis, quod Christo credere noluerunt, quod eum oderunt et occiderunt. Unde et subditur: *Qui me odit, et Patrem meum odit*. Non parum igitur et leve videatur eis quod me oderunt, qui simul mecum et Patrem oderunt. *Ego enim et Pater unum sumus. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Hoc enim solum Judæis sufficere debuit, quod et Dei Filium se esse dicebat, et tanta miracula faciebat. Quæ utique facere non posset, si mentiretur. *Nunc autem et viderunt, et oderunt, et me, et Patrem meum*. Sed hoc totum factum est ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est (Paul. xxiv, 19): *Quia odio habuerunt me gratis*. Sed dicit aliquis: Quid igitur ad eos, si ideo hoc Judæi fecerunt, ut sermo legis adimpleretur? Multum quidem. Eorum enim iniquitas fuit causa, ut hoc de eis Propheta prædiceret. Quod si ille non prædixisset, tamen nihilominus evenisset. Quamvis igitur quod ille prædixit, non evenire non potuit, non tamen propheticus sermo, sed eorum iniquitas hujus tanti mali causa fuit (1520).

XLV. *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis*. Semper Salvator noster tristibus miscet læta, ut discipulorum corda mœrentia consoletur. *Cum, inquit, venerit Paracletus, qui consolator interpretatur, ille testimonium perhibebit de me*. Ille et vos, et alios multos perfectissime intelligere faciet, quia et qualis ego sim. Ipse enim in vobis loquitur, et per vos. Cui igitur steteritis ante reges et præsidēs, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Math. x, 19, 20). Et ipse quidem testimonium perhibebit de me, ejusque virtute et inspiratione innumerabilis multitudo hominum convertetur ad me. Et non solum ipse, sed vos quoque testimonium mihi perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Multa (quasi diceret) jam scitis quæ ab initio a me audistis, quoniam extunc mecum fuistis, in quibus mihi testimonium perhibebitis. Non enim habebant necessarium iterum discere quæ ab ipsa Sapientia didicerant, et memoriæ jam commendaverant. Una enim, eademque doctrina est et Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Et quamvis quædam perso-

(1320) S. Augustin, tract. 89: « Quid est ergo, si non venissem et locutus eis fuisset, peccatum non haberent? Nunquid sine peccato erant Judæi, antequam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum quasi sub generali nomine vult intelligi.... Hoc est autem quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit,

naliter agere videatur, una tamen omnium in eadem operatio. Quos igitur docet Filius, docet et Pater et Spiritus sanctus. Sic et in aliis. Unum enim simul ubique et inseparabiles. Paucis autem verbis hoc in loco Spiritus sanctus et a se venire, et a Patre Filioque procedere ostenditur. In eo enim quod dicitur, *cum venerit*, a seipso venire ostenditur. In vero quod Dominus ait, *quem ego mittam vobis a Patre*, ab utroque procedere monstratur (1321). Quid est enim, *quem ego mittam vobis a Patre*, nisi quem Pater, et ego mittam vobis? Ab utroque enim mittitur, quia ab utroque procedit. Sed quia Pater a nullo, Filius a Patre, Spiritus sanctus a Patre et Filio; ideo Dominus ait: *Qui a Patre procedit*. Et tale est ac si diceret: Ab illo procedit Spiritus sanctus, a quo et ego exivi, et veni in mundum. Hæc enim, ut in hoc libro apparet, habet Filius cum Patre communia, quæ tamen non ad se, sed ad Patrem honorandum refert. Quomodo autem et quando Spiritus sanctus super Christi discipulos venerit, Lucas evangelista in Actibus apostolorum plenissime narrat. Ait enim: « Cum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, factus est repente de cælo sonus, tanquam adven-

tus spiritus vehementis, et replevit totam domum in qua erant sedentes. Et apparuerunt illis dispartite lingue tanquam ignis, seditque supra singulos eorum Spiritus sanctus. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis (Act. ii, 1, 2, 3). » Merito quidem die quinquagesimo venit Spiritus sanctus, quia ipse est remissio omnium peccatorum. Annus enim quinquagesimus, qui hunc diem significabat, Jubilæus vocatur, id est annus remissionis in quo et servis dabatur libertas et omnis hæreditas ad proprios dominos revertebatur. Quod quidem tunc completum est, quando Ecclesie duces in Spiritu sancto baptizati, et ab omni vitiorum servitute liberati sunt (1322). Unde ipse Dominus ait: « Joannes baptizavit quidem aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos hos dies (Act. i, v). » -- « Nisi » enim « quis renatus fuerit aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei (Joun. iii, 5). » Hac igitur die et hæreditas

281 et libertas reddita est nobis; et ille, sine quo hæreditas et libertas haberi non potest, datus est nobis. Hæreditas nostra, regnum Dei est: in quod non intratur, nisi per aquam et Spiritum sanctum. Hac itaque die genus humanum venit ad jubilæum. Hac die venit ad annum libertatis et remissionis. Hoc anno cœperunt adhibere clangere tuba, et loqui, et prædicare omnibus in-

ut credatur in eum. Hoc peccatum, si non renatus utique non haberent. » Ita et Beda.

(1321) Concil. Florentin., scss. 23. Et inter. Tob. ad n. 25 et TT.

(1322) Idem fuisse habet, et observavit Nazianzenus, orat. 44 in S. Pentecosten, pag. 708, ed. Paris., a. 1650.

nīs. Has enim tubas illæ tubæ significabant, quibus tunc, incipiente jubilæo, tota illa terra ad felicitatem parabatur. Apparuit autem in igne Spiritus sanctus, ut manifestissime intelligamus, quia jussu præsentia mentis oculi illuminantur, peccata rursus, et corda fidelium igne charitatis accenduntur. Sed quia ignis iste linguarum speciem habebat, visum qui in Sanctis loquitur. se esse ostendebat, et linguis quodammodo linguas tangebatur, et sic ad prædicandum apostolos instruebat. Sequitur [CAP. XVI.]: *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Inde? Vultis audire unde? Absque synagogis facient vos, et quasi iniquos, et contra legem facientes a se repellent, et a synagogis ejicient. Vos autem verborum meorum memores, non scandalizemini, sed patienter et fiducialiter omnia sustinete. Dixi vobis, quia absque synagogis facient vos. Ecce plus dico: Venit hora, ut omnia, qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Totus contra vos mundus conjurabit. Totus exercitus Satanæ contra vos armabitur. Hinc Judæi, inde gentiles: isti propter legis observationem, illi propter deorum religionem. Et in tantum omnes abominabuntur vos, ut magnum se arbitretur obsequium præstare Deo, quicumque interfecerit vos. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me. Si enim Patrem, et Filium cognovissent, se errasse utique intellexissent, et sic errorem reliquissent, et ad fidem venissent. Sed hæc locutus sum vobis, ut, cum venerit hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis. Cur reminiscamini? Ut in ipsis tribulationibus; et angustiis constantius firmitusque pugnetis, cum me omnia præcisse et prædixisse cognoscetis. Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Si enim semper cum eis corporaliter esset, hac tali consolatione eos præmunire necessarium non esset. Unde et subditur:*

XLVI. *At nunc vado ad eum qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me: Quo vadis? Dixerat superius beatus Petrus: Domine, quo vadis? (Joan. XIII, 36.) Sed jam nunc ejus sermonibus omnes edocti et instructi, nemo eum interrogat quo vadit; quoniam certissime sciunt quia ad Patrem vadit. Ut quid enim interrogarent quod sciebant, et unde*

(1323) Causam dat, et explicationem August. tract. 94: « Quid est ergo: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; nisi non potestis capere Spiritum, quandiu secundum carnem persistitis nosse Christum? » Sic etiam S. Gregorius lib. viii Moral. cap. 17: « Si ego non abiero, Paracletus non veniet, ac si aperte diceret: Si ab intentionis vestræ oculis corpus non subtrahatur, ad intellectum vos invisibilem, per consolatorem Spiritum non perduco: » et S. Bernard. serm. 4 in Ascens. D.: « Quid est ergo Nisi ego abiero, etc., nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritualis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit affectus? »

(1324) Aug. lib. iii, contr. 2, ep. Pelag., c. 5: « Filios autem diaboli infidelitas facit; quod peccatum proprium vocatur, quasi solum sit, si non exprimat quale peccatum sit. Unde quod ait Do-

A non dubitabant? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Videbat enim eos contristatos de recessu suo, quem modo audierunt et cognoverunt in sermone suo. Quis enim non doleat, a tali, tam bono, tam dulci, tanque suavi Domino separari? Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, ut ego vadam. Quid enim veritas nisi veritatem dicere potest? Dicit igitur hoc, non tantum sermonem suum confirmando, quantum illorum corda consolando. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Quamvis enim et ibi, et ubique Spiritus Paracletus erat, siquidem et Spiritus Domini replevit orbem terrarum: (Sap. 1, 7); aliter tamen venturus erat. Sic enim ante tempora prædestinatum fuerat, ut prius Dei Filius de Virgine nasceretur, moreretur, resurgeret, cælos ascenderet, et sic tandem Spiritum sanctum consolandis discipulis mitteret. Sic erat dispositum, sic præfinitum, et aliter evenire non poterat (1323). Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio. Hoc autem exponit: De peccato quidem, quia non credunt in me. De justitia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. De judicio autem, quia princeps hujus mundi jam judicatus est. Ecce tria posuit, in quibus Spiritus sanctus mundum redarguit. De quibus ipse quoque Dei Filius eam prius redarguerat. Tale est igitur, ac si diceret: Ego quidem ad Patrem vado; sed Spiritum vobis Paracletum mitto, qui mea vice vos doceat, confirmet, et corroboret; qui in vobis, et per vos arguat mundum de peccato, et de justitia, et de judicio. De peccato quidem infidelitatis (1324) quia non credunt in me. Et quia non credunt in me, justitiam non operantur. Et ideo arguet eos Spiritus sanctus etiam de justitia (1325). Sed cur ipse vice mea, et non ego per meipsum? Quia ego ad Patrem vado, et jam non videbitis me. Ipse enim hanc redargitionem facere non poterat, nisi quia secundum carnem cælos ascendebat, et quia corporaliter in hoc mundo ulterius non manebat. Et non solum de peccato, et de justitia, verum etiam de judicio arguet mundum Spiritus sanctus. De quo judicio? De illo quidem, de quo superius ait:

D minus de Sp. sancto. Ipse arguet mundum de peccato, infidelitatem intelligi voluit. » Et tract. 95, « Hoc enim peccatum, quasi solum sit, præ cæteris posuit, quia, hoc manente, cætera detinentur, et hoc discedente, cætera remittuntur. » At Chrysost. homil. 78, n. 2: « Arguet de peccato, id est omnem excusationem eis auferet, ostendetque illorum scelera, sine venia esse. »

(1325) Chrysost. l. all.: « De justitia, quia irreprehensibilem viam duxi, ejus rei indicium est, quod ad Patrem vadam. » August. qu. Vet. et Nov. Test., q. 89: « Hoc est arguere mundum, ostendere illi vera esse quæ credere noluist; credere enim noluist a Deo venisse Salvatorem; Salvator autem, servata justitia, non trepidavit reverti ad eum qui se miserat, et per id quod regressus est, probavit se inde venisse: quia nemo, inquit, ascendit ad Deum, nisi qui descendit a Deo. Videntes ergo po-

« Nunc iudicium est mundi. Nunc princeps hujus mundi ejicitur foras (Joan. xii, 31). » Unde et bene hic dicitur: *De iudicio quidem, quia princeps mundi hujus jam iudicatus est, id est foras ejectus est* (1320). De tali namque iudicio ait Psalmista: *Judica, Domine, iudicium meum, et causam meam. Itemque: « Judica iudicium meum, et redime me* (Psal. cxviii, 154). » Quid igitur iudicium mundi, nisi redemptio mundi? Quid est iudicium mundi, nisi iudicium, in quo iudicatur, damnatur, et de cordibus fidelium ejicitur princeps mundi? De hoc igitur iudicio arguitur mundus; quia tanti beneficii ingratus adhuc sequitur principem mundi. Arguitur ergo mundus de peccato, qui in Christum credere noluit. Arguitur et de justitia, quam, eo docente, audit, et servare noluit. Arguitur et de iudicio, quo princeps mundi est damnatus, et mundus ipse liberatus; sed tanti beneficii ingratus nondum Christum sequitur suæ salutis auctorem, sed potius diabolum deceptorem. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Multa, inquit, jam dixi vobis. Multa adhuc habeo vobis dicere, quæ ideo non potestis portare modo, quia illam tantam Dei Spiritus plenitudinem nondum vobis infundere volo. Cur? Ut omnia suo tempore fiant, ut prius cælos ascendam, et tunc tantem effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt* (Act. ii, 18). » Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, qui nihil docet, nisi veritatem, de quibuscunque rebus vos docuerit siue alicujus falsitatis admistione, integram, et perfectam, omneque veritatem vos docebit. *Non enim loquitur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. Sic enim et de seipso Dominus ait: « Ego a meipso non loquor* (Joan. xiv, 10). » Itemque: « *Et sermonem, quem audistis, non est meus* (Joan. v, 24). » Quod quidem, sicut superius exposuimus, tale est ac si diceret: « *Ego non sum a meipso* (Joan. xii, 49). » Pater enim a nullo, Filius a Patre, Spiritus sanctus a Patre Filioque procedit. Non igitur loquitur a semetipso, quia non est a

testates ascendere eum confusæ sunt, videntes verum esse, quod velut falsum speraverant. Itaque ista iustitia arguit eos, quia iustum esse, probatum est, quia regressus est, unde venerat. » Aliter Aug. tract. 95: » Quo pacto igitur mundus arguendus est de justitia, nisi de justitia credentium?... Arguitur de justitia eorum qui credunt, ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio... Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena; sicut arguuntur de lumine tenebræ... Quantum enim malum sit eorum qui non credunt, non solum per seipsum, verum etiam ex bono potest eorum apparere qui credunt. »

(1326) S. Aug. l. all.: « De hoc itaque iudicio, quo princeps iudicatus est mundi (diabolus) arguitur a Spir. S. mundus; quoniam enim suo principe iudicatur, quem superbum atque impium imitantur... Credant itaque homines in Christum, ne arguantur

a semetipso. Loquitur tamen et a semetipso, quia « Spiritus ubi vult spirat (Joan. iii, 8). » Sed non tantum a semetipso, quia unum sunt Pater et Filius cum ipso. Tres igitur in uno loquuntur, quia tres unum sunt. Dicit ergo: *Non enim loquitur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur* (1327). Quid ostendit? Neque enim intelligendum est, ut in illa Trinitate invisibili, et inseparabili vocalis aliqua, et clamosa colloquio fiat. In eo ergo se adiunt, quo idem sciunt, et volunt. Loquitur igitur Spiritus sanctus quæcunque audiet, id est, quæcunque Patrem et Filium velle cognosceret. Sic enim voluntas communis est, sic et audius. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis. Et hoc exponit: Omnia quæcunque habet*

B *Pater mea sunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Ille me, inquit, clarificabit, id est, meam claritatem, vobis revelabit, et per vos multis alijs me Dei esse Filium manifestabit. Et hoc ideo, quia de me accipiet. Si enim Spiritus sanctus accipit de his, quæ Patris sunt, accipit utique et de his, quæ Filii sunt, quoniam omnia quæcunque habet Pater, Filii sunt. Est igitur Spiritus sanctus, Spiritus Filii, siquidem est Spiritus Patris (1328). Pater enim ad Filium refertur, et Filius ad Patrem. Spiritus enim sanctus ad Patrem et ad Filium; sed ad Spiritum sanctum nihil refertur. Est enim Pater Filii Pater, et Filius Patris Filius; Spiritus vero sanctus, Spiritus est Patris et Filii. Sed neque Pater, Spiritus Pater est: neque Filius, sancti Spiritus Filius est. Nihil igitur refertur ad Spiritum sanctum. Quoniam autem Spiritus sanctus et Patris, et Filii Spiritus est, unde habet est, inde habet et sapientem, et veracem esse. Quod enim est ei esse, hoc est ei sapientem et veracem esse, et similia. Est enim Spiritus sapientiæ et intellectus. Est et Spiritus omnis veritatis. Sed hoc de Patre, Filioque habet, et accipit. Et hoc est, unde Dominus ait: *Quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Ille autem, quia omnium trium communia sunt, et substantialiter communia, poterat dixisse Dominus, si voluisset, quia de meo et de suo accipiet, et annuntiabit vobis. Nam et Filius, quando predicabat, et**

C *de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur: transeant in numerum fidelium; ne arguantur de justitia eorum, quos iustificatos non imitantur: caveant futurum iudicium, ne cum mundi principe iudicentur; quem iudicatum imitantur. » Augustini hæc verba recitat ad h. l. Beda.*

(1327) Aug. tract. 99: « Sic itaque debemus accipere quod de Spiritu S. dictum est: *Non enim loquitur a semetipso*, etc. ut intelligamus, non esse esse a semetipso... Non ergo loquitur a semetipso, quia non est a semetipso: sed quæcunque audiet loquitur: ab illo audiet a quo procedit: a quo illi est essentia, ab eo scientia; ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia. »

(1328) Aug. tract. 99: « Spiritus S. non est unum eorum Spiritus, sed amborum... Et multa sunt testimonia, quibus hoc evidenter ostenditur, et Patris et Filii ipsum esse Spiritum. »

e suo, et de his quæ Patris et Spiritus sancti sunt, Accipiebat; quoniam una est sapientia et veritas maximum trium. Unde et ipse dicebat: Mea doctrina non est mea (Joan. vii, 16) (1329).

XLVII. *Modicum, et jam non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem.* Modico enim tempore in sepulcro Dominus jacuit, non cum discipuli videre non potuerunt. Et iterum modico tempore post resurrectionem eum viderunt; ut Lucas ait: « Per dies quadraginta apparuit eis loquens de regno Dei (Act. 1, 3). » Et hoc est quod ait: *Modicum, et jam non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me.* Sed cur modicum? *Quia ad Patrem vado.* Si enim ad Patrem non isset, non modico, sed multo tempore eum vidissent. Hæc autem discipuli non intelligentes, dicebant: *Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me, et quia vado ad Patrem? Quid est hoc, quod dicit: Modicum? Nescimus quid loquitur.* Sciebant enim discipuli quod ad Patrem Dominus iret, quia jam multo tempore hoc eis nuntiaverat. Unde et modo superius: *Vado ad eum qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis.* Et ideo nemo me modo interrogat, quo vadis, quoniam certissime scitis, quia ad Patrem vado. Hoc igitur solum erat, quod apostoli intelligere non poterant, et hoc discere cupiebant. Quid illud *modicum* significaret, quo enim et viderent, et non viderent: (1330) *Cognovit autem Jesus, quia volebant eum interrogare, et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos, quia dixi: Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me. Amen, amen dico vobis, quia plorabitis, et flebitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Hæc est igitur expositio, sed obscura; et tale est ac si diceret: *Modico quidem non intelligitis quid significet, Modicum, et non videbitis me, sed me post modicum mortuo et sepulto, vestrisque ab oculis sublato, quando pro morte mea plorabitis et flebitis, quando et mundi amatores, Scribæ videlicet et Pharisei, de mea morte gaudebunt, tunc utique intelligetis quid significet, Modicum, et non videbitis.* Intelligetis etiam quid significet illud quod sequitur: *Et iterum modicum et videbitis me,* quando, me tertia die resurrexente, tristitia vestra vertetur in gaudium (1331).

Gavisus enim discipuli, viso Domino (Joan. xx, 20). Unde et Psalmista: « Ad vespertinum, inquit, memorabitur fletus, et ad matutinum letitia (Psal. cxix, 6). » *Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus: cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressuræ, propter gaudium, quia natus est homo in mundo. Et vos igitur tunc quidem tristi-*

(1329) Hactenus homil.

(1330) Aug. tract. 101: « Hoc enim est quod eos novebat, quia dixit *modicum*, etc. Nam in præcedentibus, quia non dixerat: *Modicum*, sed dixerat: *Ad Patrem vado*, etc., tanquam aperte illis visus est cecitus. »

(1331) Aug. l. all.: « Nunc ergo quod illis tunc

tiam habebitis. Sic, inquit, fiet vobis, sicut fit mulieri prægnanti et parturienti. Quæ quidem, cum parit, tristitiam habet, quia mortis horam advenisse timet. Sed tanta lætitiâ sequitur post partum, et totius illius tristitiæ non recordetur, propter veri natiuitatem. Sic igitur et apostoli, quando pariebant et baptizabant, quando per fidem, adoptionis filios generabant, tunc quidem tristitiam habebant, quia moriendo pariebant. Pariebant utique, ut Apostolus ait: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (Galat. iv, 19). » Itemque: « Nam etsi multos pædagogos habeatis, sed non multos patres. In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui (I Cor. iv, 15). » Hoc autem significabat Rachel, quæ pariendo mortua est. Unde et filium moriens vocavit *Benoni*, id est filium doloris mei (Gen. xxxv, 18). Pariebant igitur apostoli in dolore, quia propter hunc talem partum **284** occidebantur, cruciabantur, et multos dolores, multasque angustias patiebantur. Beatus iste partus, quo tanta soboles tam nobilium filiorum ubique gentium genuerunt. Sequitur: *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* Quando enim eos non videat, qui semper, et ubique, et omnia videt? De illa igitur visione dicit, quæ æterna est, et finem non habet, quæ semper in gaudio est, cujus lætitiâ et beatitudo auferri non potest. Unde et ait: *Et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Et in illo die me non rogabitis quidquam.* In quo die? (1332) In illo utique, in quo hoc vestrum tantum, taleque complebitur gaudium. Manifestum est igitur, quia post judicium, et jam susceptam beatitudinem, nullæ preces necessarie erunt. Modo enim sanctorum intercessionibus necessarie sunt et his qui in hoc sæculo sunt, et his qui in purgatorii sunt. Hic est autem ille dies, de quo scriptum est: « Quia melior est dies una in atris tuis super millia (Psal. cxxxiii, 11). » In hoc die cessabunt preces, quia nemo erit cui misericordia et indulgentia fieri possit, aliis in æternum damnatis, aliis ad æternam beatitudinem vocatis.

XLVIII. *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Si consideremus quibus hæc verba specialiter proprieque dicantur, facilis est solutio. Apostolis enim loquebatur Dominus, quos in nomine Christi Jesu cæcos illuminasse, paralyticos curasse, mortuos suscitasse, et alia miracula fecisse, legimus. Nihilque Patrem in nomine Filii eos petisse audivimus, quod non accepissent. Unde et quosdam male petentes Jacobus apostolus redarguens ait: « Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis (Jac. iv, 3). » Itemque: « Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus libenter, et non arguitur. » (1333) Hanc questionem movet, eodemque modo componit Aug. tract. 101.

bus affluenter, et non improperat, et dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans (Jac. 1, 5). Apparet igitur his verbis Apostolum quoque ideo exauditum non esse, eo quod in nomine Jesu, et bene non petisset (1333): si tamen eum non exauditum dicamus, qui, quasi melius exauditus, se quod petebat, non accepisse lætatur. Noluit enim exaudiri, postquam se male petisse cognovit. Atque in eo exauditus melius est, quod de his quæ petebat exauditus non est. Est enim exauditus, non de his quæ petebat, sed de his quæ volebat. Nemo autem sic exauditur, sicut ille qui utiliter accipit quod vult. Sequitur: *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo.* Quid est hoc? Legimus enim Christi discipulos, prius etiam quam eis hæc Dominus diceret, in nomine Jesu Christi infirmos multos sanasse, et dæmonia eiecisse. Unde et ad eum reversi, ut Lucas ait, cum gaudio dicebant: « Domine, etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo (Luc. x, 17). » Legimus etiam eos increpasse quemdam, qui eos non sequebatur, eo quod in nomine Jesu dæmonia eiecisset. Quid est igitur quod ait: *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo?* Cum manifestum sit eos in nomine Jesu tam multa petisse? Dicit fortasse eos non petisse in nomine Jesu, id est, non petisse ea quæ pertinent ad salutem. Sic enim hoc quidam intelligere volunt (1334). Sed non est verum. Quid igitur dicemus? Dicunt discipuli: « Etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo (Math. vii, 22). » Dicit Magister: *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo.* Tene igitur quod superius ait: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Deinde iunge quod sequitur: *Usque modo non petistis quidquam, subauditur a Patre, in nomine meo.* Quia enim non Patrem, sed Filium videbant, ad Filium solummodo respiciebant. Sed postquam Filius caelos ascendit, melius instructi, et a Spiritu veritatis edocti, et Patrem, et Filium rogare cœperunt. Vult igitur Filius ut quod in ejus nomine petitur, a Patre petatur, semperque Pater in Filio honoretur (1335). Sequitur adhuc de ipsa petitione: *Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit.* Dixit ut

(1335) Notissima verba Augustini, quæ repetit ad li. 1. tract. 102: « Jam pictum est in superioribus... non peti in nomine Salvatoris quidquid petitur contra rationem salutis; et quibus similia habet S. Gregorius homil. 27 in Evang. »

(1334) Ita S. Gregor. hom. 27 in Evang.: « Nam si id quod non expedit petitur; non in nomine Jesu petitur Pater; unde et eisdem apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: *Usque modo non petistis in nomine meo*, ac si aperte diceretur: Non petistis in nomine Salvatoris, qui nescitis quærere æternam salutem. »

(1335) Aug. tract. 102 duas habet explicationes: « Vel quia non in nomine meo petistis, quod nomen, non sicut cognoscendum est cognovistis: vel non petistis quidquam; quoniam in comparationem rei quam petere debuistis, pro nihilo habendum est quod petistis. » Prima harum accedit ad explicationem A.

(1336) Aug. l. all.: « Hoc quod dicit gaudium ple-

petent, et ut a Patre peterent, et in suo nomine peterent. Nunc autem eos docet quod petere debeant. *Petite*, ait: Quid? *Ut gaudium vestrum sit plenum.* Illud enim gaudium plenum est, quod perfectum et integrum est, quod nunquam finitur, et æternum est (1336). Hoc igitur petendum est, ut ad tale gaudium perveniatur. Quæ vero ab isto gaudio hominem separant, ea petenda non **285** sunt. Sic igitur temporalia quæramus, ut mens, et desiderium ab æterno gaudio non separaretur. Sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus æterna. Audiamus semper quod hic dicitur: *Petite, ut gaudium vestrum plenum sit. Et accipietis.* Accipietis utique, sed non modo accipietis, sed non in hac vita. Hoc enim gaudium non accipitur, nisi post hanc vitam. « Quærite igitur primum regnum Dei, et justitia ejus, et hæc omnia adjicientur vobis (Math. vi, 33). » *Hæc in proverbii locutus sum vobis. Venit hora, cui jam non in proverbii loquar vobis, sed palam et a Patre annuntiabo vobis.* Hoc est enim quod alius evangelista ait: « Quia in parabolis loquebatur Jesus, et sine parabolis non loquebatur eis (Math. xiii, 34). » In proverbii enim aliud auditur, et aliud intelligitur. Per illam autem horam, qua non in proverbii, sed palam se de Patre locuturum dicit, ab ejus resurrectione omne tempus futurum significatur, sive per se visibiliter; sive per Spiritum sanctum invisibiliter eis loquatur (1337). Adveniente enim Spiritu sancto, tunc palam et manifeste nuntiatum et revelatum est, quod prius de Patre ignorabant. Neque fuit necessarium, ut ulterius dicerent: « Domine, ostende nobis Patrem, et suffici nobis (Joan. xiv, 8). » Videntes in Patre Filium, et in Filio Patrem, et in utroque Spiritum sanctum. *In illo die in nomine meo petetis.* In illo, inquit, die, petetis in nomine meo, ut in virtutibus, quæ per vos sicut, glorificetur nomen meum, glorificetur et Pater, quem vos petetis in nomine meo. Non enim dixit: Petetis nomen meum; sed *petetis in nomine meo*, ut ostenderet nobis, a quo, et in quo petere debeamus. Superius dixerat: *In illo die non rogabitur quidquam.* Nunc autem dicit: *In illo die in nomine meo petetis.* Quod utique contrarium

num, profecto non carnale, sed spiritale gaudium est, et quando tantum erit, ut aliquid ei jam non addendum, procul dubio tunc erit plenum. »

(1337) Ita Chrys. hom. 79, n. 2: « Hoc est resurrectionis tempus... Nam quadraginta diebus versabatur, loquebaturque cum illis, convalescens et expruens ea quæ ad regnum Dei pertinebant. » Augustin. lib. 1 de Trinit. cap. 10; Greg. lib. xxx. Moral. cap. 22, de futura beata vita hoc exponunt. Augustinus tamen tract. 102 improbat hanc explicationem alteram, quod sequatur. *Illo die in nomine meo petetis: in futuro enim sæculo cum pervenerimus ad regnum, quid petituri sumus, quando satietur hinc desiderium nostrum?... Petitio namque alicujus est indigentia: qua ibi nulla erit, ubi hæc satietas erit. Ergo explicat, et ut intelligatur. Jesus discipulos suos de carnalibus vel animalibus se spirituales promississe facturum... qualis erat qui dicebat: *Sapientiam loquimur inter perfectos; et non potui vobis loqui quasi spiritalibus,* » etc.*

set, si de eodem die intelligeretur. Illic igitur dies
 i hujus sæculi. Ille vero alterius sæculi. Hic ante
 dicitur: ille post iudicium. *Et non dico vobis,
 ia ego rogabo Patrem de vobis. Ipse enim Pater
 rat vos, quia vos me amastis, et credidistis quia a
 o exivi.* Postquam, inquit, cœlos ascendero, non
 o me rogare Patrem de vobis. Sed vos ipsi eum
 gate in nomine meo, et quod volueritis, dabit vobis.
 ligi enim vos, quia vos me amastis, et credidistis
 ia a Deo exivi. *Exivi a Patre, et veni in mundum:
 rum relinquo mundum, et vado ad Patrem.* A Patre
 ivit, quia a Patre genitus est (1338). In mundum
 nit, quia per susceptam humanitatem mundo se
 ibilem præbuit. Quomodo exivit nescitur, quia
 omodo genitus est ignoratur. Mundum vero relin-
 it, et ad Patrem vadit, non secundum divinitatem,
 a ubique est, sed secundum humanitatem, qua
 alis est. Dicunt ei discipuli ejus: *Ecce nunc pa-
 n loqueris, et proverbium nullum dicis. Nunc scimus
 ia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te inter-
 get.* Volebamus, inquiunt, te interrogare, quia illa
 æ dicebas minime intelligebamus; sed sine omni
 stra interrogatione tu ipse nobis ea exposuisti, de
 ibus te interrogare volebamus. Unde pro certo
 imus, quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis
 interroget. Et hoc modo credimus, quia a Deo
 isti. *Respondit eis Jesus: Modo creditis? Ecce
 nit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque
 propria, et me solum relinquantis. Et non sum so-
 s, quia Pater mecum est. Vobis, inquit, fugientis,
 et propria latibula singulis potentibus, me vostro
 latio solum, sed non Patris auxilio relinquetis so-
 m; quia Pater mecum est; et non relinquit me
 lum. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeat-
 . Pacem vobis commendavi. Pacem vobis relinquo.
 lo ut in me, et propter me pacem cum omnibus
 beatis. Sic tamen ut me non relinquantis. In mundo
 usuram habebitis; sed confidite: Ecce vici mundum.
 lla nuntiaturus pacem præmisit, ut non odio pu-
 ent, sed amore, neque inimicos eos reputent a
 ibus cruciantur; sed pro eis orant, ut convertan-
 t. Cœlidant, et non timeant mundum, quia victus
 cum principe mundi. Ille exercitus timendus non
 , qui jam cum suo principe superatus est (1339).
 XLIX. [CAP. XVII.] *Hæc locutus est Jesus, et
 36 sublevalis oculis in cœlum, dixit: Pater, venit***

A *fecit te.* Non de hora passionis, quæ jam innotescat,
 sed de hora resurrectionis hoc dicit, quæ non longe
 erat (1340). Non enim in passione, sed in resurre-
 ctione et Pater et Filius clarificatus est. Nisi enim
 resurrexisset, nemo in Filium aut in Patrem per
 Filium credidisset. Orat Jesus, non pro se, sed pro
 nobis. Ut quid enim loquendo oret Patrem, qui sem-
 per in Patre est, et in quo semper est Pater? Orat
 igitur, ut nos orare doceat, semperque non in no-
 stris viribus, sed in Dei auxilio spem habeamus.
*Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne,
 quod dedisti ei, det ei vitam æternam.* Sic, inquit,
 clarifica Filium tuum, sicut dedisti ei potestatem
 omnis carnis. Habet enim hanc potestatem in omni
 carne, ut omne quod datum est ei, omne quod ad
 vitam prædestinatum est, det ei vitam æternam, et
 per ipsum et non per alium salvetur. Totum autem
 hoc ad humanitatem referri debet (1341). Ipsa enim
 est, cui omnis carnis est data potestas. *Hæc est au-
 tem vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, et
 quem misisti Jesum Christum.* Ideo enim sic cogno-
 scere, et ita credere dicitur *vita æterna*, quia, qui
 ita non cognoscit, et ita non credit, non habebit
 vitam æternam. Et est causa pro effectu. *Ego te cla-
 rificavi super terram. Opus consummavi, quod dedisti
 mihi, ut faciam.* Clarificavit enim Filius Patrem,
 cum laudando et prædicando et in ejus nomine signa
 multa et miracula faciendo. Unde ipse dicebat:
 « Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, illa
 testimonium perhibent de me (Joan. v, 36). » Et hoc
 est opus ejus, quod jam consummaverat. Sola enim
 mors restabat, qua vitam mundo redderet. *Et nunc
 clarifica me tu, Pater, apud te ipsum, claritate,
 quam habui, priusquam mundus esset, apud te.* Da,
 inquit, mihi Pater, illam claritatem, quam habui
 apud te, priusquam mundus esset. Sic enim se habet
 ordo. Quid est enim *apud te ipsum*, nisi vocando
 ad te ipsum? (1342) Quia enim carnem suscepit, et
 cum hominibus conversatus est, mortuus ut homo
 atque sepultus: nisi resurgeret, et cœlos ascenderet;
 non solum simpliciter homo, verum etiam magus, et
 seductor fuisse pateretur. Sed quia surrexit, et cœ-
 los ascendit, sic clarificatus est in mentibus nostris,
 ut talem eum esse credamus, qualis erat apud Pa-
 trem, priusquam mundus fieret. *Manifestavi nomen
 tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo.* Hoc enim
 nomen illis solum manifestum est, qui hunc credunt

(1338) August. tract. 102: « Exiit enim a Patre,
 ia de Patre est; et in mundum venit, quia mundo
 um corpus ostendit, quod de Virgine assumpsit.
 liquit mundum corporali descensione; perrexit ad
 trem hominis ascensione; nec mundum deseruit
 ovidentiæ gubernatione. »

(1339) S. Leo serm. 72, 2, De resurrect. cap. 4:
 Quia misericordia Domini plena est terra, adest
 bis utique Christi victoria, ut impleatur quod ait:
ne timere, quia ego vici mundum. Sive ergo con-
 ambitionem sæculi, sive contra concupiscentias
 nis, sive contra hæreticorum jacula dimicemus,
 minica cruce semper armemur. »

(1340) Augustinus tract. 101: « Clarificatum a

Patre Filium nonnulli accipiunt in hoc, quod ei non
 pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Sed
 si passione clarificatus dicitur, quanto magis resur-
 rectione? Nam in passione magis ejus humilitas,
 quam claritas commendatur. » Est prior illa inter-
 pretatio de Christo clarificato in passione, Chryso-
 stomi hom. 80, n. 1. Fusc hunc locum explicat
 Hilarius lib. III De Trinit.

(1341) Vid. Epiphanium, hæres. 69.

(1342) Aug. tract. 103: « Ipse quippe Patrem
 clarificavit super terram, eum gentibus prædicando;
 Pater vero ipsum apud semetipsum ad suam dexte-
 ram collocando. »

esse Filium, et illum credunt esse Patrem. Nesciebant Judæi hoc nomen, qui dicebant: « Secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. 8, 19, 8). » Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum servaverunt. Tui, inquit, erant, quia ad vitam prædestinati erant. Et mihi eos dedisti ad docendum, ad redimendum, ad sanctificandum. Et sermonem tuum servaverunt, quem me docente audierunt. Nunc cognoverunt quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Quomodo, vel unde cognoverunt? Quia verba quæ dedisti mihi dedi eis, et ipsi acceperunt ea. Et in ipsis cognoverunt vere, quia a te exiivi, id est, quia tu me genuisti; et crediderunt quia tu me misisti, id est, ut carnem susciperem et homo fierem voluisti. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt; et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt. Hæc autem illis difficilia non sunt, qui duarum in Christo naturarum semper memores sunt. Quod enim rogat, et quod sibi aliquid datum dicit, humanitatis est. Quod vero æqualis est Patri, et communiter omnia habet cum Patre, divinitatis est (1343). Sed nota quod pro mundo, id est pro amatoribus mundi, se non rogare, Dominus dicit. Quid autem hic dicemus, nisi id quod Apostolus ait: « O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Cur me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti facere aliud vas in honorem, et aliud in contumeliam? » (Rom. ix, 20). Quod autem ait: et clarificatus sum in eis, discipulorum fidem commendare videtur. Et jam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te venio. Jam non se deputat esse in mundo, quia subito et post modicum disponit exire de mundo. Unde et subinferens ait: Et ego ad te venio. Illos vero in mundo esse dicit, quos hinc abiens, in mundo relinquit. Sive etiam in mundo non erat, quia mundi adversitates non timebat, mundi gloriam non 287 quærebat, et mundi voluptates non sentiebat. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos. Serra, inquit, eos, Pater sancte, in nomine tuo, ut nunquam in eis deficiat nomen tuum, sed semper sis illorum Pater; et ipsi sint filii tui. In illis enim perit nomen Patris, qui peccando desinunt esse filii. Ut sint unum sicut et nos, ut nunquam recedant a fidei veritate, semperque sint stabiles et unanimes in charitate (1344).

(1343) V. Cyrillum pag. 966: « Qui rogat igitur, ut homo, simul distribuit rursus, ut Deus. » V. Chrysost. hom. 81; ubi fuse docet, discipulorum se infirmitati attemperantem loqui ut hominem. « Si enim dixisset Ego servo illos, non credidissent, » etc.

(1344) S. Cyrill. pag. 972: « Servari vult discipulos in benevolentia et voluntatum unione, animo et spiritu inter se quodammodo commistos, et ad eam unionem progredi, ut voluntatum, illa conjunctio imago sit naturalis in Patre et Filio unitatis. » Ita S. Ambros. lib. iv, de Fid. c. 7, S. Joan. Chrysost. hom. 82, num. 2, etc.; Innocentius III, in g. n. conc. Lateran. « Cum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo, inquiens, ut ipsi sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus; hoc nomen; unum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelliga-

A Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. Quamvis adhuc corporaliter cum eis esset, tamen sic loquitur, ac si jam cum eis non esset. Sed quid est, ego servabam eos in nomine tuo, nisi tales eos componebam, qui nomen tuum semper tenerent et glorificarent? Inde est quod ipse ait: Ego tra in nomine Patris mei, id est, ut glorificarem me meipsum, sed nomen Patris mei. Quos dedisti non custodivi, et nemo ex his periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. Hoc autem de Juda dicitur, qui solus periit de duodeno apostolorum numero. Nunc autem ad te venio et hæc loquor in mundo, et habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Quoniam enim ait: nunc venio ad te, tale est ac si diceret. Post paucos dies venio ad te. Sed quomodo hæc loquitur in mundo, si, ut superius dixit, non est a mundo? Per hoc enim datur intelligi, quia secundum aliquid in mundo erat, et secundum aliquid in mundo non erat. Quomodo enim in mundo erat, manifestum est. Quomodo etiam in mundo non erat, prædictum est. Non enim erat in mundo, quia non erat in voluptatibus mundi (1345). Ego dedi eis sermonem tuum, et mundus eos odio habuit. Serra, inquit, dedi eis sermonem tuum. Ego dedi eis verba tua, et doctrinam tuam. Et mundus eos odio habuit. Cur? Quia non sunt de mundo, quia non sunt de amatoribus mundi. Si enim de mundo essent, mundus, quod suum erat, diligeret. Sed quomodo non sunt de mundo? Sicut et ego non sum in mundo. Secundum creationem igitur, de mundo sunt: sed secundum sanctam conversationem, et mundo non sunt. Nam et ipse Dominus secundum carnem de mundo erat; quia et caro de terra, et terra de mundo erat. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo; ne de mundo hæc incipiant. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Et pro eis ego sanctifico meipsum, et ipsi sanctificati in veritate. Quid est: Sanctifica eos in veritate, nisi sanctifica eos in meipso? Ego enim sum veritas, quia sum Verbum tuum, et sermo tuus. Sermo autem tuus veritas est. Et ipsi sanctificentur in me, ego pro eis sacrificabo, immolabo, et sacrificabo me ipsum (1346), et ipsi sanctificati in veritate. Inde enim de scriptum est: Quia dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Sicut tu me misisti in mun-

ter unio charitatis in gratia. »

(1345) S. Cyrillus pag. 980: « A terreno et sensu et mundi rationibus plane dissita est conversatio, et vita Christiana, quam pro virili sequentibus inter mundanos nequaquam censebimur... quomodo modum nimirum divinus ipse Paulus nobis de se ipso, et Christo scribit: Per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. »

(1346) S. Cyrillus pag. 990: « Sanctifica igitur eos, o Pater, inquit, in veritate tua, id est in me. Tuum enim Verbum veritas est, id est sanctificavi enim pro eis meipsum, id est crucravi et obtuli; unus pro cunctis mortuus, et in novitatem vite reformarem, et sanctificati sint in veritate, id est in me. »

nam, et ego misi eos in mundum. Ad hoc igitur A
misi eos, ut mundum prædicarent, salvarent, et
peccatis mundarent. Necessè igitur erat eos esse
sanctificatos, qui mittebantur ad alios sanctifican-
lum. *Non pro his rogo autem tantum, sed et pro his
qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes
unum sint, sicut et tu, Pater, in me, et ego in te, ut
et ipsi in nobis unum sint, et mundus credat, quia
tu me misisti.* His autem verbis ovid aliud sonat,
nisi Ecclesie unitas et perfectio charitatis? (1347)
*Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut
int unum, sicut et nos unum sumus, ego in eis, et tu
in me, ut sint consummati in unum, et cognoscat
mundus, quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et
te dilexisti.* Ego, inquit, claritatem quam dedisti
mihi dedi eis; ut sicut ego, ita et ipsi mortuos
uscitent, cæcos illuminarent, leprosos munda-
rent, et dæmonia fugarent (1348), et per hoc clari
et famosi cunctis gentibus apparerent. Ut hæc et si-
milia faciendo *sint unum in nobis, sicut et nos unum
sumus.* Unum enim cum Deo **288** sunt, quia et
ipsi dei sunt, et quia unam cum Deo potestatem
habent, quamvis non a seipsis, sed a Deo habeant.
Unde et superius Dominus ait: «Manete in me, et ego
in vobis, quia sine me nihil potestis facere (Joan. xv,
5).» Ego sum in eis, et tu es in me. Es igitur tu quo-
e in eis. Unde fit ut sint consummati et perfecti in
num. Ipsi sunt membra mea. Ego caput illorum. Tu
ater et ego Filius. Ecce quomodo unum sumus. Co-
noscat igitur mundus in virtutibus, quæ per eos sunt,
et miraculis quæ in meo nomine operantur, quia
tu me misisti, et quia dilexisti eos, sicut et me
dilexisti. Tantum enim dilexisti eos, ut morti me
intercederes pro eis. *Pater, quos dedisti mihi, volo ut
sint unum cum me, et illi sint mecum.* Cur? *Ut videant
charitatem meam, quam dedisti mihi.* Hanc autem
charitatem videre quid aliud est, quam beatum
esse? (1349) Unde hic idem Joannes ait: «Scimus,
quia cum apparuerit, similes ei erimus, quia vi-
dimus cum sicuti est (I Joan. iii, 2).» *Pater
iste, mundus te non cognovit. Ego autem te cognovi.
Et hi cognoverunt quia tu me misisti, et notum feci
nomen tuum, et notum faciam, ut dilectio, qua
dilexisti me, in ipsis sit; et ego in ipsis.*

L. [CAP. XVIII-XIX.] *Hæc cum dixisset, egressus D
cum discipulis suis trans torrentem Cedron. Hæc*

(1347) Vid. dicta superius et Chrysost. hom. 78,
Joan. n. 4. Cyrillus pag. 996: «Charitatis igitur
concordiæ pacisque vinculum petit, quo ad unita-
tem spiritalem fideles adducantur, adeo ut natura-
lem et substantialis unitatis, quæ in Patre nimirum
Filio intelligitur, characteres imitentur, consen-
suum nimirum voluntatum in omnibus, et animo-
rum ad unitatem concursum.»

(1348) Ita ferme S. Joan. Chrysost. hom. 82, n.
«Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis;
et signa, per doctrinam, et ut concordēs sint.»

(1349) Ita explicat hunc locum Iræneus lib. iv, cap.
num. 1.

(1350) Ita Augustin. enarrat. in Ps. LXXX, n. 5:
«Quidam evangelista dicit hora sexta crucifixum

autem in aliis Evangelis exposita sunt. Non est
autem contrarium quod hic hora sexta, et in
Marco hora tertia Jesus scribitur fuisse crucifixus.
Hora namque tertia a Judæis, sexta a gentilibus,
et Romanorum militibus crucifixus est Dominus.
Non quod bis sit crucifixus, sed quia hora tertia
est ab illis damnatus, et hora sexta ab illis aliis in
crucem elevatus. Aliter enim Judæi non occiderunt
Jesus, nisi accusando et damnando, et *Crucifige,
crucifige* clamando (1350). Unde et ipsi dicebant:
Nobis non licet interficere quemquam.

Ll. [CAP. XX.] *Una autem Sabbati Maria Magda-
lena venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad mo-
numentum, et vidit lapidem sublatum a monumento.*
Quantum ad litteram, magnus amor compellebat
hanc mulierem, ut ante lucem ad monumentum
Dominum quæreret. Quantum autem ad spiritualem
intelligentiam, adhuc tenebris involuta erat, quia
nondum interius illuminata. Christi resurrectionem
credebat (1351). Unde etiam illi a Domino dicitur:
*Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem
meum.* Sed quid mirum, si resurrectionem mulier
ignorabat, cum hic idem dilectus Domini discipulus
de seipso dicat, quod *nondum sciebat Scripturam,*
*quia oportebat eum a mortuis resurgere? Cucurrit
ergo, et venit ad Simonem Petrum, et ad alium dis-
cipulum, quem amabat Jesus, et dicit eis: Tulerant
Dominum de monumento, et nescimus ubi posuerunt
eum.* Quia enim in monumento Dominus non erat,
non resuscitatum, sed sublatum eum esse crede-
bat. Et hoc ideo, quia adhuc ei tenebræ erant, et
nondum mentis oculos apertos habebat (1352). Do-
lebat tamen de corpore Jesu, quod jam ubi quæ-
reret, nesciebat. *Exiit ergo Petrus, et ille alius dis-
cipulus, et venerunt ad monumentum.* Sed quomodo
venerunt? Currendo utique; et hoc est quod ait:
*Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus
præcucurrit citius Petro, et venit primus ad mo-
numentum. Et cum se inclinasset, vidit linteamina po-
sita, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus
sequens eum, et introivit in monumentum, et vidit
linteamina posita, et sudarium quod fuerat super
caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed se-
paratim involutum in uno loco. Tunc ergo introivit
et ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum,
et vidit, et credidit. Duo isti discipuli duos populos*

Dominum, et quidam hora tertia . . . Et revera
quando levatus est Dominus in ligno, hora sexta
erat. . . Considerantes autem omnem circumstantiam
lectionis. . . invenimus horam tertiam esse potuisse
quando illi clamaverunt *Crucifige, crucifige.* Ergo
verius illi occiderunt, quando clamaverunt. »

(1351) Mysticam seu spiritualem intelligentiam ex-
hibet in primis S. Petrus Chrysologus serm. 74 et
75, explicans illud Vespere quæ lucescit.

(1352) S. Gregorius hom. 22 in Ev.: «Maria aucto-
rem omnium, quem carne viderat mortuum, quæ-
rebat in monumento, et quia hunc minime invenit,
furatum credidit. Adhuc ergo erant tenebræ, cum
venit ad monumentum.»

significant ad Christum currentes, et ad fidem venientes, Judæos scilicet et gentiles (1353). Ex his enim Ecclesia tota consistit. Et Joannes quidem significat Judæos; Petrus vero gentiles designat. Quoniam Judaicus populus, priusquam gentilis, ad fidei cognitionem venire cœpit. Et venit ad monumentum, sed non statim introivit; quia Christi resurrectionem audiens non credidit (1354). Si enim statim introisset, linteamina tetigisset; et cum ibi **289** Christum non esse sensisset, resurrexisse credidisset. Sed quid per linteamina Christi, per indumenta Verbi Dei, nisi litteram intelligimus, qua Verbum indutum non apparet? Verbum utique, quod « in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1); » quod quidem, nisi litteræ velamine expoliatum fuerit, neque videtur, neque cognoscitur. Venit Joannes ad monumentum, inclinavit se, vidit linteamina, sed non tetigit; quia et Judæi usque hodie se ad legendum inclinant, litteras vident, sed non intelligunt. Tangere enim, intelligere est; nunc autem videamus quid Petrus quoque fecerit, qui post Joannem ad monumentum venit. *Venit, inquit, Simon Petrus sequens eum. Et quid fecit? Et introivit in monumentum.* Si non introisset, non cognovisset. Introivit ergo et vidit, diligenterque inspexit sola linteamina ibi esse posita. Et illum resurrexisse cognovit, qui in illis linteaminibus prius involutus latebat. Sic et nos, cum ad librum accedimus, id est ad monumentum Christi, in quo ejus mortis et resurrectionis recordamur et admonemur, dum intelligendo intramus, litteræ velamenta revolvimus; mox Christum Dominum resurrexisse cognoscimus. Cum enim legimus: « Ego dormivi, et somnum cœpi, resurrexi, quoniam Dominus suscepit me (1355); » si tamen hoc monumentum cum Petro intramus (intramus autem, si intelligimus, et litteræ velamenta revolvimus), Christum Dominum resurrexisse cognoscimus. Hoc autem Judæi non cognoscunt, quia, etsi monumentum et linteamina, id est librum et litteras, videant, illuc tamen intelligendo non intrant: usitata locutione, ut in illam sententiam nos non posse intrare dicamus, quam intelligere non valeamus. Videamus etiam, quid sudarium illud significet, quod super ejus

(1353) Id. S. Gregor.: « Quid ergo per Joannem, nisi Synagoga; quid per Petrum, nisi Ecclesia designatur? Nec mirum esse videatur, quod per juniorem Synagoga, per seniore vero Ecclesia signari prohibetur; quia, etsi ad Dei cultum prior est Synagoga quam Ecclesia gentium, ad usum tamen sæculi prior est multitudo gentium quam Synagoga. »

(1354) S. Gregor.: « Vidit enim Joannes posita linteamina, nec tamen introivit; quia videlicet Synagoga, et Scripturæ sacræ sacramenta cognovit, et tamen ad fidem passionis Dominicæ credendo intrare distulit. »

(1355) Psal. III, 6: *Ego dormivi et soporatus sum, etc.*

(1356) S. Gregorius I. all.: « Quid esse, fratres, credimus, quod sudarium capitis Domini cum linteaminibus non invenitur in monumento, nisi quia, Paulo attestante, caput Christi Deus, et

A caput positum fuerat. Si enim, ut Apostolus ait: « Caput Christi Deus est (1 Cor. XI, 3), quid sudarium quo tegitur caput, nisi illam Scripturam designat, quæ loquitur de divinitate? (1356) Vis videri sudarium quo tegitur caput Christi? Lege hujus Evangelii caput: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. 1, 1). » Unde et bene de hoc sudario dicitur: quia non cum cæteris linteaminibus positum, sed separatim in uno loco involutum erat; quoniam magna distantia est inter eas Scripturas, quæ de Christi divinitate, et eas quæ de ejus humanitate loquuntur. Hinc est quod de quibusdam separatis sacrificiis nemo comedit, nisi Aaron cum filiis uisculis. Sequitur: *Tunc ergo introivit et ille discipulus, qui venerat primum ad monumentum, et credidit.* Hoc est enim, quod Apostolus ait: « Cum plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet (Rom. XI, 25). » Prius igitur necesse est ut Petrus introeat cum tota gentium plenitudine, quæ per eum significatur, et sic postea intravit Joannes cum Judæorum populo, qui per eum designatur. Quod autem ait: *Et vidit, et credidit,* non plane de resurrectione, sed de his quæ mulier dixerat, Dominum videlicet de monumento fuisse sublatum intelligi debet. Unde et subditur: *Annudum enim sciebat Scripturas, quia oporteret eam mortuis resurgere.* Ideo enim nondum Scripturas sciebat, quia adhuc linteamina a longe videbat. Diximus enim Scripturas per linteamina significari. *Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli.*

LII. *Maria autem stabat ad monumentum fletu plorans. Dum ergo fletet, inclinavit se, et prospexit in monumentum. Et vidit duos angelos in albis vestibus, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu.* Recedunt discipuli, stat mulier et plorat. Adest Jesus mœrentium consolator, et piis mulieris lacrymas intuetur. Expectat quæ mulier agat, neque illico se manifestat. Inclinat et illa, nec semel vidisse sufficit (1357). Nihil est sacro amanti. Prospicit in monumentum, et videt duos angelos, qui nihil melius quam duo Testamenta significabant (1358). Quibus nuntiantibus Christi nativitatem, passionem, et resurrectionem, et quæ

divinitatis incomprehensibilia sacramenta ab infirmitatis nostræ cognitione disjuncta sunt; quæque potentia creature transcendit naturam. »

(1357) Gregorius hom. 25 in Ev.: « Certe jam monumentum vacuum viderat, jam sublatum Dominum nuntiaverat; quid est quod se iterum inclinavit, iterum videre desiderat? Sed amanti semel aspexisse non sufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. »

(1358) Id. ibid.: « Possumus etiam per duos angelos duo Testamenta cognoscere, unum prius et aliud sequens: qui videlicet angeli per locum Dominicæ corporis sibi sunt conjuncti: quia mirum utraque Testamenta, dum pari sensu incarnatum et mortuum, ac resurrexisse Dominum nuntiant, quasi Testamentum prius ad caput, et Testamentum posterius ad pedes sedet. »

unque de eo sunt, plenissime instruiuntur et doceantur. Qui, quoniam gaudium et resurrectionem modo specialiter nuntiare venerant, non immerito, edigne satis in albis apparent. Siat unum duorum Testamentorum; 290 quæ per angelos figurantur, ad caput Domini monumenti; et unum ad edes (1359): quia nunc de divinitate, nunc de humanitate nobis loquuntur. Per caput enim, Christi divinitatem; per pedes, ejus humanitatem intelligimus. Hoc enim significat Moyses, qui cum de agno illo Paschali, et significativo loqueretur, ait: « Et comedetis carnes agni nocte illa cum azymis et lactucis agrestibus; caput et pedes cum intestinis vorabitis (Exod. xii, 9). » Sed audiamus quid fletu mulieri angeli dicant: *Mulier, inquam, quid ploras? Non est plorandum, sed plaudendum: hic dies lætitiæ, non mœroris* (1360); læta venimus nuntiare tibi. Sed potius ad illum respice, quem tanto amore videre desideras. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum.* Magnus, inquit, dolor me flere compellit, magna tristitia coarctat viscera mea, quia tulerunt mihi Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum. *Hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, vidit Jesum stantem, et nesciebat quia Jesus est.* *Dicit et Jesus: Mulier, quid ploras? quem quæris?* Sciebat enim Dominus quid illa quærebat; nec ignorando, sed consolando eam interrogabat; et ideo interrogationem duplicavit, ut audita voce agnosceret (1361). *Illa æstimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicit mihi, ubi posuisti eum; et ego eum tollam.* Quasi de cognito loquitur; et quem ipsa diligebat, omnes scire cogitabat (1362): *Dicit ei Jesus: Maria.* At illa, ut se suo nomine vocari audivit, mox eum cognovit, et a monumento, a quo præ nimio amore oculos avertere non poterat, ad illum conversa, ait: *Rabboni* Quid autem significet *Rabboni*, evangelista exposuit: *quod dicitur Magister.* Statim autem ut eum cognovit, corruit ad pedes ejus. Cui Dominus: *Noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Ac si dicat: *Noli me manibus tangere, quem nondum fide tetigisti; crede quia surrexi, et quia inferno expoliato, jam secundum animam cœlos*

(1359) Ita Gregorius I. all. Aliter Aug. tract. 121, et Beda: « Quid est quod unus ad caput, et ad pedes alter sedebat? An quoniam... Christi Evangelium velut a capite usque ad pedes, ab initio usque in finem significabant esse nuntiandum? »

(1360) Augustin. I. all.: « Angeli lacrymas prohibebant: ubi quid aliud quam futurum quodammodo gaudium nuntiabant? Ita enim dixerunt: Quid ploras? ac si dicerent, Noli plorare. »

(1361) Chrysost. hom. 88, n. 1: « Nam cum vocavit illam Maria; tunc ipsa illum cognovit. Sic non a visu, sed a voce cognitio perfecta est. »

(1362) Gregorius hom. 25 in Ev.: « Vis amoris hoc agere solet in animo, ut quem ipse semper cogitat, nullum alium ignorare credat. Recte et hæc mulier quem quærit non dicit: et tamen dicit Si tu sustulisti eum, quia alteri non putat incognitum, quem sic ipsa continuo desiderio plangit. »

ascendi: nec me quæras in monumento, qui ubique sum et loco arctari non possum. Nondum me credis ascendisse ad Patrem; nondum me credis æqualem Patri (1363). Quid est enim ad Patrem ascendere, nisi Patri æqualem esse, non alius extenditur Pater, quam Filius: ubicunque est Pater, ibi est Filius. Non igitur eum tangat, neque ad eum accedere præsumat quicumque talem et tantum eum esse non credit. Tenuit tamen illa pedes ejus, sicut et alie mulieres, de quibus alii evangelistæ scribunt: « Vade ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum; Deum meum, et Deum vestrum (Matth. xxviii, 9). » Notissima verba, et quæ per seipsum sæpe eis prædixerat, illis mandat: quatenus ea audientes, facilius crederent verum esse, quod mulier nuntiabat. *Venit Maria Magdalene annuntians discipulis, quia vidi Dominum, et hæc dixit mihi.*

III. *Cum esset sero die illo una Sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus, et stetit in medio, et dicit: Pax vobis.* Quicumque intelligit illud quod scriptum est: « Mors intrat per fenestras nostras (Jer. xi, 21), » intelligit etiam quid apostoli significabant, cum januis clausis intus sedebant propter metum Judæorum. Uno enim Judæorum nomine, omnes Ecclesiæ inimici significantur. Nam et vitia, et maligni spiritus, hæretici, et tyranni, omnesque Ecclesiæ persecutores hoc uno nomine intelliguntur. Claudamus igitur fenestras nostras, claudamus januas corporis nostri, non tantum propter metum Judæorum, quantum propter metum dæmoniorum, et falsas persuasiones hæreticorum, et corruptelas innumeras vitiorum. Ideo enim Apostolus ait: « Corruptunt mores bonos colloquia mala (I Cor. xv, 35). » Ideo et Psalmista dicit: « Averte oculos meos, ne videant vanitatem (Psal. cxviii, 37). » Multi enim videndo, multi audiendo, multi loquendo, et comedendo 291 perierunt. Istæ igitur sunt illæ fenestræ, istæ sunt illæ januæ, per quas mors ingreditur in hominem. Primi parentes sint nobis in exemplum. Nisi enim serpentis vocem audissent, et male suadenti credidissent, nisi lignum vetitum vidissent, et

D (1363) Hieron. in Epist. ad Paul. De ob. Basilic.: « Id est, non mereris tangere resurgentem, quem mortuum existimas in sepulcro. » Et ep. ad Hedib. qu. 5. « Est sensus: Quem mortuum quæris, viventem tangere non mereris. Si me necdum putas ascendisse ad Patrem, sed hominum fraude sublatum, meo tactu indigna es. » Id. in ep. ad Marcell.: « Noli me tangere; et est sensus: Non mereris meis hæerere vestigiis, nec adorare quasi Dominum, nec ejus tenere pedes quem non existimas surrexisse. Tibi enim necdum ascendi ad Patrem meum. Cæteræ vero mulieres, quæ pedes tangunt, Dominum confitentur, et merentur ejus hæerere vestigiis, quem ad Patrem ascendisse confidunt. » In eadem interpretationem conveniunt S. Ambr. lib. x in Luc., lib. iii De virgin., et in Ps. xlv, sicut S. Greg. hom. 25.

pomum concupiscentiæ comedissent, in tantum harathrum non corruissent. Hoc igitur apostoli significabant, cum clausis januis in domo sedebant. Nemo autem miretur, si clausis januis, corpore jam resurrectionem glorificato, ad discipulos Jesus intravit, qui corpore mortali adhuc et corruptibili de matris utero exivit, clausa et incorrupta semper Virgine Matre permanente (1364). Caro enim nostra post resurrectionem et ejusdem naturæ erit, et alterius gloriæ. Pacem autem eis commendat, quia sine pace impossibile est placere Deo; et ubi pax non est, discordia regnat. Unde Psalmista (1365): « Factus est, inquit, in pace locus ejus (Psal. LXXV, 5). » Pacem veniens attulit, et hinc abiens pacem reliquit. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Gavisunt ergo discipuli, viso Domino. Sed quare manus et latus? Ut videntes vulnerum cicatrices, eum manifestius clariusque cognoscerent, neque jam ulterius de illius resurrectione dubitarent. Sed quod tunc Dominus egit ad sananda vulnera mentis, inde hæretici vulnerantur in mente; qui hinc male argumentantur, suis deformitatibus et accidentibus, nec ipsa resurrectione, corpora nostra posse sanari. Quod si, quod absit! verum esset, multos sanctorum sine oculis et manibus, sine pedibus aliisque membris resurgere oporteret. Hunc autem errorem ille destruit, qui suis discipulis promisit, dicens, quod « capillus de capite vestro non peribit (Luc. XXI, 18). » Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Frequenter eis pacem commendat, quoniam perfectio tota Christianæ fidei et religionis in pace et dilectione consistit. Unde et ipse discipulis ait: « In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Sicut misit me Pater, et ego mitto vos (Joan. XIII, 35). » Meos vicarios vos constituo, mea vice vos mando, meum officium vobis commendo; ad docendum, ad prædicandum, ad baptizandum, ad salvandum, ad meum et Patris nomen glorificandum vos mitto. Hoc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum, cujus auxilio et spiratione hoc tantum onus ferre valeatis. Et fortasse ideo insufflavit, ut per hoc intelligamus, firmiterque credamus, quia Spiritus sanctus, sicut a Patre, ita et ab ipso procedit. Sed dicet aliquis: An modo discipulis suis dedit Dominus Spiritum sanctum? Sed non ea plenitudine, qua postea daturus erat (1366): Quorum remisistis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. Quo-

(1364) Petrus Chrysost. serm. 84 idem sensit.

(1365) S. Leo serm. 4 De ascens. c. 3: « Ingerit dubitantium oculis manentia in manibus suis et pedibus crucis signa, et ut diligentius pertractetur, invitat: quia ad sananda infidelium vulnera, clavorum et lanceæ erant servata vestigia, ut non dubia fide, sed constantissima scientia teneretur, eam naturam in Dei Patris concessuram throno, quæ jacuerat in sepulchro. »

(1366) Vid. S. Ambros. lib. II De Jacob., cap. 2.

(1367) Vid. S. Gregorium hom. 26 in Ev. n. 3.

(1368) S. Petrus Chrysost. serm. 84: « Cur Thomas vestigia fidei sic requirit? Cur tam pie patientem,

rum, inquit, peccata remisistis, sive per te, sive per penitentiam et per sanctam confessionem, remittuntur eis; et quorum retinueritis, sive per illorum infidelitatem, sive per cor impœnitens, sive per inobedientiam, retenta sunt. Hæc sunt enim, quibus unusquisque vel solvitur vel ligatur. Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam. Ecce et quid Dominus snorum vulnerum cicatrices reserare voluit, et delere noluit: quia in hoc ejus discipulum sanare, et ejus mentis vulnera curare disponebat. Tamen dubitatio hæc apostoli Thomæ multis alios confirmat, et a dubitatione liberat. Hæc enim scripta non essent, si Thomas non dubitasset. Prederunt autem hæc multis legentibus et audientibus, usque ad sæculi consummationem (1367). Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis. Venit Jesus januis clausis, et dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ, ut in ejus latus digitum inferat, manus videat, et jam non sit incredulus, sed fidelis. Respondet Thomas, et dicit ei: Domine meus, et Deus meus (1368). Quid est, Dominus meus, et Deus meus? Jam nihil dubito; certus sum, confirmo resurrectionem, prædico immortalitatem: tu es Dominus meus, magister meus; ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ. Tu es denique Deus meus, qui me creasti: pro me carnem suscepisti; quam, ut me redimeres, morti tradidisti; et ut me tecum resuscitares, nunc a mortuis resurrexisti; hæc est fides mea; ita sentio, et ita credo (1369). Dicit ei Jesus: Quia vidisti me, Thomas, credidisti: beati qui non viderunt, et crediderunt. Si enim ideo credidit quia eum vidit, constat quod si eum non vidisset, non credidisset. Unde merito beati sunt qui corporeis oculis eum non viderunt, et hæc, et his similia audientes, et in eum crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Signum enim fuit, quod clausis januis ad discipulos intravit. Hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. Hæc enim sola sufficere poterant ad fidei documentum, etiamsi alii evangelistæ cætera ejus facta non scripsissent.

tam dure discutit resurgentem?... Quæsit, fratres, pietas ista, exegit ista devotio, ut resurrexisset Dominum nec ipsa in posterum dubitaret impietas. Sed Thomas non solum cordis sui, sed omnium hominum curabat incertum. » Notissima est super hunc Evangelii locum hom. 26 S. Greg., n. 7.

(1369) Hilari. lib. VII De Trinit.: « Veritatem igitur evangelici sacramenti Thomas intelligens, Dominum suum et Deum suum esse confessus est. Non est hic honoris nomen, sed naturæ confessio est: rebus enim ipsa atque virtutibus Deum credidit; et Dominum professionis hujus religionem, non honoris esse docuit, sed fidei, dicens: Quia vidisti me, credidisti. »

LIV. (1370) [C. p. XXI.] *Manifestavit se Jesus discipulis suis ad mare Tiberiadis. Manifestavit autem sic: Erant autem simul Simon Petrus, et Thomas quid dicitur Didymus, et Nathanael qui erat a Cana Galilææ, et filii Zebedæi, et alii ex discipulis ejus duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Quid est enim quod apostolus Petrus de piscatione iterum realit? similiter autem, et filii Zebedæi? Ipsi enim sunt, quibus Dominus dixerat: Venite post me: faciam vos fieri piscatores hominum (1371) (Marc. 1, 17). » In hoc igitur ostenditur, non his et similibus victum quærere quotidianum, non esse peccatum. Unde et Apostolus propriis manibus laborans, unde vivat, cæteros quoque ad laborandum invitat dicens: « Laboret unusquisque operando manibus suis: quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatibus patientibus (Eph. 1 v, 28). » Exierunt et ascenderunt navem, et illa nocte nihil reniderunt. Quia in nocte nihil laborabant, et non tunc ad eos venerat Jesus (1372). Insuper, quia per eum ad piscandum venerant, et ab alio missi non fuerant. Eos enim adhuc significabant, qui non ex præcepto canonum, sed proprio arbitrio, Ecclesiam prædicare et regere veniunt. Tales enim, pisces Dei capiunt, et eorum retia intrare, eorumque prædicationes audire dedignantur. *Mane autem jam facta tetit Jesus in littore, non tamen cognoverunt discipuli, quia Jesus est. Ecce jam aliud significare incipiunt: quia jam non in nocte laborant, ad diem veniunt, et Dominum vident. Dicit ergo eis Jesus: « Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, et invenietis. Ac si diceret: Ego hac vice non nisi vos; in nocte venis, is, sinistrorsum laborastis, nihil erendistis. Nunc ergo mittite in dexteram navigii rete, ex meo præcepto laborate, meam doctrinam prædicare: nesciat sinistra vestra quid faciat dextera vestra, et invenietis (1373). In dextra igitur piscari, est prædicare et catholicam doctrinam sincero affectu et mundo corde prædicare (1374). Piscatores enim apostoli sunt, prædicatores et doctores: retia vero hæc, Evangelia omnisque sermo divinus. Pisces autem omnes fideles intelliguntur. Tales enim pisces in baptismatis flumine natant; tales retibus Evangelii et amore fidei capiuntur. Miserunt ergo, et jam non valebant illud**

*A trahere, præ multitudine piscium. Magnam miraculum! per totam noctem laborantes nihil ceperunt, et tam subito ad Domini jussionem tanta piscium convenit multitudo! Possumus autem per hanc primam et nocturnam piscationem intelligere eam, quam tunc apud Judeos apostoli habuerunt, quando eis nolentibus credere Apostolus ait: « Vobis primum oportuit prædicari verbum Dei: sed quia repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46). » Quid est enim: *Ecce convertimur ad gentes, nisi quod hic dicitur: mittite in dexteram navigii rete? Quia enim pisces Judaici fluminis apostolorum retia intrare noluerunt, ad flumina gentium apostoli missi sunt. Et tunc quidem doctores piscantur in nocte, quando auditores interius excæcati veritatem non intelligunt. Miserunt ergo in dexteram navigii rete, et jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium. Hoc est enim quod Psalmista ait: « Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt super numerum (Psal. XXXIX, 6). » Quo viso miraculo, discipulus ille, quem diligebat Jesus, dixit Petro: *Dominus est. Simon ergo Petrus cum audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se; erat enim nudus; et misit se in mare. Ubique Petrus ferventioris fidei, et majoris dilectionis 293 invenitur (1375). Alii autem discipuli navigio venerunt; non enim longe erant a terra. Quid enim per hanc terram, nisi terram viventium intelligimus? (1376) a qua isti longe non erant, quia corporeis vinculis resoluti, cito illuc ituri erant. Quasi cubitis ducentis trahentes rete piscium (1377). Centenarius numerus perfectus est, qui tunc quidem duplicatur, quando sermone et opere adimpletur. Trahunt igitur doctores rete piscium cubitis ducentis, quando et sermone et opere post se ad æternam vitam ducunt audientes (1378). Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et pisces superpositum, et panem. Hoc enim cibo Christi piscatores, et prædicatores semper recreantur, et vires suscipiunt, quotiescunque fatigati ab hoc opere redeunt. Quoties enim prunas, et pisces superpositum, et panem vident, quoties Christi passionis et prædicationis recordantur; toties laboris, et fatigationis, et omnium suarum angustiarum obliviscuntur. Quid est enim piscis prunis assus, nisi Christus in cruce***

(1370) Joan. XXI, 1: *Postea manifestavit se iterum Jesus discipulis.*

(1371) Vid. S. Greg. hom. 21 in Evang., et S. Chrysost. hom. 87.

(1372) S. Greg. I. all. n. 5: « Facta est autem discipulis piscationis magna difficultas, ut, Magistro veniente, fieret admirationis magna sublimitas. »

(1373) Vid. allegoricam aliam explicationem Petr. Chrys. hom. 78.

(1374) Aliam explicat. juxta allegor. suggerit S. August. tract. 122.

(1375) Chrysost. hom. 87 in Joan., n. 2: « Proprios mores referunt Petrus et Joannes. Ille ferventior, hic altior erat; ille vehementior, hic perspicacior. Ideo Joan. prior agnovit Jesum, Petrus prior ad eum properavit. » Chrysolog. serm. 78. « *Misit se in mare,*

ut esset primus in reditu, qui acceperat in ordine principatum. »

(1376) S. Aug. tract. 122: « Littus finis est maris, et ideo finem significat sæculi. »

(1377) Sanctus Gregorius loco allato: « Quia ergo prædicator Ecclesia: nos a mundi hujus fluctibus separat, nimirum necesse est ut rete plenum piscibus Petrus ad terram ducat. Ipse enim pisces ad soliditatem littoris pertrahit, qui sancta prædicationis voce, stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit... Quoties per eum ad amorem quietis æternæ convertimur; quoties a terrenarum rerum tumultibus separamur, quid aliud, quam missi intra rete fidei pisces ad litus trahimur? »

(1378) August. tract. 124: *cibi rete propter significanda schismata rumpebatur; hic, etc.*

passus? Quid est enim panis, nisi evangelica prædicatione, qua eos Dominus rescere solebat, dicens: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere? » (*Matth. x, 28.*) His enim apostoli recreantur: his animantur, et satiantur, et ad laborem iterum incitantur. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc. Semper enim apostoli et doctores pisces Domino afferunt: semper exemplo et doctrina fidelium animas ad eum ducunt. Unde et subditur: Ascendit ergo Simon Petrus, et traxit rete in terram plenum magnis piscibus, centum quinquaginta tribus, et cum tanti essent, non est scissum rete. Boni pisces erant isti, a quibus rete scissum non est. Mali pisces hæretici et schismatici, qui evangeliorum retia quotidie scindunt (1379). Sed quid per centum quinquaginta et tres pisces, nisi omnes baptizatos et fideles intelligimus? (1380) Hoc enim significant tres, quod centum quinquaginta. Si enim in æquas partes centum quinquaginta dividamus, tres et non amplius quinquagenæ sunt. Tres enim sunt mundi partes, quæ per tres pisces, et tres quinquagenas significantur, Asia videlicet, Africa et Europa. Inde est quod mulier abscondit fermentum in tribus satis farinæ, donec fermentaretur totum. Inde est quod in cruce titulus Hebraice, Græce et Latine scribitur. Capiunt igitur apostoli tres pisces, et centum quinquaginta; quoniam eorum exemplo et sermone ducuntur quicunque ex his tribus mundi partibus ad Ecclesiam veniunt. *Dicit eis Jesus: Venite, prandete; et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et venit Jesus, et accepit panem, et dedit eis, et piscem similiter. Quotidie nos Dominus ad prandium invitat. Quotidie nobis et panem et piscem apponit. Quotidie nobis cibum evangelicum, et sui corporis, et sanguinis delicias administrat. Dum enim hæc Evangelia legimus, sui panis cibos nos in terris reficit. Illic et piscem assum nobis tribuit, quia qualiter passus est hic invenimus (1381). Nec bene Christi retia trahere possunt, qui his cibis assidue non reficiuntur. Hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis. De illis hic manifestationibus loquitur, quæ vel omnibus, vel pluribus in unum collectis factæ sunt.**

LV. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Je-

(1379) Aliter, sed eleganter Chrysolog. l. all.: « Ex Judæis et gentibus centenarium numerum duplicat, qui duorum vitam salutemque jungit populorum. »

(1380) Vid. de hoc numero dissertentem S. Aug. tract. 122; S. Greg. hom. 24, n. 4, etc.

(1381) Aug. l. all.: « Piscis assus, Christus est passus. Ipse est et panis vivus qui de cælo descendit; huic incorporatur Ecclesia ad participandam beatitudinem sempiternam. » Vid. etiam S. Gregor. hom. 24, num. 5.

(1382) S. Aug. tract. 123: « Merito dicitur Petro: Diligis me? et respondet: Amo te, eique refertur, *Pasce agnos meos*, et hoc iterum, hoc tertio. non ergo nos sed ipsum amemus, et in pascendis ovibus ejus ea, quæ sunt ejus, non ea quæ sunt nostra queramus... Non sint ergo seipsum amantes qui pascunt oves Christi, nec tanquam suas, sed tanquam ipsius

Assus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam, Domine: tu scis quia amo te. Interrogat Dominus Petrum, an se diligit, quem semper et ubique majorem amoris affectionem erga se ostendere videbat. Sic modo superius, cum cæteri ad eum navigio venissent, ipse moras navis expectare non potuit, sed amoris immensitate cogente, in mare se præcipitavit, ut velocius ad Dominum venire potuisset. Simon, inquit, Joannis, diligis me plus his, qui tui amoris affectum erga me ostendis, plusquam hi? Dicit ei: Etiam, Domine: tu scis quia amo te. Etiam, Domine, amo te, et tu scis quia amo te. Scis etiam quantum diligo te. Ego autem nescio, si plus cæteris diligam te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Non vult Dominus suos agnos alii committere, nisi illi qui eos diligit, quos ipse tantum dilexit, et pro eis mori dignaretur. Et ideo prius Ecclesiam pastorem interrogat, an sese diligit? et sic postea ad pascendam suos agnos ei committit (1382). Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? At illi: Etiam, Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Joannis, amas me? Tunc Petrus contristatus, et timens se a Domino haberi suspectum, quia dixit ei tertio, amas me? respondit dicens: Domine, tu omnia scis: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oves meas. Prius agnos, deinde oves ei commisit; quia non solum pastorem, sed pastorum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit et oves; pascit filios, pascit et matres: regit, et subditos, et prælatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos et oves, in Ecclesia nihil est. Nihil, inquam, quod suis pastoribus Dominus commiserit. Ecce Petrus, qui ter negaverat, ter Dominum se amare respondit: quatenus amor deleat culpam, et dilectio tollat offensam (1383). Et dicit ei Jesus: Amen, amen, dico tibi, cum esses junior, cingebas te, et ambulabas ut volebas: cum autem senneris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non vis. Quod quid significet, Evangelista exponens ait: Hoc autem dicit, significans qua morte clarificaturus esset Deum. In cruce namque patibulo positus beatus Petrus, ubique manus extendens, ab aliis cinctus et ligatus est. Et merito, postquam ter Dominum se amasse respondit, mortem suam ei Dominus nuntiavit, in quo quædam

Deas pascant; et velint ex illis suos lucra conquerere, sicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, sicut elati; vel gloriari de honoribus quos ab eis sumunt, sicut superbi, » etc. Vid. in hæc verba serm. 146, 147.

(1383) Ambros. in Apolog. Dav. c. 9: « Nonnulli ideo trinam interrogationem dilectionis factam esse dixerunt, quia trina fuerat negatio; ut trinæ lapsum negationis professio charitatis toties repetita deleteret. Isidorus Pelusiot. lib. 1, epist. 103: « Triplex Dominus ad Petrum de charitate interrogatio, a Domini interrogatione proficisci minime existimanda est, ne in quidem decipiantur; verum triplicem negationem triplicem assensione bonus medicus depulit. » Non sunt Augustin. quoque verba tract. 123: « Redditur negationi trinæ trina confessio, ne minus amoris ferventia serviat quam timori, et plus vocis elatus videatur mors imminens quam vita presentis. »

num dilexerit apertissime demonstravit. Unde et A
substitutur :

LVI. *Et cum hoc dixisset, dicit ei : Sequere me.* Si ne, inquit, diligis, sequere me, veni post me, imitare me. ut sicut ego pro te, ita et tu moriaris pro me. Hoc autem audiens beatus Petrus, et mente, et verbis cepit ire post Jesum. *Conversus autem vidit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, cui et recubuit in cœna super pectus ejus, et dixit : Domine, quis est qui tradet te ?* Pluribus in locis Joannes apostolus de seipso loquens ait : *Hic est discipulus ille, quem diligebat Jesus ;* quasi vel solum ipsum, vel præ cæteris ipsum unum dilexisset. Christus autem, si aliquem plus diligebat, eum utique plus diligebat, qui cæteris melior erat. Quod autem omnes diligeret, ipse ostendens, ait : « Sicut dilexit B
ne Pater, et ego dilexi vos (Joan. xv, 9). » Perfecte igitur diligebat omnes. Non ergo plus diligebat Joannem, quia perfecta dilectione nulla dilectio major est. Sed dicitis : Ille melior est, qui plus diligitur a Domino. Et ego dico quia ille melior est, qui plus diligit Dominum. Non facile igitur patet quis melior sit, an Petrus, an Joannes ? Quod enim Petrus plus diligit Dominum, ostendit etiam ipse Dominus, dum dicit : *Simon Joannis, diligis me plus his ?* Quod vero Joannes plus diligitur a Domino, ipse manifestat licens : *Hic est discipulus, quem diligebat Jesus.* hoc ergo, quia ad litteram non procedit, significationem videamus. Quid enim per Petrum, nisi vita activa ? Quid per Joannem, nisi vita contemplativa designatur ? (1384) Iste enim et uxorem, et prolem C
habuit. Ille semper in virginitate perseveravit. Istum ad laborem, illum ad quietem Dominus invitat. Isti dicit : *Sequere me.* De illo dicit : *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te ?* Fatigatur enim semper, et transit vita activa : manet vero, et quiescit contemplativa. Unde in Canticis canticorum dicitur : Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas, cervos que sanctorum, ut non suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit (Cant. xi, 7). » Nota modo, quod ipsa quoque vita dilecta dicatur, quæ per hunc dilectum significatur. Ipse quoque Joannes hoc in loco vitam contemplativam se significare ostendit, dum se

(1384) Alia est Augustini explicatio tract. ult. in Joan. : « Hæc igitur Ecclesia, quam significabat Petrus, quoadiu degit in malis, amando et sequendo Christum liberatur a malis... Est autem alia vita immortalis, quæ non est in malis. Ibi facie ad faciem videbimus quod hic per speculum et in ænigmatibus videtur, quando multum in conspicienda veritate proficitur. Duas itaque vitas sibi divinitus prædicatas et commendatas vidit Ecclesia ; quarum est una in fide, altera in peccatis ; una in tempore peregrinationis, altera in eternitate mansionis ; una in labore, altera in requie ; una in via, altera in patria ; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis, » etc.

(1385) Nota est explicatio S. Aug. l. all. n. 6 : « Quantum sapio, quantum capio, quid est hoc ? nisi tu me sequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat, donec sempiterna venio recluditurus bona. » Sed Petrus Damiani ser. 14 : « *Sic eum volo manere, etc.* Qui enim Petrum voluit secum in crucis patibulo triumphare, ipse

supra 295 pectus Jesu recubuisse dicit. Illi enim recumbunt supra pectus Jesu, qui sapientiæ et scientiæ operam dant, et qui lectioni vacant, et contemplationi. Si ergo Petrus significat vitam activam, Joannes autem contemplativam, plus utique diligit Dominus Joannem, quam Petrum, id est illam vitam quæ significatur per Joannem, quam illam quæ significatur per Petrum, quamvis æqualiter diligit Joannem et Petrum. *Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesu : Domine, hic autem quid ?* De me, inquit, jam scio. Certus sum de morte mea. Nuntiasti mihi passionem meam. Volo etiam scire, qua morte te clarificet iste frater, et conservus, et socius meus. *Dicit ei Jesus : Sic eum volo manere donec veniam. Quid ad te ? Tu me sequere.* Tu, inquit, me sequere. Tu, sicut ego, crucem ascende. Tu eandem, quam ego, mortem patere. Hunc autem sic volo manere. Non cruce, non persecutoris gladio, non aliqua violentia volo eum vitam finire ; sed in pace et quiete diem ultimum terminare (1385). Veniam ad eum, et quando mihi placuerit, vocabo eum. Nemine cogente, sed ipso volente, et me vocante, de pace in pacem, de quiete in quietem transferam eum. Legitur enim (1386) quod beatus Joannes, longo jam senio confectus, cum in pace et quiete Ecclesiam regeret apud Ephesum, populum ad se convocans, post longam allocutionem, et missarum celebrationem, in locum juxta altare defossum descendit, et ita quasi somno quodam levi atque snavi ad Deum transivit. Quid est igitur : *Sic eum volo manere ?* Quid est *sic* ? Sic, inquit, ut a nemine occidatur, sed me vocante, suaviter et jucunde de hac vita in aliam transferatur. *Exiit ergo sermo iste inter fratres, quod discipulus ille non moritur. Et non dixit Jesus : Non moritur, sed : Sic eum volo manere, donec veniam. Quid ad te ?* Non bene ergo discipuli intellexerant id quod Dominus de Joanne dixerat, *sic eum volo manere, donec veniam.* Non enim his verbis Jesu significatur, quod Joannes non moriatur. Si enim hoc his verbis significaretur, nequaquam Joannes dixisset : *Et non dixit Jesus : Non moritur, sed : Sic eum volo manere, donec veniam.*

D decrevit Joannem in ecclesiastica pace quiescere. »

(1386) Scripsit hoc Gregorius Turonensis lib. 1 De glor. Mart. c. 50 : « Joannes vero apostolus et evangelista Dei, post peractum tam agonis legitimi, quam prædicationis saluberrimæ cursum, virus descendens in tumulo, operiri se humo præcepit. Cujus nunc sepulcrum manna in modum farinæ hodieque eructat, ex qua beate reliquiæ per universum delatæ mundum salutem morbis præstant... de hoc et post resurrectionem dixit : *Sic eum volo manere donec veniam.* » Et lib. 1 Hist. Francor., n. 24, de Domitiano loquens : « Post cujus mortem B. Joan. apostolus et evangelista exilio rediit ; qui senex et plenus dierum perfectæque in Deum vitæ, vivens se deposuit in sepulchro. Hic fertur non gustare mortem, donec iterato Dominus judicaturus adveniat, ipso in Evangelio prædicante : *Sic eum volo manere, donec veniam.* » S. Augustin. tract. 124.

Quid enim aliud dixit Jesus, nisi id, quod ejus verbis significabatur? Non enim tantum attendimus verba, quantum verborum significata (1587). *Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his. Et scripsit hæc, et scimus quia verum est testimonium ejus. Sunt autem et alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros.* Ille modus locutionis hyperbole dicitur a grammaticis (1588), quod *fidem excedens* interpretatur. Excedit enim audientium fidem, neque facile creditur, quod taliter

(1587) Vetus tamen fuit hæc opinio, Joannem mortuum non esse, ut intelligere licet ex Tertulliano. De anima cap. 50; ex Ephremio ap. Photium cod. 229. Augustinus quoque tract. 124, n. 2: « Sed cui placet adhuc resistat, et dicat verum esse quod ait Joannes, non dixisse Dominum, quod discipulus ille non moritur; sed hoc tamen significatum esse talibus verbis, qualia eum dixisse narravit; et asserant apostolum Joannem vivere, atque in illo sepulcro ejus, quod est apud Ephesum, dormire eum potius quam mortuum jacere, contendat. Assumat in argumentum, quod illic terra sensim scateret, et quasi ebullire perhibetur; atque hoc ejus anhelitu fieri, sive constanter, sive pertinaciter asseveret... Quem tradunt, quod in quibusdam scripturis quamvis apocryphis reperitur, quando sibi fieri jussit sepulcrum, incolumentum

diciter. Sic enim et David de Saul et Jonatha lectus est quod essent aquilis velociores, leonibus fortiores. In his tamen non verba ipsa, sed loquentium intentionem attendere debemus. Potest autem et sic intelligi, quod, si omnia scriberentur, quæ fecit Jesus, mundus ipse eorum occulta mysteria et profundas significationes ad plenum capere et intelligere non posset. Et ideo pauca de pluribus elegi, ut facilius intelligantur, diligentius querantur, hæc credantur, et memoriæ tradantur.

fuisse præsentem: eoque effosso et diligentissimo preparato, ibi se tanquam in lectulo collocata, statimque eum esse defunctum: ut autem isit tantum, qui hæc verba Domini sic intelligunt, non defunctum, sed defuncto similem enbuisse; et eum mortuus putaretur, sepultum fuisse dormientem: et donec Christus veniat sic manere, suamque viam scaturigine pulveris indicare; qui pulvis crebatur, ut ab imo ad superficiem tumuli ascendat, in quiescentis impelli. Illic opinioni supervacuum existimo relectari, etc.

(1588) Aug. ib. n. 8: « Hunc loquendi modum Græco nomine, non solum Græcarum, verum etiam Latinarum litterarum magistri hyperbolem vocant: qui modus, sicut hoc loco, ita in nonnullis aliis divinis litteris invenitur. »

EXPLICIT LIBER DILIGENTIS LUCIDÆQUE EXPOSITIONIS.

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

EXPOSITIO IN APOCALYPSIM.

PRÆFATIO EDITORIS.

296 Non ut eadem repetamus, quæ hoc de commentario in præfatione generali diximus, iterum ad id præfari volumus, sed aliqua addenda sunt, ut hujusmodi S. Brunonis interpretatio majori in pretio habeatur. Haud parum ad ejus astinationem confert ipsius commentatoris testimonium, fatentis se Apocalypsin interpretasse, cum Signiensis Ecclesiæ administrationem reliquisset; adeoque in recessu Casimirus monachus, jamque mature esset ætatis hoc opus perfecit. Eo enim tempore rerum spiritualium meditationibus, sanctorumque Patrum lectionibus omnino vacans, satius librum hunc mysteriis altissimis plene scrutari et introspicere valuit. Additur etiam, ut cum plures annos in episcopatu egisset, in quibus diversis muneribus et legationibus perfunctus fuerat, Ecclesiæ universæ faciem agnoscens, in exponenda Apocalypsi, quæ ad septem episcopos Asiæ scripta est; de officio et sanctitate episcopi, de clericorum moribus, deque vita Christiana docte et opportune disseruit. Neque hæreticorum errores, Simoniam præsertim et schisma insectari omisit, quæ duo mala tunc temporis Ecclesiam latius infestabant. Ille inopportunos erit animadvertere hujusmodi Brunonis commentarium quam mirabiliter conferat ad præferendam Apocalypsin veritatem, et auctoritatem contra hæreticos, qui eam labefactare et evertere conati sunt. Nemo enim consentientibus plurimis tum Græcis, tum Latinis Patribus in dubium revocare debet, hæc in revelatione statim futurum Ecclesiæ, a Christo Domino institutæ, variis sub imaginibus præfigurari, iisque fideles præmoneri, ne se subripi a diabolo sinant, neve ab evangelicæ legis observatione deficiant. Multimodis probanda est eorum fides, præcipue in mundi fine per Antichristum, atque per hæc assecclas, hæreticos scilicet, quorum versutiæ, hallucinationes, et falsa dogmata adeo incantatos, et a veritate depravatos invadent, ut miserrime, si ipsis crediderint, sint perituri. Decebat ergo infinitæ Dei misericordiam, ut qui tot ante sæcula per prophetas, et per figuras primum Redemptoris hominum adveniens in mundum annuntiare fecerat, ut vias ejus ipsi pararent, id est, ut se paratos ad eum digne recipiendum redderent; de secundo ejusdem adventu in terram eos præmoneret; quando scilicet consummata fuerint omnia ab æterno stabilita, eritque tempus quo Christus, supremus iudex, justos gaudiis, malos autem poenis æternis destinabit. Ad hoc enim quidquid in Veteri Novoque Testamento scriptum est, cum re-